

ACADEMIA DE STUDII ECONOMICE A MOLDOVEI

ECONOMICA

Revistă științifico-didactică

An. XXI, nr.1 (83), martie 2013

© Departamentul Editorial-Poligrafic al ASE M

COLEGIUL DE REDACȚIE:

Prof. univ. dr. hab. Ion BOLUN, Academia de Studii Economice a Moldovei
Prof. univ. dr. hab. Vasile BUCUR, Academia de Studii Economice a Moldovei
Prof. dr. Piotr BULA, Academia de Economie din Kracowia, Polonia
Prof. univ. dr. hab. Eugenia FEURĂȘ, Academia de Studii Economice a Moldovei
Prof. dr. hab. Iurii MACAGON, Universitatea Națională, Ucraina
Prof. univ. dr. hab. Vitalii MACAROV, Academia de Științe, Rusia
Prof. univ. dr., acad. Anatolie MAZARACHI, Universitatea Națională de Comerț și Economie din Kiev, Ucraina
Prof. univ. dr. hab. m.c. al AȘM, Gheorghe MIȘCOI, Academia de Științe a Moldovei
Prof. univ. dr. hab. m.c. al AȘM, Dumitru MOLDOVAN, Academia de Studii Economice a Moldovei
Prof. univ. dr. Ion PETRESCU, Universitatea „Spiru Haret”, Brașov, România
Prof. dr. Alban RICHARD, Universitatea „Pierre Mendès France de Grenoble”, Franța
Prof. dr. Agop SARKISEAN, Academia de Economie din Sviștov, Bulgaria
Prof. univ. dr. Ioan-Franc N. VALERIU, Institutul de Cercetări Economice al Academiei Române
Prof. univ. dr. Gheorghe ZAMAN, m.c. al Academiei Române, Institutul de Economie Națională
Prof. univ. dr. hab. Rodica HÎNCU, Academia de Studii Economice a Moldovei
Prof. univ. dr. Oleg STRATULAT, Academia de Studii Economice a Moldovei
Conf. univ. dr. Nadejda BOTNARI, Academia de Studii Economice a Moldovei
Conf. univ. dr. Oxana SAVCIUC, Academia de Studii Economice a Moldovei
Conf. univ. dr. Liubomir SCORIC, Universitatea de Comerț, Economie și Cooperație de Consum, Gomel, Belarus
Conf. cercet. dr. Corneliu GUȚU, Academia de Studii Economice a Moldovei

ECHIPA REDACȚIONALĂ:

Redactor-șef: **Grigore BELOSTECINIC**,
prof. univ. dr. hab., academician al AȘM
Redactor șef-adjunct: **Mihai MEREUȚĂ**
Redactor (l. română): **Constantin CRĂCIUN**
Redactor (l. engleză): **Ludmila RURAC**
Corector: **Vera CHIRUȚĂ**
Operatori: **Tatiana BOICO, Natalia IVANOVA**
Redactor tehnic: **Feofan BELICOV**
Designer copertă: **Maria BUDAN**

ADRESA REDACȚIEI:

Str. Mitropolit G. Bănulescu-Bodoni 59,
ASEM, bloc B, b.501,
tel: 402-995; 402-986
Cod: MD 2005, Chișinău,
Republica Moldova
E-mail: rev_economica@yahoo.com

**Revista este acreditată de Consiliul Național
pentru Acreditare și Atestare al RM, categoria „B”**

Certificat de înregistrare nr.112 din 25.02.2002
Index poștal: PM-31627
ISSN 1810-9136

Editura ASEM, Chișinău-2013

Redacția nu este responsabilă pentru conținutul articolelor publicate

ACADEMY OF ECONOMIC STUDIES OF MOLDOVA

ECONOMICA

Scientific and didactic journal

Year XXI, nr.1 (83), March 2013

© Editorial-Polygraphic Department of ASEM

EDITORIAL BOARD:

Univ. Professor Dr. Hab. Ion BOLUN, Academy of Economic Studies of Moldova
Univ. Professor Dr. Hab. Vasile BUCUR, Academy of Economic Studies of Moldova
Prof. PhD. Piotr BULA, Krakow Academy of Economy, Poland
Univ. Professor Dr. Hab. Eugenia FEURAS, Academy of Economic Studies of Moldova
Prof. Dr. Hab. Iurii MACAGON, National University, Ukraine
Univ. Professor Dr. Hab. Vitalii MACAROV, Academy of Science, Russia
Univ. Professor PhD, Acad. Anatolie MAZARACHI, Kyiv State University of Commerce and Economics, Ukraine
Univ. Professor Dr. Hab. c.m. of ASM Gheorghe MISCOI, Academy of Science of Moldova
Univ. Professor Dr. Hab. c.m. of ASM Dumitru MOLDOVAN, Academy of Economic Studies of Moldova
Univ. Professor PhD. Ion PETRESCU, „Spiru Haret” University, Brasov, Romania
Prof. PhD. Alban RICHARD, „Pierre Mendès France de Grenoble” University, France
Prof. PhD. Agop SARKISEAN, D. A. Tsenov Academy of Economics, Svishtov, Bulgaria
Univ. Professor PhD. Ioan-Franc N. VALERIU, National Institute of Economic Research of Romanian Academy
Prof. PhD. Gheorghe ZAMAN, c. m. of Romanian Academy, Institute of National Economy
Univ. Professor Dr. Hab. Rodica HINCUI, Academy of Economic Studies of Moldova
Univ. Professor PhD. Oleg STRATULAT, Academy of Economic Studies of Moldova
Assoc. Professor PhD. Nadejda BOTNARI, Academy of Economic Studies of Moldova
Assoc. Professor PhD. Oxana SAVCIUC, Academy of Economic Studies of Moldova
Assoc. Professor PhD. Liubomir SCORIC, Belarusian Trade-Economic University of Consumer’s Cooperation, Gomel, Belarus
Assoc. Professor Researcher PhD. Corneliu GUTU, Academy of Economic Studies of Moldova

EDITORIAL STAFF:

Editor-in-chief: **Grigore BELOSTECINIC**,
Univ. Professor Dr. Hab., Academician
Vice-Editor-in-chief: **Mihai MEREUTSA**
Editor (Romanian): **Constantin CRACIUN**
Editor (English): **Ludmila RURAC**
Operators: **Tatiana BOICO, Natalia IVANOVA**
Technical editor: **Feofan BELICOV**
Designer of cover: **Maria BUDAN**

ADDRESS OF PUBLISHING DEPARTMENT:

59, Mitropolit G. Banulescu-Bodoni street
ASEM, block B, office 501,
tel: 402-995; 402-986
Postcode: MD 2005, Chisinau,
Republic of Moldova
E-mail: rev_economica@yahoo.com

**The journal is accredited by the National Certification
and Accreditation Council of RM, Category „B”**

Registration certificate nr.112 of 25.02.2002
Postcode: PM-31627
ISSN 1810-9136

Publishing department ASEM, Chisinau-2013

The editorial is not responsible for the content of the published articles

SUMAR

MANAGEMENT ȘI MARKETING

Evoluția conceptului și metodelor de evaluare a calității vieții <i>Conf. univ. dr. Svetlana Gorobievschi, UTM</i>	7
Nivelul de viață și factorii de influență asupra lui <i>Dr. în economie Vladimir Polearuș, Târgu Mureș, România</i>	25
Performanța socială – o nouă dimensiune a performanței entității <i>Conf. univ. dr. Ada Ștahovschi, ASEM</i> <i>Drd. Vasiliana Mircea-Dafinescu, ULIM</i>	36
Strategii și tehnici de promovare a turismului rural sustenabil <i>Drd. Angela Botezatu, UASM</i>	40

RELAȚII ECONOMICE INTERNAȚIONALE

Datoria externă – particularități și limitări pentru o economie deschisă <i>Dr. Eugeniu Ursachi, ASEM</i>	47
Implicații ale migrației forței de muncă asupra securității naționale <i>Drd. Natalia Branașco, ASEM</i>	54

ECONOMIE GENERALĂ

Comportamentul organizațional: modelare prin prisma dimensiunilor acestuia <i>Conf. univ. dr. Maria Mancaș, ASEM</i> <i>Lect. sup. univ. master Elvira Jorovlea, ASEM</i>	60
Metodologia evaluării stabilității economice a întreprinderilor agricole pe baza calculului indicatorului integral <i>Drd. Ludmila Todorici, Universitatea de Stat din Comrat</i>	68
Cadrul normativ-juridic de funcționare a sistemului educațional din Republica Moldova, abordat prin prisma potențialului economic <i>Drd., lector superior universitar, Tatiana Bucos, ASEM</i>	73

CONTABILITATE ȘI FINANȚE

Relevanța indicatorilor în măsurarea performanțelor întreprinderii <i>Prof. univ. dr. Neculai Tabără,</i> <i>Drd. Andreea Vasiliu, Universitatea “Alexandru Ioan Cuza”, Iași, România</i>	81
Analiza instrumentelor și metodelor de evaluare a situației financiare și dezvoltarea entităților municipale <i>Lect. sup. Rodica Cernit, ASEM</i>	94
Perfecționarea sistemului de gestiune a capitalului circulant al întreprinderilor de vinificație <i>Drd. Ina Zlatovcena, Universitatea de Stat din Comrat</i>	99

INFORMATICĂ

Era informaticii. Sisteme informatice în societatea informațională <i>Prof. univ. dr. hab., m. c. ARA, Dumitru Todoroi, ASEM</i>	107
Utilizarea TIC în evaluarea cercetării științifice în Republica Moldova <i>Drd. Igor Cojocar, ASEM</i> <i>Institutul de Dezvoltare a Societății Informaționale</i>	117

RECENZII

Monografia „Concepte și abordări metodologice de evaluare și creștere a Calității Vieții” <i>Dr. conf. univ. Svetlana Gorobievschi, Universitatea Tehnică a Moldovei</i>	127
Prima monografie în Republica Moldova despre modelarea Accesului Deschis ca o nouă formă de comunicare a informației științifice <i>RECENZIE asupra lucrării științifice ȚURCAN, NELLY. Comunicarea științifică în contextul Accesului Deschis la informație. Chișinău: CEP USM, 2012. 324 p. ISBN</i>	130

CONTENT

MANAGEMENT AND MARKETING

Development Concepts and Methods of Assessing the Quality of Life <i>Assoc. Prof., PhD Svetlana Gorobievschi, UTM</i>	7
Standard of Living and the Factors that Influence It <i>PhD in Economics Vladimir Polearus, Targul Mures, Romania</i>	25
Social Performance – a New Dimension of the Entity’s Performance <i>Assoc. Prof., PhD Ada Ştahovschi, ASEM</i> <i>PhD candidate Vasiliana Mircea-Dafinescu, ULIM</i>	36
Promotion Strategies and Techniques of Sustainable Rural Tourism <i>PhD candidate Angela Botezatu, UASM</i>	40

INTERNATIONAL ECONOMIC RELATIONS

External Debt – Features and Limitations for an Open Economy <i>PhD Eugeniu Ursachi, ASEM</i>	47
Labour Force Migration Effects on National Security <i>PhD candidate Natalia Branasco, ASEM</i>	54

ECONOMICS

Organisational Behaviour: Modelling in the Light of Its Dimensions <i>Associate Ptof., PhD. Maria Mancaş, ASEM</i> <i>Senior Lecturer, MA Elvira Jorovlea, ASEM</i>	60
Methodology of Economic Sustainability Evaluation in Agricultural Enterprises Based on Integral Index Calculation <i>PhD candidate Ludmila Todorici, Comrat State University</i>	68
Normative and Regulatory Framework of Moldovan Education System under the Economic Potential Approach <i>PhD candidate, Senior lecturer, Tatiana Bucos, ASEM</i>	73

ACCOUNTING AND FINANCE

Relevance of Indicators in Measuring Company Performance <i>Professor, PhD Neculai Tabara,</i> <i>PhD candidate Andreea Vasiliu, “Alexandru Ioan Cuza” University of Iasi, Romania</i>	81
Analysis of Tools and Methods for Assessing the Financial Situation and the Municipal Entities Development <i>Senior Lecturer Rodica Cernit, ASEM</i>	94
Improvement of Working Capital Management of Wineries <i>PhD candidate Ina Zlatovcena, Comrat State University</i>	99

INFORMATICS

Information Era. Information Systems in Information Based Society <i>Professor, Dr. hab., ARA corr. member, Dumitru Todoroi, ASEM</i>	107
Using ICT for Research Evaluation in the Republic of Moldova <i>PhD candidate Igor Cojocar, ASEM, Information Society Development Institute</i>	117

REVIEW

Monography “Concepts and Methodological approaches to Assessing and Increasing the Quality of Life”, published at the Technical University of Moldova <i>Assoc. Prof., PhD Svetlana Gorobievschi</i>	127
The first monograph in the Republic of Moldova on modeling Open Access as a new form of scientific information communication REVIEW of the scientific work of Turcan Nelly. <i>Comunicarea ştiinţifică în contextul Accesului Deschis la informaţie</i> . Chişinău: CEP USM, 2012. 324 p. ISBN	130

EVOLUȚIA CONCEPTULUI ȘI METODELOR DE EVALUARE A CALITĂȚII VIEȚII

*Conf. univ. dr. Svetlana GOROBIEVSCHI,
UTM*

În baza metodei istorico-dialectice, autorul cercetează formarea conceptului de Calitate a Vieții (CV), percepute ca o categorie socioeconomică. Astfel, sunt cercetate și caracterizate teoriile clasice, neoclase și contemporane, privind esența categoriei CV.

Sunt prezentate similitudinile și diferențele acestora în tălmăcirea CV, ca o categorie, sub diferite aspecte: filozofice, psihologice, sociale și socioeconomice. Analizând și sintetizând evoluția opiniilor științifice cu privire la dezvoltarea categoriei CV, autorul distinge patru perioade evolutive ale acesteia: perioada economiei neorganizate și nereglate; perioada timpurie a economiei centralizate; perioada matură a economiei centralizate; perioada economiei de piață.

Acestea din urmă îi ajută autorului să definească esența CV drept categorie socioeconomică. În funcție de perioadele de dezvoltare a conceptului CV, autorul determină metodele de evaluare a CV: evaluarea comparativ-subiectivă; evaluarea cantitativă; metoda complexă și metoda sistemică.

Existența statului, ca structură economică și politică, este determinată de măsura în care acesta satisface nevoile cetățenilor săi (inclusiv cele economice și sociale) și care asigură o corelație între nivelul dezvoltării economice și creșterea calității vieții (CV).

Ca o condiție importantă pentru asigurarea gradului de dezvoltare a civilizației umane, CV reprezintă una din categoriile importante ale sistemului socioeconomic din orice țară. Analiza și studierea acestei categorii presupune, mai întâi, o evidențiere cât mai amplă a conceptelor referitoare la CV.

Pentru determinarea conceptului CV, autorul propune să se cerceteze de pe poziții istorico-dialectice aportul savanților din diferite domenii în această direcție.

*Începuturile științei economice au fost în mod semnificativ motivate de nevoia de a studia evaluarea șanselor, ca oamenii să ducă o viață mai bună. Ideile conceptului CV, pentru prima dată, au fost fundamentate în cercetările savanților **Gregory King, Fracois Quesnay, Antoine-Laurent Lavoisier, Joseph-Louis Lagrange, Alfred Marshall** și alții. Aceștia au analizat unele componente ale CV, fără a-i da o definiție concretă [11, p.192-211].*

*Un aport important în problema studiată revine savantului **A.Marshall**, autor al teoriei de compromis. Într-una din cele mai importante lucrări ale sale, „Principiile Economiei” (1890), autorul vine cu demersul său teoretic ce se referă la rolul statului în reglarea*

DEVELOPMENT CONCEPTS AND METHODS OF ASSESSING THE QUALITY OF LIFE

*Assoc. Prof., PhD Svetlana GOROBIEVSCHI,
UTM*

Based on historical-dialectical method, the author examines the formation of the concept Quality of Life (QOL), seen as a socio-economic category. Therefore, are investigated and characterized the classical, neo-classical and contemporary theories on the essence of the QOL category.

Are brought similarities and differences in the interpretation of QOL as a category in different aspects: philosophical, psychological, social and socio-economic. Analyzing and synthesizing the development of scientific advice on the development of QOL category, the author distinguishes four evolutionary periods: unorganized and unadjusted economy; early-centralized economy; centralized economy, mature period; market economy.

The latter helps the author to define the essence of QOL as a socio-economic category. Depending on the QOL development concept, the author determined QOL evaluation methods: comparative subjective evaluation, quantitative evaluation, complex method and systemic method.

The state, as an economic and political unit, is determined by the extent to which it meets the needs of its citizens (including economic and social), which provides a correlation between the level of economic development and improved quality of life (QOL).

As a condition to ensure the degree of development of human civilization, QOL is one of the major categories of socio-economic system of any country. Analysis and study of this category requires, first, a broader outline of concepts on the QOL.

In determining the concept of QOL, the author proposes to investigate the historical-dialectical positions of scientists from different fields in this direction.

*The beginnings of Economics were significantly motivated by the need to study the evaluating opportunities for people to live a better life. The first concept of QOL ideas grounded in researches of scientists **Gregory King, Fracois Quesnay, Antoine-Laurent Lavoisier, Joseph-Louis Lagrange, Alfred Marshall** and others. They analyzed some components of QOL, without giving an exact definition [11, p.192-211].*

*An important contribution to the problem is given by the scholar **A.Marshall**, author of the theory of compromise. In one of his most important works, “Principles of Economics” (1890), the author brings*

bunăstării poporului. Recunoscând diferențierea populației în societate după venituri, autorul menționează că „Statul poate influența bunăstarea socială și prin instrumentele fiscale – impozite și subvenții. Utilizarea lor trebuie să fie determinată de raportul dintre veniturile și cheltuielile publice, de aplicarea lor și de modificarea surplusului consumatorului. Spre exemplu, taxarea prețurilor nu va majora bunăstarea socială, decât în cazul în care suma impozitului colectat va depăși reducerea surplusului consumatorului în urma majorării prețurilor. Subvențiile plătite producătorilor, care determină reducerea prețurilor, vor majora bunăstarea socială doar dacă sporirea surplusului consumatorului va depăși cheltuielile publice de acordare a acestor subvenții” [7, p.49].

Unul din principalele postulate importante ale lui A.Marshall este că, pe măsura creșterii consumului, utilitatea sau valoarea bunurilor scade, menționând că acesta nu se referă la bunurile intelectuale: cu cât omul este mai setos de cunoștințe, cu atât mai multe cunoaște, cu atât devine mai productiv; nici la mijloacele de producție, deoarece, cu cât mai mult capital este utilizat în procesul de producție, cu atât acesta devine mai perfect.

Deci, A.Marshall a fost unul dintre primii savanți-economiști, care a recunoscut rolul deosebit al factorului uman în asigurarea creșterii economice.

Interesul față de categoria CV este unul vechi, și reprezentanți ai diferitelor generații de economiști, filozofi, sociologi, medici etc. au căutat să explice esența acesteia din diferite puncte de vedere. Astfel, **E.Mayo (1930)** a creat un model bazat pe premise sociale. El considera că oamenii pot fi motivați prin nevoi de ordin social, tocmai de aceea forța socială a membrilor unui grup este mai importantă decât controlul eficient prin intermediul managementului. Acest model face parte din cele patru concepții privitoare la comportamentul individual și organizațional al ființei umane medii, exprimate de **Edgar H.Schein** în studiul său privind gândirea behavioristă [16, p.23].

Considerăm că activitatea economică, în orice timpuri și împrejurări istorice, reprezenta străduința primordială a oamenilor, grija de a-și asigura existența și perpetuarea speciei, satisfacerea unor nevoi vitale de hrană, adăpost, îmbrăcăminte etc. Odată satisfăcute, aceste nevoi creează premise pentru trecerea la satisfacerea celorlalte nevoi: culturale, spirituale, politice ale indivizilor și comunității, în ansamblul ei. Iată de ce economia este domeniul vital și permanent al societății, activitatea economică fiind implicată direct sau indirect în satisfacerea nevoilor societății, reprezentând fundamentul general în viața tuturor oamenilor.

Asemenea argumente se aveau în vedere, când se încerca să se schițeze un tablou de ansamblu al evoluției economiei umane, ajungând la ideea că tranziția în economie este permanentă; *apreciată în sensul transformării, aceasta nu se poate încheia, iar orice înțelegere simplistă, insuficient de precisă a încheierii tranziției este contraproductivă*. Tranziția se dovedește a fi forma permanentă de evoluție umană, iar costurile tranziției prin viață interesează pe fiecare individ și

his theoretical approach that refers to the state's role in regulating people's welfare. Recognizing population differentiation in society by revenue, he whites that, “The State can influence social welfare and fiscal instruments – taxes and subsidies. Their use must be determined by the ratio of public income and expenses, their application and changing of consumer surplus. For example, taxation of prices will increase welfare only if the amount of tax collected will exceed the reduction in consumer surplus from higher prices. Subsidies paid to producers, lead to lower prices would increase welfare only if that increase consumer surplus will exceed public expenditures for granting such subsidies” [7, p.49].

One of the main postulates of A.Marshall is that with the increase of consumption decreases the utility or value indicating that it is not about intellectual property: the man is thirsty for knowledge, the more he knows, the more productive he becomes; nor the means of production, because the more capital is used in production, the more perfect it becomes.

So, A. Matshall was one of the first scientists who realized the important role of the human factor in ensuring economic growth.

Interest in QOL is old and representatives of different generations of economists, philosophers, sociologists, doctors and so on, sought to explain its essence in different ways. Thus, **E.Mayo (1930)** created a model based on social premises. He believes that people can be motivated by social needs, that is why the social force of members of a group is more important than effective control through management. This model is part of the four concepts concerning the behavior of the human individual and organizational environments expressed by **Edgar H.Schein** the study of the thinking behaviorist [16, p.23].

We believe that business at all times and historical circumstances, represent the primary endeavor of people, concered to ensure the existence and perpetuation of the species, the satisfaction of vital needs for food, shelter, clothing, etc. Once satisfied, these needs create preconditions for transition to meet other needs: cultural, spiritual, political, and so on of individuals and the community as a whole. This is why economy is a vital and permanent aspect of society, economic activity is directly or indirectly involved in meeting the needs of society, representing the general basis of all human life.

Such arguments were taken into account when attempting to draw a picture of the overall human economic development, reaching the idea that the transition in economy is constant, *determined for the purposes of conversion, it cannot be concluded and any simplistic understanding, insufficient accurately completing the transition is counterproductive*. Transition turns out to be a permanent form of human development and transition costs affect the individual interests and social community as a whole.

comunitatea socială, în ansamblul ei.

Conceptul CV ca atare a fost lansat în anii '60 ai secolului al XX-lea de către savanții nord-americani, care considerau că orice creștere economică nu trebuie să constituie un scop în sine, ci un mijloc pentru crearea condițiilor mai bune de trai, pentru satisfacerea nevoilor unei anumite colectivități umane. În această perioadă, se inițiază mișcarea pentru realizarea Indicatorilor Sociali și, anume, are loc aplicarea unor programe ale guvernului (educaționale, sociale și de mediu) și utilizarea unor indicatori de măsurare a eficacității creșterii CV.

În a doua jumătate a secolului al XX-lea, CV a fost definită ca standard de viață bună în noua societate de consum: deținerea de aparatură modernă, automobile și case. Timpul liber, economiile pentru vacanțe și activitățile recreative au fost adăugate mai târziu. Conceptul CV a fost definit pentru prima dată de sociologul **A.Schlesinger** și de economistul **J.K.Galbraith**, ambii americani (1967).

A.Schlesinger a tratat categoria CV de pe poziții socio-psiologice, pe când profesorul american **J.K.Galbraith**, în cea mai recentă lucrare a sa „**The Good Society – The Humane Agenda**” (1996) sau „**Societatea perfectă**” (1997), a generat conceptul CV, în legătură cu necesitatea omului de recunoaștere a dominației scopurilor economice și a nu permite acestora să dețină un monopol neadecvat asupra vieții, în detrimentul altor scopuri: „*ceea ce contează nu este cantitatea bunurilor noastre, ci calitatea vieții*” [2, p.11].

J.K.Galbraith susține că nu există șanse pentru o societate perfectă și realizabilă atât timp cât nu există o definire clară a ei. El menționa că în orice societate există factori precum natura umană, gândirea, istoria care constrâng realitatea. Unele dintre caracteristicile societății perfecte sunt: libertatea individuală, bunăstarea, egalitatea rasială și etnică. Autorul punctează importanța banilor, afirmând că lipsa acută a lor este cea care neagă cel mai mult libertățile individuale. Săracii sunt marginalizați în favoarea celor bogați, deoarece doar cei avuți ajung la putere, iar interesul personal este acceptat în detrimentul dorinței de schimbare la nivel social. J.K.Galbraith considera că această tendință trebuie înlăturată, pentru că stă în calea prosperității [2, p.14]. Prin aceasta, J.K.Galbraith, pentru prima dată în gândirea economică, a apropiat aspectul economic de cel social al CV.

Ulterior, conceptul CV a fost dezvoltat de viitorologul **B. de Jouvenel**, care urmărea creșterea economică în ritm ascendent ca factor al bunăstării. Țările dezvoltate, pe de o parte, se confruntau cu problema direcționării masei de resurse materiale de care dispuneau pentru asigurarea unei vieți de calitate, iar, pe de altă parte – cu consecințele negative ale sistemului economic, precum sărăcia, degradarea mediului înconjurător etc. În acest context, politicile CV erau un fel de măsuri corective ale sistemului economico-social. În analizele timpurii ale CV, conceptul se referea, în același timp, atât la bunăstarea individuală, cât și la calitatea societății.

The concept of QOL launched in the 60s of the twentieth century by the North American scholars, who believed that any growth should not be objective but a means to create better living conditions to meet the needs of a given human collectivity. During this period was initiated the movement to achieve the Social Indicators, namely, there is the application of government programs (educational, social and environmental) and the use of indicators to measure the effectiveness to increase the QOL.

In the second half of XX century, QOL was defined as an improved living standard in the new consumer society: possessing modern appliances, cars and houses. Leisure, savings for holidays and leisure activities were added later. Sociologist and economist **A.Schlesinger** and **J.K.Galbraith**, both American (1967), were the first who defined the QOL concept.

A. Schlesinger treated QOL from the socio-psychological point of view, while **J. K.Galbraith** American professor, in his latest book “**The Good Society – The Humane Agenda**” (1996) or “**Perfect Society**” (1997), generated the concept of QOL, related to the human need for recognition, domination of economic goal and not to allow them to have a monopoly on life over other improper purposes, “*what matters is not the quantity of our goods, but quality of life*” [2, p.11].

J. K.Galbraith claims that there are no chances for a perfect and feasible society as long as there is no clear definition of it. He stated that in any society there are factors such as human nature, thinking, history constraining reality. Some of the features of a perfect society are: individual liberty, welfare, racial and ethnic equality. The author points out the importance of money, claiming that there is an acute shortage denying most individual freedoms. The poor are marginalized in favor of the rich, because only the wealthy come to power and self-interest is accepted at the expense of a desire in social change. J. K. Galbraith believes that this trend should be removed because it stands on the way of prosperity [2, p.14]. Thereby, J. K. Galbraith first approached economic thinking of the social economic aspect of QOL.

Subsequently, the concept of QOL was developed by the futurist **B. de Jouvenel**, who sought economic growth rate as a factor of wealth upward. Developed countries, on the one hand, were facing the problem of targeting the mass of material resources at its disposal to ensure a quality life, and, on the other hand – the negative consequences of the economic system, such as poverty, environmental degradation, and so on. In this context, the policies of QOL were a sort of corrective measures in economic and social systems. In early analyses of QOL, the concept referred to both individual wellbeing and quality of society.

Thus, the futurist B. de Jouvenel, describes

Astfel, futurologul **B. de Jouvenel**, prin CV exprima condițiile de existență ale factorului uman, fiind luat în cont efectul global al facilităților, avantajelor pe care progresul social îl pune la dispoziția indivizilor. Mai exact, CV era percepută ca „totalitatea posibilităților oferite individului de către societate de a dispune produsele și de a folosi serviciile pentru a-și amenaja existența personală după nevoile, cerințele și dorințele proprii” [13, p.108].

În viziunea noastră, ne-ar părea destul de simplu a reduce CV unui individ numai la factorii mediului extern sau nivelului de trai, fără a ține cont de rolul individului în asigurarea CV.

Expresia „Calitatea vieții” a început să fie folosită în cercurile politice. Astfel, într-un discurs al președintelui Statelor Unite, **Lyndon B. Johnson**, din 1967, s-a subliniat că obiectivele pe care le urmărește un președinte de țară nu pot fi măsurate în termeni bancari, ci în termenii CV. Din acel moment, „înalta societate” nu mai este preocupată de cantitatea bunurilor, ci de CV.

Deseori, se făceau similitudini între nivelul de trai și CV. Cele două concepte, deși, la prima vedere, se confundau, totuși, sunt diferite, datorită sferei de cuprindere [7, p.47-57].

Conceptul CV, precum și cercetările sistematice desfășurate în acest domeniu au contribuit la apariția științelor social-economice, însă doar de câteva decenii. Până la identificarea și definirea clară a conceptului, economiștii, sociologii și alți specialiști au făcut cercetări ale CV fără a denumi efectiv conceptul. La început, s-a dovedit a avea o profunzime științifică doar noțiunea socială de CV, care aborda în mod sintetizator problemele existenței și dezvoltării omului – de la cele demografice, economice, sociale, sanitare, juridice, politice, ale drepturilor omului la cele ecologice, culturale și psihosociale.

Astfel, în secolul al XX-lea, s-au format două modalități de apreciere a CV: *obiectivă* și *subiectivă*. *Aprecierea obiectivă* se baza pe indicatorii statistici, furnizați de instituțiile de stat și organizațiile neguvernamentale; acești indicatori ofereau o evaluare globală, cu caracter general, a nivelului CV. *Aprecierea subiectivă* a CV încearcă să identifice elementele cele mai importante la stabilirea standardului de viață al individului. Aceste măsurări erau mai mult personale, din moment ce ele se bazau pe aprecierile oamenilor asupra calității propriilor vieți.

Dacă aprecierea obiectivă aborda CV la nivelul societății în ansamblu, aprecierea subiectivă cobora la nivelul individului sau al colectivităților, cu un anumit specific (geografic, cultural, al standardului de viață). Modul în care putea fi măsurat nivelul CV deriva din raporturile dintre anumite dimensiuni ale existenței umane. În această privință, părerile specialiștilor din lume diferă foarte mult.

Modelul Bortwick-Duffy (1992) opera cu patru dimensiuni esențiale ale CV: mediul rezidențial; relațiile interpersonale; influența comunității și stabilitatea vieții.

the conditions of human factor existence through QOL, being taken into account the overall effect of incentives, benefits, social progress available to individuals in a society. Specifically, QOL was perceived as “the possibilities offered by the company to individual to arrange existence, dispose of used products and services to fit individual existence after the needs, requirements and personal desires” [13, p.108].

In our view, it would seem simple enough to reduce an individual's QOL to external environmental factors and living standards, without taking into account of the role of the individual in providing QOL.

The term “Quality of life” began to be used in political circles. Thus, in a speech of U.S. President **Lyndon B. Johnson** in 1967, were outlined the objectives that are pursued by a head of state cannot be measured in terms of banking, but in terms of QOL. From that moment “high society” is concerned not by the quantity of goods, but by QOL.

Often were made similarities between the level of living and QOL. The two concepts, although at first glance were confused, however, are different because of the scope [7, p.47-57].

The QOL concept and systematic research conducted in this area contributed to the socio-economic sciences just for a few decades. Prior to identifying and clearly defining the concept, economists, sociologists and other specialists have done research of QOL without really naming it. At first, proved by scientific depth QOL was only a social notion that addressed the problems of existence and human development – from demographic, economic, social, health, legal, political, human rights to environmental, cultural, psychological and social.

Thus, in XX century were developed two ways of assessing QOL: *objective* and *subjective*. *Objective assessment* was based on statistical indicators provided by state institutions and NGOs; this index provides an overall assessment of the level of general QOL. *Subjective assessment* of QOL attempts to identify the most important elements in determining the standard of living of the individual. These measurements were more personal, since they were based on people's feedback on the quality of their lives.

If objective assessment addresses the QOL in society, taken as a whole, the subjective assessment or to specific communities (geographic, cultural, and standard of living). The way of how the QOL can be measured derived from the relationship between certain dimensions of human existence. In this respect, opinions of various specialists vary greatly.

The Bortwick-Duffy Model (1992), a work with 4 key dimensions of QoL: residential environment, interpersonal relationships, influence community and life stability.

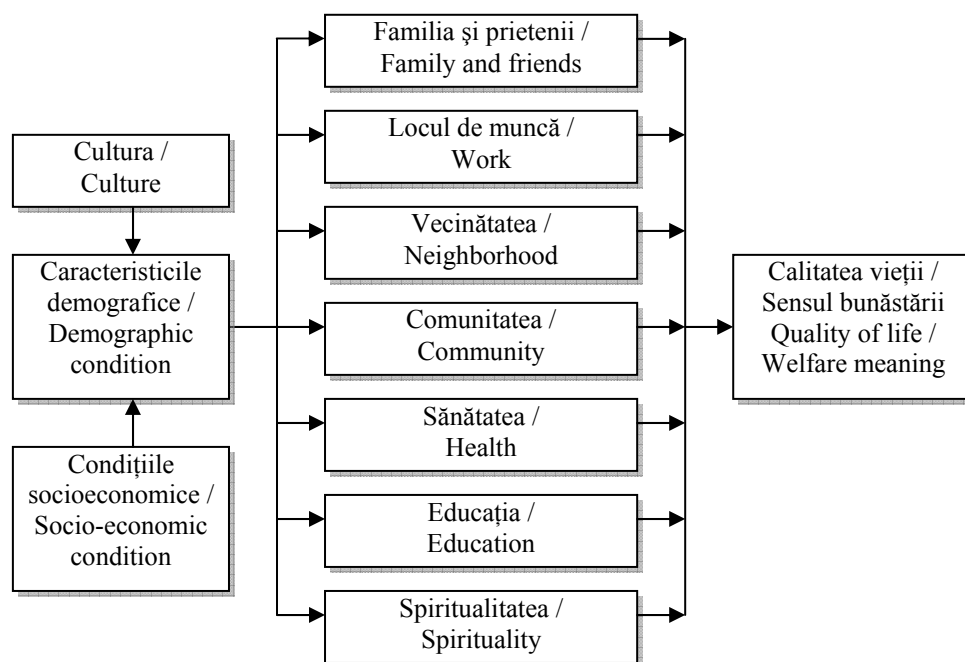

Figura 1.1. Conceptul CV propus de cercetătorii Universității din Oklahoma /
Figure 1.1. QoL concept proposed by researchers of the University of Oklahoma

Sursa/Source: [7, p.59]

În viziunea noastră, acest model reprezintă una din primele abordări ale CV sub aspectul vieții sociale și al relațiilor interumane, fiind mai puțin luată în considerație latura economică.

În anii 1998-2002, un grup de experți, sub conducerea lui **Hansen Bruno**, a elaborat conceptul european, în care CV se studia numai de pe pozițiile fiziologică și socială, cea economică nefiind luată în considerație [12, p.48]. **Bruno Hansen**, membru al Comisiei Europene pentru Științele Vieții, Directorul General XII, în cadrul Programelor realizate de UE în acest domeniu, consideră că îmbunătățirea CV se poate realiza acționând în următoarele 4 direcții: nutriție, sănătate, ocupație și mediu (figura 1.2).

În același timp, o echipă de cercetători ai **Universității din Toronto** a identificat trei dimensiuni majore ale CV: *existența, apartenența și acțiunile umane*. Așa, în perioada 1994-2001, aici s-a desfășurat un proiect de cercetare a CV, la care au participat cei mai vestiți profesori ai Universității din Toronto: **Dennis Rafael, Renwick Rebecca**, manager de proiect fiind **Ivan Brown. Ted Myerscough** a fost responsabilă de gestionarea datelor și difuzarea lor pentru analiza CV persoanelor cu handicap. Deci, CV a fost studiată prin prisma influenței factorilor endogeni (cu caracter psihologic și fiziologic) asupra persoanelor cu dezabilități [14, p.49]. Dimensiunea factorilor endogeni a fost divizată în 3 subdomenii, și anume: cea a existenței fizice, psihică și spirituală. *Existența fizică* caracterizează aspectele vieții legate de nutriție, sănătate fizică, igienă personală, aspect fizic, vestimentația și înfățișarea exterioară a omului. *Existența psihică* abordează

We believe that this model is one of the first approaches to QOL in terms of social life and human relationships, in which the economic side is less taken into consideration.

During 1998-2002 an expert group under the leadership of **Bruno Hansen** has developed the European concept, where QOL is studied from the physiological and social positions, the economic one was not taken into account [12, p.48]. **Bruno Hansen**, European Commissioner for Life Sciences, Director General XII, for the EU Programs in this field, believes that improving QOL can be achieved in the following 4 areas: nutrition, health, occupation and environment (figure 1.2).

Meanwhile, a team of researchers from the **University of Toronto** has identified three major dimensions of QOL: *existence, membership and human actions*. Therefore, during 1994-2001 there was conducted a research of QOL and the most famous teachers of the University of Toronto have participated in it: **Dennis Raphael, Rebecca Renwick, Ivan Brown** as project manager. **Ted Myerscough** was responsible for data management and dissemination for analyzing the QOL of disabled persons. Therefore, the QOL was studied through the influence of endogenous factors (psychologic and phynplpgic) over the disabled persons. [14, p.49]. The size of endogenous factors was divided into three subdomains, namely: physical and spiritual existence. *Physical existence* characterizes the aspects of life related to nutrition, physical health, personal hygiene, appearance, clothing and outward appearance of an individual. *Mental*

sănătatea psihică a individului, percepțiile, sentimentele și starea sa sufletească, evaluările legate de propria persoană. *Existența spirituală* reflectă valorile personale, normele individuale de conduită și convingerile spirituale, care în majoritatea cazurilor, pot fi asociate cu religiile actuale.

existence is related to mental health of the individual, his perceptions, feelings and his state of mind about self-assessments. *Spiritual existence* reflects personal values, individual rules of conduct and spiritual beliefs, which in most cases can be associated with existing religions.

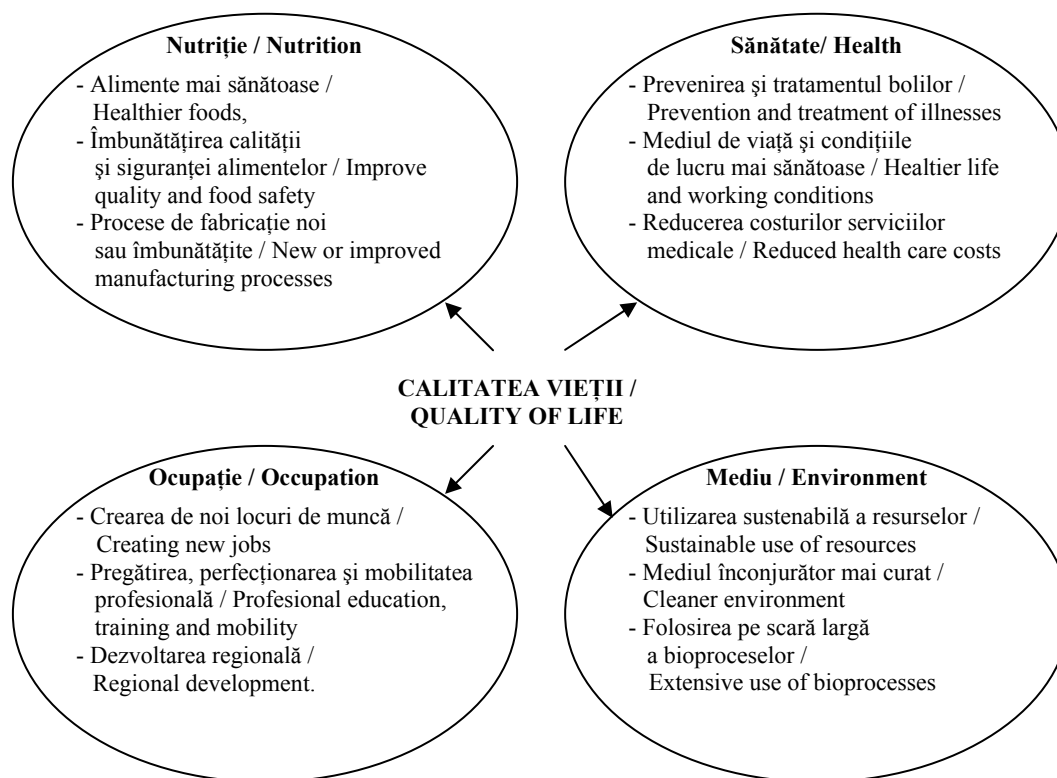

Figura 1.2. Calitatea Vieții percepută ca o categorie sociopsihologică / Figure 1.2. Quality of Life perceived as a socio-psychological category

Sursa/Source: [12, p.48]

Apartenența este o dimensiune ce include comuniunea individului cu mediul său de viață și are, la rândul său, 3 subdomenii. *Apartenența fizică* cuprinde conexiunile pe care individul le are cu mediul său de viață, format, de regulă, din locuință, loc de muncă, școală, vecinătate, comunitate. *Apartenența socială* include legăturile cu mediul social și abordează acceptarea individului în intimitatea altor persoane, relațiile cu familia, prietenii, colegii de muncă, colaboratorii și vecinii.

Apartenența comunitară reprezintă accesul pe care individul îl are la resursele ce stau, de obicei, la dispoziția membrilor comunității, precum serviciile sociale, de sănătate sau de ocupare a forței de muncă, activitățile educaționale, culturale sau recreative.

Acțiunile umane se referă la activitățile susținute de individ, ce au drept scop îndeplinirea speranțelor (doriințelor) personale. Acțiunile practice descriu o serie de activități zilnice, cum ar fi activitățile domestice, munca prestată, activitățile școlare, cele legate de sănătate sau de nevoile sociale. Activitățile din timpul liber includ

Belonging is a dimension that includes individual community of life with his environment and has, in turn, three subdomains. *Physical belonging* includes connections that the individual is having with his usually environment, like home, work, school, neighborhood, and community. *Social belonging* includes links to the social environment and addresses the individual accepting in the privacy of others, relationships with family, friends, co-workers, colleagues and neighbors.

Community belonging represents the individual's access to the resources usually available to community members, such as social and health services, employment, educational, cultural or recreational activities.

Human actions refer to activities supported by individual, aimed at fulfilling the personal hopes (wishes). Practical actions describe a series of daily activities such as domestic work, labor, educational activities, health-related or social needs. Leisure

activitățile care contribuie la relaxarea (odihna) și reducerea stresului.

În opinia noastră, din punct de vedere al persoanelor cu dezabilități sau cu probleme de sănătate, conceptul existențial de evaluare a CV a fost formulat corect.

Modelul R.Schalock (1996), autor de origine american, în aprecierea CV, prevedea 8 dimensiuni principale:

- *bunăstarea spirituală* (siguranța, spiritualitatea, fericirea etc.);
- *relațiile interpersonale* (intimitatea, afecțiunea, familia etc.);
- *bunăstarea materială* (proprietatea, securitatea financiară, posesiunile etc.);
- *dezvoltarea personală* (educația, calificarea, competența etc.);
- *bunăstarea fizică* (nutriția, sănătatea, modalitățile de recreere etc.);
- *autodeterminarea* (autonomia, opțiunile, controlul personal etc.);
- *apartenența socială* (acceptarea, statutul și rolul social); drepturile (la intimitate etc.).

La elaborarea **modelului R.Schalock** au participat specialiști din diferite domenii, care încercau să determine indicatorii obiectivi și subiectivi de măsurare a CV. Tot mai frecvent apăreau opinii care vedeau CV ca pe o funcție a libertății, drepturilor omului și fericirii lui. Dar, deoarece fericirea este o valoare subiectivă și e greu de măsurat, reprezentanții acestei opinii au dat prioritate altor indicatori de evaluare a CV. Ca urmare, concluzia finală a conceptului **R.Schalock** a fost că bunăstarea ar trebui să fie luată în seamă la măsurarea fericirii sau satisfacției de viață [11, p.55].

Din cele expuse, se poate menționa că opiniile descrise în vizorul diferitelor școli au apreciat CV strâns legat de *mediul social*, în care persoanele își duc existența. Fiecare țară are un stil propriu de viață și, de aceea, există o largă varietate de tendințe în interesul comunității globale. Din fericire, unele dintre ele sunt comune colectivităților, aparținând grupului de țări industrializate și pot servi drept bază pentru o serie de evaluări privind cerințele consumatorilor de produse și servicii, de tehnică electronică și de uz casnic.

Crizele petroliere din anii 1973 și 1979 au influențat apariția celor mai multe opinii ale criticilor creșterii economice. În această perioadă, cercetările privind CV reprezintă un domeniu preferențial de activitate care reunește specialiști din sfera științelor economice și sociale. Explicația constă nu numai în interesul practic, politic al acestei probleme, ci și în statutul ontologic al CV și al conceptului corespunzător în cadrul realității sociale și al științelor acesteia. Așa, cunoscutul savant american **J.Schumpeter [1939]**, fondator al teoriei antreprenoriale, vedea sensul întregii activități sociale în asigurarea existenței oamenilor. De aici provine caracterul sintetic al acesteia; astfel se explică de ce după ea se orientează și se corelează toate celelalte aspecte ale sistemului social. „CV

activities include activities that contribute to relaxation (rest) and stress reduction.

In our view, from the point of view of disabled people or those with health problems, the QOL assessment concept is formulated correctly.

The Model R.Schalock (1996), of the American author, takes into account in assessing QOL 8 main dimensions:

- *spiritual welfare* (safety, spirituality, happiness, etc.).
- *interpersonal relations* (intimacy, affection, family, etc.).
- *material welfare* (property, financial security, possessions, etc.).
- *personal development* (education, qualification, competence, etc.).
- *physical well-being* (nutrition, health, recreation arrangements, etc.).
- *self-determination* (autonomy, options, personal control, etc.).
- *social affiliation* (acceptance, status and social role, etc.) rights (to privacy, etc.).

In developing the **R. Schalock model** were involved professionals from different fields, trying to determine the objective and subjective indicators to measure QOL. More frequently appeared opinions regarding QOL as a function of *freedom, human rights and happiness*. But, since happiness is a subjective value and is difficult to measure, the representatives of this view have prioritized other indicators to assess the QOL. Therefore, the conclusion was that the **R. Schalock concept** of welfare should be taken into account to measure happiness or satisfaction with life [11, p.55].

From the above mentioned, it can be noted that the opinions described by different schools, appreciated QOL closely related to the social environment in which people live their lives. Each country has its own style of life and, therefore, there is a wide variety of trends in the interest of the global community. Fortunately, some of them are common, belonging to the group of industrialized countries and can serve as the basis for a series of evaluations of consumer demands for products and services, electronics and household technology.

Oil crises of 1973 and 1979 have influenced the emergence of several views of economic growth critics. During this period, research on QOL was preferential area comprised of experts in the field of economic and social sciences. The explanation lies not only in the practical and political interest of this problem, but also in the ontological status of the QOL and the corresponding concept in social reality and its sciences. Therefore, the famous scholar **J. Schumpeter [1939]**, founder of the entrepreneurial theory, saw the meaning of social activities – to provide human existence. Hence its synthetic character, this explains why it is also aimed to correlate all other aspects of the social system. “QOL is like a coin that accurately

este ca o monedă în care se oglindește fidel întregul univers social” [17, p.112].

În anii '80 ai secolului al XX-lea, au existat discuții intense și investigații numeroase referitoare la CV. În această perioadă, conceptul s-a „individualizat”. CV a început să fie, din ce în ce mai des, conceptualizată prin „bunăstarea individuală”, care este determinată nu numai de condițiile obiective de viață bună, dar și de „bunăstarea subiectivă”: CV se studiază prin ochii trăitorului. Cercetarea prin anchete sociologice devine o metodă favorită, deoarece permite combinarea caracteristicilor obiective și subiective ale situației reale la nivel individual [1, p.11].

Cu toate acestea, dezvoltarea economică a societății a urmat o nouă cale, care a provocat discuțiile despre bunăstare și CV. În cercetările efectuate de **W.Zapf [2000]**, apare din nou legătura dintre bunăstarea populației sau „starea națiunii” și CV, care au constituit un pas înainte în direcția cercetării categoriei CV. Constatarea că progresul economic nu duce în mod automat la bunăstarea generală și la eliminarea sărăciei a fost unul din motivele care au condus la apariția unei direcții de cercetare atât de cultivate în prezent, cum este CV.

Problemele de conținut ale CV jucau un rol important în cadrul concepției originale, conform căreia bunăstarea individuală și calitatea societății se influențau reciproc și erau interdependente. Potrivit studiului realizat de **W.Zapf**, există, totuși, câteva aspecte care s-au modificat față de perioada anilor '70 [18, p.22-35]:

1. Conceptul CV și al bunăstării, în contextul economiei concurențiale, nu mai erau orientate către modul socialist de viață;
2. Conceptul CV devenise unul răspândit și nu mai era construit în baza contradicțiilor, de exemplu, „cantitate versus calitate” sau „economie versus ecologie”;
3. Au dispărut speranțele și iluziile legate de o societate în care se utilizează o planificare și un control riguros pentru asigurarea CV;
4. Economia centralizată nu mai constituia modelul predominant, au prins contur diferite alte sisteme de administrare: piața, statul, asociațiile, familiile și grupurile sociale mici.

Paralel cu conceptele CV și bunăstării, a apărut și conceptul „dezvoltării umane”, care a devenit un program global promovată de Națiunile Unite; „calitatea persoanelor” și „condițiile de trai” sunt concepte prin care se dorește extinderea noțiunii subiective de prosperitate, respectiv de bunăstare. „Excluderea” constituie o nouă perspectivă în cercetarea inegalităților. „Capitalul social” descrie resursele sociale ale solidarității. „Pluralismul bunăstării” sau „amestecul de prosperități” se referă la potențialul inovativ al stării de bunăstare [20].

Bazele conceptului *dezvoltării umane* au fost puse odată cu Rapoartele Globale Anuale ale Programului Națiunilor Unite pentru Dezvoltarea Umană (PNUD). Primul raport a fost lansat în 1990. Potrivit definiției formulate aici, dezvoltarea umană „este un proces care

reflects the entire social universe” [17, p.112].

In the 80s of the XX century, there were extensive discussions and numerous investigations regarding the QOL. However, during this time, the concept was “individualized”. QOL began to be increasingly more often conceptualized as “individual welfare”, which is determined not only by the objective conditions of a better life, but also “subjective welfare”: QOL is studied through the eyes of the living person. Sociological survey becomes a favorite method because it allows combining objective and subjective characteristics of the real situation individually [1, p.11].

However, the economic development of a society followed a new path, which caused discussions about welfare and QOL. In research conducted by **W.Zapf [2000]** there is again the link between welfare of the population and QOL, which constituted a step forward in the research of the QOL. Finding that economic progress does not automatically lead to general welfare and poverty elimination it was one of the reasons that have led to a growing research of QOL.

Content of QOL issues played an important role in the original conception, according to which individual welfare and society quality influenced each other and were interdependent. According to the study conducted by **W.Zapf**, there are still some aspects which have changed during the 70s [18, p.22-35]:

1. QOL and welfare concept in the context of a competitive economy, were not oriented towards a socialist way of life;
2. QOL concept became widespread and was not built on contradictions any more, for example, “quantity versus quality” or “economy versus ecology”;
3. Hopes and illusions about a society using plan and control to ensure the QOL vanished;
4. Centralized economy was no longer a prominent model, other management systems emerged: market, state, associations, families and small social groups.

Along with QOL and welfare concepts there appeared the concept of “human development”, which became a global program promoted by the United Nations, “quality of people” and “living conditions” are concepts which aim to extend the subjective notion of prosperity i.e. welfare. “Exclusion” is a new perspective in inequality research. “Social capital” describes the social resources of solidarity. “Welfare pluralism” or “prosperity mixture” refers to the innovative potential of the welfare [20].

The basics of the *human development* concept have been made with the Global Annual Reports of the United Nations Human Development Program (UNDP). The first report was released in 1990. According to the definition, human development “is a process that helps to expand the range of options to be

contribuie la lărgirea gamei de posibilități care se acordă fiecărei persoane”.

În prezent, dezvoltarea umană constituie cel mai ambițios și mai de anvergură concept de bunăstare. Ideea de bază este de a dezvolta opțiunile individuale, a CV oamenilor. Această noțiune țintește dincolo de dezvoltarea resurselor umane și de programele de stat privind bunăstarea, care consideră oamenii mai mult simpli receptori decât actori ai realizărilor. Teoretic, dezvoltarea umană implică productivitate, egalitate, sustenabilitate, precum și autoritate. În mod empiric, toate națiunile lumii sunt clasificate după Indicele Dezvoltării Umane (IDU). În prezent, IDU este unul dintre indicatorii cei mai larg utilizați ai dezvoltării umane. Este folosit, în special, la nivel global, pentru comparații internaționale și regionale. IDU este calculat ca o medie simplă a indicilor Educației, Speranței de Viață și PIB. Rapoartele Globale ale Dezvoltării Umane și IDU sunt, în pofida criticilor, rezultatul a două cerințe de bază ale raporturilor sociale, anume ale comparațiilor internaționale și prezentării unui indicator integral care cuprinde o informație relevantă despre dezvoltarea umană.

În condițiile integrării, problema „*excluderilor*” atrage atenția asupra celor mai actuale probleme ale CV și asupra celei mai moderne forme de inegalitate din cadrul Uniunii Europene: „Nu numai distanța, dar și excluderea din viața socială: nu numai excluderi, marginalizări din cauza sărăciei și a șomajului, dar și excluderi prin discriminări și refuzul accesului la posibilitățile oferite de viață” [H.Silver,1994]. Excluderea distruge solidaritatea, spiritul just, cinstit al competiției, drepturile politice ale participării și integrării într-o societate. Solidaritatea și integrarea pot fi păstrate, extinse sau recâștigate cu atât mai bine, cu cât „capitalul social” este mai mare și mai bun: cu alte cuvinte, cu cât setul de norme și valori, sistemele de dezvoltare personală și conexiunile sociale sunt mai puternice [5, p.88].

R.Putnam [1995] menționa că în timp ce capitalul social crește, crește competența de a rezolva mult mai bine problemele sociale: „Angajamentele civile și contactele sociale adecvate produc rezultate pozitive – școli mai bune, o dezvoltare economică mai rapidă, o rată a criminalității mai scăzută, o administrare mult mai eficientă” [5, p.89].

În opinia lui **A.Evers [1996]**, contribuțiile la „pluralismul bunăstării” sau la „mixul de bunăstare” se concentrează asupra unei probleme proeminente, și anume criza instituțională și financiară a statului bunăstării și a sistemului asigurărilor sociale [5, p.91]. Ideea de bază este că securitatea socială nu mai poate fi garantată numai de către piață și stat, iar resursele societății civile trebuie să fie activate. Prin combinarea rezultatelor acestor instituții, printr-un „portofoliu de economii” [R.Rose, 1996], suprasolicitarea unora poate fi prevenită. Exemplul cel mai concret este sistemul pensiilor persoanelor vârstnice, care mizează pe câțiva piloni. De exemplu, în completarea pensiilor publice pot veni planurile de pensii ale companiilor și asigurările de viață private. Nu mai sunt

granted to each person”.

Currently, human development is the most ambitious and far-reaching concept of welfare. The basic idea is to develop individual options, the QOL of people. This concept looks beyond the human resources development and the state welfare programs, consider people as receptors rather than player's of achievements. Theoretically, human development involves productivity, equity, sustainability and authority. Empirically, Human Development Index (HDI) classifies all nations of the world. Currently, HDI is one of the most widely used indicators of human development. It is especially used for global and regional international comparisons. HDI is calculated as a simple average of the indices: education, life expectancy and GDP. Global Human Development Reports and the HDI are, despite criticism, the result of two basic requirements of social reporting, namely the international comparisons and present a full indicator that includes relevant information about human development.

In terms of integration, the problem of “*exclusions*” draws attention to the most pressing issues of the QOL and the most modern forms of inequality in the European Union: “Not only the distance but also the social exclusion: not only exclusion, marginalization because of poverty and unemployment, but also exclusion through discrimination and denial of access to the possibilities of life” [H. Silver, 1994]. Exclusion destroys solidarity, the fair honest and spirit of competition, the political rights of participation and inclusion in society. Solidarity and integration can be retained or regained as long as the “social capital” is bigger and better: in other words, the stronger are the sets of norms and values, personal development systems and social connections [5, p.88].

R.Putnam [1995] noted that while the social capital increases, the power to solve social problems grows “Civil commitments and adequate social contacts produce positive results – better schools, faster economic growth, lower crime rate, more efficient administration” [5, p.89].

According to **A.Evers [1996]**, contributions to “welfare pluralism” or “welfare mix” focuses on a prominent problem, namely institutional crisis and financial status and welfare insurance system[20, p.91]. The basic idea is that the market and the state cannot guarantee social security and civil society resources must be enabled. By combining the results of these institutions through a “savings portfolio” [R.Rose, 1996], the overuse some can be prevented. Most practical example is the elderly pension system, which relies on several pillars. For example, in addition to public pensions can come pension plans and life insurance of private companies. The pension systems, built on the principle of solidarity, are not propagated any more, as the emphasis is on diversification [5,

propagate sistemele de pensii construite pe principiul solidarității, ci se pune accentul pe diversificarea acestora [5, p.92-94].

Este greu să nu cazi de acord cu aceste argumente. Pentru a surprinde diferențele dintre conceptele existente, autorul încearcă să le diferențieze.

Plecând de la versiunile opiniilor existente, autorul definește *nivelul de trai drept ansamblul condițiilor economice și noneconomice, sociale, culturale și politice, pe care societatea le creează membrilor săi, dar și capacitatea, aptitudinile indivizilor de a-și satisface cât mai bine nevoile, pornind de la venitul lor. Aspectele definitorii ale nivelului de trai sunt legate de nivelul și evoluția veniturilor; de mărimea prețurilor la bunurile și serviciile ce alcătuiesc consumul populației; de nivelul și structura consumului de bunuri și servicii; de condițiile de muncă și petrecere a timpului liber; de condițiile de trai; de starea de sănătate și accesul la serviciile de asigurare, educație, cultură, artă etc.*

Nivelul de trai are un caracter obiectiv, deoarece se poate realiza numai în anumiți parametri. Pe măsură ce a evoluat știința și tehnica, parametrii luați în considerare (mediul natural, cadrul social, educația, sănătatea, cadrul politic, economic etc.) au suferit o serie de modificări, conferindu-i, în acest sens, conceptului nivelul de trai un caracter social-istoric. Astfel, odată cu evoluția umanității, s-au modificat condițiile de viață, aspirațiile și nevoile oamenilor. Dacă acum câteva decenii, anumite condiții erau considerate normale, s-ar putea ca astăzi, aceleași condiții să nu mai poată fi calificate ca fiind normale.

Sintetizând cele expuse, menționăm că aria CV este definită drept valoarea, pentru om, a vieții sale, modul și măsura în care condițiile vieții oferă omului posibilitatea satisfacerii multiplelor sale necesități, gradul în care viața este satisfăcătoare pentru el.

Nu există o definiție universală acceptată a CV, în special, datorită faptului că conceptul se află la intersecția dintre științele umaniste și cele economice. Semnificația expresiei „CV” poate varia considerabil în funcție de natura studiului. În general, CV era privită ca fiind rezultatul interacțiunii unui număr de factori (de sănătate, sociali, economici, de mediu), care afectează dezvoltarea umană și socială a individului și a societății în moduri deseori necunoscute. Într-un anumit sens, CV era definită în măsura în care, într-o anumită societate sau regiune, erau asigurate condițiile psihologice și fiziologice ce induc sentimentul de satisfacție [2, p.128].

Astfel, considerăm că CV, fiind variabilă și măsurabilă, se referă atât la partea subiectivă, cât și la cea obiectivă a studiului. Din acest punct de vedere, analiza CV prezintă atât aspecte psihologice, cât și legate de mediu, implicând o evaluare psihologică, făcută de un individ sau un grup, a satisfacției date de condițiile de trai și stilul de viață.

Studiul CV implică luarea în considerație a necesităților oamenilor, a speranțelor și valorilor lor. Într-un studiu publicat în dicționarul **Wish** (Wikipedia), se menționează că, dacă se analizează definițiile cele mai

p.92-94].

It is hard not you agree with these arguments. In order to show the differences between existing concepts, the author tries to differentiate them.

Based on existing opinions, the author defines the *standard of living as a range of economic, non-economic, social, cultural and political conditions, which the society creates for its members, but also the capacity and skills of individuals to better satisfy their needs, starting from their income. Defining the aspects of living standards they relate to: the level and evolution of venues, the prices of consumption goods and services, that make up the population consume, the level and structure of consumption of goods and services, working conditions and leisure, living conditions, health and access to insurance, education, culture, etc.*

Living standard is objective, because it can only be accomplished in certain parameters. As science and technology developed, the considered parameters (natural environment, social background, education, health, politics, economy, etc.) underwent a series of changes, giving, in this respect, to the concept of living standards, a socio-historical character. Thus, with the evolution of humanity, changed the living conditions, aspirations and needs of people. If decades ago certain conditions were considered normal, today, the same conditions can no longer be regarded as normal.

Summarizing the above, the author mentions that QOL is defined as the value of a person's life, manner and extent to what life conditions offer the opportunity to satisfy many of his needs, the extent to which life is satisfactory for him.

There is no universally accepted definition of QOL, particularly because the concept is at the intersection of Humanities and Economics. Meaning of “QOL” can vary considerably depending on the nature of the study. In general, the QOL is seen as the result of interaction of a number of factors (health, social, economic, environmental) that affect the social and human development of the individual and of society in ways often unknown. In a sense, the QOL was defined to the extent that, in a given society or region, are the psychological and physiological conditions that induce feelings of satisfaction [2, p.128].

According to the author, QOL is a measurable variable and refers to both, the subjective and the objective side of the study. From this perspective, the QOL analysis shows both psychological and environmental aspects, involving a psychological evaluation made by an individual or a group, or a satisfaction evaluation given by living conditions and lifestyle.

QOL study involves consideration of human needs, hopes and values. In a study published in the dictionary **Wish** (Wikipedia) is mentioned that if we analyze the most widely used definitions of QOL, we can see similarities between them. All definitions

utilizate ale CV, se observă anumite similitudini între acestea. Toate definițiile includ o situație proiectată de unul sau mai mulți rezidenți ai unei regiuni, care este translată pe mai multe grade de satisfacție [http://en.wikipedia.org/, 12.03.2012].

Organizația Mondială a Sănătății (OMS) definește CV în contextul percepției indivizilor a poziției lor de viață în planul cultural și de valori în care trăiesc și în relaționare cu scopurile, așteptările, standardele și preocupările acestora. Este un concept larg, afectat într-un mod complex de starea de sănătate fizică și psihologică, de credințele individului, de legăturile sale sociale și de trăsăturile cele mai proeminente ale mediului de viață.

Începând cu anii '70 ai secolului XX, o deosebită contribuție la dezvoltarea conceptului CV revine școlii rusești și, anume, savanților din cadrul **Vserosiiskogo Ţentra Izucenia Obscestvennogo Mnenia (BIŢIOM) și Vserosiiskogo Ţentra Urovnea Gizni** (Moscow): **I. Levada, J. Bestujev-Lada, N. Rimacevskaia, V. Bobcow, N. Grigorieva, V. Maier, V. Rutgaizer, A. Subbeto, L. Zubova, T. Zaslavskaia**, precum și reprezentanților filialei din Novosibirsk: **G. Prudenskii și A. Aganbeghean**, care au studiat problemele evaluării și diferențierii CV din diferite țări și zone geografice. Acestor savanți le aparțin primele cercetări în spațiul postsovietic ale aspectelor metodologice de evaluare a „coșului de consum”, în domeniul studierii problemelor de excluziune socială, inechității la distribuirea veniturilor, modelării economico-matematice a incertitudinii creșterii economice, evaluării CV, la nivel național și regional, și argumentării necesității perfecționării evaluării CV, la nivel global.

Savantul rus **A. Subbeto**, reprezentant al **Vserosiiskogo Ţentra Izucenia Obscestvennogo Mnenia**, menționa că CV reprezintă o sinteză a necesităților materiale și spiritual-creative ale vieții umane, a nivelului de punere în aplicare a competențelor, intelectului, sentimentelor creative de viață ale omului. CV nu poate fi redusă la standardul de realizare a necesităților materiale, cu toate că acestea joacă un rol important în viața individului. „CV este o categorie cu caracter complex și contradictoriu, un sistem de caracteristici spirituale, intelectuale, fizice, sociale și culturale, științifice, educaționale, de mediu și demografice, ce caracterizează viața unui individ, unei familii, națiuni, societăți umane în ansamblu. Această categorie socioeconomică îmbină în sine atât laturile individuale, cât și sociale ale vieții, relevă diversitatea nevoilor și abilităților personale, capacităților individului de a le completa și dezvolta armonios prin creativitatea sa” [19, p.18].

Școlii rusești îi revine aportul la elaborarea metodologiei de identificare a diferențierii păturilor sociale în funcție de venituri; a autoaprecierii etc. și, în special, elaborării conceptului teoretic al clasei de mijloc a societății umane și indicatorilor de evaluare a acesteia.

În perioada anilor '70-80, termenul CV a fost preluat și de alte țări socialiste, **România** fiind printre primele care l-au adoptat și adaptat. Cercetările realizate

include a statement designed by one or more residents of a region that is rendered on several levels of satisfaction [http://en.wikipedia.org/, 12.03.2012].

The World Health, Organization (WHO) defines QOL in the context of individual perception of their life position regarding culture and values in which they live and relate to their goals, expectations, standards and concerns. It is a broad concept that is affected by health condition of the individual, his psychological, personal beliefs, social ties and the most prominent features of the environment.

In the 70s of the XX century, a great contribution to the development of the concept is given to the QOL **Russian school**, and namely, scientists from the **Russian Public Opinion Research Center (BIŢIOM) and All – Russian Centre of Living Standard** (Moscow): **I. Levada, J. Bestujev-Chest, N. Rimacevskaia, V. Bobcow, N. Grigorieva, V. Maier, V. Rutgaizer, A. Subbeto, L. Zubova, T. Zaslavskaia**, etc., as well as **G. Prudenskii** and **A. Aganbeghean**, representatives from Novosibirsk branch, who studied the problems of evaluation and QoL differences in different countries and geographical areas. These scientists performed the first researches in the post-Soviet evaluation of methodological aspects “consumer basket”, problems of social exclusion, inequality in income distribution, economic and mathematical modeling of economic growth uncertainty, QOL evaluation nationally and regionally, and argued the need to improve global QOL evaluation.

Russian scientist **A. Subbeto**, representative of **Russian Public Opinion Research Center** said that QOL is a summary of the material and spiritual needs of a creative human life, the level of skills implementation, intellect and human creative feelings. It cannot be reduced to the standard to achieve material needs, although they play an important role in the life of the individual. “QOL is a complex and contradictory category, a system of spiritual, intellectual, social and cultural characteristics, as well as scientific, educational, environmental and demographic, characterizing individual’s life family, nation and human society as a whole. This socio-economic category combines both, the individual and the social life, shows diversity of needs and personal skills and abilities to develop harmoniously through his creativity” [19, p.18].

Russian school’s contribution was the development of a methodology that identifies the social strata differentiation according to income; self-esteem, etc. and in particular, the development of the middle class theoretical concept of human society and its evaluation indicators.

During the 70-80s QOL was taken by other socialist countries, **Romania** being among the first who adapted it. Research conducted before 1990 contained a solid methodological basis and was used to

până în anul 1990 conțineau o bază metodologică temeinică, care trebuia folosită pentru realizarea unei cunoașteri profunde, în detaliu, a CV a poporului român. Astfel, în cadrul Direcției Centrale de Statistică (DCS), în 1974, a fost elaborată o lucrare intitulată „Principii metodologice de alcătuire a indicatorilor sociali”, iar în 1977 a fost finalizat studiul metodologic „Sistemul de indicatori ai Calității Vieții”, care conținea peste 200 de indicatori grupați pe șapte domenii, sistem care a fost ulterior îmbunătățit.

Institutul de Cercetare a Calității Vieții (ICCV), întemeiat în România de membrul corespondent al Academiei Române, **Cătălin Zamfir**, doctor în sociologie, profesor universitar, începând cu anii 70-80, studiază multilateral problematica CV, care a devenit cunoscută ca o încercare de a lua cât mai mult în considerare nevoile și aspirațiile populației. Astfel, s-au desprins trei mari funcții ale tematicii de cercetare a CV [10, p.30-35]:

- definirea mai detaliată a obiectivelor dezvoltării social-economice;
- evaluarea eficienței dezvoltării umane și determinarea impactului ei asupra CV;
- aprecierea CV ca instrument de evaluare a progresului social.

Rezultatul acestei perioade s-a exprimat într-o serie de cercetări, printre care menționăm cele coordonate de economiștii **C.Zamfir**, **N.Lotreanu** și **I.Rebedeu**. Problema CV și a stilurilor de viață a avut o semnificație complet diferită în România, comparativ cu cea existentă în societatea anilor 70-80. Tematica CV s-a bucurat din start de un interes larg, mai mult ideologic și politic, decât științific. Cercetarea oferea un mod de a discuta și promova avantajele regimului comunist prin prisma criteriului final, al bunăstării populației [10].

Actualmente, ICCV a devenit un centru sociologic național al României, care *promovează noua paradigmă a rolului factorului uman în cadrul sistemelor sociale*: nu numai ca membru al sistemelor sociale, integrat, modelat și controlat de logica acestora, dar și ca principalul obiectiv al tuturor activităților sociale. Dezvoltarea cea mai spectaculoasă a tematicii ICCV, în această direcție, s-a produs în sfera indicatorilor de evaluare a CV. Spre sfârșitul secolului al XX-lea, **C.Zamfir**, împreună cu colegii săi, **I.Marginean**, **G.Socol**, **A.Bălașa** [1991], au menționat două motive bine argumentate, care au determinat actualitatea acestor cercetări: „*În primul rând*, concluzionarea că progresul economic nu duce în mod automat la bunăstarea generală și la eradicarea sărăciei, respectiv, un segment al populației continuă să trăiască în condiții de viață precare. *În al doilea rând*, un impuls pentru cercetarea CV a venit din direcția ecologiei, perturbațiile suferite de mediul ambiant, ca efect al industrializării și urbanizării societății umane” [10; 5].

În perioada actuală, conceptul CV este folosit nu numai de economiști, sociologi sau politologi, dar a devenit o „monedă de schimb” în dezbaterile publice. Având în vedere contextul politic și economic actual, în special aderarea de perspectivă a Republicii Moldova la

achieve a deeper knowledge of the QOL of the Romanian people. Thus, under the Central Bureau of Statistics (DCS) in 1974, was developed a work entitled “Methodological principles of social indicators composition”, and in 1977 was completed the methodological study “Quality of Life Indicators System”, which contained more than 200 indicators grouped into seven areas, a system which was further improved.

Institute for Quality of Life Research (ICCV), founded in Romania by the members of the Romanian Academy, **Catalin Zamfir**, Doctor of Sociology, Professor, starting with 70-80s studied the multilateral issues of QOL, which became known as an attempt to take into account the needs and aspirations of the people. Thus, there were separated three major functions of the research topics of QOL [10, p.30-35]:

- defining more detailed socio-economic objectives;
- evaluating the effectiveness of human development and determining its impact on QOL;
- assessing QOL as an evaluation tool of social progress.

The results of that period were expressed in a series of studies, including those coordinated by **C. Zamfir**, **N. Lotreanu** and **I. Rebedeu**. The problem of QOL and lifestyles had a completely different meaning in Romania compared to that during 70-80s. The topic of QOL from the very beginning enjoyed a broad interest, more ideological and political than scientific. Research provided a way to discuss and promote the benefits of the communist regime through the endpoint, the welfare [10].

Currently, ICCV became a national sociological center of Romania that *promotes new paradigm of the role of the human factor in social systems*: not only as a member of social systems, integrated molded and controlled by their logic, but as the main focus of all social activities. The most spectacular development of ICCV in this direction occurred in the area of indicators to assess the QOL. Towards the end of the twentieth century, **C.Zamfir** together with **I.Marginean**, **G.Socol**, **A.Bălașa** [1991] mentioned two well motivated reasons, which determined the topicality of this research: “*First*, the conclusion that economic progress does not automatically lead to general welfare and eliminates poverty, a segment of the population continues to live in poor living conditions. *Secondly*, an impetus for the research came from the QOL research from ecology, environmental disturbances because of industrialization and urbanization of human society” [10; 5].

Nowadays the QOL concept is used not only by economists, sociologists and political scientists, but has become a “bargaining chip” in public debate. Given the current political and economic context, especially the

Uniunea Europeană și recunoașterea resurselor umane drept capital uman, asigurarea creșterii CV devine o prerogativă pentru atingerea rapidă a unui standard de viață la un nivel acceptabil de civilizație și definit în context concurențial.

În masele largi ale populației, conceptul CV este asimilat de conceptul popular „fericire umană” [L.Begu, 1999]. Fericirea se referă la o stare-afect, ce reflectă sentimente de împlinire, satisfacție, de deplinătate, pe când CV vizează condițiile care produc și contribuie la dezvoltarea stării de fericire [6, p.32].

În lucrarea „Compendiu de macroeconomie” [Băcescu, 1997], CV este definită printr-o viziune mai largită, fiind percepută ca „totalitatea condițiilor vieții umane, care asigură integritatea vieții biologice, satisfacerea cerințelor de ordin economico-social, de nivel de trai material și cultural, de viață spirituală, care permit echilibrul continuu al omului...” [6, p.35].

Într-o explicare mai profundă a CV, se presupune abordarea conceptului conform următoarelor arii de investigație: *calitatea mediului înconjurător*, care este caracterizată printr-o relație permanentă și normală între om și mediul natural; *calitatea mediului social*, care trebuie să asigure condiții stabile de viață materială, ocuparea completă a forței de muncă, asigurarea timpului liber, relații umane firești, o activitate politică, morală și spirituală nestingherită; *calitatea mediului familial*, prin realizarea integrării complexe a familiei ca unitate demografică, economică și de consum; *calitatea mediului de muncă*, condiții care să permită posibilitatea împlinirii idealurilor profesionale sau sociale.

Pentru că are o finalitate practică, cea de a indica oamenilor sau colectivităților ce trebuie făcut pentru a îmbunătăți condițiile de trai, *conceptul CV are un caracter evaluator*. Pe lângă condițiile de viață, percepute ca situații obiective ale vieții, CV include și criterii de evaluare subiectivă a satisfacției de viață, definește I.Mărginean, A.Bălașa, în lucrarea sa, „Calitatea vieții în România”, 2005: „CV cuprinde ansamblul condițiilor de viață fizice, economice, sociale, culturale, politice, de sănătate etc. în care oamenii trăiesc, conținutul și natura activităților pe care le desfășoară individul, caracteristicile relațiilor și proceselor sociale la care participă, bunurile și serviciile la care are acces, modelele de consum adoptate, modul și stilul de viață, evaluarea gradului de obținere a rezultatelor în viața sa ce corespund așteptărilor populației, care provoacă stările subiective de satisfacție, insatisfacție, fericire, frustrare etc.” [5, p.51].

În opinia autorului tezei, nu putem fi de acord cu o asemenea definiție a CV decât parțial, căci ea oglindește doar latura obiectivă a acesteia și exprimă, practic, gradul de satisfacție a individului de viață în funcție de factorii mediului exterior. Această definiție însă nu ține cont de factorul subiectiv – gradul de realizare a nevoilor umane privind CV.

Este important de menționat că anume școala română a fost printre primele în spațiul european care a recunoscut caracterul interdisciplinar al categoriei CV și

prospective accession of Moldova to the European Union and the recognition of human resources as human capital, ensuring the QOL growth is a prerogative to quickly achieve a standard of living at an acceptable level of civilization, defined in the competitive context.

Within most of the population, the concept QOL is assimilated as a popular concept “human happiness” [L.Begu, 1999]. Happiness refers to an affect state, reflecting feelings of fulfillment, satisfaction, fullness, while QOL aims the conditions that cause and contribute to the state of happiness [6, p.32].

In “Compendium of macroeconomics” [Băcescu, 1997] QOL is defined in a broader vision, being perceived as “human life conditions, which ensure the integrity of biological life, economic satisfaction, social and material living standards, cultural and spiritual life, allowing continuous balance of the individual...” [6, p.35].

In a larger illustration the QOL addresses the concept according to the following areas of investigation: *environment quality*, which is characterized by a permanent and normal relationship between humans and the natural environment; *the quality of the social environment*, which must ensure stable conditions of material life, full employment, leisure, natural human relations, political, moral and spiritual activity; *quality of family environment* by achieving family integration, complex demographic unit, economic and consumption *working environment quality*, conditions which allow for the possibility to fulfill professional or social ideals.

Since it has a practical purpose, to indicate people or communities what is to be done to improve living conditions, *the concept of QOL* has an assessment character. In addition to living conditions, perceived as objective situations of life, QOL includes subjective evaluation criteria of life satisfaction defined by I.Mărginean; A.Balasa, in his work “Quality of life in Romania”, 2005 states that: *QOL includes all physical, economic, social, cultural, political, health, etc. conditions on. where people live, the content and nature of the activities they carry out individually, the characteristics of relationships and social processes in which goods and services are available, adopted consumption patterns and how lifestyle evaluates the results obtained in life, corresponding to people's expectations, causing subjective states of satisfaction, dissatisfaction, happiness, frustration, etc.*” [5, p.51].

According to the author, we can agree with such a definition of QOL only partly, because it reflects and expresses its objective side, namely, the individual satisfaction with life according to external environmental factors, but this definition does not take into account the subjective factor – the degree of realization of human needs on QOL.

It is important to note that the Romanian school

aceasta a format paradigma CV de pe poziții socioeconomice, pe parcursul istorico-dialectic de dezvoltare a conceptelor expuse de savanți din diferite domenii: filozofic, religios, psihologic, sociologic și economic.

Simultan cu școala românească, se dezvoltă și cea rusească în direcția perfecționării conceptului CV, care, pornind de la cercetarea CV de pe poziții filozofice și social-psihologice, a ajuns la recunoașterea caracterului socioeconomic al acesteia.

Aspectele socioeconomice cu impact asupra CV au fost cercetate și în Republica Moldova, în special, de membrul corespondent al AȘM, **A.Timuș**, dr.hab., prof. univ., „legenda științei socio-umane moldave”, care și-a înființat școala sa de cercetare în direcția menționată. În anii de tranziție, **A.Timuș** împreună cu discipolii săi din cadrul AȘM, a efectuat un șir de cercetări ale dezvoltării proceselor economice și sociale, schimbărilor orientărilor valorice, structurii sociale și mobilității diferitelor grupuri sociale în condițiile economiei de piață. Ca soluție, s-a evidențiat necesitatea imperioasă a dezvoltării capitalului uman, considerat izvorul necesar de sporire a potențialului economic și social al țării. În cercetările efectuate și publicate în cele 25 de monografii științifice s-au abordat problemele numeroaselor mecanisme de perfecționare a conducerii țării, managementului instituțional, de stimulare și interesare a populației în activizarea capacităților sale intelectuale [9].

O contribuție importantă la cercetările nivelului de trai, inclusiv la capitolele veniturilor și cheltuielilor populației din R.Moldova, analizei dinamicii prețurilor la produsele de consum, la determinarea coșului minim de consum național, impactului nivelului de asigurări sociale asupra nivelului de trai al pensionarilor și copiilor, stabilirea standardelor de viață pentru populația moldavă, a fost adusă de cercetătorii **Institutului de Economie, Finanțe și Statistică al AȘM**, în frunte cu conferențiarul, **dr. A.Rojco** [8].

Interesantă este investigația sociologică a dlui **T.Danii**, dr. hab., profesor universitar, referitoare la CV, care a determinat și a atenuat în R.Moldova contradicția acută dintre necesitatea vitală a îmbunătățirii CV al populației (creșterea veniturilor și a consumului, accesul la locuință, ocrotirea sănătății, asigurarea cu locuri de muncă, securitatea personală etc.) și posibilitățile reale ale statului de ameliorare a situației create pentru majoritatea cetățenilor săi [1, p.58]. *Definițiile analizate anterior referitoare la CV ne impun recunoașterea caracterului complex, social-economic al CV, or aceasta din urmă este percepută ca o categorie cu caracter interdisciplinar, variabil și multidimensional, care provoacă necesitatea evaluării sale. Evaluarea valorică a CV devine o problemă vitală, în condițiile economiei de piață și de competitivitate a țărilor pe arena mondială [4, p.121-132].*

Analizând și sintetizând evoluția opiniilor științifice cu privire la dezvoltarea categoriei CV și bazându-ne legea filozofică a unicității formei și conținutului acesteia, distingem patru perioade evolutive de dezvoltare și patru metode de evaluare al CV(fig.1.3):

was among the first in Europe, that recognized the interdisciplinary character of QOL, and it formed the QOL paradigm of socio-economic positions during historical-dialectical development concepts, presented by scientists from different fields: philosophy, religion, psychology, sociology and economics.

Simultaneously with the Romanian school is developed the Russian one, starting with QOL research based on social, psychological and philosophical positions, reaching socio-economic recognition.

Socio-economic aspects with impact on QOL were also investigated in Moldova, particularly, by the correspondent member of the ASM, **A.Timuș**, Dr. Hab., Professor, “legend of the Moldovan Social and Human Sciences” who has established his research school in this domain. During transition, **A. Timuș**, together with his followers in the ASM, conducted a series of studies of the development of economic and social processes, changes in value, social structure and mobility of different social groups in a market economy. As a solution was highlighted the urgent need to develop human capital, considered a necessary source to increase the country's economic and social potential. The conducted research was published in 25 scientific monographs and addressed the problems of numerous mechanisms to improve the state leadership, institutional management, incentives, population motivation, develop intellectual capabilities [9].

An important contribution to the research of standard of living, including revenue and expenditure issues of the population of Moldova, analyzing price dynamics in consumer products, determining minimum national consumption basket, the impact of social security level on living standards of pensioners and children, setting standards of living for the Moldovan population, was made by researchers of the **Institute of Economy, Finance and Statistics of the ASM**, led by the Associate Professor **dr. A.Rojco** [8].

Of great interest is the sociological investigation of PhD., Professor, Mr **T.Danii**, on the QOL, who started and reduced the attenuated acute contradiction between the vital need to improve population's QOL in Moldova (increasing income and consumption, housing, healthcare, providing employment, personal security, etc.) and the real possibilities of the state to improve the situation for the majority of its citizens [1, p.58]. *Definitions discussed above on the QOL, impose the recognition of the complex socio-economic character of QOL or is perceived as an interdisciplinary, multidimensional and variable category that causes the need for its assessment. Assessing the value of QOL is a vital issue in the market economy and countries' competitiveness on the world stage [4, p.121-132].*

Analyzing and synthesizing the development of scientific opinions on the development of QOL category and based on philosophical law of uniqueness of form and content, the author distinguishes 4 evolution periods and 4 methods of QOL assessment (fig.1.3):

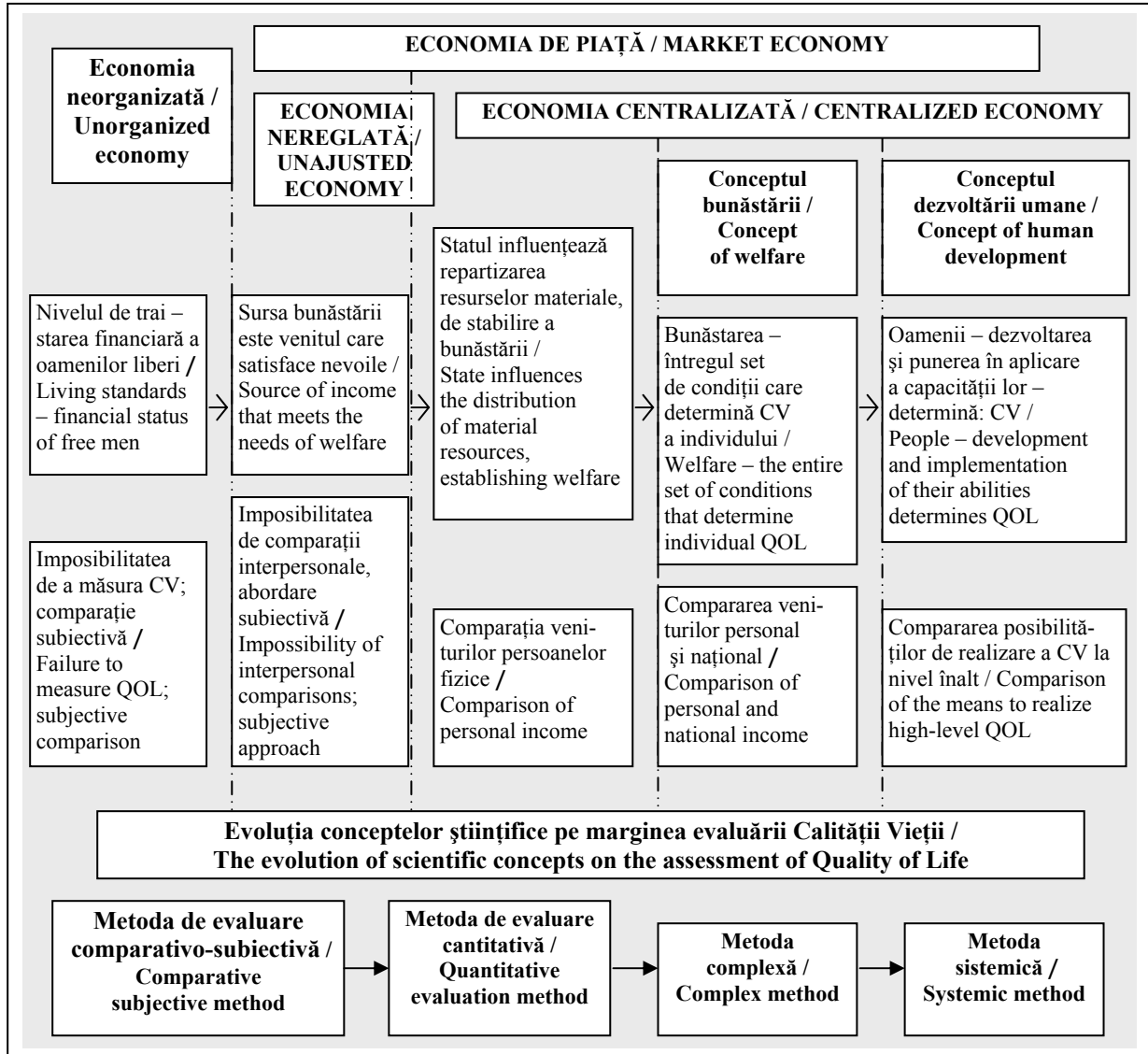

Figura 1.3. Etapele dialectico-istorice de dezvoltare a conceptelor și metodelor de evaluare a CV / Figure 1.3. Dialectical and historical development stages of concepts and methods for assessing QOL

Sursa: elaborată de autor în baza sintezei opiniilor studiate / Source: prepared by the author based on the synthesis of studied views

- **Perioada 1, a economiei neorganizate și nereglate, când s-a dezvoltat metoda comparativ-subiectivă a CV.** În această perioadă, nivelul de trai era determinat de starea financiară a oamenilor liberi. Sursa bunăstării presupunea doar venitul care satisfacea nevoile umane. Există o abordare subiectivă a CV, fiindcă persista imposibilitatea de măsurare și comparare a acesteia la nivel interpersonal.
- **Perioada 2, perioada timpurie a economiei centralizate.** În această perioadă, prețurile erau plafonate, iar veniturile garantate, deoarece aceasta a cunoscut deficitul în produse și servicii; aici s-a dezvoltat metoda cantitativă de
- **Period 1, unorganized and unadjusted economy, when the comparative – subjective method QOL of developed.** During this period the standard of living was determined by the financial status of free men. Welfare income source was supposed to meet only human needs. There is a subjective approach towards QOL as it was impossible of measure and compare it at interpersonal level.
- **Period 2, the early years of centralized economy.** During this period prices were capped and the income guaranteed because it knew the deficit in goods and services; the quantitative assessment method of QOL developed. The state monitored

evaluare a CV. Statul monitoriza repartizarea resurselor materiale și financiare pentru stabilizarea bunăstării și asigurarea egalității populației în realizarea drepturilor sale, indiferent de abilități. Se propaga conceptul egalității în venituri, studii, în posibilități de dezvoltare personală etc., deci și starea financiară era, practic, cam aceeași la toți.

- **Perioada 3, perioada matură a economiei centralizate.** Grație fenomenului de convergență a două sisteme economice, dezvoltarea economiei de piață în țările avansate a influențat regimul socialist în perioada matură și atunci bunăstarea devine condiția de bază, care determină CV al individului. Aici se permite comparația veniturilor persoanelor fizice cu venitul național al țării. În această perioadă, se utilizează metoda complexă de evaluare a CV, răspândită și caracteristică ariei întregului spațiu al fostei URSS, inclusiv al Republicii Moldova.
- **Perioada 4, a economiei de piață.** Economia de piață promovează libera concurență a tuturor factorilor de producție și a diferitelor produse și servicii finale. În această perioadă, în centrul relațiilor de producție, se află Omul, iar dezvoltarea și punerea în aplicare a capacităților acestuia determină gradul de competitivitate al întreprinderilor. Astfel, CV al angajaților devine factor de competitivitate al întreprinderilor. În condițiile economiei de piață, se utilizează *metoda sistematico-calitativă*.

Țările dezvoltate ale Europei de Vest și majoritatea țărilor lumii n-au activat în condițiile economiei centralizate, de aceea, acestea au trecut doar prin trei etape de dezvoltare a relațiilor economice și a conceptelor științifice și metodelor de evaluare a CV.

În concluzie, putem menționa că perfecționarea multilaterală a resurselor de muncă, a sistemului și procesului de educație, formarea și perfecționarea acestora corespunzător exigențelor ce decurg din coordonatele actuale ale dezvoltării economice constituie o opțiune fundamentală și un imperativ major al strategiei de consolidare a economiei de piață.

Geneza și evoluția economiei constau într-un proces permanent de valorificare, realizat de om în mod conștient, așadar, economia este forma reală a acțiunii umane. Ea a apărut și s-a dezvoltat prin om și pentru el, având întotdeauna un *caracter uman*. Economia umană nu este un concept actual, ea are o istorie îndelungată și a evoluat pe parcurs. Conținutul și transformarea continuă a economiei reflectă modalitatea în care indivizii reușesc să coreleze nevoile lor nelimitate, în permanentă diversificare, cu resursele rare, dar cu întrebuintări alternative.

Fiecare om se află în tranziție prin viață, înregistrând, în mod permanent, bucurii sau amărăciuni. *Economia, fiind formă reală a acțiunii umane, este ea*

the distribution of material and financial resources to stabilize the population welfare and ensure equality in realizing their rights, regardless of abilities. The concept of equality in income, education, possibilities for personal development, etc. was propagated and therefore the financial situation was basically about the same for all.

- **Period 3, mature period of centralized economy.** Thanks to the convergence phenomenon of two economic systems, development of market economy in advanced countries has influenced the socialist regime during the mature period and then the welfare became the basic condition that determined the individual QOL. This allowed comparison of personal income to national income of the country. During this period was used a complex method to assess the QOL, widespread and characteristic for the entire area of the former USSR, including the Republic of Moldova.
- **Period 4, the market economy.** Market economy promotes free competition of all factors of production and different products and services. During this period, the man was the center of production relations and the development and implementation of his abilities determined the competitiveness of enterprises. Thus, QOL of employees became a competitive factor of businesses. Under market economy conditions was used the *systematic-qualitative method*.

The Western Europe developed countries and most world countries have not leaved under centralized economy, so they just went through three development stages of economic and scientific concepts and methods of evaluation of QOL.

In conclusion, we can be state that the comprehensive improvement of human resources, of education system and process, their development corresponding to the requirements arising from current economic development, is a fundamental option and a major imperative of the consolidation strategy of the market economy.

Genesis and evolution of the economy is a constant process of recovery, made by a conscious man, therefore, the economy is a real form of human action. It appeared and was developed by men and for men, always having a *human nature*. Human economy is a modern concept; it has a long history and has evolved over time. The content and the ongoing transformation of the economy reflects the way in which individuals *match their unlimited diversified needs with scarce resources but alternative uses*.

Every person is in transition through life, with permanent joys or sorrows. *Economy, the real form of*

însăși în transformare sau tranziție continuă. Viața economică constituie o luptă neîncetată a omului cu principiile realității, imposibilului și incertitudinii, cu limitele libertății, pentru a le transforma în elemente certe, posibile și cunoscute ale vieții de zi cu zi, pe care să le pună în serviciul îndeplinirii scopurilor propuse. „Adevărata problemă constă în aceea că, în viața reală, în mod normal, nu avem de ales între situații riscante și situații certe, ci între grade de risc și diferite rezultate posibile” [16, p.56].

În această luptă cu limitele schimbărilor provocate de permanenta tranziție, omul și colectivitatea umană, în general, învață să se adapteze la mediul natural în care trăiește, formându-și un *mediu de viață specific* în care acționează, producându-și cele necesare existenței.

„În istoria omenirii, progresul libertății nu este un progres înregistrat doar în combaterea limitelor exterioare, ci, în primul rând, în cel al disputei cu limitele pe care ni le-a impus natura din noi și care le reprezintă lupta de-o viață a fiecăruia cu el însuși” [16, p.69].

Desigur, există multiple criterii de apreciere a genurilor de activități umane. În condițiile unor resurse relativ limitate, activitățile umane, prin care se urmărește să se răspundă la întrebările *ce, cât, cum și pentru cine* să se producă, sunt cunoscute ca *activități economice*. În cadrul acestora, se rezolvă problemele fundamentale legate de volumul, structura și calitatea bunurilor ce trebuie produse, posibilitățile prezente și viitoare de a produce – de *cine, unde, când și cu ce costuri* – precum și de modul în care va avea loc distribuția și utilizarea finală a bunurilor produse, de asigurarea compatibilității mediului de producție cu cel natural.

Prin intermediul activității economice, se produc acele utilități de care oamenii au nevoie pentru satisfacerea necesităților vitale. Deoarece satisfacerea necesităților de viață ale oamenilor este un proces continuu, producția care răspunde acestor exigențe se perfecționează permanent.

Bazându-se pe conceptul actualizat științific al dezvoltării continue a factorului uman, ca rezultat al proceselor economice și importanța lui deosebită în relațiile de producție, CV este recunoscută de noi drept categorie socioeconomică.

Autorul cercetării definește CV ca fiind o categorie socioeconomică ce oglindește gradul de satisfacție de viață a individului, în funcție de **satisfacerea nevoilor umane prin realizarea rolului său social, dezvoltarea relațiilor interpersonale și de familie, precum și de nivelul bunăstării, acordat de societatea umană în care activează și se dezvoltă acesta.**

human action, is itself in transition or freedom continuous transformation. Economic life is a constant struggle of man with principles of reality, impossibility and uncertainty, freedom limits in order to make them certain elements, possible and known for everyday life, to use them in achieving the goals. “The real problem is that in real life, normally, we do not have to choose between risky situations and certain situations, but between different degrees of risk and possible outcomes” [16, p.256].

In this struggle with the limits caused by constant changes the man and the human community learn to adapt to the natural environment in which they live, forming a *specific living environment*, acting and producing everything necessary for existence.

„In human history the progress of freedom is not just a progress in combating the outer limits, but first, a dispute with the limits imposed to us by our nature and is the life battle with ourselves” [16, p.69].

Of course, there are many assessment criteria for the types of human activities. In terms of relatively limited resources, human activities seeking to answer the questions, *what, how much and for whom* to produce are known as *economic activities*. Within this questions are the fundamental problems related to volume, structure and quality of goods to be produced, present and future possibilities of production *who, where, when and at what cost* – as well as how the distribution and the final use of goods will take place ensuring compatibility with the natural production environment.

Economic activity produces utilities that people need to satisfy their vital needs. Since satisfaction of human needs is a continuous process, production, aimed to meet these requirements, shall be always improving.

Based on the new scientific concept of continuous human factor development as a result of economic processes and its particular importance in production relations, QOL is recognized by us as a socio-economic category.

The author of the research defines QOL as a socio-economic category, which reflects the individual's satisfaction with life, according to **human needs satisfaction** by creating its social role, development of interpersonal and family relationships, as well as the level of welfare of human society.

Bibliografie/Bibliography:

1. Danii T. *Calitatea Vieții populației Republicii Moldova în perioada de tranziție: probleme și tendințe sociale (analiză și evaluare sociologică)*. Teza de dr. hab. în sociologie. Chișinău: AȘM, 2004. 292 p.
2. Galbraith J. *Societatea perfectă*. București: Politică, 1997. 128 p.
3. Giarini O., Stahel W. *Limitele certitudinii*. București: Edimpress – Comro, 1996, p.256.
4. Gorobievski S., Cojuhari A. *Conceptul managementului Calității Vieții/Development of the concept of quality of life management*. Revista „Economica”, nr.2, 2011, p.26-39.
5. Mărginean I., Bălașa A. (coord.). *Calitatea vieții în România*. București: Expert, 2005. 393 p.
6. Liiceanu G. *Despre limită*. București: Humanitas, 1997, p.69.(4)

7. Marshall A. *Principiile economiei. Un volum introductiv*. Ediția VII. Londra: Macmillan. 1898. 280p.
8. Rojco A., Hristiuc L., Levițchi O., Stremenovskaia O., Vinogradova Z. *Prestațiile sociale și impactul lor asupra reducerii sărăciei în R.Moldova*. Ch.: Comp. Ed. „Inei”, AȘM și IEFS, 2011. 156 p.
9. Timuș A. *Interesele, binele omului – problema-cheie a reformelor sinteze sociologice*. Ch.: Paragon, 2006. 273 p.
10. Zamfir C., Stănescu S. (coord.). *Enciclopedia dezvoltării sociale*. Iași: Polirom, 2007.
11. Cenzo D., Robbins A., Stephen P. *Human Resource Management: Concepts and Practice*. New-York: 2001. 330 p.
12. Hansen Bruno. *Quality of Life and Management of Living Resources*. Fifth Framework. București: Economică, 2002. 340 p.
13. Jouvenal Bertrand. *Essais sur le mieux vivre*. Paris: Futurilles, by SEDEIS, 1968.180 p.
14. Lepage H. *La nouvelle économie industrielle*. Paris: Hachette, 1989, coll. „Pluriel”. p.75
15. Maslow A. A *Theory of Human Motivation*. New-York: Psychological Review, 1943, vol.50, p.370-396.
16. Schein E. *Organizational Psychology*-3.Ed.Englewood Cliffs, Prentice Hall, Inc., 2008.
17. Schumpeter J. *Business Cycles*. New York and London: McGraw Hill. 1939. 380p.
18. Zapf W. *Social Reporting in the 1970's and in the 1990's*, „Social Indicators Research”, vol. 51, No.1, 2000, p.22-35.
19. Субетто А. И. *Управление качеством жизни и выживаемость человечества*.
20. Журнал «Стандарты и качество», Nr.1, 1998, с.16-22. vol. 51, No.1, 2000, p.22-35
21. <http://en.wikipedia.org/>

NIVELUL DE VIAȚĂ ȘI FACTORII DE INFLUENȚĂ ASUPRA LUI

*Dr. în economie Vladimir POLEARUȘ,
Târgu Mureș, România*

Articolul reprezintă o analiză a conceptului de „Nivel de viață” și unele propuneri pentru îmbunătățirea lui. Se face referire la viziunea problemei prin prisma lui Enghel, a lui Lorenz și indicele Gini.

Pe lângă aceste teorii, autorul propune o diagramă denumită „Ghilotina economică” și o formulă matematică auxiliară destinată determinării exacte a stării economice a individului, a nivelului real de viață.

Este important de menționat că, de regulă, la determinarea „Coșului minim de consum” nu se iau în calcul astfel de componente în structura cheltuielilor lunare, cum ar fi întreținerea și rata la bancă, în timp ce aceste componente constituie o parte importantă din bugetul multor familii. A ignora aceste cheltuieli înseamnă a distorsiona realitatea, ceea ce duce la alte erori.

Diagrama „Ghilotina economică” include aceste componente.

Se propune utilizarea acestei diagrame pentru optimizarea unor calcule la determinarea anumitor indicatori economici, dar și politici.

În concluzie, se evidențiază unii factori ce influențează scăderea nivelului de viață al populației și soluții pentru înlăturarea lor.

INTRODUCERE

Noțiunea de „nivel de viață” a fost și rămâne un obiect actual de studiu. Deoarece vizează în mod direct fiecare individ, importanța politică a problemei este greu de subestimat.

Mai mult, nivelul de viață dintr-o țară determină stabilitatea socială și, în consecință, trebuie să țină de securitatea națională. Lumea devine tot mai instabilă, iar unul din principalele motive ale acestei instabilități vizează în mod direct nivelul de trai.

Este evident că, pentru a rezolva orice problemă, mai întâi, aceasta trebuie bine studiată. Consecințele înțelegerii greșite a fenomenelor și proceselor sunt reacțiile și deciziile inadecvate. Astfel, problema rămâne nerezolvată, iar în cazul nostru consecințele unor decizii greșite pot fi, fără exagerare, devastatoare.

Veridicitatea acestei afirmații e dovedită de realitățile situației economice existente, și anume – erodarea continuă a nivelului de trai al majorității populației.

1. CONCEPT ȘI PERCEPTE TEORETICE

Încă în secolul al XIX-lea, economistul prusac Enghel a descoperit o legitate, conform căreia, odată cu creșterea venitului individului, se schimbă și structura cheltuielilor lui, în primul rând, se reduce ponderea

STANDARD OF LIVING AND THE FACTORS THAT INFLUENCE IT

*PhD in Economics Vladimir POLEARUȘ,
Targu Mures, Romania*

The article gives an analysis of the “Standard of living” concept and also some suggestions for its improvement. We refer to the problem in terms of Enghel, Lorenz and Gini index.

In addition to the theories, the author proposes a diagram called the “Economic guillotine” and an auxiliary mathematical formula in order to accurately determinate the economic status of the individual, of the real-life standard.

It is important to note that, as a rule, in determining the “Minimum consumption basket” there is a number of components that are not taken into account in the structure of monthly expenses such as maintenance and bank rate, while these components is an important part of the budgets of many families. Ignoring these costs causes distortions of the reality, which leads to other errors.

The diagram “Economic guillotine” includes these components.

We also propose to use this diagram to optimize some calculations in determining certain economic indicators and policies.

In conclusion, we highlight some factors that influence the decrease of the living standards and propose solutions for their removal.

INTRODUCTION

The concept of “standard of living” has been and still remains a topical research, since it concerns directly each individual and the political importance of the problem is difficult to underestimate.

Furthermore, the life standard in a country determines the social stability and, therefore, is related to national security. The world is becoming more unstable and one of the main reasons for this instability concerns the standards of living.

It is obvious that in order to solve any problem, it must be first carefully studied. Consequences of misunderstanding the phenomena and processes are undesirable and inappropriate decisions. So, the problem remains unresolved and, in our case, the consequences of wrong decisions might be devastating, without exaggeration.

The veracity of this statement is proven with the realities of the economic situation, namely continuous erosion of living standards of the population.

1. CONCEPT AND THEORETICAL PERCEPTS

In the XIX century Prussian economist Enghel found a legitimacy, according to which the increase of individual income changes the structure of his

cheltuielilor cu hrana. Ponderea cheltuielilor cu plata serviciilor pentru întreținere, haine se schimbă nesemnificativ, dar crește considerabil cota cheltuielilor pentru satisfacerea necesităților culturale cât și a altora. [1].

Criticii acestei teorii susțin că ea și-a pierdut din actualitate, deoarece progresul tehnic, care a produs schimbări majore în tipurile de produse alimentare, care pot fi de diferite calități și care diferă considerabil și la preț, reclama agresivă, tacticile de marketing, ce influențează comportamentul cumpărătorilor prin subconștient, pentru a fi determinați să cumpere produse de care, de fapt, nu au nevoie, și-au pus amprenta asupra realității de azi.

Altă teorie, ce vizează problema veniturilor diferitelor grupuri ale populației, reprezintă „Curba lui Lorenz”, care exprimă gradul de diferențiere a repartizării veniturilor populației, raportat la inegalitatea și, respectiv, egalitatea absolută. După cum se observă (figura 1), egalitatea absolută, grafic, ar reprezenta o dreaptă, și din contra, odată cu discrepanța, se accentuează curba.

Curba lui Lorenz este o formă grafică de a arăta distribuția venitului unui popor. În cadrul ei, se face legătura dintre procente acumulate ale populației și cele ale venitului său. Pe axa orizontală este reprezentată populația „ordonată” de forma că la stânga se găsesc ratele cele mai scăzute ale venitului, iar la dreapta – cele mai înalte. Axa verticală reprezintă veniturile țării.

În figura 1, sunt exemplificate două țări imaginare, una indicată cu nr. 1 și alta – cu nr. 2. Distribuția venitului țării nr.1 este mai inegală decât a țării nr.2. În cazul țării nr.1, 40% din populația cea mai săracă primește un venit mai mic de 20% din totalul venitului întregii țări. În schimb, în țara nr.2, 40% din populația cea mai săracă primește un venit mai mare de 20% din totalul venitului întregii țări. Linia diagonală, neagră, arată situația unei țări în care toți și fiecare individ în parte ar fi obținut exact același venit; ar însemna echitate absolută. Cu cât **Curba lui Lorenz** este mai apropiată de diagonală, cu atât este mai echitabilă distribuția venitului în acea țară.

O altă formă de a observa **Curba lui Lorenz** este estimarea ariei suprafeței dintre curbă și diagonală. Se poate observa, în zona nr.1 a graficului din dreapta, că cu cât această parte este mai mică, cu atât mai echitabilă este distribuția venitului țării reprezentate (figura 2).

Indicele Gini este un indice de concentrare a bogăției și echivalează cu dublul ariei de concentrare. Valoarea sa se află între 0 și 1. Cu cât indicele Gini este mai apropiat de 1, cu atât mai mare va fi bogăția; cu cât este mai apropiat de 0, cu atât este mai echitabilă distribuția venitului în acea țară [2].

Este larg răspândită metoda determinării nivelului de viață, ca un cumul de produse și servicii, consumate de un individ, familie, sau un grup social. Într-un sens mai larg, noțiunea de nivel de viață include, pe lângă consum, – condiții de trai, sănătate, educație, valori moral-spirituale, folosirea timpului liber. Condițiile de viață includ, la rândul lor, starea mediului înconjurător, condițiile de muncă.

expenses, primarily is reduced the share of expenditure on food. The share of maintenance and clothing expenses changes insignificantly, while the costs to meet cultural needs, as well as others are considerably increased. [1].

Critics of this theory argue that it has lost its actuality with technical progress, which produced major changes in the types of food that can be of different qualities and prices, aggressive advertising, marketing tactics that influence buyer's behaviour subconsciously to be motivated to buy products that they do not really need, all these have left their mark on today's reality.

Another theory, aiming the income problem of different groups of population is represented by the “Lorenz curve”, which expresses the degree of differentiation of household income distribution against inequality and absolute equality. As can be seen, absolute equality is represented by a straight line, and on the contrary, the gap is increasing its curvature.

Lorenz curve is a graphical form of showing the distribution of people's income. In this framework it made the connection between the percentage of population and its income. Horizontal axis is represented by the “ordered” population to the left are lowest income rates and the highest to the right. The vertical axis represents the country's income.

Figure 1 represents two imaginary countries, one presented by nr.1 and one by nr.2. Income distribution is more unequal in nr.1 country than in nr.2. In nr.1 country, 40% of poorest population receive an income below 20% of the total per country. Instead, in the nr.2 country, 40% of the poorest population receive an income higher than 20% to the entire country. The black diagonal line shows the situation of a country where each and every individual would have received exactly the same income, would mean absolute fairness. The closer the **Lorenz curve** is to the diagonal, the more equitable the distribution of income is in that country.

Another form of observing the **Lorenz curve** is estimating the surface between the curve and the diagonal. It can be seen in zone nr.1 of the graph on the left. The smaller the part, the more equitable income distribution of the country is represented (figure 2).

Gini Index is an index of concentration of wealth and equals twice the area of concentration. Its value is between 0 and 1. When Gini index is closer to 1, the wealth is greater, the closer it is to 0, the more equal is the income distribution in the country [2].

This method of determining the standard of living is widespread as a sum of products and services consumed by an individual, family, or social group. In a broader sense, the term standard of living includes, besides consumption – living conditions, health, education, moral and spiritual values, and leisure. Living conditions, in turn, include the state of the environment, working conditions.

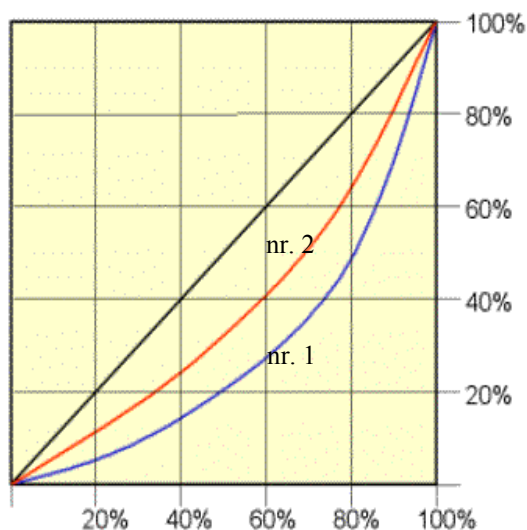

Figura 1. Curba lui Lorenz /
Figure 1. Lorenz Curve

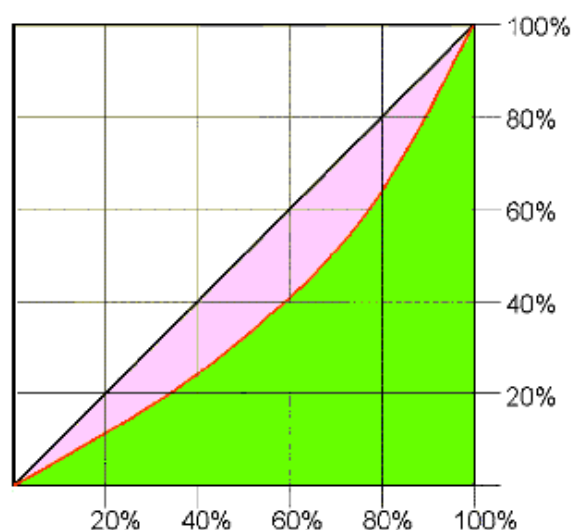

Figura 2. Curba lui Lorenz /
Figure 2. Lorenz Curve

Sursa / Source: http://www.eumed.net/ecorom/VII.%20Piețele%20de%20factori/6%20distributia_venitului.htm

În procesul determinării nivelului de viață, unul dintre indicatorii principali, pe lângă nivelul de venit al populației, este nivelul de asigurare socială.

Astăzi există o multitudine de abordări și concepte ale noțiunii ce constituie obiectul nostru de studiu, toate aceste informații fiind accesibile oricui în Internet și biblioteci, motiv pentru care ne vom rezuma la cele expuse și vom trece la:

2. PROBLEMATICA STUDIULUI

Problema diferenței dintre nivelul de viață al diferitelor grupuri de populație, țări, rămâne una de actualitate, chiar fierbinte. Chiar de la început trebuie menționat: – Este absolut evident că teoriile ce cheamă la egalitarism nu le considerăm constructive, deoarece descurajează inițiativa privată, concurența și munca productivă. Totuși, chiar dacă facem abstracție de latura morală a problemei, nu doar economiștii, dar și orice persoană rațională recunoaște că discrepanțele exagerat de mari între nivelurile de viață pot duce spre cataclisme sociale, reprezentând și un sol fertil pentru mișcările extremiste. Practica arată că lupta directă cu aceste fenomene este inefficientă și consumatoare de resurse imense, motiv pentru care considerăm necesară lichidarea rădăcinilor, motivelor instabilității sociale, care, în opinia noastră, este anume concentrarea marilor bogății. Bineînțeles, factorul religios nu poate fi ignorat, dar a crede că el este unicul reprezintă o eroare.

Întrebarea însă e următoarea: care este, totuși, motivul revoltei, – marile averi, sau diferența dintre nivelul de trai?

In the process of determining the standard of living, one of the main indicators, in addition to the income level of the population, is the level of social security.

Today there is a variety of approaches and concepts of the notion that is our object of study, all this information being accessible to anyone on the Internet and libraries.

For this reason we will summarize the exposed information and will move to:

2. RESEARCH PROBLEM

The problem of the difference between the living standard of different groups of people and countries is very actual, even hot. From the very beginning it should be noted: – It is obvious that we do not consider constructive the theories that call to equality because it discourages private initiative, competition and productive work. However, even if we ignore the moral aspect of the problem, not just economists, but any rational person recognizes that an overly large gap between standards of living can lead to social cataclysms, and represents a fertile ground for extremist movements. Practice shows that direct combat with these phenomena is inefficient and resource consuming which is a huge reason for what we consider necessary liquidation of the roots - the reason of social instability, which in our opinion, is the specific focus of great wealth. Of course, the religious factor can not be ignored, but believing that it is the only one, is wrong.

But the question is: what is still the reason for riots – great wealth or the difference in the standard of living?

Din perspectiva omului de rând, atitudinea negativă față de un multimilionar nu este univocă și poate avea reacții de ordin emotiv sau rațional.

Aici aș dori să nuanțez: prima reacție, fiind manifestarea invidiei, pe când a doua are total o altă conotație.

Lăsând la o parte emoțiile, ne vom concentra pe a doua reacție, ce pare a avea un fundament mult mai solid.

Conform unor surse, cca 45% din populația de pe glob are venituri mai mici de 2 dolari pe zi, 25% nu are acces la apă potabilă, trăind într-o sărăcie cruntă. Alte surse indică aproximativ aceleași date, ce nu schimbă esența problemei.

Un înțelept a spus: „Nu este bogat cel care are multe, dar cel cărui îi ajunge atât cât are”. De aici putem deduce că sunt multimilionari și chiar miliardari „săraci”, deoarece ei nu se opresc din a aduna bani, dovedind că nu le ajunge ceea ce au.

Să nu uităm că banii sunt o noțiune materială, adică reprezintă o resursă limitată, iar marile acumulări duc inevitabil la epuizarea banilor majorității populației și, în consecință, la pauperizarea ei masivă. Nu e neapărat necesar să fii economist, ca să conștientizezi acest adevăr.

Multiplicarea banilor, adică procedeul la care recurg guvernele pentru a satisface cerințele piețelor de capital, nu este tocmai cea mai bună soluție, fiindcă generează inflație. Aici cuvintele-cheie sunt „dobânda” și așa-numitele „derivate toxice”. În acest context, criza financiară este pe deplin explicabilă.

Unul dintre principiile de bază ale democrației spune: „Ești liber să faci ce vrei, atâta timp cât nu lezezi libertatea altuia”, or, pornind de la postulatul că banii te fac liber, logic, se poate deduce că bogăția îi le-a limitat libertatea celor săraci.

Tendența de acumulare este o manifestare a instinctului primar de autoconservare, însă, trecând de o anumită limită, ea devine vicioasă și chiar periculoasă, depășind, deseori, nu numai bunul simț, dar și rațiunea.

Noi numim acest fenomen „sindromul helminților”. Viermele intestinal poate conștientiza cu omul, parazitând mult timp, dar, totuși, la nivel instinctiv, nu consumă toate resursele organismului uman, deoarece aceasta ar duce și la pieirea lui. Pe când unii indivizi din specia umană acumulează bogății fără limită, uitând de pericolul izbucnirii revoltelor provocate de sărăcia extremă, care îi poate pune în pericol real. Drept exemplu poate servi tragedia produsă recent pe o plantație din India [3].

În fapt, este absolut evident: în pofida teoriilor libertariste, superconcentrarea resurselor limitate nu poate servi dezvoltării economice, ci dimpotrivă – provoacă crize, după cum ne arată realitatea.

Criza pe care o parcurge omenirea are toate indiciile unui fenomen sistemic, producând tot mai multe daune, una dintre care este *selecția involuntară a*

From an ordinary man a negative attitude towards a multimillionaire is not unambiguous and can lead to emotional or rational reactions.

Here is what I would like to emphasize: the first reaction is the manifestation of envy, while the second has a totally different connotation.

Leaving aside the first emotion, we focus on the second reaction, which seems to have a more solid foundation.

According to some sources, about 45% of the world population has incomes of less than 2 dollar per day, 25% do not have access to drinking water, living in poverty. Other sources indicate approximately the same data that do not change the essence of the problem.

A wise man said: “It is not the rich that has money, but the one who is satisfied with what he has”. From this we can deduce that they are “poor” multimillionaires and billionaires because they do not stop to raise money, proving that they do not get what they need.

We should not forget that money is a material concept, is limited and large accumulations of it inevitably lead to depletion of the majority of population and therefore, the massive impoverishment. It is not necessarily to be an economist to realize this truth.

Multiplication of money, the process that governments use to meet the requirements of the capital markets is not exactly the best solution because it creates inflation. Here the keywords are “interest” and so-called “toxic derivatives”. In this context, the financial crisis is fully explained.

One of the basic principles of democracy says: “You are free to do whatever you want as long as it does not offend the freedom of others”, or starting from the assumption that money make you free, logically can be deduced that rich people have limited the freedom of the poor.

Accumulation trend is a manifestation of primary instinct of self-preservation, but overcoming a certain limit it becomes vicious and even dangerous, often surpassing not only common sense, and reason also.

We call this phenomenon “helminths syndrome”. Intestinal worm can live with a man, infecting for long, but still, instinctively not consuming all the recourses that the organism has to offer as this would lead to ruin. But some individuals accumulate unlimited wealth and forget the danger of the out breaking of riots caused by extreme poverty, which can put them in real danger. As an example can serve the tragedy that recently happened on a plantation in India [3].

In fact, it is absolutely obvious – despite libertarian theories, that overconcentration of limited resources can not contribute to economic development, but on the contrary, as reality shows –

unui șir de factori negativi – o consecință a sacrificării valorilor morale și umane în numele goanei după profit nelimitat.

Ca economist, am fost învățat că profitul este scopul principal, iar acest scop poate fi atins doar prin mărirea eficienței, fără a fi informați și asupra consecințelor goanei doar după profit și eficiență.

Acum, după mai mulți ani, am înțeles că reducerea personalului și impunerea celor rămași să muncească până la epuizare este considerată **eficiență**. Reducerea salariilor și economisirea pe seama calității locurilor de muncă, formarea monopolurilor și a pactelor cartelare pentru creșterea continuă a prețurilor – este, de asemenea, eficiență. Dar și scăderea speranței de viață, din punct de vedere al gestionarului fondului de pensii, de asemenea, este eficiență.

În această ordine de idei, putem ajunge la concluzia că cea mai eficientă formă de a obține profit (cheltuieli minime – profit maximal) este jaful banal.

Toate aceste forme maligne de concept, ce au devenit norma vieții noastre, sunt consecințele selecționării, în mod cvasi-automat, a tuturor factorilor negativi. Fapt ce se realizează prin accederea la putere a celor lipsiți de principii morale, în paralel cu marginalizarea purtătorilor adevăraților valori.

Un instrument eficient de menținere și perpetuare a situației actuale rămân mijloacele de informare în masă, care, de asemenea, au drept obiectiv principal – profitul, și care contribuie masiv la răspândirea non-valorilor prin propagarea modelelor dubioase. Această selecție negativă ajunge la un anumit nivel critic, după care începe degradarea societății.

Creșterea prețurilor și nivelul de viață

De la începutul secolului trecut, valoarea dolarului american, dar și a altor valute a scăzut extrem de mult. Aceasta se datorează, în mare parte, creșterii continue a prețurilor.

Dar, pe lângă efectul benefic pentru exporturi, inflația poate servi drept pârgie de impulsioneare a economiei, doar cu o condiție – ca veniturile populației să crească proporțional, sau mai accelerat decât inflația. În caz contrar, efectul este invers.

Scăderea puterii de cumpărare a populației reduce consumul, care, la rândul său, duce la scăderea producției și diminuarea numărului locurilor de muncă, adică la reducerea și mai drastică a veniturilor populației, închizând cercul vicios. Nu trebuie să ne îngrijoreze faptul că vor fi mai mulți bani, decât mărfuri și servicii, deoarece acest fenomen are deja loc.

Practica a arătat că este imposibil să rezolvi problema crizei financiar-economice globale în cadrul modelului libertarist existent, deoarece, în acest sistem, crizele se perpetuează ciclic, și care, de fiecare dată, se amplifică.

Este evident că aceasta nu poate continua la nesfârșit, or nu ne putem aștepta la o schimbare fără a schimba ceva. Conform teoriei lui Maslow, tendința spre autoafirmare face parte din natura umană, dar și

causes seizures.

The crisis that the mankind is currently facing has the clues of a systemic phenomenon, causing more and more damages, one of which is *inadvertent selection of a number of negative factors* – a consequence of moral values and human slaughter on behalf of rush for unlimited profit.

As an economist, I was taught that profit is the main goal, and this goal can be achieved only by increasing efficiency without being informed about the consequences of running after profit and efficiency.

Now, many years after, I understand that reducing the staff and requiring the rest of to work till exhaustion is considered **efficiency**. Reducing wages and saving on the expense of the employment quality, forming monopolies and cartel pacts for price increase is also efficiency. But lower life expectancy, in terms of pension fund manager, is also efficiency.

In this context, we conclude that the most effective form of profit (minimal cost – maximum profit) is trivial robbery.

All these malignant forms of concept, which became the norm of our life, are the consequences of the selection, almost automatically, of all the negative factors. This is caused by the accession to power of people who lack moral principles, while marginalizing those who have true values.

An effective instrument in maintaining and perpetuating the current situation remains the mass media, which also aim mainly – the profit, and massively contribute to the spread of non-values by propagating dubious models. This negative selection reaches a certain critical level, and then begins the degradation of society.

Prices and living standards' rising

Since the beginning of last century the value of the US dollar and of other currencies has decreased sharply. This is largely due to the continuous increase in prices.

In addition to the beneficial effect on exports, inflation can serve as a lever to boost the economy, only on a condition – that the household incomes grow proportionately, or faster than inflation. Otherwise, the effect is vice versa.

The decrease of the purchasing power of the population reduces consumption, which in turn leads to lower production and reduces the number of jobs or even drastically reduces income, closing the vicious circle. There is no need worry that there will be more money than goods and services, since this phenomenon has already occurred.

Practice has shown that it is impossible to solve the problem of global economic and financial crisis within the existing libertarian model because in this system the cyclical crises is perpetuated and every time is increasing.

It is obvious that this can not go on forever, or

din cea a animalelor. În principiu, această tendință nu este un viciu, atâta timp cât ea se manifestă neutral, fără a se raporta la alții (ex. – eu sunt bun, eu sunt deștept, bogat etc.), dar când autoafirmarea se face pe contul altora, sau raportat la alții, aceasta devine agresivă (ex. – eu sunt mai bun, mai deștept, mai bogat etc. decât el/ei).

Conform teoriei de bază a economiei de piață, prețul este determinat de cerere și ofertă. În condițiile liberei concurențe despre care vorbea Adam Smith, această definiție rămâne valabilă și funcționează. Or, în condițiile economiei libertariste moderne, lucrurile nu stau astfel, deoarece, deseori, cererea este creată artificial de către monopoluri.

Aici survine diferența dintre piața liberă și libertarismul economic. Adam Smith vedea libera concurență ca pe un garant al scăderii prețurilor odată cu creșterea calității.

Este remarcabil faptul că, până în prezent, studenții de la facultățile economice învață că anume în aceasta constă avantajul principal al economiei de piață, menit să asigure prosperitatea majorității populației: prețurile scad, capacitatea de cumpărare crește, crescând și consumul, care, la rândul său, creează cerere.

Dar, în realitate, ce observăm? Prețurile la produsele de primă necesitate cresc mereu, atrăgând după sine scăderea cererii cu toate consecințele aferente (scăderea consumului, reducerea locurilor de muncă și a nivelului de trai). Instabilitatea prețurilor, în mod firesc, duce la instabilitate economică. Politica impulsivă a consumului prin credite, adică „cumperi azi, plătești mâine”, s-a dovedit a fi o soluție temporară de impulsivitate artificială a economiei, dar care, inevitabil, duce la ruina economiei și, implicit, la crize.

Aceasta se explică prin semnalul fals trimis în piață, prin cererea formată artificial, care lasă în urmă firme falimentare implicate direct sau indirect în domeniile unde s-a creat cerere artificială. Scăderea dramatică a numărului de locuri de muncă și, drept consecință, a nivelului de trai este o dovadă a direcției greșite pe care mergem.

Ce ne îngrijorează în mod deosebit este reducerea numărului micilor întreprinzători, în fapt – a clasei de mijloc, care constituie adevăratul garant al stabilității în sensul larg al cuvântului. În opinia noastră, cu cât acest strat social este mai solid, cu atât e mai stabilă și prosperă țara, și invers.

Ceva nu merge în acest sistem. În ciuda multiplelor încercări de a redresa situația, obiectiv, ea devine tot mai precară. De ce oare? Adam Smith a greșit? Eu nu cred. Cred că a dispărut piața liberă și cea mai importantă componentă a ei – concurența. „Mâna invizibilă”, la care se referea clasicul economiei, practic, a dispărut.

Noțiunea de „creștere economică” fluturată de către guverne în fața populației, în realitate, nu reflectă nivelul de trai al majorității, sau îl reflectă într-o

we can not expect changes without changing anything. According to Maslow's theory, the tendency to self-actualization is part of human nature but also animal. In principle, this path is not a vice, as long as it manifests itself neutrally, not relating to others (e.g. – I'm good, I'm smart, rich, etc.), but when self-assertion is made on behalf of others, or related to others, it becomes aggressive (i.e. – I'm better, smarter, richer etc. than he/she is).

According to the basic theory of the market economy, price is determined by supply and demand. Under the conditions of Adam Smith's free competition, this definition remains valid and is still working. Or, under the modern libertarian economy, things are different, because often demand is artificially created by monopolies.

This is the difference between the free market and economic libertarianism. Adam Smith was seeing free competition as a guarantor of price decrease with increasing quality.

It is remarkable that, until now, students of economic faculties learn that this is the main advantage of the market economy, aiming to ensure the prosperity of most of the population: lower prices, increased purchasing power, increasing consumption, which in turn creates demand.

But in reality, what we see? Prices for basic necessities are in constant increase, entailing lower demand all related consequences (reduced consumption, reduced employment and standard of living). Price instability leads to economic instability. The policy of consumption boost through credit policy, i.e. “buy now, pay tomorrow” proved to be a temporary solution to artificially boost the economy, but which inevitably leads to ruining the economy and hence the crisis.

This is explained by false signals sent to the market by artificially formed request, leaving behind bankrupt companies, directly or indirectly involved in areas where they created artificial demand. Dramatic decrease in the number of jobs and as a result – the standard of living is a proof that we go in the wrong direction.

What is particularly worrying us is the reduction of the number of small businesses, in fact – of the middle class, which is the true guarantee of stability in the broad sense of the word. In our opinion, the more stable is this social layer, the more stable and prosperous is the country, and vice versa.

Something goes wrong in this system. Despite the attempts to improve the situation objectively, it becomes increasingly precarious. Why? Was Adam Smith wrong? I do not think so. I think the free market has disappeared and with it the most important part of it – competition. “Invisible hand” referred by the classic of economy practically disappeared.

The notion of “economic growth” promised by governments to the population really does not reflect

măsură foarte mică, deoarece respectivul indicator nu arată decât valoarea mărfurilor și serviciilor vândute într-o anumită perioadă.

De exemplu, dacă cresc prețurile la serviciile de bază, carburanți, medicamente, alimente etc., vom observa o creștere economică, dar poate aceasta însemna o creștere a nivelului de trai? Cu siguranță – nu. Din contra, aceste scumpiri „mușcă” din venitul net al familiei, reducând nivelul ei de trai.

Astfel, în diagrama ce urmează (figura 3), noțiunea de „creștere economică” nu se regăsește dintr-un simplu motiv: ea nu are nicio relevanță vis-à-vis de nivelul de trai al majorității. În schimb, principiile fundamentale ale economiei și societății sănătoase, cum ar fi venitul net, calitatea locurilor de muncă, nivelul prețurilor la produsele și serviciile de bază, adică nivelul libertății concurenței, ce se manifestă prin nivelul prețurilor, sunt integrate.

Altă noțiune des vehiculată, care se pretinde a servi drept indicator al sănătății economice este „locul de muncă”.

La prima vedere, pare că nu ar exista obiecții, dar o analiză critică arată că noțiunea aceasta este departe de a fi relevantă. Oare, sclavii nu au avut locuri de muncă? Conform logicii moderne, ei ar trebui să fie fericiți...

Concluzia este următoarea: un *loc de muncă* și un *loc de muncă bine plătit*, sau altfel spus – *calitativ*, nu sunt noțiuni similare, ba chiar total diferite. Putem observa că, în primul caz, numărul locurilor de muncă nu constituie neapărat un indicator al gradului de dezvoltare economică și, în special, al gradului de democratizare a statului, spre deosebire de celălalt caz. Anume ruptura dintre aceste noțiuni, percepțe și esențe lor a servit drept impuls pentru actualul studiu.

the standard of living of the majority, or it does reflect to a very limited extent because that indicator shows only the value of goods and services sold in a particular period.

For example, if prices increase for basic services, fuel, medicine, food, etc. we see growth, but can this mean an increase in living standards? Certainly not. On the contrary, these increases “bite” net family income, reducing the living standards.

Thus, in the diagram given in figure 3, the term “economic growth” is not found simply because it has no relevance vis-à-vis the standard of living of the majority. Instead, the fundamental principles of economic and social health such as net income, job quality, prices of basic goods and services, as in the freedom of competition, which is manifested in the price level, are integrated.

Another term commonly circulated that claims to serve as an indicator of economic health is “employment”.

At first glance there seems to be no objections, however, a critical analysis shows that this notion is far from relevant. Did the slaves not have jobs? According to modern logics, they should have been happy...

The conclusion is: a *job* and a *well paid job*, or in other words – *qualitative*, are not similar notions, in fact they are totally different. We can see that in the first case the number of jobs is not necessarily an indicator of economic development and, particularly, the level of democratization of the state unlike the other case. The rupture of these concepts, precepts, and their essence served as the impetus for the current study.

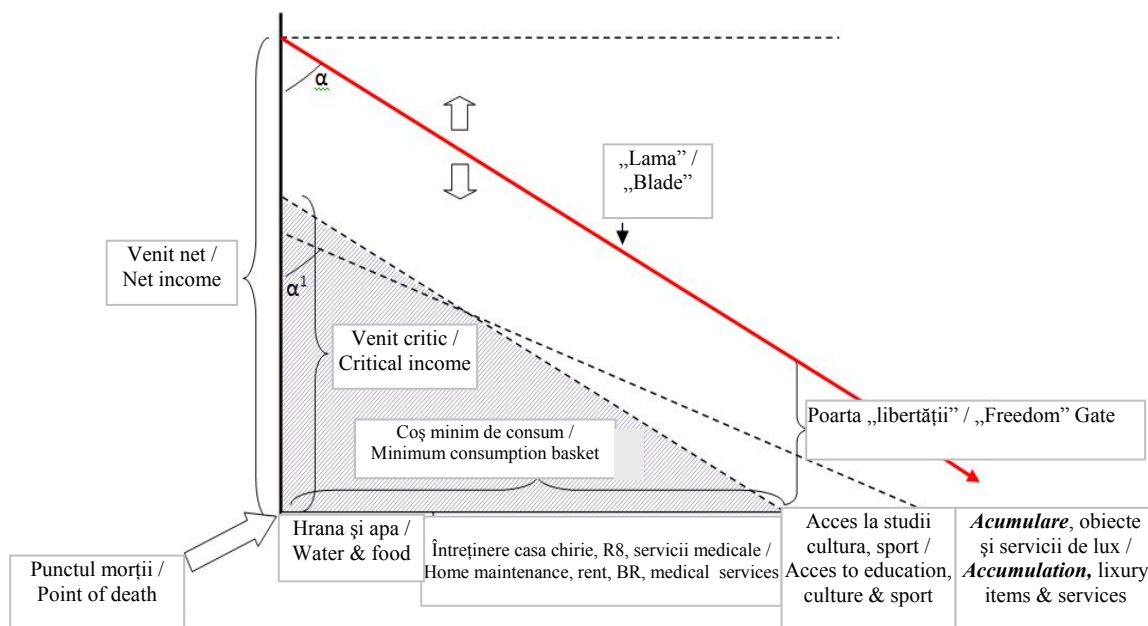

Figura 3. Diagrama „Ghilotina economică”/ Figure 3. Diagram „Economic guillotine”
 Sursa: Elaborat de autor / Source: Elaborated by the author

3. PROPUNERI, CONCLUZII

Ce se poate face în această situație? Cum putem ridica nivelul de trai până la unul decent, fără a se ajunge la violență?

Pentru a analiza problema în vederea găsirii soluției, în primul rând, se impune necesitatea de a defini adecvat noțiunea „nivel de trai”, deși aceasta a fost deja definită de mai mulți economiști.

Totuși, în linii mari, putem numi „nivel de trai” **gradul de acces la bunuri și servicii**, iar în exprimare matematică – **diferența dintre cheltuielile pentru necesitățile de bază și venitul real**.

Figura 3 reprezintă o imagine grafică a relației dintre venit și cheltuieli.

Explicații:

În figura 3, este prezentat mecanismul funcționării relației dintre venit și „Coșul minim de consum”. Este important de menționat faptul că, în situația economică actuală, noțiunea „Coș minim de supraviețuire” reprezintă mai fidel realitatea. Pe măsură ce scade venitul „lama” taie din consum de la dreapta spre stânga.

- α – unghi corelat direct proporțional cu valoarea „Coșului minim de consum”. Putem observa că, odată cu mărirea acestui unghi (α), scăderea veniturii diminuează nivelul de viață într-o măsură mai mică și invers.

Această relație poate fi exprimată prin următoarea formulă:

$$NV = \frac{V_n}{CS + RB}$$

Unde:

NV exprimă nivelul de viață

V_n – venitul net

CS – valoarea Coșului de Supraviețuire (Consum)

RB – rata lunară la creditul bancar

- Când valoarea veniturii net este egală cu cheltuielile, observăm că indicele $NV=1$. Triunghiul hașurat cu ipotenuza „lama”, nivelul căreia este coborât la Venitul Critic și constituie „triunghiul captivității”, reprezintă situația când individul trăiește de la salariu la salariu, găsindu-se într-o reală stare captivă.
- „Poarta libertății” reprezintă posibilitatea ieșirii din cadrul necesităților stringente și începe să se deschidă odată cu depășirea valorii 1 a indicelui NV, oferind și *posibilitatea de acumulare*. Totodată, deschiderea „porții libertății” arată gradul real de libertate a individului.
- „Punctul morții” se activează când „lama” îl atinge, adică atunci când valoarea NV scade la zero (ghilotina se închide).

Este important de menționat faptul că, de regulă, la stabilirea Coșului minim de consum nu se ia în calcul *chiria* și nici *rata lunară* pe care o are de achitat majoritatea populației la bănci. Or, aceste componente sunt o parte importantă în bugetul majorității familiilor, constituind plăți

3. SUGGESTIONS, CONCLUSIONS

What can be done in this situation? How can we raise up to a decent level of life, without leading to violence?

In order to analyze the problem in finding a solution, first of all it is necessary to properly define the term “standard of living”, in spite of the fact that it has already been defined by many economists.

However, we can call the “standard of living” the degree of **access to goods and services**, or expressed mathematically – **the difference between spending on basic needs and real income**.

Figure 3 is a graphic expression of the relationship between income and expenses.

Explanations:

Figure 3 shows mechanisms of the relationship between income and “Minimum consumer basket”. It is important to note that in the current economic situation, the concept of “Minimum survival basket” represents more accurately the reality. As income decreases “blade” consumer cuts from right to left.

- α – angle correlated directly proportional to the amount of the “Minimum consumer basket”. We can see that increasing the angle (α) reduces the income and the standard of living in a lesser degree and vice versa.

This relationship can be expressed by the following formula:

$$NV = \frac{V_n}{CS + RB}$$

Where:

NV – standard of living

V_n – net income

CS – value of survival basket (consumption)

RB – monthly bank credit

- When the amount of net income is equal to expenditure, we can see that $NV = 1$. The hatched triangle with hypotenuse – “blade” is down the income level that is critical and is “triangle captivity”, which represents a situation where the individual lives from salary to salary finding himself in a real captive situation.
- “Freedom gate” is the possibility to exit from the pressing needs and begin to open with one value of the index exceeded NV, offering the *possibility of accumulation*. Also, the “Freedom gate” shows the real freedom of the individual.
- “Point of death” is enabled when the “blade” reaches it, i.e. when the NV drops to zero (guillotine closes).

It is important to note that usually when the minimum consumption basket is established, the *monthly rent* and the *bank credit*, the fact that most of the individuals owe to the bank is not taken in to consideration. But these components are an important

obligatorii în structura consumului lunar. Ignorarea acestor componente distorsionează considerabil realitatea.

Diagrama propusă include aceste componente importante.

De asemenea, putem observa că, dacă odată cu creșterea prețurilor, se micșorează unghiul α care determină înclinarea „lamei”: – Ea devine mai abruptă, adică mai periculoasă, și invers.

Dorim să atragem atenția asupra acestui unghi, care scoate la lumină o alternativă evidentă, la creșterea salariului și a venitului lunar. Drept soluție ne servește însăși consecința acestui fapt, care constituie creșterea nivelului de viață. Dar despre aceasta aproape că nu se discută. **Aici ne referim la scăderea prețurilor la produsele și serviciile de bază.**

În opinia noastră, anume creșterea prețurilor constituie factorul generator de instabilitate și tensiuni sociale. De asemenea, creșterea constantă a prețurilor generează inflație, chiar dacă cursul de referință al monedei rămâne relativ stabil, se diminuează acumulările, tinzând spre dispariție, după care se închide „poarta libertății”.

La fel, ca și în cazul diminuării venitului net prin inflație, scade puterea de cumpărare și efectul este similar: restrângerea ariei „triunghiului captivității”, tinzând spre „punctul morții”.

Tot de creșterea prețurilor este condiționată majoritatea manifestărilor sociale, cât și a mișcărilor sindicale. O relativă stabilizare a prețurilor ar lichida o multitudine de probleme.

Nu ne referim la cazurile în care prețurile cresc justificat. Dar de cele mai multe ori, creșterea prețurilor nu este justificată economic și ar exista suficiente rezerve și posibilități de a tempera supraprofiturile prin pârghii legislativ-fiscale.

Vom delimita două categorii de mărfuri, creșterea prețurilor cărora are consecințe diferite, cum ar fi îmbrăcămintea și produsele energetice. Este evident că scumpirea produselor energetice, spre deosebire de scumpirea hainelor, atrag după sine scumpiri în lanț, deoarece energia constituie o componentă importantă a costului produselor și chiar al multor servicii.

Aici, statul are datoria de a interveni și reglementa situația, deoarece sunt puse în joc stabilitatea economică și politică, adică securitatea statului. Ținând cont de realitatea actuală, unele state europene dezvoltate și-au format deja pârghiile fiscale necesare unui control eficient, conștientizând realitatea.

Criza financiară nu înseamnă lipsa banilor, deoarece după cum s-a mai spus, banii nu au dispărut, ei doar s-au adunat în număr mare la un procent mic din totalul populației. Efectul acestei suprapolarizări constă în scăderea drastică a consumului cu toate consecințele aferente fenomenului.

Ce e mai periculos în evoluția situației – un procent tot mai mare de populație se plasează în „triunghiul captivității”, în care individul devine depresiv și apatic, în unele cazuri – violent.

part of the budget of most families, representing mandatory payments on monthly basis. If we ignore these components, the reality is considerably distorted.

The above given diagram includes these important components.

We can also see that if the price decreases with increasing angle α which determines inclination of “blade”: – It becomes steeper, or more dangerous, and vice versa.

We want to point out the importance of this angle that reveals the obvious alternative to increased salary and monthly income. The consequence of this fact, which contributes to the increasing of the level of life, serves us as solution. But this fact is almost not being discussed. **Here we refer to the decrease of prices for basic commodities and services.**

In our opinion, the prices rising is a fact that contributes to instability and social tensions. Also, the constant prices increase generates inflation, even if the reference rate remains relatively stable currency, accumulation decreases, tending to disappear, then closes the “freedom gate”.

Similarly, as in the case of reducing net income through inflation, decreases the purchasing power, the effect is similar: restriction area “triangle captivity”, seeking “point of death”.

Price increases are also linked to most social events and trade union movements. Certain price stability would solve many problems.

We do not refer to cases when the price increases are justified. But most of the times, rising prices is not economically justified and there are no sufficient reserves and possibilities to mitigate over profits by legislative fiscal levers.

We will define two categories of goods, where price increases have different consequences, such as clothing and energy products. It is obvious that the more expensive are the energy products, unlike the high prices for clothing; they attract a chain of increases, because energy is an important component of cost of products and services.

Here the state has the duty to interfere and regulate, since the state’s economic and political stability is in stake, which is the state security. Given the current reality, some developed European countries have already made the necessary fiscal levers to effective control, acknowledging reality.

The financial crisis does not necessarily mean lack of money, because as it has been said, the money did not disappear, they just gathered in large numbers in a small percentage of the total population. The effect of this is over polarization sharply decreases in consumption of all consequences related to the phenomenon.

What is even more dangerous in this situation is the growing percentage of the population that is placed in the “triangle of captivity”, where the individual becomes depressed and apathetic, in some

În orice caz, este greu ca o țară să se pretindă a fi democratică, având majoritatea populației cu indicele $NV \leq 1$, adică captivă, fie și economic.

În astfel de condiții, este dificil de vorbit despre prosperitate, cât și despre o perspectivă de îmbunătățire a situației, căci însuși mecanismul ce s-a activat nu permite ca lucrurile să evolueze, situația degradând de la an, la an.

Ruperea cercului vicios poate fi realizată doar cu voință politică, în caz contrar, situația riscă să scape de sub control.

Efortul conjugat al unor organizații și structuri supranaționale, precum UE, îndreptat spre adoptarea unor măsuri contra speculațiilor bursiere, controlul ratei de profitabilitate în anumite domenii, cum ar fi cel bancar, energetic, farmaceutic și altele, ar putea constitui unica șansă de ieșire din criza profundă în care se află economia globală.

Banii trebuie să lucreze pentru economie – acesta este motivul pentru care marile acumulări trebuie identificate și redirecționate spre sectorul real, productiv al economiei.

În acest sens, noua politică fiscală adoptată, spre exemplu, de guvernul francez, care, în cele din urmă, este preluată parțial de la țările scandinave, rămâne pe deplin explicabilă, dar este insuficientă.

Cum s-a menționat mai sus, fără o susținere internațională realizarea acestui deziderat pare a fi problematică, dar nu imposibilă.

Să vedem, care a fost și rămâne unul dintre mecanismele distrugerii locurilor de muncă?

Micile întreprinderi, care absorbeau majoritatea populației apte de muncă, treptat, au fost „înghițite” de către corporații.

S-ar putea spune că aceasta s-a produs datorită productivității muncii sporite la transnaționale, dar înțelegem, prea bine, că acesta nu e unicul și nici principalul motiv. Aceasta nu ar fi o problemă, dacă toată forța de muncă din întreprinderile falimentare ar fi reangajată cu retribuție cel puțin similară la companiile câștigătoare.

Dacă vom lua drept exemplu cazul suprimării micilor magazine de proximitate de către lanțurile de super- și hipermarkete, vom constata că, în consecință, ne-am ales cu o armată de șomeri și mai puțini angajați plătiți cu salariu minim.

Ca urmare, la un rulaj anual similar de mărfuri, profitul, care se distribuia la micii comercianți și angajații lor, acum pleacă către proprietarii hipermarketurilor și doar într-un quantum extrem de redus – spre angajații din sistem. Per total, venitul la buget nu s-a mărit, ba chiar s-a micșorat din cauza scăderii numărului de salariați, în schimb, s-au mărit cheltuielile bugetare datorită plăților alocațiilor de șomaj, dar și a ajutoarelor sociale. Veridicitatea acestor afirmații poate fi probată prin date statistice.

Suntem în drept să vorbim aici și de cazul în care productivitatea muncii, obținută prin exploatare

cases – violent.

However, it is hard for a country to claim to be democratic, with the majority of population with a $NV \leq 1$, indicator that is captive, even economically.

In such circumstances it is hard to talk about prosperity and prospects for improvement of the situation, because the very mechanism that was enabled does not allow things to evolve, the situation deteriorating from year to year.

Breaking the vicious circle can only be achieved with political will; otherwise the situation may get out of control.

The efforts of organizations and supranational bodies such as the EU toward measures against stock-exchange speculation, control rate of profitability in some areas such as banking, energy, pharmaceutical and others, could be the only chance to get out of the deep crisis which the global economy is currently facing.

Money must work for the economy – that is why large accumulations should be identified and diverted to the real, productive economy.

Regarding this issue, the new tax policy adopted by the French government, for example, which ultimately is partly taken from Scandinavian countries, remains fully explained, but it is insufficient.

As mentioned above, in order to achieve this goal without international support, it appears to be problematic, but not impossible.

Let us see, which are the employment destroying mechanisms?

Small businesses, which absorbed most of the working age population, have been gradually “swallowed” by corporations.

We might say that this was due to increased labour productivity in transnational companies, but it is obvious that this is not the only or the main reason. This would not be a problem if the entire workforce in the bankrupt enterprises would be reinstated with retribution at least similar to the winning companies.

If we take as an example the case of suppression by small neighbouring stores and hypermarkets super chains, we find that as a result we ended up with an army of unemployed and fewer employees with a minimum wage payment.

As a result, at a similar annual turnover of goods, the profits that were distributed to retailers and their employees now go to hypermarket owners and only a very limited number to the system employees. Overall, the budget hasn't increased the revenue but even decreased due to the decrease in the number of employees; instead have increased budgetary expenditures due to payments of unemployment and social benefits. The veracity of these affirmations can be proved by statistics.

We have the right to mention here, that labour productivity achieved by intensive exploitation is not good for the economy, but on the contrary; then

intensă, nu este tocmai benefică pentru economie, ci din contra. Poate ar trebui să reconsiderăm unele concepte ce le-am crezut de neclintit?

Să nu uităm că anume comerțul constituie o ramură cu cel mai mare potențial de absorbție a forței de muncă, dar, bineînțeles, că sunt și altele, cum ar fi serviciile care ar necesita o fragmentare cu scopul implicării unui număr cât mai mare de resurse umane. În caz contrar, n-ar trebui să ne surprindă creșterea alarmantă a ratei șomajului.

În concluzie, putem evidenția câțiva factori mai importanți ce determină scăderea nivelului de viață:

1. Creșterea prețurilor în raport cu veniturile.
2. Cota unică de impozitare, care permite însușirea exagerat disproporționată a plusvalorii de către patroni și, în special, de transnaționale și bănci. Această formă de impozitare este eficientă doar la începutul perioadei de tranziție, până la apariția acumulărilor, după care ea devine distructivă, servind aprofundării discrepanțelor sociale.
3. Împrumuturile bancare ipotecare și de consum, adică neproductive.
4. Concentrarea exagerată a capitalului.
5. Reducerea numărului micilor întreprinderi, în special al celor de comerț și servicii.
6. Activitățile economice inutile pentru societate și toxice pentru economie, adică speculative.

Diagrama „Ghilotina economică” reprezintă un instrument ce reflectă situația reală a nivelului de trai, precum și a gradului de libertate a societății. Un instrument ce poate fi folosit eficient în luarea deciziilor, atât de ordin politic, cât și fiscal. Ceea ce în final se și dorește ca rezultat – redresarea situației.

maybe we should rethink some concepts that we thought adamant.

Let us not forget that trade is considered the branch with the greatest potential to absorb labour force, but of course there are others, such as services, which would require fragmentation in order to involve a large number of human resources. Otherwise, it should not surprise us the alarming increase in unemployment.

Finally, we highlight several important factors that lead to lower standards of living:

1. Rising prices in correlation to income.
2. Flat tax, which allows excessively disproportionate appropriation of surplus value by the owners and the transnational companies and banks in particular. This form of tax is effective only at the beginning of the transition period, until accumulation, then it becomes destructive, serving in the deepening of the social gap.
3. Consumer lending and mortgage banking are unproductive.
4. Excessive concentration of capital.
5. Reducing the number of small businesses, especially in trade and services.
6. Useless activities for the society and toxic for the economy are speculative.

The Diagram „Economic guillotine” is an instrument that reflects the real situation of the standard of living, as well as the degree of the society freedom. An instrument that can be efficiently used in decision making, both in politics and taxation. Which is eventually desired – the situation recovery.

Bibliografie/Bibliography:

1. http://en.wikipedia.org/wiki/Ernst_Engel
2. http://www.eumed.net/ecorom/VII.%20Pietele%20de%20factori/6%20distributia_venitului.htm
3. http://www.digi24.ro/stire/Rascoala-sangeroasa-in-nordul-Indiei-Proprietarii-unei-plantatii-de-ceai-arsi-de-vii-de-catre_68145

PERFORMANȚA SOCIALĂ – O NOUĂ DIMENSIUNE A PERFORMANȚEI ENTITĂȚII

*Conf. univ. dr. Ada ȘTAHOVSCHI, ASEM
Drd. Vasiliana MIRCEA-DAFINESCU, ULIM*

Dezvoltarea durabilă este un concept bazat pe trei piloni: dezvoltarea economică, dezvoltarea socială și protecția mediului. Acestui concept macroeconomic i se pot asocia diverse concepte la nivel microeconomic dintre care amintim performanța globală (Marcel Lepetit), sustenabilitatea (Comitetul Bruntland al Națiunilor Unite) și responsabilitatea socială (Cramer et al., 2003).

Cuvinte-cheie: Responsabilitate socială, dezvoltare durabilă, performanță socială.

Conceptul de responsabilitate socială a întreprinderii (*Corporate Social Responsibility*) a apărut în SUA în anii 1980, în timp ce, în Europa, utilizarea sa este mai recentă. În context american, paternitatea conceptului de CSR este atribuită lui Howard Bowen, în 1953, care a publicat lucrarea „Social Responsibilities of the Businessman” [1, p.44]. El definește noțiunea printr-o serie de obligații ce conduc la politici, decizii și linii de conduită compatibile cu obiectivele și valorile societății. Definiția responsabilității sociale presupune decizii și acțiuni efectuate de conducători pentru rațiuni economice sau tehnice. Comitetul pentru Dezvoltarea Economică (CED) aprofundează conceptul de CSR, făcând referință la trei aspecte:

- primul cuprinde responsabilitățile bazate pe îndeplinirea funcțiilor esențiale ale întreprinderii, cu referire la producție, locuri de muncă și creștere economică;
- al doilea îl înglobează pe primul, include noțiunea extinsă de responsabilitate, cu o sensibilitate la evoluțiile și așteptările societății cu luarea în considerație a problemelor de protecție a mediului, relațiilor sociale sau a informațiilor privind consumatorii;
- în fine, al treilea aspect se referă la exercitarea responsabilităților care apar și conduc la ameliorarea mediului, cum ar fi identificarea locurilor de muncă în favoarea populației defavorizate.

Evoluția conceptului CSR duce la apariția unei noi noțiuni: cea de receptivitate societală (*corporate social responsiveness*). Noțiunea se definește prin capacitatea unei firme de a răspunde la presiunile sociale. Ea înseamnă aplicarea unei gestiuni a relațiilor care corelează firma cu diferitele părți interesate (*stakeholders*). Receptivitatea aduce o

SOCIAL PERFORMANCE – A NEW DIMENSION OF THE ENTITY’S PERFORMANCE

*Assoc. Prof., PhD Ada ȘTAHOVSCHI, ASEM
PhD candidate Vasiliana MIRCEA-DAFINESCU, ULIM*

Sustainable development is a concept based on three pillars: economic development, social development and environmental protection. To this concept can be assigned various concepts at the micro level among which we can name overall performance (Marcel Lepetit), sustainability (UN Brundtland Committee) and social responsibility (Cramer et al., 2003).

Key Words: Corporate Social Responsibility, Sustainability, Social Performance

The concept of social responsibility of the company (*Corporate Social Responsibility*) appeared in the U.S. in the 1980s, while in Europe, its use is more recent. In the American context, the concept of CSR authorship is attributed to Howard Bowen in 1953, in “Social responsibilities of the Businessman” [1, p.44]. He defines this notion through a series of obligations that lead to policies, decisions and guidelines consistent with the goals and values of the society. The definition of the social responsibility involves the leaders’ decisions and actions for economic or technical reasons. The Committee for Economic Development (CED) deepens the CSR concept that refers to three aspects:

- first includes the responsibilities based on the performance of essential functions of the company, with reference to production, employment and economic growth;
- second comprises the first, includes the expanded notion of responsibility, with sensitivity to social developments and expectations, taking into consideration the environmental issues, social relations or consumer information;
- finally, the third takes into account the exercise of the responsibilities which arise and lead to environmental improvements, such as targets for employment for disadvantaged populations.

The evolution of CSR concept leads to a new concept: the social responsiveness (*corporate social responsiveness*). This term is defined by the ability of firms to respond to social pressures. This means the applying of relationships that correlate with various stakeholders. Responsiveness brings to management an operational guidance of the societal responsibility. Responsiveness to societal demands expresses the attention of the leaders to the society.

orientare de gestiune și operațională a responsabilității sociale. Receptivitatea societală exprimă atenția conducătorilor față de solicitările societății, răspunzând astfel la fluxul responsabilității societale.

Spre deosebire de viziunea americană a responsabilității sociale, care se rezumă la acțiuni filantropice, străine activităților economice ale întreprinderii, abordarea europeană are tendința de a considera că acțiunile de acest gen nu se desfășoară în sfera CSR și că ele se apreciază în condițiile obișnuite ale întreprinderii. Pentru a defini abordarea europeană a CSR, pornim de la definiția Comisiei Europene, conform căreia CSR desemnează integrarea voluntară de către întreprinderi a preocupărilor sociale și de mediu la activitățile comerciale și relațiile lor cu părțile interesate. Ea permite întreprinderilor, oricare ar fi dimensiunea lor, să contribuie la concilierea ambițiilor economice, sociale și de mediu în cooperare cu partenerii lor.

Demersul european al CSR permite operaționalizarea noțiunii de dezvoltare durabilă pentru întreprinderi. În sensul practic al termenului de responsabilitate socială, este concretizată prin conceptul *triple-bottom-line*: prosperitatea economică, respectarea mediului, respectarea și ameliorarea coeziunii sociale. Acest concept exprimă luarea în considerație, la scara întreprinderii, a celor trei dimensiuni ale dezvoltării durabile. Dezvoltarea este reprezentată prin punerea în evidență a următoarelor obiective: unul economic (crearea de bogăție pentru toți, pe baza modalităților de producție și de consum durabil), altul ecologic (conservarea și gestiunea resurselor) și al treilea – social (echitatea și participarea tuturor grupurilor sociale). În ultimii ani, mediul de cercetare și cel de afaceri au fost tot mai interesate și au studiat implicațiile responsabilității sociale asupra beneficiilor economice.

Responsabilitatea socială poate fi definită de acțiunile unei întreprinderi în privința promovării unor interese sociale înaintea unor elemente de interes strict economic și în afara solicitărilor legislative. Astfel, acțiunile de responsabilitate socială sunt cele care trec dincolo de obligațiile pe care le are întreprinderea, conform legii (sociale sau de mediu), cu scopul de a crea o percepție sau o realitate conform căreia ea promovează interesul public. Aceste organizații aleg să fie responsabile din punct de vedere social.

În general, când se aduce în discuție performanța financiară în studiile asupra CSR, se discută despre valoarea acțiunilor sau despre performanța contabilă (beneficiul pe acțiune, profit etc.). Aceste studii tind să își axeze cercetarea asupra întreprinderilor, și nu asupra sectoarelor industriale, mai ales pentru ușurința cu care se poate analiza situația unei firme (situațiile financiar-contabile, *Standard and Poor's Compustat*, sau informațiile bursiere), comparativ cu dificultățile întâlnite în standardizarea informațiilor între întreprinderi ce au

Unlike the American vision of social responsibility, which is limited to philanthropy, foreign to the economic activities of the company, the European approach tends to believe that such actions are not carried out within CSR and they must be assessed in the usual terms of business. In order to define the European approach to CSR, we start from the definition of the European Commission, according to which CSR means the voluntary integration by companies of social and environmental concerns in their business activities and relationships with stakeholders. This allows the companies, whatever their size is, to help to reconcile their economic social and environmental ambitions, in cooperation with their partners.

European CSR approach allows the operationalization of the concept of sustainable development for the enterprise. In the practical sense of the term, the social responsibility is embodied in the concept of "*triple-bottom-line*": economic prosperity, environmental compliance, compliance and improving of the social cohesion. This concept takes into consideration, at the enterprise scale, the three dimensions of the sustainable development. The development is represented by highlighting the following objectives: economic one (creating wealth for all, based on production and sustainable consumption), environmental (the conservation and resource management) and social (equity and participation of all the social groups). In the last years, the research and business field have been increasingly concerned with the implications of social responsibility on the economic benefits.

Social responsibility can be defined by the actions of an enterprise undertaking in promoting social interests ahead of purely economic highlights and outside legislative requests. Thus, social responsibility actions are those that go beyond the obligations that the enterprise has, according to the law (social or environmental) in order to create a perception or a reality that it promotes the public interest. These organizations choose to be responsible in a social term.

Generally speaking, when financial performance is brought into question in the studies on CSR, we discuss about the value of the shares or about the accounting performance (benefit per share, profit and so on). These studies tend to focus their research on business and not on industrial sectors, especially due to the ease with which one can analyze the situation of a firm (financial-statement, *Standard and Poor's Compustat*, or stock – exchange information), compared with the difficulties met in the standardization of the information between businesses that have the same field of activity.

Although the CSR activity analysis is made mostly from economic point of view (financial performance measures), this is not always the best

același obiect de activitate.

Deși analiza activității de CSR se face, de cele mai multe ori, din punct de vedere economic (măsurile de performanță financiară), acest lucru nu este de fiecare dată cel mai potrivit. Un mai mare impact l-ar avea corelarea performanței economice cu activitățile CSR, unde eficiența economică implică tehnologii și relații în legătură cu producția și cu cererea de consum (materiale și energie), cu identificarea costurilor de oportunitate a intrărilor și a acumulărilor de capital.

Din cauza faptului că astfel de măsuri sunt bazate pe evaluarea ieșirilor și intrărilor (analiza *input/output*), în anumite condiții de piață, problema se pune dacă estimările productivității/performanței au ținut cont de externalitățile sociale și de mediu, și de modul în care performanța în discuție poate fi afectată de reducerea unor astfel de externalități. Pentru autoritățile decidente, clarificarea acestor relații ajută la identificarea costului resurselor de CSR sau a eșecurilor pieței în privința CSR. Astfel de informații furnizează liniile directoare pentru nivelele optime ale regulamentelor privind CSR. În schimb, pentru manageri, informațiile respective sunt utile în scopul luării deciziilor corecte privind activitățile de CSR.

Studiul literaturii de specialitate a relevat faptul că nu există o definiție clară și specifică a performanței sociale a unei entități economice. Performanța socială a unei entități economice se poate identifica cu preocupările acesteia legate de diverse aspecte sociale cum ar fi: contribuția la dezvoltarea comunității unde își desfășoară activitatea, respectarea cerințelor dezvoltării durabile etc. Deoarece entitățile economice sunt instituții sociale, acestea trebuie să satisfacă interesele tuturor partenerilor sociali cu care interacționează.

Evaluarea și urmărirea performanței sociale prezintă importanță în măsura în care cele trei dimensiuni ale performanței globale interacționează. Astfel că, potrivit unor cercetări empirice realizate pe piața americană, ca cele ale lui Berman (1999) și Hillman și Keim (2001), s-a demonstrat existența unei relații pozitive între performanța financiară și diferite aspecte ale performanței sociale, legate în special de salariați, clienți și societatea civilă. Aceleași rezultate au fost obținute și pe alte piețe, potrivit lui Orlitzky (2003), Orlitzky (2006, 2008), Orlitzky și Swanson (2008) și Vogel (2005). Potrivit lui McWilliams și Siegel (2001), creșterea responsabilității sociale a unei entități economice, în legătură cu produsele pe care le oferă sau cu procesul lor de fabricație, poate duce la o creștere a atractivității produselor oferite de aceasta și, în consecință, la o creștere a cifrei de afaceri. Prin urmare, entitățile economice care se diferențiază printr-o mai bună performanță socială pot avea așteptări de a obține o performanță financiară sustenabilă.

Evaluarea performanței sociale oferă entităților economice cel puțin următoarele beneficii:

considered. A greater impact would have the correlation of the economic performance with CSR activities, which involve economic efficiency technologies and relationships related to production and consumer demand (material and energy), identifying opportunity costs of inputs and capital accumulation.

Due to the fact that such measures are based on assessing outputs and inputs (*input/output* analysis), in certain market conditions, the question is whether the estimations of productivity/performance take into account the social and environmental externalities and how performance in question may be affected by the reduction of such externalities. For the authorities, the clear picture of these relationships helps to identify the CSR resource cost or market failures on CSR. Such information provides the guidelines for optimal levels of CSR regulations. Instead, for the managers, this kind of information is useful for correct decisions on CSR activities.

The literature survey revealed that there is not a clear and specific definition of the social performance of an economic entity. The social performance of an economic entity can be identified with its own concerns about various social issues such as contribution to the development of the community, the requirements of sustainable development, etc. Since the economic entities are social institutions they must satisfy the interests of all social partners with which are interacting.

The evaluation and the monitoring of the social performance are important if the three dimensions of the overall performance are interacting. Thus, according to empirical research performed in the U.S. market as those of Berman et al. (1999) and Hillman and Keim (2001), it was demonstrated the existence of a positive relationship between financial performance and various aspects of social performance, especially related to employees, customers and civil society. The same results were obtained in other markets according to Orlitzky et al. (2003), Orlitzky (2006, 2008), Orlitzky and Swanson (2008) and Vogel (2005). According to McWilliams and Siegel (2001) the increase of the social responsibility of a business entity in connection with the products offered or with their manufacturing process may lead to an increase of the attractiveness of the products offered and, consequently, to an increase in the turn over. Therefore, the economic entities which are distinguished by a better social performance can be expected to achieve a sustainable financial performance.

The social performance evaluation provides to the economic entities at least the following benefits:

- encourage the entities to improve their social performance management;
- promote transparency in social performance and in social risks related to the activities

- încurajează entitățile să își îmbunătățească managementul performanței sociale;
 - promovează transparența performanței sociale și a riscurilor sociale aferente activităților derulate;
 - oferă o bază pentru realizarea de comparații cu alte entități economice din sector sau cu standarde internaționale sau reglementări legale (acolo unde este cazul);
 - oferă informații relevante prin raportarea socială diverselor categorii de părți interesate;
 - atrage și promovează investițiile în entități economice cu o performanță socială.
- carried out;
 - provide a basis for comparisons with other economic entities in the sector or international standards, or legal regulations (where applicable);
 - provide relevant information through social reporting to various categories of stakeholders;
 - promote investment in economic entities with a social performance

Bibliografie/Bibliography:

1. Avasilcăi, S. *Managementul performanței organizaționale*. Iași. Tehnopres, 2001.
2. Basaraba A., Stan L.M. *Responsabilitatea socială corporatistă în contextul crizei economice globale*. București. TOP FORM, 2005.
3. Mohr, Lois A. *Corporate Social Responsibility: Competitive Disadvantage or Advantage?* In Proceedings of the 1996 Marketing and Public Policy Conference, edited by Ronald Paul Hill and Charles Ray Taylor, Chicago. American Marketing Association. 1996.

STRATEGII ȘI TEHNICI DE PROMOVARE A TURISMULUI RURAL SUSTENABIL

Drd. Angela BOTEZATU, UASM

Unul dintre obiectivele principale pe care le urmărește orice firmă, valabil și pentru afacerile de turism rural, este acela de a ști cum să-i convingă pe clienți să-i cumpere produsul sau serviciul. Într-un mediu de concurență acerbă, strategiile de promovare vin să faciliteze procesul de comunicare cu clienții actuali și potențiali prin informare, convingere sau reamintire. În articol, sunt tratate unele dintre strategiile și tehnicile de promovare ale activității de turism, tehnici care, utilizate separat sau într-un mix bine gândit, pot contribui la formarea de ansamblu și îmbunătățirea imaginii țării sau firmelor de turism prin dezvoltarea turismului rural sustenabil.

Cuvinte-cheie: turism rural, sustenabilitate, strategii de promovare, politică de promovare, relații cu publicul, marketing direct.

Noua filozofie a existenței în turism se axează prioritar pe conceptul dezvoltării durabile. Turismul sustenabil, axat pe dezvoltarea durabilă, este ținta preocupărilor mai multor savanți, precum și a multor organisme internaționale, dar și autohtone. Abordarea se extinde și spre turismul rural, deoarece aici poate fi conservat mediul natural cu toate ecosistemele sale. În același timp, să vorbim și despre valorificarea potențialului natural și antropoc din mediul rural, cu beneficii pentru comunitățile locale. Întrebarea este, dacă putem promova obiectivele turistice rurale în condiții de sustenabilitate? Evident că răspunsul este unul afirmativ, iar actorii economici din industria turismului rural pot elabora diverse mixuri de promovare a destinațiilor turistice rurale protejând biodiversitatea și patrimoniul uman.

Politica de promovare a turismului rural, deși, la prima vedere, pare relativ simplă, în practică elaborarea mixului promoțional necesită abilități deosebite pentru transformarea turismului rural într-o șansă reală oferită comunităților locale din zonele în care patrimoniul turistic este slab valorificat.

După cum menționează O. Snak „activitatea de promovare a produsului turistic este o formă specifică de comunicare, care constă în transmiterea pe diferite căi de mesaje și informații menite să-i informeze pe operatorii de turism și pe turiștii potențiali asupra caracteristicilor produsului turistic și asupra elementelor componente ale serviciilor turistice oferite,..., să le dezvolte o atitudine pozitivă față de firmele prestatoare de servicii turistice”. De asemenea, promovarea turistică presupune acțiuni de sprijinire și influențare a procesului de cumpărare în scopul provocării unor modificări favorabile în mentalitatea și obiceiurile clienților actuali și potențiali.

Dintre caracteristicile promovării turistice le putem menționa pe cele ce urmează:

PROMOTION STRATEGIES AND TECHNIQUES OF SUSTENABLE RURAL TOURISM

PhD candidate Angela BOTEZATU, SAUM

One of the main objectives pursued by any company, available for rural tourism business is to know how to convince customers to buy your product or service. In an environment of intense competition, promotion strategies come to facilitate the communication with current and prospective customers through information, persuasion or reminder. The article deals with some of the strategies and techniques to promote the tourism activity, techniques which used separately or in a thoughtful mix can contribute to the formation and improvement of the overall image of the country or travel companies by sustainable rural tourism development.

Keywords: rural tourism, sustainability, promotion strategies, promotion policy, public relations, direct marketing

The new philosophy of existence in tourism is focused prior on the concept of sustainable development. Sustainable tourism, focusing on sustainable development is the target of several scientists and many local and international organizations. The approach is also extending to rural tourism, because there may be preserved natural environment with all its ecosystems. At the same time we are talking about the potential of natural and anthropogenic rural tourism with benefits for local communities. The question is whether we can promote rural sights in terms of sustainability? Obviously the answer is affirmative, and economic actors from rural tourism industry can elaborate different mixes of promoting rural tourism destinations protecting biodiversity and human heritage.

Promotion policy of rural tourism, although, at first sight seems relatively simple, in practice developing a promotional mix requires special skills for transforming rural tourism in a real opportunity for local communities and areas where sightseeing is poorly exploited.

As O. Snake mentions “the promotion of tourism activity is a specific form of communication, which is the transmission of messages and information in many ways, designed to inform the tour operators and potential tourists on product characteristics and the components of tourism services, ..., to develop a positive attitude towards tourism service companies”. Also, tourist promotion involves actions to support and influence the buying process to challenge some favorable changes in mentality and customs of current and potential customers.

- este o activitate permanentă, cu manifestări de intensitate diferită în funcție de obiectivele vizate sau bugetul promoțional disponibil;
- se adresează agenților economici potențiali, dar și celor actuali;
- promovarea unei destinații turistice are și alte scopuri, pe lângă cel de creștere a numărului de turiști pentru o perioadă limitată, astfel, aceasta vizează obiective precum: informarea asupra resurselor naturale și antropice ale zonei, valorificarea lor la un nivel superior; atragerea clienților-țintă; îmbunătățirea imaginii firmei; crearea unei imagini unice; dezvoltarea armonioasă a activității economice locale.

În cadrul strategiei de dezvoltare a unei firme de turism, strategia de piață, prin urmare, și cea de promovare sunt esențiale. Astfel, se stabilește raportul dintre firma prestatoare de servicii turistice și mediu, poziția pe care aceasta vrea să și-o aleagă pentru realizarea misiunii în condiții de eficiență. Elaborarea strategiilor promoționale și integrarea lor în strategia globală a firmei (pensiunii turistice, agroturistice) constituie premise pentru acțiuni concrete necesare acesteia.

Unele firme turistice apelează „empiric” la anumite instrumente promoționale. În asemenea caz, eforturile de promovare nu sunt fundamentate științific; instrumentele promoționale sunt combinate aleatoriu, fără a studia, în prealabil, piața turistică și a identifica clienții-țintă și comportamentul lor. Prin urmare, și rezultatele lasă de dorit.

În vederea atingerii obiectivelor promovării, producătorii și distribuitorii din turism au la dispoziție două alternative strategice: *pull strategy* (strategia atragerii); *push strategy* (strategia împingerii), realizabile simultan sau separat.

Pull strategy este orientată spre cerere. Printr-o publicitate susținută sau prin promovarea vânzărilor, se încearcă crearea cererii sau sporirii ei. Obiectivul este de a furniza suficiente informații sau mijloace de promovare a vânzărilor pentru a declanșa interesul turiștilor potențiali; dorința de cumpărare și, respectiv, achiziția propriu-zisă a produselor și serviciilor turistice promovate.

Dimpotrivă, *push strategy*, plasează pe prim-plan promovarea prin vânzări personale. Personalul implicat în actul promovării tratează direct cu cumpărătorii actuali și potențiali. Ei încearcă să susțină vânzările prin „împingerea” cumpărătorilor spre produse.

Într-o altă abordare, menționăm alte două alternative strategice: fie o strategie defensivă, fie una ofensivă. *Strategia defensivă* este o strategie orientată spre cererea de servicii turistice rurale, în care firma încearcă să-și apere și să-și mențină poziția pe piață folosind în acest scop reclama sau promovarea vânzărilor. *Strategia ofensivă* presupune utilizarea masivă a tuturor mijloacelor promoționale care stau la dispoziția firmei și folosirea unui buget considerabil.

Publicitatea în promovarea serviciilor turistice

Publicitatea reprezintă o tehnică foarte importantă în mixul promoțional. Prin intermediul acesteia, se urmărește

Among the features of the tourism promotion we can mention:

- it is a permanent an ongoing activity, with events of different intensity depending on the objectives sought or held promotional budget;
- it addresses to the potential and current economic agents;
- promotion of tourist destinations has other purposes besides the increase of the number of tourists for a limited time, so it seeks information objectives about the natural and human resources of the area, turning them to a higher level to attract target customers, improving company image, creating a single image, the harmonious development of local economic activity.

Within the development strategy of a tourism firms, market and promotion strategies are essential. In this way is settled the relationship between tourism firm and the environment, the position it wants to choose in order to achieve the task in terms of efficiency. Promotional strategies and their integration into the overall strategy of the firm (tourist guesthouse, agro) are necessary prerequisites for its specific actions.

Some travel agencies “empirical” ey use certain promotional tools. In this case the promotion efforts are not scientifically fundamented promotional tools are combined randomly without studying in advance the tourism market and identifying target customers and their behavior. Therefore the results are poor.

In order to achieve the promotion, objectives tourism producers and distributors have two strategic alternatives: *pull and push strategies*, which are feasible simultaneously or separately.

Pull strategy is oriented to demand. Supported through advertising or sales promotion they try to create demand or increase it. The objective is to provide enough information or sales promotion means to trigger the interest of potential tourists; wish to purchase and, respectively, the actual purchase of tourism products and services advertised.

In contrast, *push strategy*, places on the first plan promotion by personal selling. The staff involved in the act of promoting deals directly with current and potential buyers. They enhance selling by “pushing” buyers towards products.

In another approach we mention two other strategic alternatives: either a defensive strategy or an offensive one. *Defensive strategy* is that strategy-oriented towards rural tourism service request through the company tries to defend and to maintain market position using for this purpose advertising or sales promotion. *Offensive strategy*, involves massive use of promotional means which are at the disposal of company and using a large budget.

atingerea mai multor scopuri dintre care:

- Promovarea atât a produselor, serviciilor turistice rurale, cât și a organizațiilor;
- Stimularea cererilor primare și selective;
- Creșterea eficienței firmelor turistice.

În literatura de specialitate, se utilizează atât noțiunea de „*publicitate*”, cât și cea de „*reclamă*”, aceasta din urmă reflectând comunicarea *plătită și impersonală* cu piața. În ceea ce privește Republica Moldova, legislația propune termenul de *publicitate* pentru a desemna comunicarea plătită cu piața, iar în uzul curent se utilizează și noțiunea de *reclamă*.

Mijloacele sau mediile preferate pentru transmiterea mesajului în turism sunt: **media scrisă**: cotidiene, jurnale săptămânale, reviste; **tipăriturile**: fluturași, pliante, broșuri, ghiduri, cataloage; **afișajul exterior** (*outdoor media*): postere, bannere, panouri luminoase (statice și dinamice), panouri interactive de informare și promovare; **afișaj interior** (*indoor media*); **mijloace audio-video**: filme, CD/DVD-uri, diapozitive; **televiziunea**; **telefonie mobilă**; **obiecte diferite**: șervețele, calendare, produse de vestimentație, articole de birou (mouse, pixuri, pahare etc.); **internetul**: pagini web, portaluri de informare și promovare a turismului, hărți electronice.

Mijloacele de susținere a turismului rural pot fi utilizate atât în scopuri de promovare la scară națională (turismul rural al țării), cât și în promovarea agențiilor de turism specializate, pensiunilor turistice și agroturistice.

Ca exemplu, putem menționa ghidurile **Moldova turistică**, **Drumul vinului** și **Drumul mănăstirilor**. Bine structurate, realizate în trei limbi (română, engleză și rusă), îmbogățite cu suficiente imagini color, care să îndemne la drum, dotate cu suficiente adrese utile, aceste materiale promoționale vin să atragă atenția „consumatorilor” asupra bogatului potențial turistic de care dispune țara noastră.

Ghidul **Moldova turistică** a fost lansat în luna septembrie 2010, în cadrul manifestărilor prilejuite de marcarea Zilei Mondiale a Turismului, ca un îndemn adresat celor care doresc să ne viziteze și să ne descopere țara.

Cel de-al doilea ghid – **Drumul vinului**, lansat cu ocazia Zilei Naționale a Vinului, își propune să pună în valoare tradițiile viti-vinicole ale Republicii Moldova și potențialul turistic al acestui segment.

Ghidul **Drumul mănăstirilor** continuă frumoasa tradiție de punere în valoare a potențialului turistic valoros de care dispune țara noastră. Lansat cu ocazia sărbătoririi Hramului municipiului Chișinău, acest material promoțional prezintă „arhipelagul mănăstiresc” al Republicii Moldova, invitând la cunoașterea istoriei, credinței, culturii, tradițiilor și modernității țării noastre prin turismul de pelerinaj și cel religios.

Tehnologiile informaționale moderne creează noi oportunități de promovare a turismului național și, îndeosebi, promovarea on-line a atracțiilor turistice și a imaginii de ansamblu a țării noastre vizitatorilor străini. **Internetul** este unul din mijloacele de difuzare a mesajelor care a „explodat” în preferințele și opțiunile turiștilor actuali. Astfel, Internetul este un mijloc facil de promovare,

Advertising in promoting tourism services

Advertising is a very important technique in the promotional mix. It aims the achievement of several goals including:

- Promotion of products, rural tourism services and organizations;
- Stimulation of primary and selective demands;
- Increase the efficiency of tourism firms.

In specialty literature is used the term “*publicity*” and “*advertising*”, the latter reflecting *paid* and *impersonal* communication with the market. Regarding Moldova, advertising legislation proposes the term *publicity* to refer to paid market communication and in common use the term is also used for advertising.

Preferred *means* or media for transmitting a message in tourism are: **print media**: newspapers, weekly newspapers, magazines; **printed means**: leaflets, flyers, brochures, guides, catalogues; **outdoor media**: posters, banners, signage (static and dynamic), information and promotion interactive panels; **indoor media**; **audio-visual**: movies, CD/DVD, slides; **TV**; **mobile phones**; **different objects**: towels, calendars, clothing items, office items (mouses, pens, glasses etc.) **Internet**: websites, information and promotion of tourism portals, electronic maps.

Means of promoting rural tourism can be used for nationwide promotion (country’s rural tourism) and for specialized promotion of travel agencies, tourism and agro tourism.

As an example we can mention the guides “*Touristic Moldova*”, “*Wine Route*” and “*Route of Monasteries*”. They are well structured, designed in 3 languages (English, Romanian and Russian), enriched with enough color images to urge on the way, providing useful addresses, are meant to attract “consumers” attention on the rich tourism potential of the our country.

The guide “*Touristic Moldova*” was released in September 2010, on the events of celebrating the World Tourism Day as a call to those, who want to visit us and discover our country.

The second guide “*Wine Route*”, launched on the occasion of the National Wine Day aims to highlight the wine traditions of Moldova and tourism potential of this segment.

The guide “*Route of Monasteries*” continues the beautiful tradition of enhancing the tourism potential of our country. Released to celebrate Chisinau Day this promotional material presents “monastery archipelago” of Moldova, which invites us to find out history, religion, culture, traditions and modernity of our country through tourism and religious pilgrimage.

Modern information technologies create new opportunities to promote national tourism and especially online promotion of sights and overall image of our country to foreign visitors. **Internet** is one of the means of disseminating messages which “exploded” in the

implicând costuri acceptabile și obținând un impact deosebit în rândul tinerilor, dar și al adulților de vârstă mijlocie. Internetul reprezintă o oportunitate pentru turism, deoarece oferă: posibilitatea lansării de noi servicii, extinderii pe noi piețe, interacțiunii permanente cu clientela, atragerii unor noi categorii de clientelă.

Pentru moment, considerăm mai mult decât necesar, pentru fiecare agenție turistică, pensiune sau agropensiune atât crearea și dezvoltarea site-ului, cât și completarea acestuia cu diverse informații, precum: obiective turistice din zonă, posibilități de agrement, manifestări cultural-artistice, sărbători tradiționale. Site-ul trebuie realizat în cel puțin două limbi de circulație internațională și să permită interacțiunea cu vizitatorii. De asemenea, site-ul nou-creat, pentru a fi eficient, trebuie înscris în motoare de căutare după o serie de cuvinte-cheie: *sat turistic, turism rural, pensiune turistică, agropensiune* etc. La nivel de țară, despre turismul rural putem afla accesând site-ul Asociației Naționale de Turism Rural, Ecologic și Cultural din Moldova (www.tur.md), aici găsim trimiteri la paginile web ale celor mai cunoscute pensiuni turistice și agroturistice din RM: pensiunea rurală „Hanul lui Hanganu” (www.hanulhanganu.md); Satul Moldovenesc (www.satulmoldovenesc.md); Casa din Luncă (www.casaorhei.com) etc. Despre turismul rural și turismul la ferme din spațiul european, ne putem informa accesând site-ul Federației Europene pentru Turismul Rural și la Fermă (EuroGâtes: <http://www.eurogites.org>).

Una dintre prioritățile site-urilor este posibilitatea rezervărilor on-line, ceea ce îi avantajează atât pe ofertanții pachetelor turistice rurale, cât și pe beneficiari.

Studiile efectuate în acest sens de către compania austriacă „Seekda” demonstrează că circa 85% dintre călători se informează on-line, numărul „on-line room bookings” poate atinge circa 48%, în 2015, iar căile tradiționale de rezervare a pachetelor turistice își pierd din influență.

Sursele Internet pot fi utilizate individual sau integrate cu alte medii de promovare. De exemplu, din cauza costurilor ridicate de promovare la TV, poate fi elaborat un spot publicitar de durată mică, făcându-se trimitere la site-ul firmei turistice, organizației sau evenimentului turistic ce urmează a avea loc. Informațiile din diverse medii de promovare se pot completa reciproc, astfel sporind eficiența activității promoționale.

Manifestări promoționale în turism

Dintre tehnicile promoționale ale marketingului modern, care condiționează și favorizează formarea și menținerea imaginii pe piață, menționăm promovarea prin intermediul manifestărilor promoționale. **Participarea la târguri interne și internaționale, saloane și expoziții** reprezintă un instrument eficient de marketing datorită avantajelor pe care le oferă – posibilitatea de a veni în contact cu purtătorii cererii de servicii turistice și de a le studia comportamentul, studierea ofertelor concurente, contactarea diferiților furnizori sau prestatori de servicii turistice și chiar vânzarea de servicii turistice în timpul manifestării.

Astfel, anual, Centrul Internațional de Expoziții MoldExpo organizează și desfășoară expoziții internaționale

preferences and choices of present tourists. Thus, the Internet is an easy way to promote, involving acceptable costs and getting a great impact among young people and middle-aged adults. Internet is an opportunity for tourism, as it offers: the possibility of launching new services, expansion into new markets, ongoing interaction with customers, attracting new types of customers.

For the moment we consider more than required for each travel agency, pension or agro-pension, to create and develop a website and supplement it with various information such as tourist attractions in the area, recreational opportunities, cultural arts, traditional celebrations. The site must be done in at least two foreign languages and allow interaction with visitors. Also newly created website, in order to be effective, must be included in search sites after a series of keywords: *village tourism, rural tourism, tourist board, agro pensions* etc. At the country level we find about rural tourism accessing the site of the National Association of Rural, Ecological and Cultural Tourism of Moldova (www.tur.md), here we find links to web pages of the most popular tourist hostels and agro tourism in the Republic of Moldova: rural pension “Hanul lui Hanganu” (www.hanulhanganu.md), Moldovan Village (www.satulmoldovenesc.md), of Meadow House (www.casaorhei.com), etc. About rural tourism and farm tourism in Europe we can be informed by visiting the website of the European Federation for Farm and Rural Tourism (EuroGâtes: <http://www.eurogites.org>).

One of the priorities of websites is the possibility of online reservation, which favors both bidders and consumers of rural tourism packages.

Studies in this regard by the Austrian company Seekda show that about 85% of travelers get informed online, the “on-line room bookings” can reach about 48% in 2015, and traditional ways of booking of travel packages lose their influence.

Internet sources can be used individually or integrated with other media promotion. For example, due to the high costs of promotion on TV can be prepared an advertisement of a short duration, with reference to the site of tourist business, organization or event tour that will take place. Information in various media promotion can complement each other, thus, increasing the efficiency of promotional activity.

Tourism promotional events

Among the promotional techniques of modern marketing which conditions and promotes the formation and maintenance of image on the market we note promotion through promotional events. **Participation at national and international fairs, shows and exhibitions** are an effective marketing tool thanks to the advantages they offer, the opportunity to come into contact with demand carriers of tourism services and study their behavior by studying competing bids, contacting different suppliers or tourism service providers and even sell travel services during the event.

specializate de turism, agrement, industrie hotelieră, care, în aprilie 2012, a ajuns la ediția a XVII-a. Evenimentul este unul de importanță majoră pentru industria de turism: anume aici jucătorii pieței de profil aduc la cunoștința publicului noutățile elaborate special pentru noul sezon turistic: programe, prețuri și direcții noi. Aceasta este o oportunitate de promovare a turismului, în special a turismului rural.

Participarea la un târg de turism necesită o pregătire prealabilă și poate fi costisitoare, căci aici sunt incluse cheltuieli pentru stand, numărul și calitatea tipăriturilor puse la dispoziție vizitatorilor, studii de piață, participare la mese rotunde, conferințe.

Thus, the annual International Exhibition Centre MoldExpo, organizes and unfolds specialized international exhibition of tourism, leisure and hotel industry, which in April 2012 became the seventeenth edition. This is a major event for the travel industry: here tourism market players make public news specially designed for the new tourist season: programs, prices and new directions. This is an opportunity to promote tourism, especially rural tourism.

Participation at a tourism fair requires prior preparation and can be expensive, because this includes costs for stand, number and quality of prints available to visitors, market research, participation at workshop and conferences.

Tabelul 1/Table 1

Materiale promoționale în cadrul manifestărilor expoziționale / Promotional materials for the exhibition events

Tip / Type	Scop / Aim	Prioritate / Priority
Broșură / Brochure	Comunică imaginea către consumator / Communicate image to consumer	Mare / Big
Ghid de prețuri / Price list	Informează fără interacțiune personală / Informs without personal interaction	Moderată / Moderate
Fluturași / Flyers	Informează succint / Informs briefly	Scăzută / Low
Cărți de vizită / Cards	Imagine profesională pentru turiști / Professional image for tourists	Mare / Big
Scrisori / Letters	Imagine profesionistă / Professional image	Mare / Big

Sursa/Source: P. Nistoreanu, Turism rural, Tratat, 2010, pag. 221

Eficiența materialelor tipărite trebuie monitorizată permanent, în cadrul studiilor de piață, pentru acțiunile ulterioare din cadrul târgurilor sau expozițiilor: elaborarea acestora în exces conduce la cheltuieli suplimentare. Acestea ar putea fi utilizate și în alte ocazii.

Alte evenimente de promovare-manifestări interne și externe, turistice și culturale pot fi considerate: Târgul de Turism „Descoperă Moldova Turistică” (august 2011), Târgul – Concurs Internațional al Meșterilor Olari (edițiile 2011-2012), Festivalul Ethno Music Gustar (a treia ediție în 2012), Festivalul Turistic Național „Duminica Mare”, Concursul Internațional al Clopotarilor Bisericești „Clopotarul Terrei”.

Formarea și promovarea imaginii Republicii Moldova ca destinație turistică este realizată și la nivel de Guvern, prin acordurile încheiate de către țara noastră cu alte țări în ceea ce privește colaborarea în domeniul turismului. Astfel, Guvernul Republicii Moldova a încheiat acorduri de colaborare în domeniul turismului cu Guvernul Republicii Cipru (2007), Guvernul Republicii Italiene (2006), Guvernul Republicii Elene (2006), Guvernul României (2005) etc.

Tururile informaționale pentru reprezentanții mass-media din străinătate constituie una dintre tehnicile viabile de promovare a imaginii Republicii Moldova pentru turiștii străini. Acestea pot fi organizate în cadrul diferitelor proiecte comune cu alte state (Turul informațional organizat în cadrul cooperării Agenției Turismului și Organizației pentru Democrație și Dezvoltare Economică GUAM – Japonia, – proiect de promovare pentru turiștii niponi).

Effectiveness of printed materials must be continuously monitored, in market studies, for the following actions of fairs or exhibitions, a their excess preparation leads to additional costs. These could be used for other occasions.

Other promotional events, internal and external events, tourist and cultural bents can be considered: Tourism Fair “Discover Tourism Moldova” (august 2011), International Fair- Contest of craftsmen potters (2011-2012 editions), Ethno Music Festival Gustar (the third edition in 2012), the National Tourism Festival “Duminica mare”, International Contest of Church Bells “Earth Ringer”.

Training and promotion of Moldova's image as a tourist destination is realized also at Government level through agreements concluded between Moldova and other countries regarding cooperation in tourism. Thus, the Government has concluded agreements on cooperation in tourism with the Government of Cyprus (2007), the Government of Italy (2006), the Government of the Hellenic Republic (2006), Government of Romania (2005), etc.

Informational tours for foreign media representatives represent one viable technique to promote Moldova's image for foreign tourists. These can be organized in various joint projects with other countries (Informational Tour organized in cooperation with Tourism Agency and the Organization for Democracy and Economic

Promovarea vânzărilor

Promovarea vânzărilor presupune folosirea tehnicilor și mijloacelor de stimulare, impulsione și creștere a vânzărilor de bunuri și servicii turistice. Promovarea vânzărilor constituie grupul de tehnici pe care marketerii îl folosesc pentru a stimula *cumpărarea imediată a produsului*.

În majoritatea cazurilor, promovarea vânzărilor nu este utilizată izolat, ci în combinație cu alte forme de promovare, cu reclama sau cu vânzarea directă.

Promovarea vânzărilor pentru motivarea consumatorilor vizează: reduceri de preț, cupoane, oferte combinate (combinarea serviciilor de cazare cu diferite servicii de servire a mesei, agrement), tombole. În același context, trebuie să menționăm, însă, că reducerile dese de prețuri modifică prețul de referință în mintea turistului, iar cu cât sunt utilizate mai frecvent prețurile promoționale vânzării tind să scadă.

Relațiile publice

Relațiile publice (*public relations*) implică din partea firmei de turism stabilirea unor contacte directe, consecvente și sistematice, cu diferite categorii de public, în scopul dezvoltării intereselor sale.

Obiectul principal al acestui element al mixului promoțional îl constituie stabilirea unui climat de încredere în firma respectivă, atragerea clienților prin câștigarea simpatiei și atașamentului lor.

Mijloacele utilizate în activitatea de relații publice sunt:

- acordarea de interviuri de către conducerea firmei turistice;
- congrese și seminare;
- editarea unor broșuri și jurnale ale firmei turistice;
- tururi informaționale pentru jurnaliști;
- articole de presă și comunicate;
- participarea la diverse acțiuni sociale și de interes public.

Pentru garantarea succesului promoțional, relațiile cu publicul trebuie să fie corelate cu celelalte variabile promoționale, încadrate într-un program unic.

Relațiile publice, prin multitudinea de componente, nu au ca scop elemente cantitative, acestea revenind în sarcina publicității, ci elemente calitative: „Caută să obțină reputație cu scopul de a câștiga suport și de a influența opinia și comportamentul publicului”, conform „British Institut of Public Relations”.

Marketingul direct

Marketingul direct este o tehnică de promovare care constă în trimiterea de mesaje cu caracter promoțional orientate către clienții actuali și potențiali prin intermediul poștei clasice (*mailing*) sau poștei electronice (*e-mailing*). Firma de turism poate deține o bază de date a clienților care cuprinde atât adresele lor poștale, cât și cele e-mail. Este considerată o tehnică agresivă de promovare care încearcă să ajungă la clienți prin mijloace ce nu necesită comunicare directă. Cele trei tipuri de marketing direct vizează: *telemarketingul* (contactarea clienților la telefon pentru oferte, informații sau opinii referitoare la pachete turistice sau noi destinații turistice); *e-mail direct marketing* (țintește clienții

Development GUAM – Japan – promotion project for Japanese tourists).

Sales promotion

Sales promotion involves the use of techniques and methods of stimulation, incentive and sales growth of tourism goods and services. Sales promotion is the group of techniques that marketers use to stimulate *immediate purchase*.

In most cases, sales promotion is not used in isolation, but in combination with other forms of promotion with advertising or direct sales.

Consumers' motivation thorough sales promotion concerns: discounts, coupons, combined offers (combination of accommodation with various catering services, entertainment), raffles. In this context it should be mentioned, however, that frequent discounts change the reference price in mind of tourists, and more frequent promotional prices tend to fall sales.

Public relations

Public relations involve the travel company to establish direct contacts, consistent and systematic, with different audiences in order to develop its own interests.

The main objective of this element of the promotional mix is to establish confidence in the firm, attracting clients by gaining their sympathy and fidelity.

Means used in the public relations:

- interviews of company management;
- conferences and seminars;
- editing of brochures and travel company journals;
- informational tours for journalists;
- articles and press releases;
- participation at various social activities and public interest.

In order to ensure a promotional success, public relations must be correlated with other promotional variables involved in a single program.

Public relations through many components, do not emphasize quantitative elements, which are in charge of publicity, but qualitative elements. “Seeks for reputation in order to gain support and influence public opinion and behavior”, according to British Institute of Public Relations.

Direct marketing

Direct marketing is a promotional technique that consists in sending promotional messages aimed at current and potential customers by mail (*mailing*) or electronic mail (*e-mailing*). Travel company may have a database of customers that includes both their postal address and the e-mail. It is considered an aggressive promotional technique that tries to reach customers through means that do not require direct communication. The three types of direct marketing regard: *telemarketing* (contacting customers by phone to offer information and opinions on packages or new

prin conturile de poștă electronică: unele companii cer adresele e-mail pentru vizitarea site-ului lor); *direct mail marketing* (materialele promoționale sunt furnizate prin poștă la domiciliu sau pe adresele firmei). Această tehnică de promovare este tot mai frecvent utilizată în ultimul timp de către firmele ce practică turismul. Clienții pot răspunde imediat sau își pot stoca informațiile fie în telefon sau în contul de e-mail.

În concluzie, putem menționa că firmele care realizează produse și servicii turistice trebuie să stabilească legături de durată cu clienții pentru a-i putea informa permanent despre noile oferte, despre pachetele de servicii elaborate, despre serviciile de agrement oferite etc. În opinia noastră, turismul rural (destinațiile turistice rurale și obiectivele turistice rurale) din Republica Moldova au rezerve la capitolul promovare atât la nivel național, cât și internațional. Turismul rural fiind practicat ca afaceri mici de familie, nu întotdeauna dispune de mijloace financiare pentru promovare, promovarea fiind sporadică sau limitându-se la una-două tehnici. Nu putem vorbi despre un brand național în domeniul turismului rural (de exemplu, în Austria, există brandul „Vacanța la țară”), fiindcă destinațiile turistice rurale sunt vizitate de către turiștii străini de cele mai multe ori în cadrul altor forme de turism, în special în cadrul turismului de afaceri. Pentru promovarea externă, Republica Moldova ar trebui să adere la programe de cooperare europeană sau la asociații europene în domeniul turismului rural.

tourist destinations); *direct e-mail marketing* (targeting customers through e-mail accounts: some companies require the e-mail to visit their site); *direct mail marketing* (marketing materials provided by mail to firm or home addresses). This promotion technique is increasingly used in recent years by practicing tourism companies. Customers can respond immediately or may store information either telephone or e-mail account.

In conclusion, we can mention that the companies that ell realize tourist products and services should establish lasting ties with customers to inform them about the new offers', packages on recreational services, etc. In our opinion rural tourism (rural tourism destinations and sightseeing areas) in Moldova have reserves at national and international promotion chapter. Rural tourism is practiced as a small family business and does not always have funds for promotion; it is sporadic or limited to 1-2 techniques. We cannot talk about a national brand in rural tourism (for example in Austria there is a brand “Holiday in the country”) as rural tourist destinations are visited by foreign tourists often in other forms of tourism, especially in the tourism business. For external promotion the Republic of Moldova should join European cooperation programs or European associations in rural tourism.

Bibliografie/ Bibliography:

1. Bran Florina. *Turism rural: model european*. București: Economică. 1997
2. Bucur-Sabo Mariana. *Marketing turistic*. București: Irecson. 2006
3. Nistoreanu Puiu, Ghereș Marinela, coordonatori. *Turism rural*. Tratat. București: C. H. Beck. 2010
4. Olaru Adriana. *Marketing*. Galați: EUROPLUS. 2004
5. Pruteanu Ștefan, Munteanu C., Caluschi C. *Inteligența marketing plus*. Iași: Polirom 2004
6. Stone Bob, Jacobs Ron. *Metode de succes în marketingul direct*. Chișinău: ARC. Ediția a VII-a. 2004
7. Talabă I., Haller A. P., Talpas J., coordonatori. *Turismul rural românesc, Actualitate și perspective*, vol. III. Iași: Perfomantica. 2008

DATORIA EXTERNĂ – PARTICULARITĂȚI ȘI LIMITĂRI PENTRU O ECONOMIE DESCHISĂ

Dr. Eugeniu URSACHI, ASEM

Republica Moldova, aflându-se pe calea de tranziție de la sistemul de planificare centralizată la economia de piață și manifestând tendința de aderare la Uniunea Europeană, are ca prioritate, în activitatea sa, gestionarea și monitorizarea datoriei externe, întrucât aceasta constituie o problemă majoră care se referă direct la folosirea eficientă a resurselor statului, iar creșterea datoriei externe reduce considerabil stabilitatea sistemului economico-social. Căile ieșirii din acest impas sunt implementarea a patru factori-cheie: resurse umane, resurse naturale, capital, tehnologii.

Noțiunea „datorie externă” este deja definită, în fond, în literatura de specialitate, drept valoare a angajamentelor contractuale și obligație a uneia dintre părți de a restitui bunurile sau de a plăti suma de bani împrumutată altei părți.

Conform normelor metodologice referitoare la datoria externă a Republicii Moldova, elaborate conform standardelor recomandate de Fondul Monetar Internațional, aceasta se stabilește la o anumită dată și este egală cu suma tuturor angajamentelor curente efective, necondiționate ale rezidenților față de nerezidenți, ce implică debitorului realizarea unei sau a mai multor plăți și/sau de dobânda la unul sau mai multe momente în viitor. Constă din următoarele componente:

- Titluri de angajamente (valori mobiliare de tipul obligațiuni);
- Împrumuturi;
- Alocări de DST (Drepturi Speciale de Tragere);
- Credite comerciale;
- Valută și depozite;
- Alte angajamente aferente datoriei;
- Investiții directe: creditare intragrup.

Datoria externă a țării se califică după scadența inițială a instrumentului: termen scurt și termen lung, și după tipul debitorului: publică și privată.

Datoria publică externă este parte integrantă a datoriei publice (Legea cu privire la datoria publică, garanțiile de stat și recreditarea de stat nr. 419 din 22.12.2006) și reprezintă angajamentele față de nerezidenți. Ea include datoria de stat, datoria Băncii Naționale a Moldovei, datoria corporațiilor publice (întreprinderi de stat și societăți comerciale în al căror capital social statul deține mai mult de 50 la sută).

Deci, datoria externă este constituită din:

1. Datoria publică efectuată de debitori publici (din persoane fizice, bănci, guverne, întreprinderi publice, mediul de afaceri);
2. Datoria privată: debitori privați (bănci

EXTERNAL DEBT – FEATURES AND LIMITATIONS FOR AN OPEN ECONOMY

PhD Eugeniu URSACHI, ASEM

The Republic of Moldova is on the path of transition from a centrally planned system to a market economy, having the aspiration to adhere the European Union and its priority activity is the management and monitoring of the external debt, since it is the major problem that is directly related to the effective use of State resources and the increase of external debt greatly reduces the economic and social system stability. The ways out of from the impasse are the implementation of the four key-factors: human resources, natural resources, capital, and technologies.

The term “external debt” is already defined in the economic literature as the amount of contractual commitments and obligation of a party to return goods or pay a sum of money that was landed to the other party.

According to the methodological standards on external debt of the Republic of Moldova, developed according to the standards recommended by the International Monetary Fund, it is set at a given date and is equal to the sum of all current and not contingent, actual liabilities of residents to nonresidents, that involve payment(s) of principal and / or interest by the debtor at some point(s) in the future. It consists of the following components:

- Debt securities (debt securities like bonds);
- Loans;
- SDR allocations (Special Drawing Rights);
- Trade credits;
- Currency and deposits;
- Other debt liabilities;
- Direct investment: intercompany lending.

The *country's external debt* is presented by the original maturity of the instrument: short and long term, and by debtor: *public and private*.

External public debt is a component of the public debt (Law on public debt, state guarantees, and on-lending from state borrowing no. 419 of 22.12.2006) and represents liabilities to nonresidents. It includes the governmental debt, the debt to the National Bank of Moldova, the debt of public corporations (state enterprises and business entities where the government holds more than 50 percent of the equity capital).

So external debt is composed of:

1. Public debt of public borrowers (individuals, banks, governments, public enterprises, business environment);

comerciale, companii mari).

La rândul lor, există datoriile publice multilaterale: împrumuturi de la instituții financiare internaționale, precum Banca Mondială, Fondul Monetar Internațional (FMI), băncile și fondurile de dezvoltare regională, și datoriile publice bilaterale: împrumutate de la un stat pentru un alt stat, iar reeșalonarea și anularea datoriilor bilaterale este negociată în cadrul Clubului de la Paris; de exemplu, sunt datoriile publice ale băncilor comerciale private, ce reprezintă împrumuturi contractuale de la băncile comerciale private, iar reeșalonarea și anularea datoriilor bilaterale este negociată în cadrul Clubului de la Londra.

La nivel guvernamental, necesitatea de a împrumuta mijloace bănești este cauzată de necesitatea finanțării unui deficit bugetar, ceea ce condiționează dezvoltarea diferitor forme de datorie publică, chiar și situația de faliment.

Suma totală acumulată de un anumit guvern în vederea achitării datoriei externe se regăsește în suma emisiilor certificatelor respective în formă de finanțare prin obligațiuni, bonuri de trezorerie.

În această situație, de acțiuni guvernamentale pentru atragerea unor mijloace financiare suplimentare, se recurge, evident, la un împrumut public, fapt ce cauzează un anumit efect inflaționist.

Împrumuturile publice sunt folosite pentru finanțarea deficitului bugetar, mai cu seamă în perioada de recesiune, pentru a stimula consumul, investițiile, ocuparea forței de muncă.

Datoria externă, fluxurile de capitaluri creează o multitudine de probleme, dar și le rezolvă. Spre exemplu, reducerea datoriei externe prin anumite pârghii financiare, concomitent, duce la creșterea riscurilor cu care se confruntă economia națională, la majorarea perturbațiilor internaționale de capitaluri.

Viziunile savanților, care au cercetat problematica formelor multiple ale datoriei externe, sunt diverse, dar, în fond, se pune accentul pe concluzia că „...criza provocată de datoria externă a țărilor în curs de dezvoltare, din anii 1980, a fost semnificativ diferită față de cea a Asiei emergente, din 1997. Prima a abordat o problemă de îndatorare publică, a cărei soluție trebuia căutată, mai întâi de toate, într-un program de ajustare macroeconomică și bugetară. A doua însă a vizat îndatorarea sectorului privat, într-un mediu macroeconomic, în esență sănătos”.¹

Datoriile publice se formează în baza contractelor dintre trei categorii de creanțieri: a) creditori privați, b) agenții guvernamentale, c) instituții financiare internaționale.

Problema principală din sistemul economic constă în evitarea situației de criză a îndatoririlor externe a unei țări și poate fi clasificată, în opinia noastră, în trei grupe de situații, care au existat și au fost confirmate de istoria economiei mondiale:

2. Private debt of private borrowers (commercial banks, large companies).

In turn, there are multilateral public debts: loans from international financial institutions like the World Bank, International Monetary Fund (IMF), regional development banks and funds, and bilateral public debts: borrowed from a state for another state, and rescheduling and cancellation of bilateral debts is negotiated within the Paris Club; or public debts of private commercial banks, which are contractual loans from private banks, and the rescheduling and cancellation of bilateral debt is negotiated within the London Club.

At government level, the need to borrow money is due to the need to finance a budget deficit, which leads to the development of various forms of public debt, even in bankruptcy situations.

The total amount accumulated by a government for the payment of external debt is found in the form of financing through bonds, treasury bills.

In this situation, in order to attract additional financial means, the government makes use of a public lending, which causes a certain inflationary effect.

Public loans are used to finance the budget deficit, especially during recession, to stimulate consumption, investment, employment.

External debt, capital flows create many problems, but also solve them. For example, reducing external debt by some financial leverage simultaneously increases the risks that the national economy is facing, increases disturbances in international capital.

Scientists who studied the problem of multiple forms of external debt have different opinions, but ultimately the main focus is on the conclusion that “... foreign debt crisis of developing countries in the 1980s was significantly different from that emerging in Asia since 1997. The first crisis had a public debt problem, and the solution was to be sought, first of all, in a macroeconomic and budget adjustment program. The second crisis concerned the private sector indebtedness in an essentially healthy macroeconomic environment”.¹

Public debts are formed from contracts between three categories of creditors: a) private creditors, b) government agencies, c) international financial institutions.

The main problem in the economic system is to avoid the crisis of the country's external duties and, in our opinion, can be classified into three groups of cases, according to those existed and confirmed by the history of the world economy:

¹ Berthelemy J.-C., Datorie externă, Dicționar de științe economice. Sub redacția: Claude Jessua, Christian Labrousse, Daniel Vitry. Editura ARC, Știința, 2006, pag.251.

1. Anii 1980 – criza instituțiilor bancare ale guvernelor țărilor în curs de dezvoltare, cauzată de creșterea excesivă a ofertei de credite de către băncile comerciale în anii 1970.
2. Anul 1982, America Latină. Datoria externă este generatoare de obligații de plată în devize, ceea ce face ca rata de creștere a încasărilor din exporturi să depășească rata dobânzii din importuri, dar în aceste state situația reală a avut un caracter invers.
3. Anul 1987, crize de îndatorare privată în Asia de Sud-Est. Datoriile au fost sporite de investitorii privați regionali, care activau pe lângă investitorii privați străini, existând o concurență neloială în căutarea de randamente crescute: de incapacitatea de a gestiona eficient banii împrumutați; de intrări de capitaluri cu un specific speculativ.

Măsurile de implementare eficientă a contractelor privind datoria externă pe plan internațional pot fi considerate:

- a) acțiunile de implementare a unor decizii optime economice privind reducerea riscurilor financiare;
- b) utilizarea eficientă a resurselor de capitaluri suplimentare;
- c) minimizarea riscului macroeconomic la care pot fi expuși creditorii internaționali, inclusiv, aprecierile situației economice de către agențiile de evaluare și marii investitori mondiali.

Analiza contractelor de plăți din anii '90 demonstrează că dezechilibrul economic extern a existat permanent, iar, în această perioadă, a fost la o etapă inițială, caracteristică unui stat cu cererea internă dependentă de resursele externe.

Pe parcursul întregii perioade de tranziție la economia de piață, datoria externă brută a fost într-o creștere continuă. Dacă, la finele anului 1995, era de 850 milioane de dolari, pe parcursul anului 2011, aceasta s-a majorat cu 666 milioane dolari (+13.9 la sută), constituind 5 miliarde 452 milioane 33 mii de dolari, iar la 30 septembrie 2012 – 5 miliarde 776 milioane 12 mii de dolari (vezi tabelul 1).

1. The 1980s – the crisis of banking institutions of developing countries governments caused by excessive growth of credit supply by commercial banks during 1970s.
2. 1982, Latin America. External debt generates payment liabilities in installments and this requires that the growth rate of export receipts exceed the interest rate on imports, but in these countries the real situation had just the opposite effect.
3. 1987, private debt crises in South East Asia. The debts were increased by regional private investors, who worked next to the foreign private investors, under conditions of unfair competition in search of high returns: inability to effectively use borrowed money; speculative capital inputs.

International effective implementation of contracts regarding the external debt can be considered:

- a) actions providing optimal economic decisions to reduce financial risks;
- b) efficient use of additional capital resources;
- c) minimizing the macroeconomic risk to which the international creditors are exposed, including the economic situation assessments by rating agencies and international investors.

The analysis of payment contracts in the 90s shows that there has been a permanent external economic imbalance, and in that period it was at the starting stage, characteristic to a state in which the domestic demand is dependent on external resources.

During the whole transition period to market economy, the gross external debt was in a permanent increase. If at the end of 1995 it was US\$ 850 millions, then, in 2011 it was increased by 666 millions (+13.9%), representing US\$ 5 billion 452 million 33 thousand, towards 30 September 2012 – US\$ 5 billion 776 million 12 thousand

Tabelul 1/ Table 1

**Evoluția datoriei externe brute a Republicii Moldova în perioada 1995 – 2011 /
Gross external debt developments the Republic of Moldova during 1995 – 2011**

(milioane USD)/(million US\$)

	1995	2000	2005	2010	2011
Datoria externă (cu datoria pentru resurse energetice) / External debt (the debt for energy resources)	850,03	1.723,0	2.078,01	4.786,3	5.452,33

Sursa: Conform datelor din Raporturile Băncii Naționale a Moldovei pentru anii 1995-2011/

Source: According to data from the National Bank Reports for the years 1995-2011

În tabelul 2, este expusă structura actuală a datoriei externe pe sectoare instituționale, conform Raportului BNM pentru 9 luni ale anului 2012, precum urmează:

Table 2 shows the current structure of external debt by institutional sector, according to the NBM report for 9 months of 2012, as follows:

Tabelul 2/Table 2

**Structura datoriei externe a Republicii Moldova în anul 2012 /
Structure of external debt of the Republic Moldova for 2012**

(milioane USD)/ million US\$

Tipul datoriei / Type of debt	Suma datoriei, a.2011 – milioane USD / Amount of debt. a.2011 – (million USD)	% de la suma din PIB (9 luni 2012) / % of the amount of GDP (9 months 2012)
Datoria externă brută – total / Gross external debt – total	5.776,12	107,5
Inclusiv: / Including:		
sectorul guvernamental / government sector	1.169,081	21,8
autoritățile monetare / monetary authorities	396,52	7,4
sectorul bancar / banking sector	576,6	10,7
alte sectoare / other sectors	2.693,73	50,1
angajamente față de investitorii străini direcți / commitments to foreign direct investors	598,74	11,1

Sursa: Conform datelor din Raporturile Băncii Naționale a Moldovei în anul 2011

Source: According to data from the National Bank Relations in 2011

Datoria externă brută, la 30 septembrie 2012, conform datelor Băncii Naționale a Moldovei, a constituit 5 776,12 milioane de dolari, majorându-se cu 3,02 la sută pe parcursul trimestrului III al anului 2012.

Dispersarea structurii datoriei externe brute pe sectoare instituționale se prezintă astfel: sectorului guvernamental îi revin 20,2 la sută, autorităților monetare (BNM) – 6,9 la sută, băncilor licențiate – 10,0 la sută, altor sectoare – 46,6 la sută, angajamentele față de investitorii străini direcți reprezentând 16,3 la sută.

Datoria externă publică și public garantată se cifrează la 1 613,82 milioane de dolari, în creștere cu 2,4 la sută, iar cea privată negarantată – 4,162 milioane de dolari.

Partea majoră din datoria externă a Republicii Moldova o reprezintă împrumuturile și alocările de DST, care au însumat, la 30 septembrie 2012, cifra de 3 973,01 milioane de dolari, din care 39,6 la sută le constituie angajamentele sectorului public (inclusiv datoria BNM, datoria de stat directă și datoria privată, asumată de stat în urma executării garanțiilor, precum și datoria corporațiilor publice), iar restul sunt ale agenților economici din sectorul privat, inclusiv din cadrul creditării intragrup.

Datoria externă, pe termen scurt, a însumat 2 129,93 milioane de dolari, fiind constituită din: credite comerciale (în majoritate, avansuri și facturi neachitate la termen) – 52,3 la sută, alte angajamente (în majoritate, datorii istorice pentru importul de resurse energetice) – 20,6 la sută, arierate (serviciul neonorat al împrumuturilor externe atât pe termen lung, cât și pe termen scurt) – 16,1 la sută, depozite bancare la termen și la vedere ale nerezidenților în băncile licențiate – 7,1 la sută, împrumuturi pe termen scurt – 3,9 la sută.

Conform proiectului bugetului de stat pentru anul 2013, datoria de stat externă, la finele acestui an, va constitui circa 1 251,4 milioane de dolari SUA (echivalentul a 15 miliarde 154 milioane 7 mii de lei) – cu o majorare de 62,1 milioane de dolari SUA (echivalentul a 882,6 milioane de lei), față de ceea ce este estimat pentru finele anului 2012 (în

According to the data of the National Bank of Moldova at 30 September 2012, the gross external debt was US \$ 5 776.12 million, increasing by 3.2% percent during the third quarter of 2012.

Gross external debt structure by institutional sectors is presented as follows: general government – 20.2%, monetary authorities (NBM) – 6.9%, authorized banks – 10.0%, other sectors – 46.6%, debt liabilities to direct foreign investors – 16.3%.

Public and publicly guaranteed external debt amounts US \$ 1,613.82 million, increased by 2.4%, and private non-guaranteed – US \$ 4162.30 million.

The greatest part of Moldova's external debt is represented by loans and SDR allocations, which amounted to 30 September 2012, US \$ 3,973.01 million, of which 39.6% are public sector liabilities (including the debt of NBM, general government debt and private debt, guaranteed by state assumed after execution of guarantees and public corporations debt), and the rest is private businesses liabilities, including the intercompany loans.

Short-term external debt amounted US \$ 2 129.93 million, made up of: commercial loans (mostly advances and unpaid bills on time) – 52.%, other liabilities (mostly historical debts for import of energy resources) – 20.6%, arrears (overdue of long and short term external loans) – 16.1%, fixed and demand bank deposits of nonresidents in authorized banks – 7.1 percent, short-term loans – 3.9%.

According to the state budget draft for 2013, external public debt, at the end of 2013, will be approximately US \$ 1,251.4 million (equivalent to MDL 15 billion 154.7 million) – an increase of US \$ 62.1 million (equivalent to MDL 882.6 million) compared to that estimated for end of 2012 (in GDP:

PIB: 15,3%/15,8%).

15.3%/15.8%).

În același timp, trebuie concretizat faptul că respectivele datorii externe sunt rezultatul moștenirii acestora de la guvernele precedente (vezi: tabelul 3).

At the same time, it is necessary to mention that the external debts are also the result of their inheritance from previous governments (see table 3)

Tabelul 3 / Table 3

Creditele financiare acordate Guvernelor Republicii Moldova în anii 1991 – 2001 /

Financial loans to governments of Moldova in the years 1991 – 2001

(milioane dolari) / (million US\$)

Creditele financiare acordate Guvernului V.Muravschi (iunie 1991 – iulie 1992) / Financial loans given to V.Muravschi Government (June 1991 – July 1992)				
Creditori / Creditors	Scopul creditului / Purpose of loan	Sumele acordate din contul creditului / Amounts granted from credit account	Condițiile de creditare (%) / Credit conditions (%)	Datoria de stat externă / External state debt
1	2	3	4	5
SUA (Programa PL-480) – 1992 / U.S.A (Program PL-480) – 1992	Importul de cereale / Imports of grains	9,032	2% primii 7 ani / 2% first 7 years 3% după 7 ani / 3% after 7 years	9,032
China – 1992 / China – 1992	Importul mărfurilor pentru copii / Import of goods for children	3,758	4%	2,033
Total / Total		12,790		11,065
Creditele financiare acordate Guvernului A.Sangheli I (iunie 1992 – aprilie 1994) / Financial loans given to A. Sangheli Government I (June 1992 – April 1994)				
România – 1993 / Romania – 1993	Importul de carne și combustibil / Import of meat and fuel	12,327	Fără procente / Without percent	12,327
Uniunea Europeană – 1994 / European Union – 1994	Balanța de plăți / Balance of payments	54,0	Libor + 0,1% / Libor + 0,1%	36,082
SUA (Programa PL-480) – 1993 / USA (Program PL-480) – 1993	Importul de cereale / Import of grains	9,491	2% – primii 7ani / 2% – the first 7 years 3% – după 7 ani / 3% – after 7 years	9,491
SUA (Programa PL-480) – 1994 / USA (Program PL-480) – 1994	Importul de cereale / Import of grains	19,869	2% – primii 7ani / 2% – first 7 years	19,869
Rusia / Russia	Reorganizarea datoriilor pentru credite/Debt reorganization loan	88,9 22,955	Libor + 1% / Libor + 1%	91,676
BIRD – 1993 / BIRD – 1993	Restabilirea economiei / Economy redevelopment	60,0	7,1	55,565
BIRD – 1993 / BIRD – 1993	Lichidarea consecințelor secetei / Liquidation of drought consequences	25,823	7,1	19,765
Total / Total		293,365		244,775
Creditele financiare acordate Guvernului A. Sangheli II (aprilie 1994 – februarie 1997) / Financial loans to A. Sangheli Government II (April 1994 – February 1997)				
BIRD (SAL) – 1994 / BIRD (SAL) – 1994	Susținerea reformelor structurale/Supporting structural reforms	60,0	7,1%	57,98
Japonia – 1994 / Japan – 1994	Restabilirea economiei / Economy redevelopment	39,932	4,5 LTPLR / 4,5 LTPLR	26,069
Uniunea Europeană – 1996 / European Union – 1996	Deficitul bugetar / Budget deficit	19,0	Libor + 0,125% / Libor + 0,125 %	13,531

RELAȚII ECONOMICE INTERNAȚIONALE / INTERNATIONAL ECONOMIC RELATIONS

1	2	3	4	5
SUA. (Programa PL-480) – 1995 / U.S. (Curriculum PL-480) – 1995	Importul de cereale / Imports of grains	9,599	2% – primii 7 ani / 2% – first 7 years 3% – după 7 ani / 3% – after 7 years	9,599
SUA. (Programa PL-480) – 1996 / U.S. (Program PL-480) – 1996	Importul de cereale / Imports of grains	12,472	2% – primii 7 ani / 2% Grain Imports – first 7 years 3% – după 7 ani / 3% – after 7 years	12,472
BIRD – primul proiect agricol – 1996 / BIRD – the first agrarian project – 1996	Dezvoltarea sectorului agricol / Development of agriculture	9,769	Libor + 0,5% / Libor + 0,5%	9,769
BIRD (DSP I) – 1996 / BIRD (DSP I) – 1996	Susținerea sectorului privat / Support of private sector	30,334	Libor + 0,5% / Libor + 0,5%	30,334
Banca germană Krediitanstalt – 1995 / German Bank Krediitanstalt – 1995	Utilaj medical / Medical equipment	6,483	Libor + 0,875% / Libor + 0,875%	2,805
Banca germană Krediitanstalt – 1995 / German Bank Krediitanstalt – 1995	Utilaj medical / Medical equipment	6,151	Libor + 0,875% / Libor + 0,875%	3,208
Banca germană Krediitanstalt – 1995 / German Bank Krediitanstalt – 1995	Utilaj medical / Medical equipment	6,103	Libor + 0,875% / Libor + 0,875%	5,306
BERD – 1996 / BERD – 1996	Reconstruirea drumurilor / Roads renovation	11,240	Libor + 1% / Libor + 1%	9,749
BIRD (Proiectul Energetic) – 1996 / BIRD (Energy Project) – 1996	Reforma sectorului energetic / Energy sector reform	9,111	7,1%	9,111
Total / Total		220,194		189,933
<i>Creditele financiare acordate Guvernului I.Cebuc I (februarie 1997 – mai 1998) / Financial loans given to I.Cebuc Government I (February 1997 – May 1998)</i>				
IDA (SAL-II) – 1997 / IDA (SAL-II) – 1997	Susținerea reformelor structurale / Supporting structural reforms	41,994	0,75%	41,994
BIRD (SAL-II) – 1997 / BIRD (SAL-II) – 1997	Susținerea reformelor structurale / Supporting structural reforms	25,0	Libor + 0,5% / Libor + 0,5%	25,0
EUROBOND – 1997 / EUROBOND – 1997	Finanțarea deficitului bugetar / Budget deficit financing	75,0	9,875%	75,0
Tureximbank / Tureximbank	Asigurarea cu apă potabilă / Provision of drinking water	14,945	Libor + 2,25% / Libor + 2,25%	14,945
Hewlett Packard / Hewlett Packard	Utilaj electronic pentru școli / Electronic equipment for schools	18,426		13,853
Total / Total		175,365		170,792
<i>Creditele financiare acordate Guvernului I.Cebuc II (mai 1998 – martie 1999) / Financial loans given to I.Cebuc Government II (May 1998 – March 1999)</i>				
BIRD (Proiectul în sfera educație) – 1998 / BIRD (Project in the field of education) – 1998	Dezvoltarea educației / Development of education	0,815 0,196	Libor + 0,75% – avans / Libor + 0,75% – advance	0,815 0,196
BIRD (Proiectul în sfera educație) – 1998 / BIRD (Project in the field of education) – 1998	Dezvoltarea educației / Development of education	4,454	0,75%	4,454
IDA (DSP-II) – 1998 / IDA (DSP-II) – 1998	Dezvoltarea capacităților de management / Development of management abilities	3,411	0,75%	3,411
IDA (Cadastr) – 1998 / IDA (Cadastr) – 1998	Elaborarea cadastrului / Development of cadastre	5,708	0,75%	5,708
IDA (Cadastr) – 1998 / IDA (Cadastr) – 1998	Formarea cadastrului / Formation of cadastre	1,208	Avans / Advance	1,208
IDA (Satul) 1998 / IDA (Satul) 1998	Dezvoltarea sectorului rural / Rural area development	4,708 0,554	0,75% Avans / Advance	4,708 0,554
Total		21,054		21,054

Creditele financiare acordate Guvernului I.Sturza (martie 1999 – decembrie 1999) / Financial loans given to I.Sturza Government (March 1999 – December 1999)				
1	2	3	4	5
IDA (Proiectul dezvoltarea serviciilor sociale) – 1999 / IDA (Project on social services development) – 1999	Pregătirea proiectului FIS / FIS Project preparation	4,81 0,256	0,75%	4,81 0,256
IDA – 1999 / IDA – 1999	Dezvoltarea capacităților de management în domeniul protecției sociale / Development of management abilities in social protection	0,623	0,75%	0,623
IDA (SAC I) – 1999 / IDA (SAC I) – 1999	Susținerea reformelor structurale / Supporting structural reforms	37,667	0,75%	37,667
Total		43,356		43,356
Creditele financiare acordate Guvernului D.Braghiș (decembrie 1999 – martie 2001) / Financial loans given to D.Braghiș Government (December 1999 – March 2001)				
Gazprom – 2000 / Gazprom – 2000	Achitățile cu datoriile Gazpromului / Gazprom debts payments	63,0 27,0	0,75% 0,75%	63,0 27,0
IFAD – 2001 / IFAD – 2001	Finanțarea satului și dezvoltarea întreprinderilor mici / Village financing and small business development	0,391	0,75%	0,391
IDA (investiții și servicii la sate) – 2001 / IDA (village investments and services) – 2001	Dezvoltarea sectorului rural / Rural area development	0,30	0,75% Avans / Advance	0,30
IDA (proiectul energetic II) – 2001 / IDA (Energy project II) – 2001	Dezvoltarea sectorului energetic / Energy sector development	0,15	Avans / Advance	0,15
Total		90,841		90,841

Sursa: Conform datelor BNM, preluate din www.bnm.md, 132; 139, 2002 /

Source: According to data of the NBM, www.bnm.md, 132; 139, 2002

În anii 1991-1992, Guvernelor Republicii Moldova le-au fost acordate credite financiare în suma de circa 857 de milioane de dolari. În perioada 1992-1998, în baza deciziilor respective ale Guvernului și Parlamentului, agenților economici le-au fost acordate garanții de stat pentru creditarea externă pe suma de 202,2 milioane de dolari SUA. Această practică însă a demonstrat, în mai multe cazuri, ineficiența folosirii acestor mijloace, iar unele credite au fost rambursate din bugetul de stat.

În concluzie, se poate menționa că Republica Moldova, fiind o țară relativ tânără, cu dezvoltarea unei economii deschise, duce o lipsă acută de investiții importante, iar îndatorarea financiară este unicul mijloc de acoperire a lor, în cazul unor posibilități extrem de limitate ale populației autohtone. Situația este foarte alarmantă, deoarece, dacă luăm în considerație faptul că țara noastră, cu o populație de 3,5 milioane, are o datorie externă per locuitor de circa 1650 de dolari, iar populația economic activă este de 1,1 milioane și, conform prognozelor, numărul pensionarilor fiind într-o permanentă creștere, către anul 2020, fiecărui angajat îi vor reveni doi pensionari.

During 1991 – 1992 Governments of the Republic of Moldova were granted financial credits in the amount of approximately US \$ 857 million. During 1992 – 1998, following the decisions of the Government and Parliament, economic agents were granted state guarantees for foreign loans in the amount of US \$ 202.2 million. However, in many cases, this proved to be an inefficient use of these resources, and some loans have been paid from the state budget.

In conclusion we can mention that Moldova is a relatively young country, develops an open economy, lacks significant investment, and financial indebtedness is the only possible way to cover all these shortages, under the circumstances of limited possibilities of the population. The situation is very alarming, as, if we consider that our country, with a population of 3.5 million people, has a foreign debt of about US \$ 1,650 of per capita, and the economically active population is 1,1 million people and the predicted number of pensioners is permanently increasing, by 2020 for every employee there will be 2 pensioners.

Bibliografie/Bibliography:

1. Legea Republicii Moldova „Cu privire la datoria publică, garanțiile de stat și recreditarea de stat” nr.419-XYI din 22.12.2006.
2. Biroul Național de Statistică. Moldova în cifre. Breviar statistic. 2011. Ch.: Statistica, 2011.
3. Rapoartele Băncii Naționale a Moldovei pentru anii 1995 – 2012.
4. Ziarul „Nezavisimaia Moldova” nr. 132 și 139 din a. 2002.

IMPLICAȚII ALE MIGRAȚIEI FORȚEI DE MUNCĂ ASUPRA SECURITĂȚII NAȚIONALE

Drd. Natalia BRANAȘCO, ASEM

Migrația internațională a forței de muncă a luat o amploare deosebită la începutul secolului XXI, din care motiv considerăm că este necesară evidențierea corelației dintre acest fenomen și securitatea națională a țărilor donatoare și receptoare de forță de muncă. În acest articol, ne propunem să analizăm succint diverse efecte ale migrației forței de muncă asupra dimensiunilor securității naționale.

Evenimentele acestui început de secol au declanșat un proces de transformare profundă a mediului de securitate, au adus transformări esențiale atât pentru economia mondială, cât și pentru Republica Moldova. În același timp, în contextul globalizării, s-au acutizat vechile amenințări de securitate și au apărut noi pericole și riscuri de ordin politic, social-economic, cultural, atât pe plan intern, cât și extern. Acest fapt a dus la perceperea securității naționale ca o valoare decisivă a umanității, dar și ca o problemă majoră a contemporaneității.

Securitatea națională este determinată, într-o mare măsură, de stabilitatea politică din țară, situația socială, relațiile socioculturale și potențialul economic. Acești factori, la rândul lor, conduc la declanșarea proceselor migraționiste ale forței de muncă, ce pot să devină amenințări directe pentru securitatea țărilor participante la aceste fluxuri internaționale.

Conceptul de „**securitate națională**” a fost expus, pentru prima dată, la începutul secolului al XX-lea, de președintele SUA, Theodore Roosevelt. Esența securității naționale constă în asigurarea unui sistem, ce ar garanta crearea condițiilor necesare pentru îndeplinirea cu succes a funcțiilor statului. Elementele structurale ale securității naționale constituie securitatea statului, securitatea societății și securitatea individului, deoarece statul, societatea și individul sunt, totodată, și subiectul, și obiectul ei. Securitatea națională este alcătuită din următoarele dimensiuni:

- securitatea economică;
- securitatea socială;
- securitatea demografică;
- securitatea informațională;
- securitatea politică;
- securitatea militară;
- securitatea ecologică etc.

Este evident faptul că securitatea națională reprezintă unul din obiectivele prioritare ale Republicii Moldova. Conform Concepției securității naționale, aprobată prin Legea Republicii Moldova nr. 112 din 22.05.2008, obiectivele principale ale securității naționale a Republicii Moldova sunt: asigurarea și

LABOUR FORCE MIGRATION EFFECTS ON NATIONAL SECURITY

PhD candidate Natalia BRANASCO, ASEM

International labour migration has particularly grown in the early XXI century, so as we consider it necessary to emphasize the correlation between this phenomenon and the national security of the donor and recipient countries of labour force. In this article we propose to analyse briefly various effects of labour migration on national security dimensions.

Events at the beginning of this century triggered a process of profound transformation of the security environment, brought essential changes both the world economy and for the Republic of Moldova. At the same time, in the framework of globalization, the old security threats worsened and new political, socio-economic and cultural dangers and risks appeared, both internally and externally. This fact has led to the perception of national security as a critical value of humanity, but also as a major problem of the present days.

National security, to a great extent, is determined by the country's political stability, the social environment, socio-cultural relations and economic potential. These factors, in turn, emerge labour migration processes, which can become direct threats to the security of the countries participating in these international flows.

The concept of “**national security**” for the first time was mentioned in the early XXI century, by the U.S. President Theodore Roosevelt. The essence of national security is to ensure a system that would guarantee the necessary conditions for the successful fulfilment of the state functions. The structural elements of the national security are the state security, society security and individual security, as the state, society and the individual are simultaneously its subject and its object. National security consists of the following dimensions:

- economic security;
- social security;
- demographic security;
- information security;
- political security;
- military security;
- environmental security etc.

It is obvious that national security is one of the priorities for the Republic of Moldova. According to the National Security Concept, approved by Law of the Republic of Moldova no. 112 of 22.05.2008, the main objectives of national security of the Republic of Moldova are to ensure

apărarea independenței, suveranității, integrității teritoriale; consolidarea statalității Republicii Moldova, apărarea valorilor naționale, securității societății și a cetățenilor Republicii Moldova atât pe teritoriul țării, cât și peste hotarele ei [1]. În opinia noastră, dezvoltarea sistemului de securitate al Republicii Moldova, ca strategie de asigurare a intereselor naționale, este, într-o mare măsură, condiționată de problemele induse de globalizarea proceselor migraționiste mondiale, ceea ce determină elaborarea și realizarea unei noi politici migraționiste.

În prezent, mulți cercetători, printre care și savantul german S. Stetter, își manifestă interesul științific pentru problemele de corelare între asigurarea securității și funcționalitatea relațiilor sociale, evaluarea securității naționale, ca factor specific, ce determină dezvoltarea societății [7]. Cercetătorii ruși, M. Garanin și V. Cuznețov, au analizat problemele privind formarea culturii securității și atingerea securității naționale prin concordanța intereselor individului, societății și statului [9, 11]. G. Vitcovscaia și S. Panarin au analizat migrația, în contextul securității, abordând problemele privind elaborarea strategiei de securitate în domeniul migrației [8, 12]. Savanții T. Flockhart și H. Pilkington au cercetat corelația dintre migrație și securitate, în contextul cataclismelor sociale și creșterii numărului migranților [5, 6]. Un loc important îl dețin și aspectele privind conflictul din domeniul relațiilor migraționale, cercetate de A. Dmitriev și G. Peaduhov [10].

În viziunea noastră, corelația migrației cu securitatea este bilaterală, pentru că această problemă conține două aspecte importante: securitatea comunităților și statelor, ce sunt incluse în circuitul migrațional, și securitatea persoanelor, ce formează fluxurile migraționale. Migrația poate crea pericole reale, practic, fiecărui aspect al securității. Societatea se poate confrunta cu problemele „exodului de inteligență”, deformării structurii demografice, teritoriale și social-profesionale. Analizând fenomenul migrației internaționale, factorii declanșatori ai săi, efectele asupra țărilor donatoare și receptoare, conchidem că migrația internațională a forței de muncă este un factor al securității la nivel global și o consecință a ei, migrația contribuind atât pozitiv, cât și negativ la asigurarea securității naționale. Pentru a evalua impactul migrației forței de muncă asupra securității naționale, este necesară analiza influenței migrației asupra fiecărei dimensiuni a securității.

Securitatea demografică a unei țări poate fi evaluată în conformitate cu procesele demografice principale: natalitatea, mortalitatea, migrația. În contextul reducerii natalității, în țările dezvoltate, anume, o rată de imigrație înaltă devine un factor de stabilizare demografică. Pentru țările receptoare de migranți, efectele demografice sunt preponderent de natură pozitivă. Imigranții contribuie la creșterea numărului populației acestor țări. De exemplu, în Australia, datorită migranților, populația s-a mărit cu

and defence the country's independence, sovereignty and territorial integrity, strengthen Moldova's statehood, protect the national values, society and citizens' security, both within the country and abroad [1]. In our view, the development of the security system of the Republic of Moldova, as a strategy to ensure the national interests, to a great extent, is subject to the problems caused by the globalization of the world migration processes, resulting in the development and implementation of a new migration policy.

Currently, many researchers, including the German scientist S. Stetter, show their scientific interest related to the correlation problems between ensuring security and functionality of social relations, national security assessment as a specific factor that determines the society's development [7]. Russian scientists M. Garanin, V. Kuznetsov analysed issues related to safety culture and achieving national security correlating the individual, society and state interests [9, 11]. G. Vitcovscaia and S. Panarin analyzed migration in the context of security, addressing to issues related to the development of migration security strategy [8, 12]. Scientists T. Flockhart and H. Pilkington investigated the correlation between migration and security in the context of social cataclysms and increasing number of migrants [5, 6]. Of great importance are also the aspects concerning the conflicts within the migration relations, studied by A. Dmitriev and G. Peaduhov [10].

In our view, the correlation between migration and security is bilateral, because this problem has two important aspects: security of communities and states, which are included in the migration cycle, and security of individuals, forming the migration flows. Migration can create real dangers, practically, to every aspect of security. Society may face “brain drain” problems, deformation of demographic, territorial and socio-professional structures. Analyzing the phenomenon of international migration, its emerging factors, the effects on donor and recipient countries, we conclude that international labour migration is both a global security factor and also a consequence of this phenomenon, having, both a positive and a negative contribution on national security. In order to assess the impact of labour migration on national security, it is necessary to analyze the influence of migration on each dimension of security.

Demographic security of a country can be assessed in accordance with the main demographic processes: natality, mortality, migration. In the context of reduced natality, especially in developed countries, a high immigration rate is a factor of demographic stabilization. For migrant receiving countries, demographic effects are mostly positive. Immigrants contribute to population growth in these countries, for

38%, în Canada – cu 19% [2]. De asemenea, imigranții contribuie la scăderea vârstei medii a populației, deoarece marea majoritate a lor sunt tineri, dat fiind faptul că, de obicei, persoanele tinere au tendința să migreze. Acest lucru este benefic pentru țările receptoare, deoarece țările industrializate sunt alarmate de îmbătrânirea populației lor, implicând probleme sociale, culturale și, în special, economice. Pentru țările donatoare, impactul migrației asupra securității naționale se concretizează în pierderi reale și potențiale de resurse umane tinere, ceea ce implică, și în aceste țări, apariția problemei de îmbătrânire a populației.

Migrația internațională a forței de muncă este influențată și poate influența **dimensiunea politică a securității naționale** prin politicile promovate de guvern, fapt care, deseori, conduce la generarea migrației forțate. Un exemplu recent îl constituie declanșarea fluxului migraționiste în urma revoluțiilor și războaielor civile izbucnite în unele țări arabe. În urma acestor conflicte, zeci de mii de refugiați s-au deplasat spre țările din sudul Europei, în special Italia. La rândul lor, acești refugiați pot organiza în țările de destinație diverse mișcări politice de opoziție sau chiar teroriste, ce ar duce la înrăutățirea relațiilor cu țara lor de origine, cu implicații negative asupra securității militare a țării-gazdă.

Securitatea ecologică este influențată de migrație, deoarece diverse calamități naturale duc la declanșarea fluxurilor migraționiste. De asemenea, este valabilă și influența negativă a migrației internaționale asupra calității mediului (de exemplu, în 1994, refugiații din Ruanda au cauzat pierderea a circa 3750 ha de pădure din R.D. Congo) [3, p. 25].

Migrația internațională a forței de muncă prezintă un impact deosebit asupra **dimensiunii sociale a securității naționale**. Rezultatul amplificării migrației internaționale constă în creșterea diversității etnoculturale și religioase a grupurilor sociale, ceea ce determină apariția situațiilor tensionate între populația autohtonă și migranți – o amenințare directă a securității naționale. Acest fenomen este caracteristic multor state, inclusiv Germaniei, Franței, Marii Britanii, Rusiei, iar experiența demonstrează că o creștere de numai 10% a populației de altă etnie duce la apariția fobiilor în rândul populației autohtone. Unele studii evidențiază interdependența migrației internaționale (preponderent cea ilegală) și criminalității organizate. Țările de destinație acuză creșterea criminalității cauzată de imigranți. De exemplu, în Italia, în anul 2005, din totalul deținuților 21,2 % erau originari din Maroc, 14,5% din România și 12,3% din Albania [3, p. 37].

Impactul migrației internaționale asupra **dimensiunii psihosociale a securității naționale** poate fi analizat prin prisma efectelor pozitive sau negative asupra identității naționale, moralității, normelor de comportament etc. Deseori, imigranții sunt prezentați ca un risc potențial pentru cultura țării de destinație și valorile de bază ale ei. Iar pentru țările de origine, o

example in Australia, due to migrants, population increased by 38%, in Canada by 19% [2]. Likewise, immigrants contribute to lowering the average age of the population, since the vast majority of them are young, as usually young people tend to migrate. This is beneficial for receiving countries, as industrialized countries are alarmed by population aging, involving social, cultural and especially economic problems. For donor countries, the impact of migration on national security is reflected in real and potential loss of young human resources, which causes in these countries, the problem of population aging.

International labour migration is influenced and can influence the **political dimension of national security** through policies promoted by the government, which often lead to generation of forced migration. A recent example is the migration flow following the revolutions and civil wars in some Arab countries. Following these conflicts, tens of thousands of refugees have moved to Southern European countries, especially Italy. In turn, these refugees can organize in these countries various opposing political or even terrorist movements that would lead to worsening relations with their country of origin, with negative implications for military security of the host country.

Ecologic security is influenced by migration, because various natural disasters lead to migration flows. The negative impact of international migration is also valid on the environment quality (for example, in 1994, refugees from Rwanda have caused the loss of about 3750 ha of forest in D.R. Congo) [3, p. 25].

International labour migration has a significant impact on the **social dimension of national security**. The result of extended international migration is increasing ethno-cultural and religious diversity of social groups, which causes tensed situations between indigenous people and migrants – a direct threat to national security. This phenomenon is specific to many countries, including Germany, France, Great Britain, Russia, and experience shows that only 10% increase in the population of other ethnic groups leads to phobias among the local population. Some studies highlight the interdependence between international migration (mainly illegal) and organized crime. Destination countries accuse increased crime because of immigrants. For example, in Italy in 2005, 21.2% of all prisoners were from Morocco, 14.5% from Romania and 12.3% from Albania [3, p. 37].

The impact of international migration on **psycho-social dimension of national security** can be analyzed in terms of positive or negative effects on national identity, morality, rules of conduct etc. Very often immigrants are shown as a potential risk for the culture of the destination country and its basic values. And for the countries of origin, a major threat

amenințare majoră o constituie destrămarea familiei și traumatizarea psihică a copiilor, rămași în îngrijirea unui singur părinte sau a altor persoane.

O componentă importantă a securității naționale este securitatea economică, fără menținerea căreia nu pot fi realizate celelalte tipuri de securitate. **Securitatea economică** este un concept multidimensional, ce poate fi definit drept o asemenea stare a economiei și a instituțiilor guvernamentale, când este garantată protecția intereselor naționale, dezvoltarea socială orientată a țării în ansamblu, fiind asigurat un potențial de apărare suficient, până și în condițiile cele mai grele ale evoluției proceselor interne și externe [4, p. 7].

Influența migrației asupra securității economice poate fi evaluată prin analiza efectelor produse de acest fenomen atât în țările receptoare, cât și în cele donatoare de forță de muncă.

Pentru țările receptoare, impactul pozitiv al migrației asupra securității economice se manifestă prin următoarele efecte:

- satisfacerea necesităților pieței muncii cu lucrători necalificați și calificați;
- creșterea competitivității mărfurilor produse prin reducerea costurilor, datorită utilizării muncii ieftine a imigranților;
- efectul multiplicator din contul creșterii cererii din partea imigranților;
- economii privind instruirea și pregătirea profesională a lucrătorilor calificați;
- crearea premiselor pentru atragerea investițiilor străine și implementarea noilor tehnologii.

Influența negativă a migrației internaționale a forței de muncă se exprimă prin următoarele aspecte:

- ritmuri lente de implementare a noilor tehnologii, din cauza utilizării forței de muncă ieftine;
- amplificarea concurenței pe piața muncii, marginalizarea lucrătorilor necalificați autohtoni;
- ieșirea din țară a veniturilor imigranților;
- dependența de forța de muncă străină în unele sectoare;
- apariția noilor condiții pentru economia subterană și corupție;
- cheltuieli publice privind programele de adaptare a imigranților.

Analizând relațiile complexe dintre migrația forței de muncă și securitatea economică, este important să cercetăm și impactul migrației asupra țărilor donatoare, mai ales că Republica Moldova face parte din acest grup.

Aceste influențe, ca și în cazul țărilor receptoare, pot fi atât pozitive, cât și negative. Un efect pozitiv este că emigrația reduce tensiunea de pe piața muncii din țările cu o rată înaltă a șomajului, deoarece emigrează, de obicei, persoanele ce nu și-au găsit un loc de muncă în țara lor sau nu sunt satisfăcute de locul de muncă. Dar, în același context, evidențiem și partea negativă a

is the psychological trauma of family breakdown and children left in the care of one parent or other person.

An important component of the national security is economic security, extremely important in order to accomplish the other types of security.

Economic security is a multidimensional concept, it can be considered as a certain state of the economy and government institutions, when the protection of national interests is guaranteed, as well as social development of the country as a whole, providing a sufficient defence potential even under the heaviest internal and external processes of evolution [4, p. 7].

The influence of migration on economic security can be assessed by analyzing the effects of this phenomenon in both, the receiving and the donor countries of labour force.

For receiving countries, the positive impact of migration on economic security is shown in the following effects:

- labour market satisfaction with unskilled and skilled workers;
- increase of goods' competitiveness produced by reduced costs due to the use of cheap labour force of immigrants;
- multiplier effect due to the rise in demand coming from immigrants;
- savings from education and professional training of qualified workers;
- creating conditions for attracting foreign investment and implementing new technologies.

The negative influence of international labour migration is expressed by the following:

- slow pace of implementing new technologies, caused by use of cheap labour force;
- increasing competition on the labour market, marginalization of local unskilled workers;
- immigrants' income outbound;
- dependence on foreign labour force in some sectors;
- emergence of new conditions for shadow economy and corruption;
- public expenditure on programs for immigrants' adaptation.

Analyzing the complex relationships between labour migration and economic security, it is important to study the impact of migration on donor countries especially that the Republic of Moldova is part of this group.

These influences, like in receiving countries, can be both positive and negative. A positive effect is that migration reduces tension on the labour market in countries with high rate of unemployment, because usually people who have not found a job in their country or are not satisfied with their work emigrate. In the same context, we

acestui fenomen prin emigrația specialiștilor de înaltă calificare. Pierderi masive, de circa 30-40% din forța de muncă înalt calificată, au fost înregistrate în țările din Africa, Asia și America Centrală. De exemplu, SUA a recepționat un număr record (145000 de persoane) de specialiști de înaltă calificare proveniți din țările asiatice „exportatoare de inteligență” – China, India, Coreea de Sud și Filipine [2, 181]. Este evident faptul că pierderile de miliarde de dolari, ce au fost investite în formarea acestor specialiști, au influențe negative asupra securității acestor economii naționale.

O consecință a procesului de emigrație constă în pierderile temporare sau chiar definitive ale populației, ce, implicit, duc la frânarea ritmului creșterii economice. Ținând cont de faptul că majoritatea emigranților sunt tineri, se explică și îmbătrânirea populației țărilor donatoare de forță de muncă. Deoarece emigrează persoane active din punct de vedere economic, putem constata că din aceste țări pleacă tocmai potențialii contribuabili. De aceea, putem afirma că emigrația duce la distrugerea treptată a sistemului de asigurări sociale, inclusiv a fondului de pensii.

Totuși, nu putem neglija cel mai mare avantaj al emigrației forței de muncă – remitențele (fluxurile financiare provenite de la migranți). Dacă, în 1990, Banca Mondială estima fluxurile de remitențe la nivel global la circa 65 mlrd USD, atunci, în anul 2009, aceste fluxuri au atins un volum de 307 mlrd USD. Desigur că remitențele au un impact pozitiv asupra țărilor de origine ale emigranților, prin efectele lor benefice directe și indirecte asupra economiei naționale. Pentru Republica Moldova, remitențele devin una dintre cele mai importante și stabile surse financiare. Influențele pozitive s-au manifestat atât prin sporirea veniturilor gospodăriilor casnice, cât și prin majorarea veniturilor în bugetul public de pe urma impozitării indirecte a mărfurilor cerute pe piață. Astfel, remitențele au contribuit la ridicarea nivelului de trai al unei părți considerabile a populației.

Pornind de la analiza efectuată, conchidem faptul că relația dintre securitate și migrație este evidentă și foarte complexă, căci migrația poate constitui un factor determinant al securității naționale, dar, în același timp, migrația este și un efect al mediului de securitate. În viziunea noastră, migrația internațională a forței de muncă, în contextul securității naționale, devine una dintre cele mai actuale probleme ale politicii de stat din majoritatea țărilor lumii, cauzele fiind diferite, de la excedentul de migranți, până la necesitatea rezolvării dezechilibrului demografic prin intermediul fluxurilor migraționale. Asigurarea securității este posibilă prin elaborarea unor politici eficiente, inclusiv politica migrațională, realizarea lor bazându-se pe consolidarea socială, susținerea scopurilor și acțiunilor guvernamentale de către societate, deoarece securitatea nu poate exista izolat, ea fiind interdependentă cu viața individului, societății și statului.

also emphasize the negative side of this phenomenon, namely, the emigration of highly qualified specialists. Massive losses of about 30-40% of highly qualified labour force were recorded in countries like Africa, Asia and Central America. For example, the USA has received a record number (145 000 persons) of highly qualified specialists from Asian countries “intelligence export”- China, India, South Korea and the Philippines [2, 181]. It is obvious that the losses of billions of dollars, invested in training of these specialists, have negative influences on the national economies security.

A consequence of the migration process is, temporary or even permanent, loss of population, which, certainly slows down the economic growth. Given the fact that most migrants are young, this leads to population aging of donor countries. Since economically active people emigrate, we can emphasize that potential contributors leave the country. Therefore, we can state that migration leads to gradual destruction of the social security system, including the pension fund.

However, we can not overlook the greatest advantage of labour migration – remittances (financial flows from migrants). If, in 1990, the World Bank estimated global remittance flows to about US\$ 65 billion, then, in 2009, these flows reached a volume of US\$ 307 billion. Of course, remittances have a positive impact on migrants' countries, through direct and indirect effects on the national economy. For Moldova, remittances are one of the most important and stable financial sources. Positive influences were seen both in the increase of household income and in the increase of public budget revenues from indirect taxation of the goods with increased demand. Thus, remittances have contributed to the raise of the living standard of a considerable part of the population.

Based on the performed analysis, we can conclude that the relationship between security and migration is evident and very complex, since migration can be an important factor of national security, but at the same time, migration is a result of the security environment. In our view, international labour migration, in the context of national security, is one of the most current issues of state policy in most countries, the causes being different, starting with excess of migrants to the need of solving the demographic imbalance through migration flows. Security is possible by effective policies, including migration policy, their implementation being based on social consolidation, social support of government goals and actions, security can not exist in isolation, being interdependent with the life of the individual, society and state.

Bibliografie/Bibliography:

1. Legea Republicii Moldova nr. 112 din 22.05.2008, <http://lex.justice.md/ru/328010>
2. Grigore L. *Piața muncii pe plan mondial*. București, 2000, 192 p.
3. Sarcinschi, A. *Migrație și securitate*, București: Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, 2008, 44 p.
4. Toma A. *Problemele securității economice a statelor mici în condițiile globalizării*. Autoreferat al tezei de doctor în economie. Chișinău, 2009. 24 p.
5. Flockhart T. Rees G.W. *A Core Europe? The EU and WEU // Rethink-ing Security in Post-Cold War Europe*. London; New York, 1998. P.71-74.
6. Pilkington H. *Migration. Displacement and Identity in Post-Soviet Russia*. London; New York, 1998. P.50-60.
7. Stetter S. *Regulation Migration: Authority Delegation in justice and Home Affairs // Journal of European Public Policy*. 2000. Vol.7.
8. Витковская Г.С. *Вынужденные мигранты из новых независимых государств на российском рынке труда // Миграция и рынки труда в постсоветской России*. М.: Моск. Центр Карнеги, 1998. Вып. 25. С.30-69.
9. Гаранин М.Ю. *Самозащита в современном обществе*. М.: Гаудеамус; Академический проект, 2008. 141 с.
10. Дмитриев А.В, Пядухов Г.А. *Государство, принимающий социум, трудовые мигранты: конфликтное измерение практик взаимодействия // ПОЛИС: Полит. исследования*. 2009. № 6. С.95-104.
11. Кузнецов В.Н. *Социология безопасности*. М.: Изд-во МГУ, 2007. 423 с.
12. Панарин С.А. *Миграция в контексте безопасности: концептуальные подходы // Миграция и безопасность России*. М.: Интердикт+, 2000. С.7-35.

COMPORTAMENTUL ORGANIZAȚIONAL: MODELARE PRIN PRISMA DIMENSIUNILOR ACESTUIA

*Conf. univ. dr. Maria MANCAȘ, ASEM
Lect. sup. univ. master Elvira JOROVLEA,
ASEM*

Comportamentul organizațional reprezintă studiul comportamentului indivizilor în organizații, ceea ce implică înțelegerea, previziunea și controlul comportamentului uman, al modelelor și structurilor, cu scopul de a îmbunătăți mediul, performanța și eficiența organizației. De aici reiese că, pentru a examina comportamentul organizațional, trebuie supuse analizei dimensiunile acestuia. Astfel, e necesar să se stabilească rolul individului în organizație, gradul de influență a comportamentului de grup asupra celui organizațional, impactul structurii și culturii organizaționale asupra comportamentului, asupra mediului organizațional.

O organizație presupune un ansamblu de indivizi care interacționează, și, totodată, se confruntă cu diferite fenomene organizatorice. În acest context, **comportamentul individual** apare ca urmare a interacțiunii dintre persoană și diverși factori de mediu, pe care aceasta îi întâlnește. Cu cât mai diversă este personalitatea individului și cu cât mai mulți sunt factorii cu care interacționează, cu atât mai variate sunt comportamentele angajaților organizației. Din această afirmație, devine vizibilă legătura dintre „personalitate” și „comportament”:

- *personalitatea* condiționează coerența comportamentului unei persoane aflate în diverse situații [1, p.91];
- comportamentul, la un moment dat, este o combinație unică între *trăsături* de personalitate și *cerințe* ale mediului.

Managerii trebuie, deci, să studieze și să înțeleagă personalitatea unui individ, fapt care va înlesni înțelegerea întregului proces de comportament organizațional.

Se impune întrebarea: „În ce mod personalitatea determină diversitatea comportamentelor unui individ?” Răspunsul este că aceasta reiese dintr-un șir de factori precum dimensiunile, caracteristicile, „materile prime” etc.

Indiferent de cultura de apartenență a indivizilor, printre *dimensiunile* personalității, se enumeră:

- Extraversiunea* sau gradul în care cineva are un comportament sociabil în opoziție cu altcineva care denotă un comportament timid;
- Gradul de agreare* sau măsura în care o persoană demonstrează un comportament

ORGANISATIONAL BEHAVIOUR: MODELLING IN THE LIGHT OF ITS DIMENSIONS

*Assoc. Prof.,PhD., Maria MANCAS, ASEM
Senior Lecturer, MA, Elvira JOROVLEA,
ASEM*

Organizational behaviour is the study of the individuals' behaviour within organizations, which involves understanding, predicting and controlling human behaviour, patterns and structures, in order to improve the environment, the performance and the efficiency of the organization. This suggests that, its dimensions should be analyzed in order to examine organizational behaviour. Thus, it is necessary to establish the role of the individual in the organization, the degree of influence of the group behaviour on the organizational one, the organizational structure and culture impact on behaviour and organizational environment.

An organization involves a group of individuals who interact with one another and who face different organizational phenomena. In this context, **individual behaviour** arises as a result of the interaction of the individual and the various environmental factors that he encounters. The more diverse the individual's personality is and the more factors he interacts with, the more various are the behaviours of the employees of the organization. This statement shows the link between “*personality*” and “*behaviour*”:

- *personality* determines the coherence of a person's behaviour in various situations [1, p.91];
- behaviour, at a certain time, is a unique combination of *personality traits* and *requirements* of the environment.

Thus, the managers have to study and understand an individual's personality, as this will enable the understanding of the whole process of organizational behaviour.

So arises the question: “In which way does a personality determine the diversity of an individual's behaviour?” The answer is that this is conditioned by a number of factors such as dimensions, features, “raw materials” etc.

Regardless of the culture that the individual belongs to, we can list the following *personality dimensions*:

- Extraversion* or the degree to which someone has a sociable behaviour as opposed to someone who shows a shy behaviour;
- Degree of approval* or the extent to which an individual shows a friendly and approachable

- prietenos și abordabil;
- c. *Conștiinciozitatea* sau gradul în care o persoană se comportă responsabil, orientându-se spre realizări;
 - d. *Stabilitatea emoțională* sau măsura în care o persoană își menține comportamentul la nivelul corespunzător de control emoțional;
 - e. *Deschiderea la nou* sau măsura în care o persoană are un comportament ghidat de gândire flexibilă și de receptivitate la idei noi (diferite grade ale dimensiunilor personalității „prezic” comportamentul și performanțele în muncă ale angajatului. De exemplu, *conștiinciozitatea* și *stabilitatea emoțională* prognozează criteriile unui comportament orientat spre obținerea performanței în muncă pentru toate categoriile profesionale; *extraversiunea* este un predictor al unui comportament de succes al cadrelor manageriale, iar *deschiderea la nou* prezice succesul într-o varietate de programe de formare a comportamentelor angajaților) [2, p. 130].

Caracteristicile specifice personalității (precum *localizarea controlului*, *autoeficacitatea* și *creativitatea*), influențează în mod direct comportamentul. Să le abordăm detaliat:

- **Localizarea controlului:** determină gradul în care indivizii consideră comportamentul lor ca fiind cel ce influențează ceea ce se întâmplă cu ei.

Din acest punct de vedere, se disting: indivizi cu *localizare internă a controlului* (*interniști*), care cred că modul în care ei se comportă se află sub controlul lor, iar succesul ce rezidă în acest comportament este numai meritul lor; indivizi cu *localizarea externă a controlului* (*externiști*) acei care au siguranța că comportamentul lor este influențat de situațiile în care nimeresc, că acesta este influențat de forțele exterioare, ce nu depind de ei.

- **Autoeficacitatea:** se referă la convingerile personale privind competențele și abilitățile proprii, la credința unei persoane în capacitatea sa de a adopta un așa comportament, care îl va ajuta să finalizeze cu succes o sarcină. Implicațiile manageriale în autoeficacitate se referă la legătura acesteia cu evaluarea performanțelor, cu stabilirea obiectivelor, cu utilizarea stimulentei.

În așa fel, managerii pot folosi această trăsătură a personalității în modificarea comportamentelor angajaților prin procese de formare și pregătire, mai ales, când sunt planificate numiri în posturi administrative.

- **Creativitatea:** este o trăsătură de personalitate care implică abilitatea de a produce idei noi, utile, adică produce inovare. Implicațiile manageriale în creativitatea subalternilor constau în faptul că angajaților li se dă posibilitatea și libertatea de a gândi în moduri

behaviour;

- c. *Conscientiousness* or the degree to which a person behaves responsibly, focusing on achievements;
- d. *Emotional stability* or the extent to which a person maintains his behaviour at an appropriate level of emotional control;
- e. *Open-mindedness* or the extent to which a person has a behaviour guided by flexible thinking and openness to new ideas (different degrees of a personality’s dimensions predict the employee’s behaviour and work performances, for example, the *conscientiousness* and the *emotional stability* predict the criteria of a behaviour oriented towards obtaining employment performance at all the professional categories; the *extraversion* is a predictor of the administrative staff’s successful behaviour and the *open-mindedness* predicts success in a variety of training programs for employee behaviour) [2, p. 130].

Specific personality *characteristics* such as (*control localisation*, *self-efficacy* and *creativity*) directly influence the behaviour. Let’s address them in a more detailed way:

- **Control localisation:** determines the degree to which individuals consider that their behaviour influences what happens to them.

From this point of view, we can distinguish: individuals with an *internal control localisation* (*internists*), who believe that their behaviour is under their control and the success that lies in this behaviour is only their merit; the individuals with an *external control localisation* (*externists*) are those who believe that their behaviour is influenced by the situations they face, as well as that it is influenced by external forces, which they cannot control.

- **Self-efficacy:** refers to the personal beliefs regarding somebody’s own skills and abilities, a person’s belief in his ability to adopt such a behaviour that will help him successfully complete a task. The managerial implications regarding the self-efficacy refer to its link with the assessment of performances, establishing goals and the use of incentives.

In this way, the managers can use this personality feature to change their employees’ behaviours through training and education processes, especially when appointments to administrative positions are planned;

- **Creativity:** is a personality trait that involves the ability to produce new and useful ideas, thus produce innovation. The managerial implications in their subordinates’ creativity lie in the fact that the employees are given the opportunity and freedom to think in unconventional

neconvenționale.

În acest sens, există *tehnica de încurajare a comportamentului, de asumare a riscurilor*, în caz de eșec sau de greșeli (după principiul „Învăț din greșeli!”).

La modificarea comportamentului, participă și „materile prime” ale personalității: *temperamentul, inteligența, aptitudinile și abilitățile*.

Temperamentul reprezintă latura dinamică a comportamentului, fiind o caracteristică înăscută. Se cunosc următoarele tipuri de temperamente: *sangvinic, flegmatic, coleric, melancolic*. Managerii trebuie să învețe să recunoască temperamentul angajaților în cazul numirii în funcție sau în post, sau în atribuirea unor sarcini adecvate persoanelor cu tip de temperament potrivit.

Inteligența reprezintă o aptitudine generală de rezolvare a problemelor teoretice și practice, o capacitate (formă și atribut al organizării mentale și comportamentale). Inteligența influențează direct performanțele în muncă. De aceea, managerii ar trebui să aplice *tehnici de sporire a inteligenței*, pentru a obține de la angajați modelul de comportament necesar în obținerea performanțelor.

Aptitudinile sunt capacitatea unei persoane de a învăța ceva, iar **abilitățile** reflectă capacitatea existentă la acea persoană de a realiza diferite sarcini cerute de un post și a include cunoștințe relevante și deprinderi. Și de vreme ce *aptitudinea* reprezintă abilitatea, iar *abilitatea* reprezintă aptitudinea, putem afirma că aptitudinile sunt *abilități potențiale*, iar abilitățile sunt *cunoștințe și deprinderi*, pe care individul deja le posedă. Cunoașterea (identificarea) aptitudinilor și abilităților unui angajat este importantă pentru înțelegerea și previziunea comportamentului (mai ales în situații de soluționare a problemelor ce țin de obținere a performanței) [1, p.92-94].

Pentru a explica legătura dintre **grup** și **comportamentul grupului** este nevoie a alege o definiție a grupului care să cuprindă atât *dimensiunea obiectivă* (referitoare la atributele reale ale grupului, cum ar fi *caracteristicile* acestuia, *procesele (fenomenele)* din cadrul lui), cât și *dimensiunea subiectivă* (care cuprinde *conștiința de grup*) [5]. Anume, prin aceste două dimensiuni, acționează managerii, în vederea influențării comportamentului grupului spre atingerea performanțelor.

Despre un **grup** se spune că posedă *conștiință* atunci când persoanele din care acesta este alcătuit interacționează, sunt conștiente psihologic de legătura lor reciprocă și percep ele înseși că reprezintă un grup [1, p. 122]. Or, când conștiința grupului este uniformă, atunci și comportamentul acestuia este uniform (toți membrii acționând conform principiului „Unul pentru toți și toți pentru unul”).

Așadar, existența *grupului* se bazează pe relații care leagă membrii, îi țin împreună. Relațiile pot fi de ordin: *fizic, psihic, social, cultural*. Relațiile de ordin *social* și

ways.

In this regard, there is the *technique to behaviour encouragement, which implies taking risks in the event of failure or mistakes* (after the principle „Learn from your mistakes!”).

The “raw materials” also participate in behaviour modification, such as: *temperament, intelligence, skills and abilities*.

The **temperament** is the dynamic aspect of behaviour, being an innate characteristic. We know the following types of temperaments: *sanguine, phlegmatic, choleric, and melancholic*. The managers have to learn to recognize their employees’ temperament in the case of their appointment to a function or post, or in the case of assigning appropriate tasks according to people’s type of temperament.

Intelligence is a general ability to solve theoretical and practical problems, a capacity (the shape and attribute of the mental and behavioural organization). The intelligence directly influences the work performance. Therefore, the managers should apply the *techniques to increase the intelligence* in order to obtain the necessary behavioural model of their employees to help them achieve performance.

The **skills** are a person's ability to learn something, and the **abilities** reflect a person’s existing capacity to perform various tasks required for a position and include relevant knowledge and skills. And since *skill* is ability and *ability* is skill, we can affirm that the skills are *potential abilities* and the abilities are *knowledge* and *skills* that the individual already possesses. The knowledge (identification) of the employee’s skills and abilities is important for the understanding and predicting of the behaviour (especially in problem-solving situations related to obtaining performance) [1, p.92-94].

To explain the link between the **group** and the **group’s behaviour** we need to choose a definition of a group containing both the *objective dimension* (relating to real group attributes such as: its *characteristics* and *processes (phenomena)*) as well as the *subjective dimension* (which comprises *group consciousness*) [5]. It is through these two dimensions that the managers act, in order to influence the group’s behaviour to achieve performance.

A **group** is said to possess *consciousness* when its individuals interact, are psychologically aware of their mutual relationship and perceive themselves to be a group [1, p. 122]. However, when the group’s consciousness is uniform, then its behavior is uniform (all its members acting under the principle of “One for all and all for one”).

Therefore, the existence of a *group* is based on the relationships that link its members and keep them together. The relationships can be: *physical, mental social* and *cultural*. The *social* and *cultural* relations make up the socio-cultural and educational

cultural alcătuiesc mediul socio-cultural și educațional pentru dezvoltarea indivizilor grupului, pentru dezvoltarea proceselor de normalizare și uniformizare, contribuind, astfel, la distribuirea puterii, a statutelor și rolurilor. Altfel spus, determină comportamentul membrilor grupului. Drept rezultat, aceștia nu se conformează în urma unui raționament logic, ci acționează în virtutea dorinței de a se identifica drept membri ai grupului pe care vor să-l apere, obținând, la rândul lor, protecție din partea acestuia.

Grupurile sunt clasificate din mai multe puncte de vedere, dar cele mai sensibile la schimbările comportamentale, sunt cele formate în funcție de statutul acordat oficial grupului și anume:

- a. **Formale**, unde există o organigramă, reguli de funcționare precise, scrise (comportamentul acestui grup este, de asemenea, formal, conform constrângerilor organizaționale);
- b. **Informale**, unde legile sunt nescrise (comportamentul acestui grup este influențat de valorile și credințele ce îi unește pe membrii acestuia).

Evoluția grupului este asemănătoare cu viața unei ființe umane. Deci, modurile de influență a comportamentului de grup se aseamănă cu cele de influență ale comportamentului individului, și anume:

1. **Stadiul de formare:** este caracterizat prin dependența față de alte entități: membrii grupului se comportă formal, rezervat. La acest stadiu e importantă aplicarea *tehnicilor ce stimulează coeziunea grupului*, pentru a forma și consolida un anumit comportament.
2. **Stadiul furtunii:** se desfășoară în perioada adolescenței și demonstrează rebeliune: membrii ajung să se cunoască, după care începe lupta pentru ocuparea pozițiilor în grup. Adesea, este un stadiu în care apar conflicte interpersonale și competitivitate ridicată. Dacă este bine gestionat, grupul se transformă într-o echipă eficientă. În caz contrar, grupul se fragmentează și tensiunile subzistă. În această etapă, sunt necesare tehnici și metode de consolidare a comportamentului în formare prin reglarea conflictelor și managementul stresului.
3. **Stadiul stabilirii normelor:** coincide cu cel al tinereții și este determinat de accentuarea încrederii în forțele proprii. Comportamentul membrilor grupului este orientat din ce în ce mai mult pe realizarea sarcinilor, apar semnele comportamentelor de cooperare și de atenție față de ceilalți, se stabilesc reguli ale comportamentului de interacțiune socială. În perioada respectivă, un rol important îl au metodele și tehnicile de încurajare și menținere a comportamentului ce conduce la performanțe, ca de exemplu, planificarea și dezvoltarea carierei.
4. **Stadiul performanței, al maturității:** este dedicat muncii creative și obținerii

environment for the individuals' development within the group, as well as for the development of the normalization and standardization processes, thus contributing to the distribution of power, statutes and roles. In other words, it determines the group members' behaviour. As a result, they do not conform to following a logical argument, but act under the desire to identify themselves as the members of a group that they want to protect, thus getting its protection in turn.

The groups are classified in several ways, but the most sensitive to behavioural changes are formed depending on the group's officially granted status, and namely:

- a. **Formal**, where there is an organization, specific written operating rules (the behaviour of this group is also formal according to organizational constraints);
- b. **Informal**, where laws are unwritten (this group's behaviour is influenced by the values and beliefs that unite its members).

The group's evolution is similar to human life. So, the ways to influence the group behaviour resemble the ways to influence individual behaviour, namely:

1. **The training stage** is characterized by the dependence on other entities: the group members behave formally and reserved. At this stage it is important to implement the *techniques that foster group cohesion* in order to form and strengthen certain behaviour.
2. **The storm stage** takes place during adolescence and it shows rebellion: the members get to know each other and then start fighting for the position in the group. It is often a stage where interpersonal conflicts appear and which is marked by a high competitiveness. If it is well managed, the group turns into an efficient team, otherwise the group gets fractured and the tensions persist. At this stage, techniques and methods are needed in order to train behaviour by regulating conflict and management of stress.
3. **The stage of establishing rules** coincides with the youth stage and is determined by increased self-confidence. The group members' behaviour is increasingly focused on the tasks, there are signs of cooperation behaviour and of attention towards others, and the rules of social interaction behaviour are established. During this period, the methods and techniques that encourage and maintain behaviour have an important role, as they lead to performance, as for example: planning and career development.
4. **The performance and maturity stage** is dedicated to creative work and performance achievement. If the previous stages have been completed successfully, in this stage the

performanțelor. Dacă stadiile anterioare au fost parcurse cu succes, în acesta structurile și procedurile sunt clar stabilite, aspectele sociale și cele legate de sarcină sunt clarificate. Membrii grupului demonstrează comportamente ce denotă încredere și susținere reciprocă. Stadiul presupune alegerea factorilor de susținere a comportamentului deja existent, prin motivații adecvate și programe de recompensare pe măsură.

5. **Stadiul declinului** este asociat cu patologii legate de imposibilitatea creșterii, de dispariția sarcinii sau de dezagregarea formației în vederea reformării ei în noi circumstanțe. În această perioadă de evoluție a grupului, este necesară reorganizarea și redresarea comportamentului, pentru a-l obține pe cel cerut de noile circumstanțe (de exemplu, prin programe de formare și reformare a angajaților sau prin programe de asistență și susținere socială) [4, p.129].

Abordările structurale ale grupurilor reies din faptul că acesta este caracterizat prin stabilitate, *durată*, *istorie*, *sistem de reguli*, adică printr-o organizare interioară integrativă, și anume prin:

- configurația pozițiilor și funcțiilor formale și informale ale membrilor grupului, care formează *structura de rol* a grupului (rolul de grup prevede un comportament adecvat situațiilor și realizării obiectivelor de grup și organizaționale);
- liniile de comunicare interpersonală care formează *structura lui de comunicare* (structura de comunicare ajută la formarea, menținerea și modificarea, în caz de necesitate, a comportamentului fiecărui membru aparte și a celui de grup);
- configurația percepțiilor interpersonale, care formează *structura cognitivă* a grupului (structura cognitivă participă la direcționarea comportamentului de grup, în ansamblu, în dependență de modificările organizaționale);
- specializarea sarcinilor, care formează *structura ocupațională* a grupului (structura ocupațională consolidează comportamentul, uneori, dezvoltându-l);
- aranjamentul modului în care se adoptă deciziile, formând, astfel *structura de putere* a grupului (puterea grupului influențează comportamentul acestuia în luare a deciziilor individuale, de grup și organizaționale);
- distribuția relațiilor simpatetice, constituind *structura de afinități* sau *structura sociometrică* a grupului (tehnicile sociometrice ale grupurilor au la bază observarea alegerilor preferențiale pe care indivizii le fac între ei; comportamentul unui grup este cu atât mai uniform cu cât există

structures and procedures are clearly defined, and the social aspects as well as those related to the task are clarified. Group members show behaviours that indicate trust and mutual support. This stage involves choosing factors to support the existing behaviour through appropriate incentives and reward programs.

5. **The decline stage** is associated with pathologies related to growth failure, loss of task or group disintegration with the aim of reforming it under new circumstances. During this period of development of the group, the behaviour reorganization and recovery is necessary, in order to get the one required by new circumstances (e.g., through employee training and reforming programs or through social assistance and support programs) [4, p.129].

The structural group approaches stem from the fact that it is characterized by stability, *duration*, *history*, *system of rules*, i.e. through an integrative internal organization, and namely by:

- the configuration of formal and informal functions and positions of the group members which form the *role structure* of the group (the group role provides a behaviour according to the situation and leads to achievement of group and organizational objectives);
- the interpersonal communication lines that form its *communication structure* (the communication structure helps to build, maintain and modify, if necessary, the behaviour of each member separately and the group one);
- the configuration of interpersonal perceptions that forms *the cognitive structure* of the group (the cognitive structure participates in directing the group behaviour as a whole, depending on organizational changes);
- the specialisation of tasks, which forms the occupational structure of the group (the occupational structure reinforces behaviour, sometimes developing it);
- the arrangement of the way the decisions are taken, thus forming the *power structure* of the group (the group power affects its behaviour in making individual, group and organizational decisions);
- the sympathetic relations distribution, representing the *structure of affinities* or the sociometric *structure* of the group (the sociometric techniques of the group are based on the observation of preferential choices that individuals make with each other; the behaviour of a group is more uniform as there are more mutual choices between its individuals);

mai multe alegeri reciproce între indivizii care îl compun);

- sistemul de mijloace prin care indivizii se pot deplasa de la o poziție la alta în grup, fapt ce constituie *structura locomotorie* a grupului (structura locomotorie trebuie să demonstreze, comportament flexibil, ușor de modificat al indivizilor aparte și al grupului, în general) [3, pp.171-204].

Ca entitate socială coerentă, organizația reproduce comportamentele recurente la nivelul grupurilor. Se are în vedere *coeziunea grupului*, care este un factor ce depinde de compatibilitatea existentă dintre obiectivele grupului și obiectivele fiecărui participant, în parte. Într-un grup coeziv, interacțiunea dintre membri va fi mai mare: aceștia vor adopta un comportament de ajutor reciproc. Astfel, nivelul de realizare a obiectivelor grupului va fi cel superior: membrii vor căpăta o mai mare satisfacție și mai multă energie, la un nivel moral ridicat și, respectiv, se vor reduce problemele de comportament.

Dinamica grupului presupune determinarea (prin observare și experimentare) a forțelor care participă la funcționarea sistemului, a modului în care ele se conjugă, a legilor care le guvernează manifestarea.

Termenul „**dinamica grupului**” este un termen generic, care înglobează activități profund deosebite unele de altele, precum: *dirijarea reuniunilor, munca în echipă, exprimarea creativă în grup, dezvoltarea personală în și prin grup, antrenamentul în direcția comunicării, sensibilizarea față de relația interpersonală* etc.

Din perspectiva dinamicii, **grupul** este privit ca un *organism, un ansamblu de persoane interdependente, care se comportă ca un sistem de tensiuni pozitive și negative*.

Un manager bun trebuie să conștientizeze aceste aspecte, ceea ce presupune adoptarea și impunerea unui comportament adecvat celorlalți, pentru reglarea stărilor de tensiune apărute în grup și pentru restabilirea unei forme de echilibru.

Așadar, indivizii influențează comportamentul grupului din care fac parte, iar comportamentul unui individ aparte este influențat de atitudinile, valorile și comportamentele celorlalți membri ai grupului. Totodată, grupul influențează nu numai comportamentul indivizilor care îl alcătuiesc, ci și comportamentul altor grupuri existente până și cel al organizației în întregime. Iată de ce studiul grupurilor și al comportamentelor de grup ajută la înțelegerea comportamentului organizațional.

Dimensiunea **organizație** înglobează studierea relației „*organizație-mediul*” și a unor dimensiuni ale ei, ca *structura organizației, cultura organizațională* și legătura dintre acestea și comportamentul indivizilor din organizație.

- the system of means by which the individuals can move from one position to another within the group, which constitutes the *locomotor structure* of the group (the locomotor structure must demonstrate a flexible and easy to modify behaviour of particular individuals and of the group in general) [3, pp.171-204].

As a coherent social entity, the organisation reproduces recurrent behaviours at the groups' level. This envisages the *group's cohesion*, which is a factor that depends on the compatibility between the objectives of the group and of each participant individually. In a cohesive group, the interaction between members will be greater as they will engage in mutual aid behaviour. Thus, the level of achievement of group objectives will be the best: the members will reach the highest level of satisfaction, energy and morale, and respectively, the behaviour problems will be reduced.

The **group dynamics** is supposed to determine (through observation and experimentation) the forces participating in the operation of the system, the way they are conjugated, and the laws that govern their expression.

The "**group dynamics**" is a generic term that includes activities that deeply vary from one another, such as *conducting meetings, teamwork, group creative expression, personal development within and through the group, training towards communication, awareness of interpersonal relationship* etc.

In terms of dynamics, the **group** is seen as a *body, a set of interdependent people, which acts as a system of positive and negative tensions*.

A good manager should be aware of these issues, meaning that he has to adopt and impose an appropriate behaviour on others, adjust the tensions that occur within the groups and restore some form of balance.

Thus, the individuals influence the behaviour of the group they belong to, and the behaviour of a particular individual is influenced by the attitudes, values and behaviours of other group members. Meanwhile, the group affects not only the behaviour of the individuals who compose it, but also that of other existing groups and even of the organization as a whole. That is why the study of groups and group behaviour helps in understanding organizational behaviour.

The size of the **organization** includes the studying of the "*organization-environment*" relationship and of some of its dimensions, such as *organizational structure, organizational culture* and the link between them and the behaviour of individuals in the organization.

The **structure of the organization** contains all its formal and tangible characteristics. The link between the *organizational structures and the*

Structura organizației conține toate caracteristicile formale și tangibile ale acesteia. Legătura dintre structurile organizaționale și comportamentele depistate în ea reiese din clasificarea organizațiilor conform structurilor:

1. *Mecaniciste* (structuri cu un număr mare de nivele ierarhice, număr relativ mic de subordonați direcți unui manager, specializare îngustă a operatorilor, formalizare și grad mare de centralizare în luarea deciziilor): comunicarea se face, de obicei, *de sus în jos*, iar autoritatea este bazată pe *poziția formală*. Toate acestea conduc la o organizație *rigidă*. Sentimentul de apartenență la organizație nu este fondat afectiv și, deoarece conducerea procesului tehnologic se întemeiază pe execuție în conformitate cu normele (folosirea controlului practicând, în mare măsură, penalitățile), comportamentul angajaților este unul *impus, stereotip și rigid, stipulat de codul normativ, făcând abstracție de personalitatea angajatului*. Ca rezultat, un astfel de comportament, deși pare disciplinat, antrenează pericolul automatismului și alienării, izolării personalității.
2. *Organice* (se caracterizează printr-un număr mic de nivele ierarhice și un număr mare de subordonați direcți pentru un manager; prin specializare și formalizare reduse, descentralizate, iar autoritatea este bazată, în mare măsură, pe competența cadrelor de conducere): multiplicarea interacțiunilor membrilor organizației se face atât pe orizontală, cât și pe verticală – *de sus în jos și de jos în sus*. Comunicarea în aceste structuri este de tip *informal*, iar *descentralizarea deciziei conduce la o organizație mai flexibilă*. Sentimentul de apartenență la organizație este *fondat afectiv*, deoarece angajații sunt solicitați sub aspectul unor parametri personali (abilitate, sociabilitate, temperament etc.). Drept urmare, constrângerile sunt atenuate, astfel încât comportamentul devine flexibil, căci este motivat, ținându-se cont de nevoile, credințele și aspirațiile angajatului.

Cultura, ca dimensiune organizațională, înglobează tradițiile, valorile, credințele și rutinele consacrate, proprii unei organizații, și reunește aspectele acesteia într-un sistem colectiv de semnificații simbolice. **Cultura** exercită o influență considerabilă asupra comportamentelor managerilor și personalului prin gradul de adeziune a acestora la valorile și obiectivele organizației și explică diferențele de productivitate. Cu cât adeziunea angajaților este mai accentuată, cu atât comportamentul lor este mai uniform și cu atât obiectivele organizației sunt mai ambițioase. Astfel, se schițează funcția esențială a

behaviours found in it arises from the classification of organizations according to their structures:

1. *Mechanistic* (structures with a large number of hierarchical levels, a relatively low number of direct subordinates to a manager, narrow specialization of operators, formalization and a high degree of centralization in decision-making): the communication is mostly *top-down* and the authority is based on the *official position*. All this leads to a *rigid* organization. The sense of belonging to the organization is not affectively founded, and because the technological leadership is based on the execution process in accordance with the rules (the use of control means largely practicing penalties), the employees' behaviour is *imposed, stereotyped and rigid, required by the legislation code, ignoring the employee's personality*. As a result, such behaviour, although disciplined, involves the danger of automatism and personality alienation.
2. *Organic* (characterized by a small number of hierarchical levels and a large number of a manager's direct subordinates; through low specialization and formalization, decentralization, and the authority is largely based on the managers' competence): the multiplication of the interaction between the members of the organization takes place horizontally and vertically – *top-down and bottom-up*. The communication in these structures is of an *informal* type, and the *decentralization of the decision leads to a more flexible organization*. The sense of belonging to the organization is *affectively founded*, as the employees are required in terms of some personal parameters (such as ability, sociability, temperament etc.). As a result, the constraints are weakened so that the behaviour becomes very flexible because it is motivated, taking into account the employee's needs, beliefs and aspirations.

Culture as an organizational dimension incorporates the traditions, values, beliefs and a routine established by the organization and integrates its aspects into a body of symbolic meanings. The **culture** exerts a considerable influence on the behaviour of managers and staff through their degree of adherence to the values and objectives of the organization and explains the differences in productivity. The stronger is the staff adhesion, the more uniform is their behaviour and thus the organization's objectives are more ambitious. Thus, it outlines the essential function of the culture, which consists in the modelling of behaviour.

The *environment knowledge and analysis* of any organization is the starting point to identify the opportunities and threats that can determine its

culturii, care constă în modelarea comportamentului.

Cunoașterea și analiza mediului, pentru orice organizație, reprezintă punctul de unde începe identificarea oportunităților și amenințărilor ce-i pot determina dezvoltarea sau falimentul. Deci, se impune cunoașterea conținutului și cerințelor mediului, a modificărilor cantitative și calitative care apar în sfera lui și chiar anticiparea evoluției mediului astfel, încât organizația în întregime, grupurile și indivizii ce activează în ea să aibă posibilitatea de a-și adapta comportamentul la eventualele schimbări ale acestuia.

Adaptarea comportamentului indivizilor și grupurilor, precum și a celui organizațional este influențată de *mediul extern și mediul intern* ale întreprinderii:

- *Mediul extern* al organizației este determinat de faptul că are caracter concurențial și dinamic. Mediul exterior este compus din totalitatea factorilor din afara organizației, care influențează derularea evenimentelor din cadrul ei, inclusiv, modelarea comportamentului indivizilor și al grupurilor. Impactul acestui mediu asupra comportamentului are loc prin emiterea/abrogarea unor legi, prin schimbarea/modificarea unor strategii, prin creșterea/diminuarea interesului clienților față de produsele și serviciile organizației.
- *Mediul intern* acționează asupra comportamentului prin totalitatea activităților ce au loc în organizație, prin raporturile dintre departamentele acesteia, altfel spus, prin toți factorii de situație din interiorul organizației (obiective, structură, sarcini, tehnologie, personal).

În concluzie, cadrele administrative trebuie să modeleze comportamentul personalului, pentru a atinge cu succes obiectivele organizației. În acest context, se impune implicarea *oamenilor cu abilități și aptitudini necesare*, întruniți în *grupuri coezive*, cu scopul de a realiza sarcini concrete ale organizației și de a crea un mediu favorabil de lucru.

development or bankruptcy. So, it is necessary to acknowledge the environmental contents and requirements, the quantitative and qualitative changes occurring within its sphere and even anticipating the environment development so that the organization as a whole, its groups and individuals are able to adapt their behaviour to any of its changes.

The adaptation of the individuals, groups and organizational behaviour is influenced by the *external and internal environment* of the company:

- The *external environment* of the organization is determined by the fact that it is competitive and dynamic in nature. The external environment consists of all the factors outside the organization that affect the course of the events within it, including the modelling of the behaviour of individuals and groups. The impact of this environment on behaviour takes place by issuing / disposing of some laws, by changing / modifying some strategies, by increasing / reducing the customer interest in the products and services of the organization.
- The *internal environment* affects the behaviour through all the activities that take place in the organization, through the relationship between its departments, in other words through all the situation factors within the organization (goals, structure, tasks, technology, personnel).

In conclusion, the administrative staff should shape the employees' behaviour in order to successfully achieve the organization's objectives. In this context, the involvement of *people with the necessary skills and abilities* is required, assembled in *cohesive groups*, in order to *perform concrete tasks of the organization* and to *create a favourable working environment*.

Bibliografie/Bibliography:

1. Boboc, I., *Comportament organizațional și managerial: fundamente psihosociologice și politologice*, vol.I, Comportament organizațional, București: Editura Economică, 2003;
2. Popescu, Doina I. *Comportament organizațional*, București: Editura ASE, 2010;
3. Golu, P., *Fenomene și procese psihosociale: cercetare, cunoaștere, acțiune*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1989;
4. Ionescu T. (Tudor), Mihaela Al., *Cultură organizațională. Comportamentul în instituțiile economice moderne*, teză de doctorat, București, 2007;
5. <http://psihologiesociala.uv.ro/psihologie-sociala/grupul-in-psihologia-sociala.php>, *Termenul de grup în psihologia socială*.

METODOLOGIA EVALUĂRII STABILITĂȚII ECONOMICE A ÎNTRINDERILOR AGRICOLE PE BAZA CALCULULUI INDICATORULUI INTEGRAL

*Drd. Ludmila TODORICI,
Universitatea de Stat din Comrat*

În condițiile economiei de piață, întreprinderile agricole au de rezolvat importanta problemă a autoestimării și analizei propriiei activități. De gradul de eficiență a evaluării stabilității lor economice depinde conținutul și calitatea deciziilor manageriale, care, ulterior, determină nivelul de dezvoltare al companiei.

Într-o economie de piață, rentabilitatea activității întreprinderii depinde nemijlocit de calitatea și caracterul fondat al deciziilor manageriale adoptate. Totodată, temeiul adoptării deciziilor respective îl constituie aprecierea obiectivă a stabilității economice a întreprinderii, deci, evaluarea complexă a activității acesteia, care reflectă în mod adecvat situația reală a întreprinderii pe piață.

Pentru a evalua corect stabilitatea economică a întreprinderii, e nevoie de o analiză plurivalentă a activității sale economice.

Metodologia evaluării complexe a potențialului stabilității economice constă din patru etape principale.

Prima etapă. Alegerea sistemului de indicatori bazat pe valoarea economică a coeficientului.

Cu cât va fi mai precisă alegerea setului de criterii și indicatori pentru evaluarea stabilității economice a întreprinderii, cu atât mai ușor și simplu va putea fi elaborată o serie de măsuri adecvate în vederea atingerii gradului necesar de stabilitate a agentului cu activitate gospodărească.

Etapa a doua. Analiza comparativă a indicatorilor.

Drept bază pentru diagnostic, se recomandă utilizarea relației dintre nivelul atins al indicatorilor și mărimile normative (de prag). Tocmai în aceasta constă diferența dintre noua abordare și cea tradițională, ce presupune că la baza diagnosticului stă mărimea absolută a indicatorului, care nu indică nici nivelul calitativ al potențialului stabilității, nici valoarea lui, comparativ cu întreprinderile concurente.

Se propune ca, în calitate de valori normative ale indicatorilor, să fie utilizate cele mai mari rezultate atinse de întreprinderile ramurii într-o anumită perioadă, în cazul în care normativul nu este stabilit din punct de vedere teoretic.

A treia etapă. Calcularea indicatorilor integrali în baza criteriilor cercetării (criteriile individuale (speciale) ale stabilității economice):

- stabilitatea financiară;

METHODOLOGY OF ECONOMIC SUSTAINABILITY EVALUATION IN AGRICULTURAL ENTERPRISES BASED ON INTEGRAL INDEX CALCULATION

*PhD candidate Ludmila TODORICI,
Comrat State University*

In the conditions of a market economy, enterprises must undertake important tasks of self-assessment and analysis of their activities. The content and quality of management decisions depend on the efficiency of evaluation of economic sustainability. These decisions determine the development of the company in the future.

In a market economy, the effectiveness of a company is directly related to the validity and quality of management decisions. The basis for such decisions is the assessment of the economic sustainability of the enterprise. Economic sustainability is defined as the complex evaluation of the businesses' activities that adequately reflects the real state of the enterprise in the market.

In order to assess the sustainability of the enterprise, it is necessary to conduct a complex analysis of its activities.

Methodology of the complex assessment of the economic sustainability potential consists of four main stages.

The first stage. The choice of the system of indicators, based on the economic significance of the coefficient.

The more accurate is the set of criteria and indicators for evaluation of the economic sustainability of an enterprise, the easier it will be to develop a series of adequate measures to achieve the necessary level of sustainability of an economic entity.

The second stage. Comparative analysis of the results.

As a basis for diagnostics it is recommended to use the ratio of the achieved level of the results to the threshold (normative) values. This is in contrast to the traditional approach, assuming that the absolute value of the index is taken as the basis for the diagnostics, which does not characterize either the quality of sustainability potential or its importance in comparison to the competing companies.

The author offers to use the highest results achieved by the enterprises for a number of years as normative values of the indexes, in case the standard is not theoretically defined.

The third stage. Calculation of integrated indexes using the study criteria (private criteria of

- stabilitatea comercială și lichiditatea;
- stabilitatea socială (a cadrelor);
- intensitatea folosirii resurselor;
- stabilitatea tehnico-industrială (de producție).

Acest calcul se efectuează prin metoda evaluării medii geometrice.

Etapa a patra. Calcularea indicatorului integral de stabilitate economică a întreprinderii.

Indicatorul generalizator (integral) de stabilitate economică se calculează în baza mărimii medii geometrice, ce reflectă proporționalitatea dintre indicatori și reacționează mai sensibil la modificarea coeficienților care capătă valori mai mici (de la 0 la 1), decât valorile medii aritmetice.

Indicatorul integral al stabilității economice se calculează astfel:

$$Ise = \sqrt[n]{Ksf * Kscl * Kir * Ksti * Kes}, \text{ unde:}$$

Ise reprezintă indicatorul integral al stabilității economice; Ksf – coeficientul integral al stabilității financiare; $Kscl$ – coeficientul integral al stabilității comerciale și lichidității; Kir – coeficientul integral al intensității folosirii resurselor; $Ksti$ – coeficientul integral al stabilității tehnico-industriale; Kes – coeficientul integral al echilibrului social.

Totodată, calcularea criteriilor individuale ale stabilității economice este efectuată conform formulei:

$$Ki = \sqrt[n]{\sum_{i=1}^n Pgi}, \text{ unde:}$$

Ki exprimă criteriul individual al devierii tipului i de activitate economică de producție a întreprinderii de la valoarea (mărimea) normativă; Pgi – valorile (mărimile) relative obținute prin raportarea valorilor reale (efective) ale indicatorilor activității întreprinderii la valorile lor normative; n – numărul coeficienților calculați, ce caracterizează activitatea economică de producție a întreprinderii ($I = 1, n$).

Comoditatea aplicării indicatorului integral se explică prin faptul că, dacă apare necesitatea includerii în procesul de cercetare a vreunui indicator nou, este suficientă, pur și simplu, integrarea acestuia în structura existentă a indicatorului integral. De asemenea, tot așa, oricare alt indicator poate fi eliminat din analiza efectuată. Deci, metodologia propusă este adaptabilă.

Stabilitatea economică reprezintă un sistem complex, de aceea evaluarea acesteia prevede efectuarea analizei principalelor lui elemente (criterii).

Criteriul de **stabilitate financiară** determină starea resurselor financiare ale companiei. Activitatea sa financiară reușită presupune o asemenea combinație a resurselor financiare, ce ar corespunde cerințelor pieței și ar satisface nevoile de dezvoltare a întreprinderii.

De regulă, prin stabilitatea financiară a întreprinderii se subînțelege asigurarea rezervelor din sursele de finanțare proprii și de împrumut.

economic sustainability):

- financial stability;
- commercial stability and liquidity;
- social (personnel) stability;
- the intensity of resources use;
- production and technical stability.

This calculation is performed through the average compound evaluation.

The fourth stage. Calculation of the integrated index of economic sustainability of an enterprise.

Generalized (integral) index of economic sustainability is based on the average compound value, which reflects the proportionality between the indexes and responds more subtly to the changes in the indexes taking small values from 0 to 1, rather than the arithmetic means.

The integral index of economic stability is calculated as follows:

$$Ise = \sqrt[n]{Ksf * Kscl * Kir * Ksti * Kes}, \text{ Where:}$$

Ise – integral index of economic sustainability; Kfs – integral index of financial stability; $Kscl$ – integral indicator of commercial stability and liquidity; Kru – integral index of resource use intensity; $Kits$ – integral index of industrial and technical stability; Kss – integral index of social sustainability.

In turn, the calculation of individual criteria of economic sustainability is determined according to the following formula:

$$Ki = \sqrt[n]{\sum_{i=1}^n Pgi}, \text{ where:}$$

Ki – private criterion of deviation of i – type of production and economic activity at the enterprise from the standard value; Pgi – relative values obtained from the comparison of actual indexes of the company's activity with their standards, n – number of calculated indexes characterising the production and economic activity of the company ($I = 1, n$).

Convenience of using the integral index is that if there is a need for the introduction of any new index to the study, it is sufficient just to build in the existing structure of the integral index, just as any of the indexes can be excluded from the analysis. That is, the proposed method is adaptive.

Economic sustainability is a complex system, for this reason its evaluation involves an analysis of its main elements (criteria).

Financial stability criterion determines the state of the financial resources of the company. Successful financial activity involves such a combination of financial resources, which corresponds to the requirements of the market and meets the needs of the enterprise.

În sensul restrâns al cuvântului, prin stabilitatea financiară a întreprinderii se subînțelege o cerere solvabilă, capacitatea de a asigura din surse proprii (în cazul atragerii echilibrate a creditului) investirea activă și sporirea propriilor mijloace circulante, capacitatea de a crea noi rezerve financiare (1).

Știința economică ne indică peste douăzeci de coeficienți de stabilitate economică. Cu toate acestea, recomandă pentru utilizare doar cinci coeficienți de bază, căci între acești indicatori poate fi stabilită o strânsă legătură de corelație, fiind relevați aceia dintre ei care influențează dinamica tuturor celorlalți. Indicatorii respectivi sunt: coeficientul de autonomie (Ka); coeficientul de manevrabilitate (Km); coeficientul levierului financiar (Klf); coeficientul asigurării cu mijloace circulante proprii (Kmcp); coeficientul de acoperire a datoriilor din propriul capital (Kp).

Fiecare dintre coeficienții sus-menționați caracterizează clar câte un aspect al stabilității financiare.

Indicatorul integral (Ksf) al stabilității financiare se calculează astfel:

$$Ksf = \sqrt[5]{Ka * Kp * Klf * Km * Kmcp}$$

Încă un criteriu al asigurării stabilității economice îl constituie lichiditatea suficientă și solvabilitatea întreprinderii.

Prin noțiunea de *solvabilitate*, se subînțelege capacitatea întreprinderii, în funcție de starea lichidității sale, de a-și achita toate datoriile și obligațiile față de creditorii. Prin *lichiditate*, se subînțelege capacitatea activelor de a se transforma în bani. De aici rezultă strânsa legătură corelativă dintre solvabilitate și lichiditate.

În practică, sunt utilizați acești coeficienți ai lichidității: coeficientul lichidității absolute (Kla); coeficientul lichidității intermediare (Kli); coeficientul lichidității curente (Klc); coeficientul pierderii și restabilirii solvabilității (Kprs).

În opinia noastră, din sistemul de indicatori ai stabilității economice a întreprinderii, fac parte, de asemenea, cei mai importanți indicatori ai stabilității comerciale. E vorba de coeficientul creșterii volumului de vânzări (Kcvv) și de coeficientul îmbunătățirii calității producției (Kicp).

Stabilitatea comercială (de piață) a întreprinderii este determinată, în primul rând, de competitivitatea producției sale, corespunderea acesteia cerințelor consumatorilor în ce privește calitatea, prețul, nivelul serviciilor de garanție postvânzare, sistemul de calcule etc. Stabilitatea comercială a companiei este reflectată de stabilitatea cererii de mărfuri producție proprie, de volumul suficient al vânzărilor și de dinamica pozitivă a acestuia.

Toți coeficienții sus-enunerați pot fi generalizați prin formula:

$$Kscl = \sqrt[6]{Klc * Kli * Kprs * Kcvv * Kicpr},$$

unde:

As a rule, the financial stability of an enterprise is meant to ensure a supply of its own and borrowed sources of funding.

In a narrow sense, under the financial stability of an enterprise we understand an effective demand and the ability to provide active investment and growth of working capital through its own sources (at a balanced attraction of a loan) in order to create financial reserves (1).

In Economics, there are more than two dozens of coefficients of financial stability. However, it is more expedient to use the five basic ones due to the fact that a close correlation can be set between indexes and those that affect the dynamics of the rest can be emphasized. These indexes are: autonomy coefficient (Ka), mobility coefficient (Km), and the coefficient of financial leverage (Klf), the coefficient of own working capital (Kmcp), and debt coverage coefficient from own capital (Kp).

Each of the above listed factors certainly characterizes one of the aspects of financial stability.

Here we calculate the integral index of financial stability (Ksf)

$$Ksf = \sqrt[5]{Ka * Kp * Klf * Km * Kmcp}$$

Another criterion of ensuring economic sustainability is sufficient liquidity and financial responsibility of the company.

Under *solvency* we understand the ability of the company, depending on the state of its liquidity, to timely pay its obligations out to the creditors. *Liquidity* refers to the ability to turn assets into cash. This involves a close relationship between solvency and liquidity.

In practice, the following liquidity coefficients are used: absolute liquidity coefficient (Kla), interim liquidity coefficient (Kli), the current liquidity coefficient (Klc), the coefficient of loss and restoration of financial responsibility (Kprs).

We consider that the most significant indexes, the of commercial sustainability are part of the system of indexes of economic stability of an enterprise. These are: the coefficient of sales growth (Kcn) and the growth of product quality coefficient (Kicp).

Commercial (market) stability of an enterprise is determined, above all, by the competitiveness of its products, its correspondence to the consumer demands for quality characteristics, price, level of after sales service, billing system and other variables. Commercial sustainability of a company appears in the stability of demand for its products, a sufficient volume of sales and positive dynamics.

All of the above factors can be generalized in the formula:

$$Kscl = \sqrt[6]{Klc * Kli * Kprs * Kcvv * Kicpr},$$

Kscl exprimă indicatorul integral al stabilității comerciale și lichidității.

Un important criteriu al stabilității economice îl constituie intensitatea utilizării resurselor companiei. Cei mai semnificativi indicatori ai acestui criteriu sunt: coeficientul eficienței exploatarei pământului (*Kep*); coeficientul bonității solului (*Kbs*); coeficientul rentabilității producției (*Krp*); coeficientul rentabilității vânzărilor (*Krv*); coeficientul rentabilității fondurilor de producție (*Krpf*).

Indicatorii sus-numiți demonstrează eficiența folosirii resurselor întreprinderii.

Indicatorul integral al intensității folosirii resurselor întreprinderii agricole (*Kifr*) se calculează după formula:

$$Kifr = \sqrt[5]{Kep * Krp * Krv * Krpf * Kcs * Kb}$$

Un alt criteriu al stabilității economice îl constituie stabilitatea cadrelor (socială). Stabilitatea cadrelor constă în asigurarea companiei cu numărul necesar de angajați de calificare optimă, precum și promovarea unei politici eficiente în domeniile selectării, instruirii și repartizării cadrelor.

Să relevăm, în urma analizei stabilității economice, cei mai importanți indicatori ai tendinței sociale: coeficientul de calificare a salariaților (*Kcs*); coeficientul de stabilitate a cadrelor (*Ksc*); coeficientul de salarizare (*Ks*); coeficientul demisionărilor colaboratorilor din proprie dorință (*Kddp*); coeficientul de bunăstare a membrilor personalului (*Kbp*).

Indicatorul integral al stabilității sociale a întreprinderii agricole (*Kss*) se calculează conform formulei:

$$Kss = \sqrt[5]{Kcs * Ksc * Ks * Kddp * Kbp}$$

Stabilitatea tehnică de producție influențează rentabilitatea economică a întregii sfere productive și indică gradul de eficiență al mijloacelor și obiectelor de muncă, utilizate în procesul de producere a produselor agricole, într-un volum necesar reproducției largite, ținând cont, totodată, de gradul de uzură al acestora.

Metodologia evaluării complexe a stabilității economice include o serie de indicatori ai activității tehnico-industriale a întreprinderii: asigurarea cu fonduri (*Af*); înzestrarea cu fonduri (*If*); coeficientul de înnoire a fondurilor fixe (*Kif*); coeficientul de utilitate a fondurilor fixe (*Kuf*); coeficientul capacității de producție (*Kcp*); coeficientul de randament al fondurilor (*Krf*); coeficientul de eficiență al materialelor (*Kem*); coeficientul de ritmicitate (*Kr*).

Indicatorul integral al stabilității tehnico-industriale (*Ksti*) va fi determinat astfel:

$$Ksti = \sqrt[8]{Af * If * Kif * Kuf * Kcp * Krf * Kem * Kr}$$

Toate întreprinderile pot fi clasificate în două categorii: stabile și instabile. Deși există și întreprinderi al

Kscl – integral index of commercial sustainability and liquidity.

An important criterion of economic sustainability is the intensity of the use of company resources. The most important indicators of this criterion are: land use efficiency coefficient (*Kep*), the coefficient of land quality (*Kbs*), enterprise effectiveness coefficient (*Krp*), the coefficient of sales effectiveness (*Krv*), and the coefficient of productive assets effectiveness (*Krpf*).

The presented indicators reveal the efficiency of the enterprise resources.

Here the integral index of the intensity of resources use in an agricultural enterprise (*Kifr*) is calculated:

Another criterion of the economic sustainability is social (personnel) stability. Personnel stability is when a company has a sufficient number of employees with the highest and most appropriate skills, as well as ensuring effective policies in the field of selection, training and placement of employees.

Here we specify the most significant, in terms of analysis of economic stability, socially orientated parameters: the coefficient of personnel qualification (*Kcs*), the coefficient of personnel stability (*Ksc*), the coefficient of wages (*Ks*), the coefficient of employees' resignations (*Kddp*) ratio of staff welfare (*Kbp*).

We define the integral index of social sustainability at agricultural enterprises (*Kss*) as follows:

$$Kss = \sqrt[5]{Kcs * Ksc * Ks * Kddp * Kbp}$$

Production and technical stability affect the economic effectiveness of the whole production and represent the effectiveness of resources and tools of labour used in the production of agricultural products, in the quantity needed for expanded reproduction, considering the degree of their deterioration.

The methodology of integrated assessment of economic sustainability includes the following indexes of production and technical activity: funds provision (*Af*), funds per employee (*If*), the coefficient of renewal of basic funds (*Kif*), the coefficient of suitability of basic funds (*Kuf*), the coefficient of production capacity (*Kcp*), the coefficient of funds productivity (*Krf*), the coefficient of material productivity (*Kem*), the coefficient of rhythmicity (*Kr*).

Here is the definition of the integral index of industrial and technical stability (*Kits*):

All companies can be conditionally divided into stable and unstable, but there are also those

căror indicator integral de stabilitate economică se află la un nivel ceva mai înalt decât pragul de jos al normativului, asemenea companii sunt relativ stabile (sau insuficient de stabile). Așadar, există trei zone de stabilitate:

- zona de instabilitate (indicatorul integral al stabilității economice nu depășește pragul de jos al normativului);
- zona stabilității relative (indicatorul integral de stabilitate economică depășește nesemnificativ pragul de jos al normativului);
- zona stabilității înalte (indicatorul integral de stabilitate economică depășește mult cota normativă).

Astfel, valoarea calculată a indicatorului integral indică zona de stabilitate în care se află întreprinderea și, pornind de la acest rezultat, sunt determinate strategia și tactica dezvoltării viitoare a companiei.

whose integral index of economic stability is at a level slightly above the lower boundary of the standard. These companies are relatively stable (or low stable). Thus, there are three sectors of stability:

- zone of instability (integral index of economic stability does not cross the lower level of standard);
- zone of low stability (integral index of economic stability slightly crosses the lower level of standard);
- zone of high stability (integral index of economic stability is higher than the standard with a reserve).

Thus, the value of the integral index identifies the zone in which the enterprise is and based on these data the strategy and tactics of further development is determined.

Bibliografie/Bibliography:

1. Ильичева С.В. *Экономические основы финансового механизма в сельском хозяйстве*. – М., 1998 г. стр.14.

CADRUL NORMATIV-JURIDIC DE FUNCȚIONARE A SISTEMULUI EDUCAȚIONAL DIN REPUBLICA MOLDOVA, ABORDAT PRIN PRISMA POTENȚIALULUI ECONOMIC

*Drd., lector superior universitar,
Tatiana BUCOS, ASEM*

Pornind de la impactul fenomenului educațional asupra potențialului economic al unei țări, statul se implică în funcționarea sistemului educațional, în vederea racordării finalităților educației la necesitățile social-economice ale țării. Una dintre direcțiile de implicare ale statului în sfera educației constă în constituirea cadrului normativ-juridic de funcționare a sistemului educațional. Articolul dat este axat pe analiza abordărilor oficiale ale impactului educației asupra potențialului economic al Republicii Moldova, în conformitate cu actele legislative ce vizează sistemul educațional, și reliefaarea locului educației în strategiile de dezvoltare, pe termen mediu și lung, ale țării.

Cuvinte-cheie: potențial economic, educație, sistem educațional, cadrul normativ-juridic, capital uman.

Caracterul dinamic al economiei în epoca cunoașterii scoate în evidență necesitatea concentrării cercetărilor teoretice pe reliefaarea factorilor determinanți ai potențialului economic, dimensiunile cărui determină atât gradul de competitivitate al economiilor naționale, cât și capacitatea acestora de a atinge o creștere economică sustenabilă. Tendințele înregistrate astăzi la nivel mondial demonstrează extinderea cotei componenteii umane în structura potențialului economic, performanțele factorului uman fiind subordonate calităților imprimite resurselor umane în cadrul sistemului educațional. În aceste condiții, apare necesitatea implicării statului în mecanismul de funcționare a sistemului educațional, în vederea racordării finalităților sistemului educațional la obiectivele de dezvoltare social-economică a țării. O primă direcție de implicare a administrațiilor publice, pe această direcție, se realizează prin prisma constituirii cadrului normativ-juridic de funcționare a sistemului educațional.

Cadrul normativ-juridic de funcționare a sistemului educațional din R. Moldova are menirea de a forma principiile conceptuale și metodologice de dezvoltare ale educației, în conformitate cu poziția oficială a statului vizavi de locul educației, atât în formarea și menținerea statalității, cât și în dezvoltarea social-economică a țării. Constituirea cadrului legislativ are loc în baza dreptului fundamental la învățătură și stabilirii învățământului general drept nivel educațional obligatoriu pentru cetățenii Republicii Moldova, prevăzut de Constituție (articolul 35).

THE NORMATIVE AND REGULATORY FRAMEWORK OF MOLDOVAN EDUCATION SYSTEM UNDER THE ECONOMIC POTENTIAL APPROACH

*PhD candidate, Senior lecturer,
Tatiana BUCOS, ASEM*

Starting from the educational phenomenon impact on the economic potential of a country, the state is involved in the functioning of the education system in order to align the education outcomes to the socio-economic needs of the country. One of the directions of state involvement in education is the establishment of a regulatory and legal framework for the education system operation. The present article is focused on formal approaches of analyzing the impact of education on Moldova's economic potential, in accordance with legislation on education; highlights the role of education and determines the role of education in the medium and long-term development strategies of Moldova.

Keywords: economic potential, education, education system, regulatory and legal framework, human capital.

The dynamic nature of economy in the knowledge era, highlights the need to focus the theoretical research towards determining the main factors of the economic potential, as its size determines both, the degree of competitiveness of national economies and their ability to achieve sustainable economic growth. Current global trends show an increase in the share of the human component in the structure of economic potential, human factor performances are subordinated to the features of human resources within the education system. Under these conditions, there arises the need of the state involvement in the functioning mechanism of the education system, in order to align the aims of the education system to socio-economic development objectives of the country. The first action of public administration involvement in this regard is achieved through developing a regulatory and legal framework for the education system operation.

Regulatory and legal framework for the education system operation in Moldova is intended to form the conceptual and methodological foundations of the education development in accordance with the official position of the state towards the place of education, both in building and maintaining statehood and country's social and

Importanța educației pentru dezvoltarea social-economică a Republicii Moldova a determinat catalogarea educației drept prioritate națională, legislativ declarată, poziția statului în raport cu impactul social-economic al educației fiind regăsită în diverse acte cu caracter normativ-juridic:

- **Concepția dezvoltării învățământului în Republica Moldova** – Modernizarea conținutului învățământului devine factorul primordial al progresului social-economic, contribuind, în acest fel, la dezvoltarea societății și consolidarea statului de drept; [5]
- **Legea învățământului** – Învățământul în Republica Moldova constituie o prioritate națională (articolul 3). Obiectivul educațional major al școlii constă în dezvoltarea liberă, armonioasă a omului și formarea personalității creative, care se poate adapta la condițiile în schimbare ale vieții (articolul 5); [6]
- **Strategia consolidată de dezvoltare a învățământului pentru anii 2011–2015** – Sistemul de învățământ are un rol primordial în crearea premiselor pentru dezvoltarea umană durabilă și edificarea unei societăți bazate pe cunoaștere. ... educația reprezintă o prioritate națională, devenind factorul de bază în ... reproducerea și dezvoltarea capitalului uman; [11]
- **Codul Educației al Republicii Moldova (proiect 2010)** – Educația reprezintă prima prioritate națională și factorul primordial al dezvoltării durabile a societății, bazată pe cunoaștere. Prin politica sa în domeniul educației, statul asigură ... mecanismul principal al reproducerii și dezvoltării capitalului uman (articolul 4); [1]
- **Concepția modernizării sistemului de învățământ din Republica Moldova (proiect 2010)** – Învățământul ar putea juca un important rol de sprijin în facilitarea soluționării problemelor social-economice, generate de nivelul sporit al inflației, de migrație, șomaj și situația demografică nefavorabilă. Învățământul este un parametru important al calității vieții, societății, factor de bază al dezvoltării ei durabile. [2]
- **Educația-2020. Strategia sectorială de dezvoltare pentru anii 2012-2020 (proiect 2012)** – Educația, reprezentând o prioritate națională, constituie factorul de bază în transmiterea și crearea de noi valori culturale și general-umane, de reproducere și de dezvoltare a capitalului uman și are un rol primordial în crearea premiselor pentru dezvoltarea umană durabilă și edificarea unei societăți bazate pe cunoaștere.

În conformitate cu cadrul normativ-juridic al Republicii Moldova, educația are menirea de a asigura atât

economic development. Elaboration of the legal framework is performed under the fundamental right to education and sets the general education as a compulsory for the citizens of Moldova, under the Constitution (article 35).

The importance of education in the social and economic development of Moldova sets education as a national priority, legally declared; the State's position regarding the socio-economic impact of education is found in various regulatory legal acts:

- **Concept of Education Development in the Republic of Moldova** – Modernization of educational content becomes the main factor of social and economic progress, thereby contributing to society development and consolidating the rule of law; [5]
- **Law on Education** – Education in the Republic of Moldova is a national priority (article 3). The major educational goal of schools is free and harmonious development of individuals and forming a creative personality that can adapt to changing conditions of life. (article 5); [6]
- **2011-2015 Consolidated Strategy for Education Development** – The education system plays a crucial role in creating conditions for sustainable human development and building a knowledge-based society. ... education is a national priority, becoming the main factor in ... reproducing and developing the human capital; [11]
- **Education Code of the Republic of Moldova (Draft 2010)** – Education is the first national priority and the basic factor for a sustainable development of the society based on the knowledge. Through its education policy the state ensures ... the basic mechanism of reproduction and development of human capital (article 4); [1]
- **Concept of Modernization of the Education System in the Republic of Moldova (Draft 2010)** – Education could play an important supportive role in helping solve social and economic problems caused by the high level of inflation, migration, unemployment and unfavorable demographic situation. Education is an important parameter of quality of life, society, the basic factor of its sustainable development. [2]
- **Education – 2020 Sector development strategy for 2012-2020 (Draft 2012)** – Education, representing a national priority, is the basic factor in the transmission and creation of new cultural and general human values, in reproducing and developing the human capital.... and plays a crucial role in

integrarea eficientă a individului în sistemele sociale, cât și de a contribui la promovarea intereselor naționale. Declarată prioritate națională, educația s-a aflat permanent în centrul atenției statului, în același timp, autorii studiului „Educația și dezvoltarea umană: provocări curente și de perspectivă” evaluează cadrul normativ-juridic în care își desfășoară activitatea sistemul de învățământ din Republica Moldova, ca fiind instabil și incoerent [4]. O astfel de calificare este fundamentată de un șir de caracteristici aferente mediului normativ-juridic, pe fundalul căruia își desfășoară activitatea sistemul educațional din R. Moldova. Astfel, deși reformele din învățământ au fost inițiate imediat după obținerea Independenței în anul 1991, viziunea oficială a statului asupra viitorului sistemului educațional a fost expusă abia la sfârșitul anului 1994 prin adoptarea de către Parlament a *Concepției dezvoltării învățământului*. În baza concepției, Parlamentul Republicii Moldova a adoptat, în 1995, *Legea învățământului*, care a stabilit principiile și obiectivele educației, structura sistemului și modul de organizare a învățământului, legea fiind modificată până în prezent de 41 de ori. În același timp, deși *Legea învățământului*, din 1995, prevăzuse elaborarea *Programului de stat de dezvoltare a învățământului*, adoptat abia în anul 1999, a fost substituit în 2005 prin *Programul de modernizare a sistemului educațional*. După expirarea termenelor de implementare, la nici unul din programele elaborate nu au fost analizate rezultatele implementării.

Calificativele de *incoerent* și *instabil* atribuite cadrului normativ-juridic sunt fundamentate și pe neimplementarea, până în prezent, a unor prevederi fundamentale ale *Concepției dezvoltării învățământului* și *Legii învățământului*, precum elaborarea și implementarea, în volum deplin, a standardelor educaționale de stat, asigurarea autonomiei instituțiilor de învățământ, crearea unui sistem de evaluare independentă a performanțelor învățământului. Implementarea autonomiei instituțiilor de învățământ superior începe abia în anul 2013, în urma aprobării de către Parlamentul Republicii Moldova a modificărilor la *Legea învățământului* în data de 11.07.2012 [7], odată cu care se intenționează și inițierea sistemului de evaluare independentă a performanțelor respectivelor instituții, aceasta fiind una din precondițiile autonomiei.

În vederea constituirii unui cadru legislativ capabil să asigure o bună și eficientă funcționare a sistemului educațional din R. Moldova, s-a încercat de câteva ori, începând cu anul 2005, elaborarea unui Cod al Educației, menit să substituie *Legea învățământului*, dar care nu a fost adoptat nici până în prezent (proiectul propus în 2005 după discuțiile publice nu a fost examinat de către Guvern; proiectul propus în anul 2008, după aprobarea în Parlament, nu a fost promulgat de către președintele Republicii Moldova, ulterior fiind retras; proiectul propus în 2010 a fost discutat de către Guvern și întors pentru a fi perfecționat, fără ca să ajungă până în prezent pentru discuții în Parlament). Ca rezultat, *Legea Învățământului*, adoptată în 1995, cu

creating conditions for sustainable human development and building a knowledge-based society.

In accordance with the normative legal framework of Moldova, education is meant to ensure the effective integration of the individual in social systems and to contribute to the promotion of national interests. Being declared a national priority, education has always been in the spotlight of the state, while the authors of “*Human Education and Development: Current and Future Challenges*” appreciate the normative legal framework of the education system in Moldova as unstable and incoherent [4]. Such an assessment is based on a number of features of normative legal environment of the education background in Moldova. Thus, even though education reforms were initiated soon after independence in 1991, the official vision of the state on the future education system was exposed only at the end of 1994 with the adoption by Parliament of *Concept for Educational Development*. Based on this concept, the Parliament of the Republic of Moldova has adopted the *Law on Education* in 1995, which established the principles and objectives of education, the structure and organization of education, the law was amended so far 41 times. Meanwhile, although the *Law on Education*, adopted in 1995, provided the elaboration of a *State Program of Education Development*, which was adopted only in 1999 and replaced in 2005 by the *Modernization Program of Educational System*. After the implementation deadlines for neither of the programs were analyzed implementation outcomes.

The appreciations as *incoherent* and *unstable*, given to normative and regulatory framework, are based on non-implementation until now of some fundamental provisions of the *Concept for Educational Development* and *Law on Education*, as well as the complete elaboration and implementation of the state educational standards, ensuring the autonomy of educational institutions, creating a system of independent education evaluation. The implementation of higher education institutions autonomy started only in 2013, following the approval by the Parliament of Moldova of amendments to the *Law on Education* of 11.07.2012 [7], simultaneously being intended and initiated the system of independent performance evaluation of these institutions, these being one of the preconditions of autonomy.

In order to form a legal framework, capable of ensuring proper and efficient functioning of the education system in Moldova, there were several attempts since 2005, developing a Code of Education, meant to substitute the *Law on Education*, but it was not adopted yet (the project proposed in 2005 following public discussions was not examined by the Government; the project proposed in 2008

modificările ulterioare, reglementează, în continuare, funcționarea sistemului educațional, fără ca această lege să creeze o viziune clară asupra misiunii, obiectivelor și modului de funcționare a sistemului educațional, în pofida faptului că educația este declarată prioritatea națională numărul unu a Republicii Moldova.

Chiar dacă, în Concepția dezvoltării învățământului, aprobată în 1994, conținutul învățământului este apreciat drept factor primordial al progresului social-economic, Legea învățământului nu face nicio referință la implicarea învățământului în mecanismul de asigurare a acestui progres. Conform articolului 5 al Legii învățământului, obiectivul educațional major al școlii constă în dezvoltarea liberă, armonioasă a omului și formarea personalității creative, care se poate adapta la condițiile în continuă schimbare ale vieții [6], legea nefăcând unele referințe atât la idealul educațional, cât și la finalitățile educaționale care ar fi corelate cu obiectivul de dezvoltare social-economică a Republicii Moldova. În aceste condiții, putem concluziona că Legea învățământului, care formează fundamentul de funcționare și dezvoltare al întregului sistem educațional din R. Moldova, începând cu anul 1995, nu face nicio conexiune cu economia reală. În același timp, sistemul educațional fiind implicat nemijlocit în formarea potențialului uman al țării, este considerat componentă-cheie în valorificarea întregului potențial economic, în condițiile economiei cunoașterii. Lipsa acestor conexiuni în baza normativ-juridică determină, în cele din urmă, neconcordanța finalităților sistemului educațional cu exigențele economiei reale și, respectiv, incapacitatea integrării eficiente a absolvenților instituțiilor de învățământ în procesele social-economice.

Chiar și în condițiile inexistenței, în R. Moldova, a mediului normativ-juridic adecvat dezvoltării unui sistem educațional, care ar corespunde exigențelor economiei cunoașterii, conștientizarea, la nivel guvernamental, a unor efecte pe care le are educația asupra dezvoltării social-economice a țării, a impus corelarea oportunităților de dezvoltare ale Republicii Moldova cu eficientizarea sistemului educațional, ceea ce a determinat integrarea unor eventuale reforme ale sistemului educațional în strategiile naționale de dezvoltare.

Strategia națională de dezvoltare pe anii 2008-2011 [8]

Strategia urmărește obiectivul fundamental de creare a condițiilor de îmbunătățire a calității vieții populației prin consolidarea fundamentului necesar creșterii economice robuste, durabile și incluzive. Conform Strategiei, consolidarea fundamentelor creșterii economice presupune implementarea unui șir de programe și măsuri axate pe 7 priorități strategice, printre care *dezvoltarea resurselor umane, creșterea gradului de ocupare și promovare a incluziunii sociale*, care prevede, printre altele, *îmbunătățirea calității și sporirea accesului echitabil la serviciile educaționale*. Conform textului Strategiei, educația joacă un rol esențial în combaterea sărăciei și asigurarea creșterii economice durabile, iar pentru a valorifica această

after the Parliament approval was not promulgated by the President of the Republic of Moldova and was subsequently withdrawn; the project proposed in 2010 was discussed by the Government and returned for improvements has not reaching to be discussed in the Parliament so far). Consequently, the Law on Education, adopted in 1995, further amended, is still in force, regulating the education system without having a clear vision of the mission, objectives and how the education system should operate, despite the fact that education is declared the number one national priority of Moldova.

Even though the in the Concept of education development, approved in 1994, the content of education is considered as the primary factor of social and economic progress, the Law on Education makes no reference to education involvement in the mechanism of ensuring this progress. According to Article 5 of the Law on Education, the major educational goal of the school is free and harmonious development of individuals and forming a creative personality, able to adapt to changing life conditions [6]. However, the law does not refer to educational ideal or educational aims, which should be linked to the country's socio-economic development objective. Under these circumstances, we can conclude that the Law on Education, which is the basis of operation and development of the whole education system in Moldova since 1995, makes no connection with the real economy, while education is directly involved in the formation of the country's human potential, considered a key component in realizing the full economic potential in a knowledge economy. The lack of these basic connections in the normative and regulatory basis, ultimately determines the noncompliance of outcomes of the education system with the real economy requirements and therefore the graduates of educational institutions can not efficiently integrate in the socio-economic processes.

Even though Moldova lacks an adequate normative and regulatory environment for the education system development, that would meet the requirements of the knowledge economy, awareness, at government level, of the influence of education on the country's socio-economic development, imposed correlation of Moldova's development opportunities to streamline the education system, which resulted in the integration of some eventual reforms of the education system in national development strategies.

National Development Strategy for 2008-2011 [8]

The main objective of the Strategy aims to create conditions for improving the quality of life by strengthening the necessary foundation for the robust, sustainable and inclusive economic growth. According to the Strategy, strengthening the foundations of economic growth involves implementation of a number of programs and

oportunitate, este necesară asigurarea unui acces echitabil la serviciile de educație și calitatea adecvată a acestora. Integrarea obiectivului de asigurare a calității serviciilor educaționale în Strategie este argumentată prin aportul calității serviciilor educaționale la creșterea competitivității capitalului uman și a gradului de coeziune socială.

În Planul de acțiuni privind implementarea Strategiei naționale de dezvoltare pe anii 2008-2011, zece din cele patruzeci și trei de acțiuni orientate către atingerea priorității „Dezvoltarea resurselor umane, creșterea gradului de ocupare și promovare a incluziunii sociale” presupun modificări în cadrul sistemului de învățământ. În același timp, acțiunile preconizate nu prevăd schimbări de esență ale acestuia. În Planul de acțiuni, sunt absente acțiunile orientate către reconceptualizarea finalităților procesului educațional în intenția de corelare a acestor finalități cu obiectivul de stimulare a competitivității capitalului uman și aprofundare a gradului de coeziune socială, așa cum este abordat, în textul Strategiei, aportul educației la consolidarea fundamentului pentru o creștere economică robustă, durabilă și incluzivă.

Relansăm Moldova. Prioritățile de dezvoltare pe termen mediu (Raport pentru ședința Grupului Consultativ de la Bruxelles din 24 martie 2010) [10].

În textul Raportului, politicile educaționale ale statului, precum și cele din domeniul sănătății publice, a protecției sociale sunt subordonate performanțelor economice ale țării, fără a fi abordată corelația acestora în direcția opusă. O astfel de viziune asupra educației determină abordarea sistemului educațional doar din perspectiva statutului de domeniu al cheltuielilor publice, fără a specifica locul sistemului educațional în relansarea economică a țării. Conform Raportului, în Republica Moldova alocațiile bugetare pentru educație sunt destul de mari, potrivit standardelor regionale, depășind 8% din PIB. Cu toate acestea, sistemul învățământului nu reușește să asigure calitatea pentru toate etapele educației, fiind înregistrate rezultate deosebit de modeste, în special, în învățământul primar și în învățământul profesional.

Moldova 2020. Strategia națională de dezvoltare: 7 soluții pentru creșterea economică și reducerea sărăciei [9]

Strategia Națională de Dezvoltare „Moldova 2020” reflectă viziunea guvernului privind dezvoltarea economică susținută pe termen lung, pornind de la constrângerile de dezvoltare, caracteristice economiei naționale. Sub aspectul obiectivelor strategice pe termen lung, Strategia este focalizată pe șapte priorități de dezvoltare, pe poziția unu fiind plasată **Racordarea sistemului educațional la cerințele pieței forței de muncă, în scopul sporirii productivității forței de muncă și majorării ratei de ocupare în economie**. Una dintre cele șapte soluții orientate spre creșterea economică și reducerea sărăciei din R. Moldova, prevăzute de către Strategie, vizează sistemul

measures focused on seven strategic priorities, including **Human resources development, increasing employment and social inclusion**, which provides, among others, *Quality improvement and enhancing equitable access to educational services*. The Strategy states that education plays an essential role in reducing poverty and ensuring sustainable economic growth, but in order to make use of this opportunity it is necessary to ensure equitable access to quality education services. The objective of ensuring quality educational services is justified by the contribution of educational services to human capital competitive growth and social cohesion.

10 of the 43 priority actions of the Action plan on the implementation of the National Development Strategy for 2008-2011, aimed at achieving “Human resources development, increasing employment and promoting social inclusion”, involve changes in the education system; however, the proposed actions do not require essential changes. However, the Action plan lacks actions oriented towards revision of education outcomes, regarding the intention to correlate them with the objective to stimulate the human capital competitiveness and enhancing the degree of social cohesion; as stated in the Strategy for strengthening the foundation of a robust, sustainable and inclusive economic growth.

Rethink Moldova. Priorities for Medium Term Development (Report of the Consultative Group Meeting in Brussels, 24 March 2010) [10].

The state educational policies, along with those of public health, social protection are subordinated to the country’s economic performances, though their correlation in the opposite direction is not considered. Such a vision of education determines addressing education system just in terms of public spending, without specifying the role of education system in the country’s economic recovery. According to the report, in the Republic of Moldova budgetary allocations for education are quite high by regional standards, exceeding 8% of GDP, however the education system fails to produce quality at all stages of education, with particularly poor outcomes in primary education and vocational education.

Moldova 2020. National Development Strategy: 7 solutions for economic growth and poverty reduction [9]

The National Development Strategy “Moldova 2020” reflects the Moldovan Government’s vision for long-term sustainable economic development based on development constraints characteristic to the national economy. In terms of long-term strategic objectives, the Strategy is focused on seven development priorities, the first of which is: **Aligning the education system to labor market needs in order to enhance labor productivity and increase the employment in the economy**. One

educațional, educația fiind considerată una dintre problemele critice ale dezvoltării Republicii Moldova, dificultatea constând în neconcordanța rezultatelor sistemului educațional cu cerințele economiei reale.

Spre deosebire de strategiile elaborate anterior, în strategia „Moldova 2020”, se încearcă abordarea sistemului educațional prin prisma impactului asupra capacităților de dezvoltare ale economiei naționale, printre problemele ce frânează această dezvoltare fiind enumerate divergențele apărute între cerere și ofertă pe piața muncii, atât în raport cu structura, cât și cu calitatea forței de muncă. În textul strategiei, se încearcă evidențierea caracterului multidimensional de influență a educației asupra oportunităților de dezvoltare economică a țării, în același timp, canalele de influență fiind prezentate într-o manieră, după aprecierea noastră, confuză și parțială:

- 1) creșterea volumului fizic al forței de muncă, ca factor direct al funcției de producție;
- 2) sporirea eficienței utilizării unei unități a forței de muncă (productivitatea factorului de producție);
- 3) stimularea investițiilor interne la nivel național și deschiderea de noi locuri de muncă grație manifestării abilităților manageriale și inițiativei private a absolvenților;
- 4) atractivitatea mai mare pentru investitorii străini;
- 5) reducerea cheltuielilor angajatorilor pentru reprofilarea și creșterea calificării forței de muncă existente prin dezvoltarea unor noi abilități și competențe, generate de o economie bazată pe cunoștințe;
- 6) înregistrarea unor inovații și tehnologii moderne.[5]

Abordarea confuză și incompletă a canalelor de influență a rezultatelor fenomenului educațional asupra performanțelor economice a determinat elaborarea unui set de măsuri, care ar permite doar parțial eficientizarea procesului educațional și racordarea acestuia obiectivului de constituire a fundamentelor necesare dezvoltării durabile. Din vizorul obiectivelor strategice de dezvoltare a sistemului educațional, dispare și de această dată conceptualizarea educației prin prisma competențelor. Totodată, are loc orientarea obiectivelor strategice de dezvoltare către racordarea învățământului profesional (vocațional, mediu tehnic, superior) la necesitățile economiei naționale, învățământul general fiind ignorat.

Impactul pozitiv scontat al reformelor din sistemul educațional prevăzute de strategia „Moldova 2020” ar fi, în opinia noastră, foarte benefic. Cu toate acestea, este lipsit de unele justificări logice. Conform estimărilor, măsurile preconizate în vederea racordării ofertei educaționale la exigențele pieței muncii ar exercita un real impact asupra următorilor parametri:

of the 7 solutions oriented towards economic growth and poverty reduction in Moldova, aim the education system, since education is considered one of the critical issues of Moldova's development, the problem is the non-compliance of education system results with real economy needs.

Unlike previously developed strategies, the strategy of “Moldova 2020” attempts to approach the education system through the impact on national economy development capacities, among the problems that hinder this development is the correlation between labor market supply and demand, both regarding the structure and quality of labor force. The text of the strategy seeks to highlight the multidimensional character of education influence on the country's economic development opportunities, while channels of influence are, as we consider, confuse and partial:

- 1) the volume of physical labor, as a direct factor of production, increases,
- 2) the efficiency of using a unit of labor (productivity factor productivity) increases,
- 3) encouraging domestic investments at the national level and new jobs creation due to manifested managerial skills and personal initiative of the graduates;
- 4) greater attractiveness for foreign investors;
- 5) reduced employers' costs to re-shape and enhance the current workforce skills by developing new skills and competencies generated by an economy based on knowledge;
- 6) innovation and modern technologies [5].

Confused and incomplete approach of education channels of influence on economic performance has determined the development of a set of measures that allow only partial effectiveness of educational process and its correlation to the objective of establishing the foundations for sustainable development. The strategic development objectives of the education system, this time also lack the correlation of education in terms of skills, while the orientation of strategic development towards correlation of professional education (vocational, technical, higher) to the needs of the national economy, general education are being ignored.

The expected impact of the education system reforms, provided by the strategy “Moldova 2020” is, in our opinion, very optimistic, while lacking some logical justification. According to estimations, the measures envisaged in order to correlate the educational offer to labor market demands would have an impact on the following parameters:

Tabelul 1 / Table 1

**Obiectivele specifice privind racordarea ofertei forței de muncă la cerințele pieței,
conform Strategiei „Moldova 2020” /
Specific objectives related to labor supply correlated to the market demand,
according to Strategy “Moldova 2020”**

Indicatori de monitorizare/ Monitoring indicators	2010	2015	2020
Rata șomajului / Unemployment rate, %	7,4	6	4
Exodul tinerilor / Outflow of young labor force, %	17,7	15	10
Ponderea angajatorilor satisfăcuți de calitatea forței de muncă / Share of employers satisfied with labor force quality, %	15(2011)	40	60
Ponderea absolvenților angajați care susțin că au nevoie de instruire suplimentară după absolvire / Share of employed graduates that claim to need additional training after graduation, %	40	20	10

Sursă: Moldova 2020. Strategia națională de dezvoltare: 7 soluții pentru creșterea economică și reducerea sărăciei, pag. 18./ Source: Moldova 2020. National Development Strategy: 7 solutions for economic growth and poverty reduction, page 18.

Conform Strategiei, parametrii prezentați în tabel urmează a fi atinși, grație sporirii calității procesului educațional în urma aplicării măsurilor strategice preconizate, capabile să asigure un climat investițional atractiv și benefic, datorită forței de muncă calificate, responsabile, flexibile, ce va contribui la sporirea productivității muncii și a competitivității. Astfel, chiar dacă măsurile pentru reformarea sistemului educațional, așa cum sunt văzute de către autorii Strategiei, nu sunt axate nemijlocit pe calitatea și caracteristicile *output*-ului sistemului educațional, se prevede că acestea vor reuși să transforme forța de muncă într-una calificată, responsabilă și flexibilă.

În concluzie, chiar dacă în R. Moldova educația este declarată prioritate națională începând cu anul 1995, prin adoptarea Legii învățământului, baza normativ-juridică pe care se sprijină funcționarea sistemului educațional nu reprezintă o viziune clară în raport cu modul de implicare a educației în valorificarea potențialului uman și, respectiv, în dezvoltarea social-economică a Republicii Moldova. La rândul său, analiza strategiilor de dezvoltare, pe termen mediu și termen scurt, a R. Moldova scoate în evidență înțelegerea parțială de către factorii de decizie a impactului economic al educației asupra performanțelor economice, respectiv, asupra eventualelor posibilități de implicare a politicilor educaționale în dezvoltarea durabilă a țării. În aceste condiții, atât cheltuielile curente ale statului orientate către finanțarea sistemului de învățământ, cât și investițiile în reformele educaționale sunt caracterizate de un nivel scăzut al impactului asupra *output*-ului macroeconomic. Această situație face necesară atât revizuirea cadrului normativ-juridic din domeniul educației, cu implicarea reprezentanților tuturor subiecților interesați (părinți, studenți, cadre didactice, oameni de afaceri, administrații locale, reprezentanți ai societății civile), cât și intensificarea cercetărilor de identificare a eventualelor implicații ale educației din R. Moldova în dezvoltarea social-economică a țării.

According to the strategy, the indicators presented in the table are to be achieved, by increasing the quality of educational process following the envisaged strategic measures able to create an attractive and beneficial investment climate, due to skilled, responsible and flexible labor force, which will help enhance productivity and competitiveness. Thus, even though the measures regarding the education system reform, as seen by the authors of the Strategy, are focused directly on the quality and output characteristics of the education system, we insist that they should be able to change the labor force into skilled workforce, responsible and flexible.

In conclusion, although in Moldova education is declared a national priority, starting with 1995 by the adoption of the Law on Education, the normative and regulatory basis of the education system does not form a clear vision regarding the involvement of education in the best use of human potential and the socio-economic development of the country. In turn, the analysis of Moldova's medium and short-term development strategies highlights the fact that decision makers understand partially the economic impact of education on economic performance and thus, the possibility of using the educational policies for the country's sustainable development. Under these conditions, both, the current spending on education system and the investment in educational reforms are characterized by a low impact on macroeconomic output. This makes it necessary to review the normative and regulatory framework on education, involving all interested subjects: parents, students, teachers, businessmen, local governments, civil society and increased research in order to identify any implications of education in Moldova on the country's socio-economic development.

Bibliografie/Bibliography:

1. Codul Educației al Republicii Moldova (proiect 2010). www.pro-science.asm.md
2. Concepția modernizării sistemului de învățământ din Republica Moldova (proiect 2010), www.edu.md
3. Educația – 2020. Strategia sectorială de dezvoltare pentru anii 2012-2020 (proiect 2012), www.edu.md
4. Educația și dezvoltarea umană: provocări curente și de perspectivă. Document de politici. Otter, T., Barbăroșie, A., Gremalschi, A. PNUD Moldova, Chișinău, 2010, pag. 48.
5. Hotărârea Guvernului nr. 337-XIII din 15.12.94, cu privire la Concepția dezvoltării învățământului în Republica Moldova și la formarea Consiliului coordonator pentru desfășurarea reformei învățământului, Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr.17-18/172 din 24.03.1995.
6. Legea RM învățământului, nr. 547 din 21.07.95, <http://lex.justice.md>
7. Legea RM pentru modificarea și completarea unor acte legislative, nr. 178 din 11.07.2012, <http://lex.justice.md>
8. Legea RM pentru aprobarea Strategiei naționale de dezvoltare pe anii 2008-2011, nr. 295 din 21.12.2007.
9. Moldova 2020. Strategia națională de dezvoltare: 7 soluții pentru creșterea economică și reducerea sărăciei. <http://www.cancelaria.gov.md>
10. Relansăm Moldova „Prioritățile de dezvoltare pe termen mediu”. Raport pentru ședința Grupului Consultativ de la Bruxelles, 24 martie 2010. <http://www.cancelaria.gov.md>
11. Strategia consolidată de dezvoltare a învățământului pentru anii 2011-2015. Aprobata prin ordinul ministrului educației nr. 849 din 29. 11. 2010, www.edu.md

RELEVANȚA INDICATORILOR ÎN MĂSURAREA PERFORMANȚELOR ÎNTRINDERII

*Prof. univ. dr. Neculai TABĂRĂ,
Drd. Andreea VASILIU,
Universitatea "Alexandru Ioan Cuza",
Iași, România*

Procesul de fundamentare a deciziilor economice trece printr-o schimbare dată, în principal, de renunțare la criteriile bazate pe venitul contabil și orientare către cele ce vizează valoarea creată pentru acționari. Un nou model de management financiar, mai precis cel bazat pe valoare, încearcă să ofere o structură teoretică acestor noi principii plecând de la ideea fundamentală care susține că scopul conducerii unei companii este maximizarea averii acționarilor. Managementul bazat pe valoare devine, astfel, una dintre filosofii promovate, din ce în ce mai mult, de marile firme internaționale de consultanță financiar-contabilă. Acest nou domeniu încearcă, pe cât posibil, să înlăture deficiențele generate de analiza tradițională și să creeze noi instrumente de analiză a performanței unei companii, culturii organizaționale, eficienței manageriale. Prezentul articol realizează o incursiune în domeniul managementului prin valoare, prezentând legăturile acestuia cu domeniul contabilității. În aceeași măsură, sunt amintiți principalii indicatori de performanță.

Cuvinte-cheie: valoarea economică adăugată, profit pe acțiune, rentabilitatea capitalului, rentabilitatea investițiilor, performanță.

Clasificare JEL: D46, G11, L25, L74, M41

1. INTRODUCERE

Începutul mileniului trei și, implicit, criza financiară internațională au adus spre analiză numeroase probleme privind mediul de afaceri și performanța companiilor. Dificultățile analizei financiare în previzionarea problemelor ce aveau să apară a dus la o reconsiderare a principalelor concepte. Dacă, în trecut, obiectivul fiecărui manager îl constituia maximizarea profitabilității firmei, în prezent, aceste entități se orientează spre conceptul de creare de valoare (Helfert E., 2001, p. 3).

Vechile instrumente privind performanța unei companii nu mai sunt suficiente în determinarea trendului acestui indicator. În prezent, trebuie realizată o distincție clară între profitul contabil și cel economic. După cum știm, primul se bazează pe principii generale cuprinse în Standardele Internaționale de Raportare Financiară, pe care trebuie să le respecte orice companie. Prin aplicarea acestor standarde, se ajunge la determinarea poziției financiare și a performanței întreprinderii, precum și a modificărilor survenite în cadrul acestora. În ultima perioadă, evaluarea companiilor s-a bazat pe elemente de profitabilitate,

RELEVANCE OF INDICATORS IN MEASURING COMPANY PERFORMANCE

*Professor, PhD Neculai TABARA,
PhD candidate Andreea VASILIU,
"Alexandru Ioan Cuza" University
of Iasi, Romania*

The process of economic decision-making is going through a change based on the value created for shareholders. A new model of financial management based on the value of shareholders is trying to provide a theoretical structure of these new principles on the fundamental idea that claims that a company's management goal is maximizing the wealth of shareholders. Value-based management becomes one of the philosophies promoted in larger companies and international financial consulting companies. This new field is trying hard to remove the deficiencies stemming from traditional analysis and to create new tools to analyse a company's performance, organizational culture, management efficiency. This article makes a incursion the field of management by presenting its ties with accounting. It also gives a range of the main performance indicators.

Keywords: economic value added, profit per share, return on capital, return on investment, performance.

JEL classification: D46, G11, L25, L74, M41

1. INTRODUCTION

The beginning of the third Millennium and the international financial crisis brought a number of problems related to the analysis of the business environment and performance companies. Financial analysis difficulties in previewing what problems would appear lead to a reconsideration of the main concepts. If in the past the goal of a manager was maximizing the profitability of the firm, currently these entities are guided towards the concept of value creation (Helfert E., 2001, p. 3).

The old tools in evaluating the companies performance are no longer sufficient in evaluating this indicator. Now we have to make a clear distinction between accounting and economic profits. As we know, the first is based on the General principles contained in International Financial Reporting Standards. By applying these standards we determine the financial position and performance of the enterprise and the changes occurring within them. The evaluation of the companies was based on elements of profitability, with a growing performance although all companies had large deficits and accumulated problems of liquidity. Problems have arisen regarding

estimându-se astfel o performanță crescândă, deși toate companiile înregistrau mari deficite și probleme de lichiditate. Au apărut astfel probleme de credibilitate privind performanțele redade prin intermediul analizei financiare tradiționale (Sulger, 2008, p. 150). Starea de sănătate financiară a întreprinderilor s-a bazat multă vreme doar pe depășirea ratei profitabilității de către costul mediu ponderat al capitalurilor angajate în companie.

Managementul bazat pe valoare constituie un concept managerial prin care principalul scop al companiei îl reprezintă maximizarea valorii acționarilor. Obiectivul firmei, strategia, mecanismele organizaționale, tehnicile de analiză financiară, indicatorii de performanță și cultura sunt elemente de maximizare a acestei valori (Arnold, 2008). Managementul bazat pe valoare este un sistem integrat care măsoară, încurajează și susține crearea de valoare netă prin comparații directe între valoarea de piață a companiei și valoarea ei contabilă (Ameels, 2002, p. 3).

Instrumentele managementului prin valoare reprezintă efortul a peste patru decenii de cercetare teoretică și empirică (Ittner & Larcker, 2001, p. 351), fiind structurat pe trei direcții:

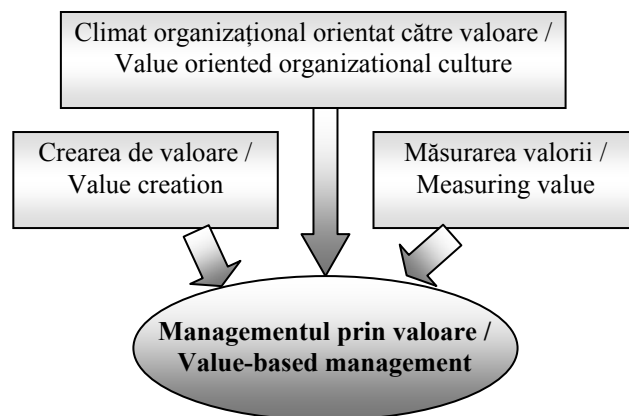

Figura 1. Direcțiile managementului prin valoare / Figure 1. Value-based management directions

Activitățile orientate spre maximizarea profitului pentru acționari par a fi mai performante și implicit aduc beneficii și celorlalte categorii de aportori de fonduri (Sulger, 2008, p. 150). Schimbările de gândire în managementul companiei aduc implicit modificări la nivelul instrumentelor tradiționale de măsurare a performanței, introducând în analiză impactul dat de inflație sau cost de oportunitate asupra performanței. Managementul bazat pe valoare aduce un plus analizei economice permițând măsurarea performanței la diferite niveluri ale organizației: firma în ansamblul ei sau unități strategice.

Obiectul cercetării este acela de a defini indicatorii folosiți în măsurarea valorii și a prezenta pârghiile prin care se poate crea valoare pentru acționari. Astfel, vom pune accentul doar pe aspectele contabile și financiare ale managementului bazat pe valoare prin definirea cadrului contabil al acestuia:

the reliability of the performance obtained through traditional financial analysis (Sulger, 2008, p. 150). The financial health of enterprises was based only on the comparison between profitability ratio and weighted average cost of capital employed in the company.

Value-based management is a management concept where the main goal of the company is to maximize shareholders' value. The firm's objective, strategy, organizational mechanisms, techniques of financial analysis, indicators of performance and culture are elements of value maximisation (Arnold, 2008). Value-based management is an integrated system which measures, encourages and supports the creation of value by direct comparison between the net market value of the company and its accounting value (Ameels, 2002, p. 3).

Value-based management tools represents the effort of more than four decades of theoretical and empirical research (Ittner & Larcker, 2001, p. 351) being structured in three directions:

Activities orientated toward maximizing profits for shareholders seem to be more efficient, and bring benefits also to other categories of investors (Sulger, 2008, p. 150). Changes in the company's management bring the changes of the traditional instruments of measuring performance by entering into the analysis the impact of inflation and opportunity cost performance. Value-based management enables the measurement of performance at different levels of the organisation: the company as a whole or strategic units.

The subject of the research is to define the indicators used in measuring the value and the presence of the levers by which it can create value for shareholders. Thus, we focus only on issues of accounting and financial management by defining its framework:

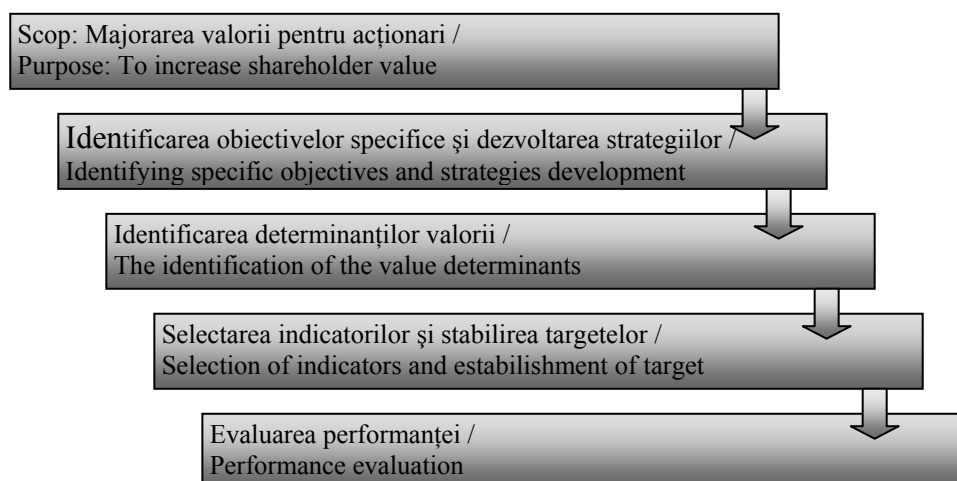

Figura 2. Cadrul contabil al managementului prin valoare /
Figure 2. The accounting framework of value-based management

După (Ittner & Larcker, 2001, p. 353) / After (Ittner & Larcker, 2001, p. 353)

2. TRĂSĂTURILE ȘI PRINCIPIILE MANAGEMENTULUI BAZAT PE VALOARE

Noua gândire economică încearcă să se îndepărteze de analiza tradițională și introduce o serie de noi principii care conduc la maximizarea valorii pentru acționari.

În primul rând, menționăm faptul că deciziile economice se fundamentează, din ce în ce mai puțin, pe bugete contabile care pot conține indicatori de performanță ușor de manipulat și se orientează pe strategii și mecanisme de control și acțiune menite a conduce la maximizarea averii acționarilor (Arnold, 2008, p. 656).

În al doilea rând, subliniem orientarea pe termen lung în analiza performanțelor. În aceeași măsură, avem în vedere crearea tehnicilor economice specifice analizei performanțelor subdiviziunilor companiilor.

Ideea de bază pe care se fundamentează această gândire este următoarea: valoarea pentru acționari se obține doar atunci când diferența dintre profitul rezidual obținut minus costul capitalului investit este pozitivă. Cu toate acestea, se întâlnesc diverse abordări privind modul de construcție a elementelor componente, mai precis profitul ajustat, rata de rentabilitate, costul capitalului. Diferențele apar și datorită incluziunii sau excluderii valorii de piață din formulă sau orientării asupra trecutului sau viitorului.

Utilizatorii interesați de managementul valorii sunt următorii: managerii care au nevoie să cunoască cum se evaluează diferitele alternative strategice și cum să crească valoarea prin restructurare; practicienii în finanțele întreprinderii care au în vedere faptul că o nouă componentă a activității directorului general este dată de stabilirea legăturii dintre valoarea firmei și strategia acesteia; managerii de portofolii și analiștii pieței financiare; investitorii care au o gândire orientată către valoare.

Principalele situații în care se utilizează managementul valorii sunt: estimarea valorii alternativelor

2. FEATURES AND PRINCIPLES OF VALUE-BASED MANAGEMENT

The new economic thinking is trying to move away from the traditional analysis and introduces a number of new principles that lead to maximizing value for shareholders.

First we must note that economic decisions rely increasingly less on the accounting budgets that may contain performance indicators that are easy to manipulate and focus on strategies and mechanisms of control and action designed to lead to maximization of shareholders wealth (Arnold, 2008, p. 656).

Secondly, we emphasize long-term orientation in the performance analysis. Also, we consider creating specific economic performance analysis techniques for the branches of companies.

The basic idea that underlies this thinking is as follows: the value for the shareholders is obtained only when the difference between the residual profits minus cost of invested capital is positive. However, the various approaches present different construction components for these indicators, i.e. adjusted profit, rate of return, the cost of capital. The differences appear also due to inclusion or exclusion of the market value from the formula and also because of the guideline on the past or the future.

Users interested in the value-based management are: managers who need to know how to evaluate various strategic alternatives and how to increase the value by restructuring; practitioners in the enterprise's finances which take into account the fact that a new component of the work of the Director general is the link between the company and its strategy; portfolio managers and analysts on financial markets; investors who are value-oriented.

investiționale și a strategiilor posibile ale firmei; evaluarea tranzacțiilor majore realizate de firmă: achiziții, fuziuni, divizări; analiza și stabilirea țintelor de performanță ale unităților generatoare de lichidități; comunicarea managementului cu furnizorii de capital, îndeosebi cu acționarii.

Adoptarea managementului prin valoare presupune o serie de modificări: orientarea către obținerea fluxului de trezorerie pe termen lung; stabilirea activităților prioritare pe baza superiorității rentabilității asupra costului capitalului; dezvoltarea abilității de a vedea oportunități de creare de valoare suplimentare; includerea și dezvoltarea filosofiei valorii în cadrul procesului de management (Anghel, Oancea Negescu, Anica Popa, & Popescu, 2010, pg. 329-330).

Printre avantajele managementului prin valoare, enumerăm: maximizarea continuă a creării de valoare; îmbunătățirea transparenței companiilor; facilitarea comunicării cu investitorii, stakeholderii și analiștii; armonizarea intereselor managerilor cu cele ale stakeholderilor și ale acționarilor; prevenirea subevaluării acțiunilor; stabilirea priorității clare pentru management; îmbunătățirea procesului decizional, alocarea de resurse, planificarea; încurajarea investițiilor care creează valoare; ajutor la rezolvarea problemelor complexe și cu risc ridicat; stabilirea țintelor pentru recompensare.

Printre dezavantajele managementului prin valoare amintim: necesită o perioadă lungă de implementare și o schimbare a culturii organizaționale; costuri ridicate de implementare; dificultatea calculelor.

În situația în care managementul companiei se orientează doar pe crearea de valoare pentru acționari și implicit pe creșterea prețului acțiunii, pot apărea o serie de probleme.

În primul rând, putem aminti lipsa de transparență. Conform acestui model, scopul fundamental este de a spori, cât mai mult posibil, valoarea acțiunii. Pentru a ajunge la îndeplinirea acestui obiectiv, firmele pot manevra datele contabile pentru a da impresia unui profit mult mai mare decât cel real. Atunci când situațiile financiare nu oferă o imagine fidelă apare lipsa de transparență. Atât investitorii, cât și angajații nu vor cunoaște valoarea reală a companiei.

O altă problemă apare atunci când sporește riscul financiar al companiei. Pentru a crește valoarea pentru acționari, cele mai multe companii se îndatorează pentru a dezvolta cât mai multe proiecte de investiții.

Atunci când se folosește modelul de creare de valoare pentru acționari, conducerea companiei se orientează către strategii pe termen scurt cu câștiguri imediate, fără a lua în considerare dezvoltarea afacerii pe termen lung.

3. CONCEPTE SPECIFICE MANAGEMENTULUI BAZAT PE VALOARE

Conceptul de valoare se utilizează în domeniile economice, fiind unul dintre cele mai vechi concepte. Valoarea reprezintă nivelul monetar, pe care un anumit participant la schimbul economic îl atribuie unui bun sau

The main situations in which we use the value – based management are: estimation of investment alternatives and strategies of the company; evaluation of major transactions made by the company: acquisitions, mergers, divisions; analysis and establishment of performance targets; communication with suppliers of capital, in particular with the shareholders.

Adoption of value – based management involves a number of changes: the orientation towards obtaining cash flow over long term; establishing priority activities on the basis of superior profitability of the cost of capital; developing the ability to see opportunities that create additional value; inclusion and development of philosophy of value in the process of management (Anghel, Oancea Negescu, Anica Popa, & Popescu, 2010, pg. 329-330).

Among the advantages of value-based management we have: continuous maximizing of value creation; improving the transparency of companies; facilitating communication with investors, analysts and stakeholders; harmonizing the interests of managers with those of shareholders and stakeholders; preventing undercutting operations; establishing clear priorities for management; improving decision-making, resource allocation, planning; encouraging investments which create value; helping with complex and high-risk issues; set recompensation ting targets.

Among the disadvantages of value-based management we mention: long period of implementation and change in organizational culture; high cost of implementation; difficulty of the calculations.

In the event that the company's management focuses on creating value for shareholders, and hence increasing the price action, a number of problems can arise.

First of all we can mention the lack of transparency. According to this model, the fundamental goal is to enhance, as much as possible, the price of action. To reach this goal, companies can manipulate accounting data to give the impression of a much larger profit than the real one. When the financial statements do not give a true and fair view, there appears the lack of transparency. Both, investors and employees, will not know the true value of the company.

Another problem occurs when increases the financial risk of the company. In order to increase value for shareholders, most companies take credits to develop as many investment projects as possible.

When the model to create value for shareholders is being used the company is oriented towards short-term strategies with immediate gains, without taking into account the development of the business in the long run.

3. TERMS REGARDING VALUE-BASED MANAGEMENT

The concept of value is used in the economic

serviciu (Robu, Anghel, & Tutui, 2002, p. 3). Valoarea este o opinie care arată cât prețuiesc bunurile și serviciile la un moment dat, în concordanță cu o anumită definiție a valorii (Frăsineanu, 2010). „Valoarea constituie o calitate convențională a unui bun sau serviciu care-i este atribuită acestuia, ca urmare a estimărilor și calculelor” (Dumitrescu, Dragotă, & Ciobanu, 2002, p. 21).

Valoarea economică reprezintă capacitatea unui activ de a genera fluxuri de trezorerie nete în favoarea deținătorului acestuia.

Valoarea de piață. *International Valuation Standards Committee* și *The European Group of Valuers Associations* definesc valoarea de piață drept: „suma estimată pentru care un activ ar putea fi schimbat, la data evaluării, între un cumpărător hotărât să cumpere și un vânzător hotărât să vândă, într-o tranzacție liberă (nepărtinitoare), după un marketing adecvat, în care fiecare parte a acționat în cunoștință de cauză și fără constrângere” (EVS, 2009, p. 15). Această valoare se folosește pentru realizarea de tranzacții cu proprietăți-achiziții, fuziuni, privatizare și pentru înregistrările în documentele financiar contabile. Metodele folosite de practicieni pentru estimarea valorii de piață sunt următoarele: metoda comparației directe (se aplică pentru un exemplar identic sau asemănător cu cel evaluat, corectat cu factori de impact asupra valorii, reflectați prin diferențe de tip, model, vechime și condiții de exploatare), metoda capitalizării rezultatului (estimarea și actualizarea câștigului net, pe care îl va genera activul pe un orizont mai lung de timp), metoda costurilor.

Valoarea contabilă constituie valoarea înregistrată pe baza bilanțului contabil. Ea reflectă o performanță trecută a companiei având la bază date contabile trecute. Este profund influențată de politici și principii contabile.

Valoarea pentru acționari. Aceasta se creează atunci când câștigurile generate de investițiile existente și cele viitoare sunt superioare costului capitalului întreprinderii.

Teoriile referitoare la conceptul de creare de valoare pentru acționari au apărut, pentru prima dată, între anii 1950-1960. Dezvoltarea acestui concept s-a realizat abia după apariția modelului de evaluare a activelor de capital (CAMP – *Capital Asset Pricing Model*), prin care se realizează o corelație între profitabilitatea sperată de investitori și riscul asociat capitalului investit și se definește costul de oportunitate al investiției. Lucrarea care aduce, în prim-plan, conceptul de creare de valoare pentru acționari este cea a lui Alfred Rappaport, „*Creating Shareholder Value*” din 1986. După publicarea acestei lucrări, în următorii zece ani, crearea de valoare pentru acționari a devenit instrumentul standard de măsurare a performanței companiilor la nivel global (Rappaport, 1998, p. 1). Interesul pentru acest concept s-a amplificat în 1990, odată cu publicarea lucrării *Valuation* a lui Copeland și a altor publicații ale grupului McKinsey, prin intermediul cărora se susținea faptul că noul concept privind evaluarea performanței nu aduce beneficii doar acționarilor, ci și celorlalte părți interesate (Black & Wright, 2000, pg. 21-22). Elementele

field being one of the oldest one. The value represents the money that is given by a participant in economic exchange attributed to a good or service (Robu, Anghel, & Tutui, 2002, p. 3). The value is an opinion which shows how goods and services are appreciated at any time (Frăsineanu, 2010). “The value represents a conventional quality of a good or service attributed after estimates and calculations” (Dumitrescu, Dragotă, & Ciobanu, 2002, p. 21).

Economic value of an asset is the ability to generate net cash flows in favour of its shareholder.

Market value. *International Valuation Standards Committee* and *The European Group of Valuers Associations* define market value as: "the estimated amount for which an asset could be exchanged, at the valuation date, between the buyer who decided to buy and the seller who decided to sell in a free transaction (unbiased), after a proper marketing, in which each party acted knowingly and without coercion" (EVS, 2009, p. 15). This value is used for conducting transactions with property-acquisition, mergers, privatization and financial documents for accounting records. The methods used by practitioners to estimate market value are as follows: the direct comparison method (applied for a company which is identical or similar to the one evaluated, corrected with the factors of impact on value, reflecting the differences of type, model, age and conditions of operation), the capitalisation method (estimation of net earnings and calculating net present value of them on a longer time-horizon), the cost method.

Accounting value represents the value recorded on the balance sheet. It reflects the past performance of the company based on the accounting data. It is deeply influenced by accounting policies and principles.

Value for shareholders. It is created when the gains generated by existing and future investments are higher than the cost of capital.

Theories relating to the concept of value creation for shareholders have first appeared in the 1950s-1960s. The development of this concept was achieved only after the appearance of *Capital Asset Pricing Model* (CAPM) through which is established a correlation between profitability and risk associated with invested capital and also is defined the opportunity cost for the investment. The work that speaks for the first time about the concept of creation of value for shareholders is that of Alfred Rappaport *Creating Shareholder Value*, 1986. After the publication of this work, over the next ten years, creating value for shareholders has become the standard tool for measuring the performance of companies globally (Rappaport, 1998, p. 1). The interest for this concept has been amplified in the 1990s with the publication of the *Valuation* of Copeland and other publications of the McKinsey group through which it was alleged that the new concept not only benefit shareholders but also other interested parties (Black & Wright, 2000, pg. 21-22). The factors which led to the

care au condus la popularizarea conceptului sunt: extinderea capitalului privat, procesul de globalizare, revoluția informațională (Black & Wright, 2000).

4. ABORDĂRI ȘI INDICATORI FOLOSIȚI ÎN MĂSURAREA PERFORMANȚEI

Indicatorii utilizați în analiza economică clasică prezintă informații privind performanța istorică a companiei, bazându-se, în principal, pe rezultate și făcând abstracție de costul capitalului investit. Prin urmare, poate rezulta o disociere între performanța definită prin acești indicatori și conceptul de creare de valoare. Pe de altă parte, indicatorii aferenți managementului bazat pe valoare pun în prim-plan acest concept, deși privit din mai multe puncte de vedere: crearea de valoare pentru acționari, salariați, furnizori, creditori, alți parteneri (Sulger, 2008, p. 152). Tema studiului nostru se va orienta doar către acei indicatori creatori de valoare pentru acționari. Unul dintre avantajele folosirii acestor indicatori este că ei urmăresc performanța prezentă și viitoare a companiei spre deosebire de indicatorii clasici (Copeland, Koller, & Murrin, 2003, p. 71).

În acest sens, autori cu reputație, precum și importante firme de consultanță, au întreprins eforturi considerabile pentru a defini indicatorii care să determine crearea de valoare pentru acționari.

Astfel, putem defini patru orientări ale determinării valorii pentru acționari.

popularization of the concept are: expansion of private capital, the process of globalization, the information revolution (Black & Wright, 2000).

4. APPROACHES AND INDICATORS USED IN MEASURING PERFORMANCE

The indicators used in the classical economic analysis provide information on the company's historical performance based primarily on results and ignoring the cost of invested capital. Therefore, there may be a decoupling between the performance defined in terms of these indicators and the concept of value creation. On the other hand, by using value creation method, we can analyse it from multiple points of view: creating value for shareholders, employees, suppliers, creditors, other partners (Sulger, 2008, p. 152). Our research will aim only to those indicators that analyse value created for shareholders. One of the advantages of using these indicators is that they show present and future performance of the company as opposed to the classical indicators (Copeland, Koller, & Murrin, 2003, p. 71).

In this sense, the authors with reputation and important firms have undertaken considerable efforts to define indicators which would lead to the creation of value for shareholders.

Thus we can define four guidelines to determine the value for the shareholders.

Tabelul 1 / Table 1

Abordări privind crearea de valoare pentru acționari / Approach on the creation of value for shareholders

Abordarea / Approach	Fondatori / Founder	Anul / Year
Valoarea adăugată / Added value	London Business Scholl / London Business Scholl	1990
Valoarea economică adăugată / Economic added value	Stern Stewart & Co. / Stern Stewart & Co.	1991
Profitul economic / Economic profit	Mckinsey & Co. / Mckinsey & Co.	1994
Fluxul de trezorerie adăugat / Cash flow added	The Boston Consulting Group / The Boston Consulting Group	1994

Măsurarea performanței prin *valoarea adăugată* a fost dezvoltată de universitari. Aceasta se limitează la măsurarea performanței periodice istorice. Abordarea folosește următoarele elemente de bază: profitul ajustat = profitul operațional; capitalul = active curente nete + active fixe la valoarea de înlocuire; rata de rentabilitate = rata de rentabilitate a capitalului investit; costul capitalului = costul mediu ponderat al capitalului (CMPC).

Măsurarea performanței prin *valoarea economică adăugată* este o metodă dezvoltată de o companie de consultanță. Abordarea utilizează următoarele elemente de bază: profitul ajustat = profitul operațional net după impozitare (NOPAT); capitalul = active operaționale nete; rata de rentabilitate = rata de rentabilitate a capitalului investit; costul capitalului = costul mediu ponderat al

Performance measurement through *value added* was developed by academics. It is limited to past periodic performance measurement. The approach uses the following basic elements: adjusted profit = operational profit; capital = current assets + net fixed assets at replacement value; rate of return = rate of return of capital invested; the cost of capital = weighted average cost of capital (CMPC).

Performance measurement through the *economic value added* is a method developed by a consulting company. The approach uses the following basic elements: adjusted profit = net operating profit after tax (NOPAT); capital = net operating assets; rate of return = rate of return of capital invested; the cost of capital = weighted average cost of capital (CMPC).

capitalului (CMPC).

Măsurarea performanței prin **profitul economic** este promovată de McKinsey & Co. și este profund legată de metoda actualizării fluxurilor de trezorerie. Abordarea folosește următoarele elemente de bază: profitul ajustat = profitul operațional net după impozitare ajustat la inflație (NOPLAT). Este egal cu fluxuri de trezorerie plus investiții; capitalul = capital investit; rata de rentabilitate = rata de rentabilitate așteptată a capitalului investit (ROIC); costul capitalului = costul mediu ponderat al capitalului (CMPC).

Măsurarea performanței prin **fluxurile de trezorerie adăugate** este promovată de Boston Consulting Group. Abordarea folosește următoarele elemente de bază: profitul ajustat = fluxurile de trezorerie; capitalul = investiția inițială; rata de rentabilitate = CFROI; costul capitalului = costul mediu ponderat al capitalului (CMPC).

Conform teoriei financiare, împărțim indicatorii care susțin crearea de valoare pentru acționari în trei categorii și anume: indicatori de profit, indicatori pe baza fluxurilor de trezorerie și indicatori ai valorii (Helfert A., 2006, p. 423).

Indicatori de profit. Această categorie reprezintă o abordare tradițională, prin care se analizează profiturile, având la bază date contabile. În aria indicatorilor de profit, putem include (Helfert A., 2006, p. 423):

Performance measurement by **economic profit** is promoted by McKinsey & Co. and is deeply related to discounted cash flow method. The approach uses the following basic elements: adjusted profit = net operating profit after tax adjusted to inflation (NOPLAT). Equals cash plus investment flows; capital = capital invested; rate of return = expected return rate on capital invested (ROIC); the cost of capital = weighted average cost of capital (CMPC).

Performance measurement through **added cash flow** is promoted by the Boston Consulting Group. The approach uses the following basic elements: adjusted profit = cash flow; capital = initial investment; rate of return = CFROI; the cost of capital = weighted average cost of capital (CMPC).

According to financial theory indicators that show the creation of value for shareholders can be divided into three categories namely: profit indicators, indicators on the basis of cash flows and value indicators (Helfert A., 2006, p. 423).

The profit indicators. This class represents a traditional approach that analyses the profits, based on the accounting data. In the profit indicators we can include (Helfert A., 2006, p. 423):

EPS	<i>Earnings per Share</i> – Profitul pe acțiune – raport între profitul net contabil fără dividendele acordate la acțiunile preferențiale și numărul de acțiuni emise. El arată profitabilitatea companiei. Deficiențele indicatorului constau în variația numărului de acțiuni în timp și în incapacitatea acestuia de a arăta performanța în trezorerie. / <i>Earnings per Share</i> – Ratio between the net income without dividends given to preferential share capital and number of shares issued. It shows the profitability of the company. The deficiencies of the indicator consist of changes in number of shares at the time and in its inability to show the performance of the Treasury.
ROI	<i>Return on Investment</i> – Rentabilitatea investițiilor – raport între profitul contabil și valoarea contabilă a investiției necesare operațiunilor. Deficiența indicatorului constă în posibilitatea manipulării datelor contabile cu influență directă asupra valorii acestuia. / <i>Return on Investment</i> – Ratio between the profit and the book value of the investment. The deficiency of the indicator is the possibility of handling accounting data with direct influence on its value.
ROE	<i>Return on Equity</i> – Rentabilitatea financiară. Raport între profitul net contabil și valoarea contabilă a capitalurilor proprii. Deficiența indicatorului constă în posibilitatea manipulării datelor contabile, influența politicilor contabile asupra rezultatului și în levierul financiar, mai precis asupra structurii capitalurilor. / <i>Return on Equity</i> – Ratio of net profits and book value of equity. The deficiency of the indicator is the possibility of handling accounting data; influence the outcome of the accounting policies and financial leverage, capital structure.

Indicatori pe baza fluxurilor de trezorerie. Această categorie înlătură ajustările contabile non-cash și se orientează către analiza trezoreriei generate de operațiuni și investiție.

Indicators on the basis of cash flows. This category removes non-cash accounting adjustment and orient to the Treasury analysis generated by operations and investment.

FCF	<i>Free Cash Flow</i> – Cash-flow-ul disponibil. Acesta reprezintă fluxul de trezorerie operațional (profit net după impozitare plus amortizarea și provizioanele, ajustat pentru a înlătura cheltuielile cu dobânda) minus noile investiții (inclusiv necesarul de fond de rulment) plus valorificările de active. Indicatorul poate fi folosit drept instrument al planificării strategice sau în evaluarea întreprinderilor. / <i>Free Cash Flow</i> – Net profit after tax plus depreciation and provisions, adjusted to eliminate the interest expense minus new investments (including its revolving fund) plus assets sold. The indicator can be used as a tool of strategic planning or evaluating the enterprises.
-----	--

CFROI	<p><i>Cash Flow Return on Investment</i> – Rentabilitatea în numerar a investițiilor. Reprezintă rata internă de rentabilitate pe perioada de viață a investiției pe baza intrărilor, ieșirilor și recuperărilor de trezorerie. / <i>Cash Flow Return on Investment</i> – Internal rate of return during the lifetime of the investment based on entries, withdrawals and Treasury recoveries.</p>
TSR	<p><i>Total Shareholder Return</i> – Rentabilitatea totală pentru acționari. Reprezintă rentabilitatea obținută de un investitor pe baza acțiunilor deținute de acesta pe o anumită perioadă de timp. Ea se calculează ținând cont de dividendele obținute și de valoarea acțiunilor deținute. / <i>Total Shareholder Return</i> – Return obtained by the investor on the basis of the shares held for a certain period of time. It is calculated taking into account the dividends obtained and the value of the shares held.</p>

Indicatori ai valorii.

Value indicators.

EVA	<p><i>Economic Value Added</i> – Valoarea economică adăugată. Reprezintă diferența dintre profitul operațional net după impozitare (NOPAT) și produsul dintre capital și costul capitalului. / <i>Economic Value Added</i> – Difference between the operational net profit after tax (NOPAT) and the capital X cost of capital.</p>
MVA	<p><i>Market Value Added</i> – Valoarea adăugată de piață. Reprezintă diferența dintre valoarea contabilă a capitalului investit și valoarea de piață a diferitelor forme de capital. / <i>Market Value Added</i> – Difference between the book value of the capital invested and the market value of the various forms of capital.</p>
SHV	<p><i>Shareholder Value</i> – Valoarea pentru acționari. Reprezintă valoarea livrată acționarilor datorită abilității managementului de a crește câștigurile, dividendele și prețul acțiunii. Se calculează ca valoarea prezentă a fluxurilor de trezorerie viitoare estimate pe o perioadă de previziune explicită, actualizate în funcție de costul mediu ponderat al capitalurilor, la care se adaugă valoarea reziduală a afacerii, active non-operaționale și se deduce suma datoriilor pe termen mediu și lung. / <i>Shareholder Value</i> – Value delivered to shareholders due to the management's ability to increase earnings, dividends and price action. Is calculated as the present value of estimated future cash flows, an explicit forecast, updated according to the weighted average cost of capital plus the residual value of a business, non-operational assets and liabilities shall be deducted the amount of medium and long term.</p>
SVA	<p><i>Shareholder Value Added</i> – Valoarea adăugată pentru acționari. Reprezintă modificarea valorii totale pentru acționari, pe un interval de timp, utilizând modul de calcul al SHV. Se calculează ca diferență între NOPAT și costul capitalului. / <i>Shareholder Value Added</i> – Total shareholder value changes on a time interval using the SHV. It is calculated as the difference between the cost of capital and NOPA.</p>

După cum se observă, există o arie largă dezvoltată de managementul bazat pe valoare privind instrumentele de analiză și indicatorii folosiți. Cu toate acestea, o companie nu se poate limita doar la determinarea și analiza acestora, ci, pe baza informațiilor obținute, trebuie luate măsuri coercitive privind strategia întreprinderii, care să ducă la îndeplinirea scopului maximizării valorii pentru acționari. În aceeași măsură, trebuie realizate modificări în cultura organizațională a companiei, care, astfel, să fie în sensul noii orientări.

Există o amplă dezbateră cu privire la eficiența acestor indicatori, unii fiind considerați mai buni decât ceilalți (Copeland, Koller, & Murrin, 2003, p. 71). Cu toate acestea, ei urmăresc același scop și anume crearea de valoare pentru acționari. În ultima perioadă, după cum am punctat pe parcursul lucrării, este preferată a treia categorie de indicatori, aceasta ducând cu ușurință la identificarea factorilor care influențează valoarea întreprinderii.

În analiza performanței pentru utilizarea unei comparații între EVA și MVA, Stern, precum și Young și O'Byrne, definesc EVA drept cel mai important indicator. În abordarea L.E.K. Consulting, SVA (*Shareholder Value*) este considerată să fie cea mai eficientă, atât la decizia

Added) este considerat ca fiind indicatorul cel mai eficient atât la nivel decizional, cât și operativ. Pentru a exprima performanța întreprinderii în ansamblul ei, Marakon optează pentru profitul economic. McKinsey & Co consideră că utilizarea profitului economic și modelul fluxurilor de trezorerie actualizate sunt cele mai potrivite abordări în măsurarea performanței. Price Waterhouse Coopers recomandă utilizarea modelului fluxurilor de trezorerie disponibile (Ciolac, 2006, p. 176).

5. STUDIU EMPIRIC LA NIVELUL BVB

Importanța unui studiu asupra sectorului de activitate decurge din faptul că evoluția generală a unei întreprinderi este dată, în cea mai mare parte, de evoluția sectorului din care face parte. Lucrările de construcții reprezintă ansamblul de activități desfășurate în scopul producerii de bunuri imobiliare concretizate în clădiri și construcții civile noi, precum și restaurarea, repararea și întreținerea celor existente, de către toate întreprinderile, indiferent de activitatea principală. Sectorul de construcții a înregistrat, după anul 1989, una din cele mai rapide privatizări din economia națională, ajungându-se, în anul 2003, la o pondere de 99,51% a numărului de societăți cu capital majoritar privat, iar în anul 2007, la o pondere de 99,87%.

Pentru analiză, am selectat societățile listate la Bursa de Valori București în domeniul construcțiilor. Din totalul de 66 de companii ce tranzacționează la BVB, avem 6 entități din domeniul construcțiilor. Folosind datele din Contul de profit și pierdere și bilanț, precum și cele specifice disponibile pe pagina BVB, avem următoarele valori pentru indicatorii de performanță luați în analiză:

making level and on the task force. To show the performance of the enterprise as a whole, Marakon opts for economical profit. For McKinsey & Co. the economic profit and discounted cash flows are the most suitable approaches in measuring performance. Price Waterhouse Coopers recommends using the pattern of cash flows available (Ciolac, 2006, p. 176).

5. EMPIRICAL STUDY ON BUCHAREST STOCK EXCHANGE MARKET

The importance of a study on the sector of activity stems from the fact that the evolution of an enterprise is similar with the evolution of the sector. Construction represents the totality of the activities undertaken for the purpose of real estate materialized in new buildings and civil engineering, as well as restoration, repair and maintenance of existing ones, by all enterprises, respective of their main activity. The construction sector recorded, after 1989, one of the most rapid privatization of the national economy, and this has now grown in 2003 at a weight of 99,51% number of major private capital company, and in 2007 at a rate of 99,87%.

For analysis we selected companies listed on the Bucharest Stock Exchange Market in the field of construction. Of the total of 66 companies traded on the BSE, we have 6 entities in the field of construction. Using data from the Profit and loss account and balance sheet, as well as specific ones available on BSE, we have the following values for the performance indicators considered in the analysis:

Tabelul 2 / Table 2

Valorile indicatorilor de performanță pentru eșantionul selectat / Performance indicators values for selected companies

Sim / Company	An / Year	EPSt / EPSt	ROIt / ROIt	ROEt / ROEt	EVAt / EVAt	Ra / Ra
1	2	3	4	5	6	7
COFI	2011	-8,24%	-50,11%	-85,05%	1728472	-80,13%
COFI	2010	0,62%	1,96%	3,30%	-3661478	153,06%
COFI	2009	2,36%	3,18%	6,64%	-315048	78,66%
COFI	2008	1,57%	2,09%	4,77%	-1604223	-82,07%
COFI	2007	8,87%	9,91%	18,00%	-888926	6364,34%
COFI	2006	11,03%	3,17%	6,79%	-1080593	382,76%
COFI	2005	11,32%	4,43%	7,05%	-514095	33,33%
COFI	2004	15,61%	7,60%	11,38%	-560912	200,00%
COFI	2003	12,12%	7,44%	10,71%	95476	16,67%
IMP	2011	-11,25%	-6,16%	-7,50%	-9128025	-96,17%
IMP	2010	-0,88%	-4,23%	-5,55%	-8147821	-33,32%
IMP	2009	0,00%	0,00%	0,00%	-8071978	240,58%
IMP	2008	0,41%	1,96%	2,47%	-1,7E+07	-93,72%
IMP	2007	0,37%	1,68%	2,27%	-1,9E+07	218,56%

CONTABILITATE ȘI FINANȚE / ACCOUNTING AND FINANCE

1	2	3	4	5	6	7
IMP	2006	1,83%	5,74%	11,19%	-1,4E+07	103,96%
IMP	2005	1,35%	4,76%	7,51%	-8567251	707,95%
IMP	2004	1,83%	5,74%	11,19%	-1440321	116,40%
IMP	2003	1,35%	4,76%	7,51%	-856725	129,45%
CMCM	2011	0,48%	0,42%	0,43%	-764529	-55,92%
CMCM	2010	-1,37%	-1,14%	-1,18%	205504	4,01%
CMCM	2009	0,09%	0,07%	0,07%	-2234818	29,26%
CMCM	2008	4,33%	3,51%	3,63%	-2403388	3085,92%
CMCM	2007	941,84%	2,76%	2,87%	-1500563	9150,18%
CMCM	2006	600,58%	3,91%	4,01%	-349245	27,23%
CMCM	2005	153,03%	12,59%	15,15%	-131081	20,34%
CMCM	2004	119,15%	11,50%	13,05%	62577	98,88%
CMCM	2003	94,85%	10,67%	11,29%	36530	-16,04%
ENP	2011	2,80%	0,42%	0,57%	-266592	15,56%
ENP	2010	2,65%	0,31%	0,54%	-340265	-42,31%
ENP	2009	2,70%	0,30%	0,55%	-224019	-2,50%
ENP	2008	5,12%	1,01%	1,07%	-103406	-69,81%
ENP	2007	13,76%	2,75%	2,89%	-45977	72,08%
ENP	2006	11,76%	2,31%	2,48%	3400	43,93%
ENP	2005	8,72%	1,84%	1,88%	8291	-47,82%
ENP	2004	9,74%	2,13%	2,13%	16340	21,54%
ENP	2003	0,18%	0,04%	0,04%	213670	4,84%
COMI	2011	0,22%	0,58%	0,64%	-3289342	-41,20%
COMI	2010	5,13%	8,86%	10,06%	-3768198	50,59%
COMI	2009	8,00%	14,62%	17,44%	-2286833	441,01%
COMI	2008	5,14%	8,73%	11,37%	-848672	-83,72%
COMI	2007	2,70%	5,36%	6,73%	-544495	
COMI	2006	2,08%	10,79%	11,08%	-885858	
COMI	2005	4,66%	21,54%	23,09%	-640364	
COMI	2004	2,75%	13,99%	15,51%	76765	
COMI	2003	3,66%	19,77%	20,99%	453711	
COTR	2011	114,82%	0,68%	0,84%	-379640	-21,45%
COTR	2010	35,44%	0,26%	0,27%	-445051	75,20%
COTR	2009	42,70%	0,22%	0,25%	-17224	23,33%
COTR	2008	779,78%	3,88%	4,50%	-990130	-85,98%
COTR	2007	1593,73%	15,03%	25,67%	-1299912	1351,43%
COTR	2006	620,42%	6,11%	11,94%	-1744820	392,96%
COTR	2005	520,23%	5,74%	10,68%	-950193	2,90%
COTR	2004	98,53%	1,88%	2,90%	-479492	188,76%
COTR	2003	-117%	-3,35%	-3,39%	-237448	149,99%

Dorim să observăm în ce măsură indicatorii de | We want to note the extent to which performanță reflectă progresul sau regresul | performance indicators reflect progress or regress of

societăților, mai precis, în ce măsură indicatorii oferă aceeași imagine asupra performanței. Astfel, avem:

Valoarea indicatorului / Indicator value	EPS	ROI	ROE	EVA
I<0	4	5	5	43
I>0	50	49	49	11
Total	54	54	54	54

Conform tabelului de mai sus, putem observa o discrepanță în capacitatea indicatorilor selectați de a analiza performanța întreprinderii. Astfel, dacă, conform indicatorilor tradiționali, avem un număr de 49 de companii care înregistrează performanță, valoarea indicatorului I>0, în cazul EVA, avem doar 11 astfel de companii, ceea ce ridică întrebarea care indicator reflectă cel mai bine performanța sau non-performanța întreprinderii.

Din totalul de 54 de observații, în 9 cazuri, cei patru indicatori reflectă o performanță și doar în 2 cazuri non-performanță. Astfel, în doar 11, din 54 de cazuri, există o corelație între cei patru indicatori privind performanța reflectată.

6. REZULTATE ȘI CONCLUZII

La nivel de companie, cât și în literatură financiară, există o orientare în măsurarea performanțelor pe baza EPS, ROI și ROE. De multe ori, se consideră că o creștere a EPS înseamnă în mod direct și o creștere a valorii pentru acționari. Această concepție este greșită, deoarece valoarea de piață a acțiunii este profund influențată de statisticile din raportul anual și implicit de date contabile. În prezent, numeroase companii consideră că o creștere a EPS-ului nu semnifică neapărat și o creștere a valorii de piață a portofoliului de acțiuni (Rapport, 1998, p. 13). Există o serie de motive, pentru care acești indicatori nu reușesc să măsoare modificările valorii pentru acționari. În primul rând, putem vorbi despre *influența politicilor contabile* asupra elementelor componente. Rezultatele contabile pot fi profund influențate de elemente, precum: metode de evaluare a cantității de stocuri ieșite sau consumate (LIFO, FIFO, CMP), amortizare și depreciere, fuziune și achiziție. O modificare a politicii companiei privind aceste componente are efect asupra rezultatelor, dar nu și asupra fluxurilor de trezorerie, astfel, nu ar trebui să aibă efect nici asupra valorii pentru acționari. De cele mai multe ori, o astfel de modificare va conduce, însă, și la modificări ale valorii de piață a companiei. Trebuie reținut faptul că trezoreria reprezintă un fapt, pe când profitul doar o opțiune (Rapport, 1998, p. 15). O altă problemă ce ridică semne de întrebare cu privire la eficiența acestor indicatori se referă la *neintegrarea proiectelor de investiții* în calculul lor. Orice investiție, ce are loc pe parcursul unui exercițiu financiar, are impact direct asupra trezoreriei întreprinderii, dar nu se regăsește ca și cheltuielă aferentă exercițiului. Astfel, compania poate prezenta profituri mari, în timp ce ea poate avea reale probleme

According to the above table, we can notice a discrepancy in the ability of the selected indicators to analyze the performance of the company. So, if according to traditional indicators we have a number of 49 companies, that recorded performance, value indicator I > 0, for EVA we have only 11 such companies, which raises the question which indicator best reflects the performance or non-performance of the enterprise.

Of the total of 54 observations, in 9 cases the four indicators reflect a performance and only in 2 cases non-performance. Thus, in just 11 of the 54 cases there is a correlation between the four performance indicators.

6. RESULTS AND CONCLUSIONS

At the company level and also in the finance literature there is a signpost in measuring performance based on EPS, ROI and ROE. It is often considered that an increase of EPS means directly an increase of value for shareholders. This conception is wrong because the market value of the action is deeply influenced by the statistics from the annual report and the accounting data. Currently many companies consider that an increase in EPS does not necessarily mean an increase in the market value of the portfolio of shares (Rapport, 1998, p. 13). There is a number of reasons why these indicators fail to measure the changes in value for shareholders. First of all we can talk about the *influence of the accounting policies* on the components. The accounting results can be deeply influenced by factors such as: depreciation and impairment, merger and acquisition. A change in company policy regarding these components has an effect on the results but not on the cash flow so, it shouldn't have any effect on the value for shareholders. Most of the times, such a change will lead to changes in the market value of the company. It should be noted that the Treasury is a fact when profit is only one option (Rapport, 1998, p. 15). Another issue that raises questions about the effectiveness of these indicators relate to the non integration of investment projects in their calculation. Any investment that takes place

cu trezoreria. Atunci, când analizăm performanță prin intermediul indicatorilor de profit, nu ținem seama de **valoarea în timp a banilor** sau, mai bine spus, impactul trecerii timpului asupra banilor.

Asemenea oricărui indicator sau oricărei tehnici de analiză economică, măsurarea performanțelor întreprinderii prin intermediul EVA prezintă atât avantaje, cât și dezavantaje.

Printre avantajele folosirii acestei metode, se numără, în primul rând, simplitatea și faptul că nu necesită realizarea de previziuni privind rezultatele viitoare. În aceeași măsură, acest indicator se orientează, în mod direct, către crearea de valoare pentru acționari și evoluția acesteia pe termen lung, reprezentând, în același timp, un instrument de ameliorare a gestiunii globale a întreprinderii sau a unei subdiviziuni a acesteia. O creștere a EVA va însemna, întotdeauna, o creștere a valorii pentru acționari, spre deosebire de creșterea profitului net, a ratelor de rentabilitate, care, uneori, pot fi concomitente cu o scădere a averii acționarilor. Pe lângă statutul de măsură a performanțelor, EVA reprezintă și un instrument al managementului financiar cu ajutorul căruia se iau măsuri coercitive privind strategia întreprinderii sau chiar se trasează liniile directe ale acesteia. Indicatorul măsoară performanța internă a companiei în mărimea absolută a valorii create sau distruse tinzând spre maximizare (Tabără & Dicu, 2007, p. 373). EVA determină o creștere de bogăție în trezorerie, și nu în procente. Indicatorul permite calcularea performanței întreprinderii pe perioade mai scurte de un an, deoarece se exprimă în funcție de rezultatul contabil din exploatare (Shil, 2009, p. 174).

După cum putem observa, cei patru indicatori prezintă atât avantaje, cât și dezavantaje. Acest studiu se dorește a fi unul preliminar pentru a răspunde la întrebarea fundamentală a lucrării de doctorat și anume: Care indicator economic reflectă cel mai bine performanța întreprinderii? Eforturile viitoare vor fi în direcția găsirii unui răspuns la această întrebare și se vor orienta spre analiza statistică a datelor la nivelul întregii Burse de Valori.

over the course of a financial year has a direct impact on the Treasury but is not undertaking as associated expense for the year. The company may have big profits while it can have real problems with the cash flow. When we look at performance through profit indicators we do not talk of the **time value of money**, or better said, the impact of the passage of time over money.

Like any indicator or technical economic analysis, performance measurement of enterprise via EVA has both advantages and disadvantages.

Among the advantages of using this method we include primarily the simplicity and the fact that it does not require making predictions about future results. To the same extent, this indicator is oriented directly towards creating value for shareholders and is long-term orientated, representing at the same time a tool for improving the overall management of the enterprise or any of its subdivisions. A firming EVA will always mean an increase in value for shareholders, as opposed to the increase in net profit, return rates that can sometimes be concomitant with a decline of shareholders' wealth. In addition to measuring performance status, EVA is also an instrument of financial management, as this indicator measures the performance of the company's sheer size of value created or destroyed purporting to maximize (Tabără & Dicu, 2007, p. 373).

As we can see, the four indicators present both advantages and disadvantages. This study aims to be a stepping stone to answering the fundamental question of the thesis of doctorate, namely: Which economic indicator most closely reflects the performance of the enterprise? Future efforts will be in the direction of seeking an answer to this question and will orient towards statistical analysis of data.

Bibliografie/Bibliography:

1. Companies Directory: BVB. (2011). Retrieved January-February 2011, from Bucharest Stock Exchange Market Web Site: <http://bvb.ro/>
2. Abrams, J. B. (2005). *How to Value Your Business and Increase Its Potential*. New York: McGraw-Hill.
3. Albouy, M. (2003). *Décision Financières et Création de Valeur* (2 eme ed.). Economica.
4. Ameels, A. (2002). *Value Based Management. Control Processes to Create Value Through Integration*. Vlerick keuven Gent Management School.
5. Anghel, I., Oancea, M., Anica, A., & Popescu, A. (2010). *Evaluarea întreprinderii*. București: Editura Economică.
6. Black, A., & Wright, P. (2000). *In Search of Shareholder Value: Managing the Drivers of Performance*. USA: Financial Times/Prentice Hall; 2nd edition.
7. Brealey, R. A., & Myers, S. C. (2003). *Principles of Corporate Finance* (7th ed.). New York: The McGraw-Hill Companies.
8. Bucătaru, D. (2012). *Evaluări în economia de piață*. Iași: Junimea.
9. Buglea, A. (2011). *Analiza economică financiară* (II ed.). Timișoara: Mirton.
10. Căruntu, C., & Lăpăduși, M. L. (2009). *Rata rentabilității financiare. Impactul ratei rentabilității financiare asupra dezvoltării întreprinderii*. Analele Universității „Constantin Brâncuși”, 95-108.

11. Chen, S., & Dodd, J. L. (1997). *Economic Value Added (EVATM): An empirical examination of a new corporate Performance Measure*. Journal of Managerial Issues, 9(3), 318.
12. Ciolac, C. (2006). *Managementul bazat pe valoare – noua filozofie managerială*. Galați: Oeconomica.
13. Colasse, B. (2010). *Introduction a la comptabilite*. Paris: Economica.
14. Copeland, T., Koller, T., & Murrin, J. (2003). *Valuation: Measuring and managing the Value of Companies* (3rd ed.). New York: John Wiley and Sons, INC.
15. EVSB. (2009). *European Valuation Standards*. Bruxelles: Gills.
16. Frăsineanu, C. (2010). *Perfecționarea metodelor de evaluare a patrimoniului*. București: ASE.
17. Helfert, A. (2006). *Tehnici de analiză financiară. Ghid pentru crearea valorii*. București: BMT Publishing House.
18. Helfert, E. (2001). *Financial Analysis Tools and Techniques- A Guide for Managers*. USA: McGraw Hill.
19. Ittner, D., & Larcker, F. (2001). *Assessing empirical research in managerial accounting: a value-based management perspective*. Journal of Accounting and Economics, 349-410.
20. Rapport, A. (1998). *Creating Shareholder Value*. New York: The Free Press.
21. Robu, V., Anghel, I., & Tutui, D. (2002). *Evaluarea întreprinderii*. București: ASE.
22. Sulger, R.-M. (2008). *Valoarea economică adăugată. O cercetare empirică*. Revista Oeconomica (1), 149-188.
23. Tabără, N., Horomnea, E., & Mircea, M. C. (2010). *Contabilitate internațională* (2 ed.). Iași: TipoMoldova.
24. Tabără, N., & Dicu, R. (2007). *Indicatori de performanță în contextul reglementărilor*. Conferința internațională “Integrarea Europeană – realități și perspective” (pp. 367-374). Galați: Editura Didactică și Pedagogică.
25. Tabără, N., Horomnea, E., & Dicu, R. (2008). *Considerații asupra metodelor de estimare a valorii adăugate*. Revista Finanțe Publice și Contabilitate (4), 35-42.
26. Tabără, N., Horomnea, E., & Pătrașcu, R. (2005). *Costul capitalurilor și valoarea întreprinderii*. Revista Finanțe Publice și Contabilitate (11), 13-23.
27. Tache, I. (2007). *Măsurarea valorii create pentru acționari*. Oeconomica, 153-189.
28. Zimmerman, J. L. (1997). *EVA and Divisional Performance Measurement: Capturing Synergies and Other Issues*. Journal of Applied Corporate Finance, 10 (2), 98-109.

ANALIZA INSTRUMENTELOR ȘI METODELOR DE EVALUARE A SITUAȚIEI FINANCIARE ȘI DEZVOLTAREA ENTITĂȚILOR MUNICIPALE

Lect. sup. Rodica CERNIT, ASEM

În practica Republicii Moldova, anterior, nu se efectua analiza solvabilității entităților municipale. În acest sens, lipsesc indicațiile metodice autohtone în domeniu, cu excepția proiectelor individuale finanțate de instituțiile financiare internaționale. Practica internațională pentru aprecierea calității gestiunii finanțelor utilizează indicatorii privind evaluarea situației bazei normative legale municipale și, de asemenea, indicatorii socioeconomiци privind situația entităților municipale.

Cuvinte-cheie: sistem trezorerial, entitate publică, municipalitate, solvabilitatea entităților municipale, obligații fiscale, deficit bugetar, resurse creditare.

Sistemul trezorerial de executare a bugetului are o influență semnificativă asupra indicatorilor macroeconomici de bază și asupra dinamicii acestora. În scopul îmbunătățirii proceselor de gestionare a resurselor financiare, propunem un mecanism eficient de evaluare a gestiunii finanțelor și a solvabilității Consiliilor Raionale și Primăriilor, care, în opinia noastră, se poate realiza prin sistemul trezorerial. În primul rând, trebuie menționat că gestiunea se poate efectua în baza datelor conținute în raportul privind executarea bugetelor locale pentru perioada de gestiune, adică în baza datelor puse la dispoziția trezoreriilor teritoriale și, de asemenea, datelor privind executarea bugetelor pentru perioada de gestiune (cu evidența modificărilor la data de raportare) și, în final, pe baza informației prezentate de organele fiscale. În practica internațională, evaluarea eficientă a gestionării resurselor financiare și solvabilității entităților municipale în prezent se realizează pe următoarele direcții:

- Respectarea cerințelor fundamentale ale legii privind finanțele publice locale de către entitățile municipale;
- Situația financiară a entităților publice;
- Gestionarea finanțelor publice municipale.

Inițial, ca bază de date pentru evaluarea eficienței, pe lângă datele indicate mai sus, poate fi utilizată informația prezentată nemijlocit de entitățile municipale privind actele normative legale și datele statistice privind situația socioeconomică a municipalităților.

În baza datelor prezentate, pot fi evaluați următorii parametri, cum ar fi, baza normativă legală municipală de stat, respectarea cerințelor fundamentale privind legea bugetară de către municipalități, situația socioeconomică a raioanelor municipale, dinamica indicatorilor financiari specifici. Practica internațională pentru aprecierea calității gestiunii finanțelor utilizează indicatorii de evaluare a

ANALYSIS OF TOOLS AND METHODS FOR ASSESSING THE FINANCIAL SITUATION AND THE MUNICIPAL ENTITIES DEVELOPMENT

Senior Lect. Rodica CERNIT, ASEM

In the practice of the Republic of Moldova there has not previously been carried out the analysis of municipal entities' solvency. In this respect there are no local methodical guidelines in the field, apart from individual projects funded by international financial institutions. International practice for financial management quality assessment uses the indicators regarding the evaluation of the municipal legal framework situation as well as the social and economic indicators regarding the municipal entities situation.

Keywords: treasury system, public entity, municipality, municipal entities' solvency, tax liabilities, budget deficit, lending resources.

The treasury system of budget execution has a significant impact on basic macroeconomic indicators and on their dynamics. In order to improve the processes of financial resources management, we suggest a mechanism for efficient evaluation of financial management and the solvency of District and Town Councils, which, in our opinion, can be done through the treasury system. First, it should be noted, that management may be implemented on the basis of data contained in the report on local budgets execution for the accounting period, i.e. on the basis of data provided to territorial treasuries and also on the basis of data on budgets execution for the accounting period (with the accounting of modifications on the date of reporting), and, finally, relying on the information presented by tax authorities. In international practice, the efficient assessment of financial resources management and municipal entities' solvency is currently being conducted in the following directions:

- Compliance with the essential requirements of the law on local public finances by municipal entities;
- Financial situation of public entities;
- Management of municipal public finances.

Initially, as the database for efficiency assessment, besides the data indicated above, there can be used the information presented directly by municipal entities on legal normative acts and statistical data on the social and economic situation of municipalities.

Based on the data presented, there can be assessed the following parameters, such as: the state municipal legal framework, the compliance with the essential requirements of the budgetary law by municipalities, the social and economic situation of municipal districts, the dynamics of the specific financial indicators. International practice for financial management quality assessment uses the indicators regarding the evaluation of the municipal legal framework

situației bazei normative legale municipale și, de asemenea, indicatorii socioeconomiци privind situația entităților municipale. Deoarece birourile de statistică nu estimează indicatorii socioeconomiци pentru fiecare raion, în opinia noastră, acești indicatori pot fi înlocuiți cu indicatorii de apreciere a situației financiare.

Spre exemplu, indicatorii privind obligațiunile de plăți, respectarea de către entitățile municipale a obligațiilor privind finanțarea programelor (proiectelor) investiționale din bugetele locale în cadrul adreselor programelor investiționale. Pentru îmbunătățirea calității planificării, în municipalități, lista indicatorilor poate fi completată cu abaterea veniturilor proprii totale specificate în buget, începând cu aprobarea inițială a acestuia, și lista modificărilor efectuate în procesul de executare bugetară. În scopul stimulării entităților municipale în construcția de noi edificii, poate fi inclus indicatorul „Pondere a cheltuielilor bugetare în construcția de noi edificii”.

În procesul de evaluare a gestiunii eficiente a finanțelor și solvabilității entităților municipale, este necesară estimarea fiecărui indicator pentru fiecare Primărie și Consiliul Raional. Pentru indicatori, trebuie să fie stabilită valoarea relativă. Diferențierea necesității acestora se datorează indicatorilor ce reflectă gradul de influență a factorilor asupra nivelului general de control al calității gestionării finanțelor și solvabilității entităților municipale. Rezultatul final al eficienței se determină prin suma estimărilor a tuturor indicatorilor raportată la valoarea relativă corespunzătoare acestora. De asemenea, este important de a stabili nivelul maxim al evaluării calității gestiunii finanțelor și solvabilității entităților municipale corespunzătoare gradului înalt de gestiune a finanțelor și riscului minim al insolvenței (preliminar, nivelul fie 25 puncte).

Metodologiile aplicate în practica internațională prevăd evaluarea calitativă a gestiunii finanțelor și solvabilității localităților, primăriilor, respectarea legii privind sistemul bugetar și procesul bugetar de către municipalități (pentru Republica Moldova se poate adăuga și legea privind finanțele publice locale). Evaluarea se efectuează după următorii patru indicatori:

- Limitarea deficitului bugetului local (nu poate depăși 10% din totalul veniturilor bugetului local, fără evidența încasărilor gratuite și (sau) încasarea veniturilor fiscale după deducerile standard suplimentare);
- Limitarea volumului datoriei municipale (nu poate depăși 10% din totalul veniturilor bugetului local, fără evidența încasărilor gratuite și (sau) încasarea veniturilor fiscale după deducerile standard suplimentare);
- Limitarea cheltuielilor privind rambursarea datoriei municipale (nu poate depăși 15% din totalul cheltuielilor bugetului local, fără includerea subvențiilor);
- Limitarea structurii datoriei municipale.

În următoarea etapă de evaluare, de regulă, se efectuează analiza indicatorilor financiari ai bugetelor locale, inclusiv:

situation, as well as the social and economic indicators regarding the municipal entities situation. Since the statistical offices do not estimate the social and economic indicators for each district, in our opinion, these indicators can be substituted with the indicators for assessing the financial situation.

For example, the indicators for payment obligations, the municipal entities' compliance with the obligations regarding the funding of investment programs (projects) from local budgets within the investment programs addresses. In order to improve the planning quality, the list of indicators in municipalities may be supplemented with the deviation of proper total revenues specified in the budget, starting with its initial approval and the list of modifications made in the budgetary execution process. In order to stimulate the municipal entities to construct new buildings, there can be included the indicator regarding "the share of budget expenditures in the construction of new buildings".

In the process of assessing the efficient financial management and the municipal entities' solvency, it is necessary to estimate each indicator for each Town and District Council. There should be established the relative importance of the indicators. The differentiation of their necessity is due to the indicators that reflect the degree of impact of factors on the general level of control of the financial management quality and the municipal entities' solvency. The final result of the efficiency is determined by the sum of estimations of all indicators on their corresponding relative importance. It is also important to establish the maximum level of assessing the quality of financial management and the municipal entities' solvency corresponding to the high level of financial management and the minimum risk of insolvency (preliminary level to be 25 points).

The methodologies applied in international practice provide the qualitative assessment of the financial management and the solvency of communities and town councils, require the compliance with the law on the budgetary system and process of the municipalities (for the Republic of Moldova there can be added the law on local public finances). The assessment is carried out according to the following four indicators:

- Local budget deficit limitation (it cannot exceed 10% from the total of local budget revenues without the accounting of free collections and (or) collections of tax revenues after additional standard deductions);
- Limitation of municipal debt amount (it cannot exceed 10% from the total of local budget revenues without the accounting of free collections and (or) collections of tax revenues after additional standard deductions);
- Limitation of expenditures on municipal debt repayment (it cannot exceed 15% from the total of local budget expenditures without including subsidies);
- Limitation of municipal debt structure.

- executarea bugetului privind încasarea veniturilor fiscale și nefiscale (realizarea indicatorilor planificați nu trebuie să fie mai mică decât 95%);
 - nivelul de subvenționare a entităților municipale (valoarea subvențiilor în executarea bugetară echilibrată și (sau) încasarea veniturilor fiscale după deducerile standard suplimentare nu trebuie să depășească 70% din volumul veniturilor entităților municipale, cu excluderea subvențiilor din alte bugete);
 - creșterea veniturilor proprii per locuitor din cadrul entităților municipale (raportul dintre veniturile proprii per locuitor din perioada analizată și veniturile proprii per locuitor din aceeași perioadă a anului precedent nu trebuie să fie mai mică decât 95%);
 - dinamica obligațiilor fiscale, înscrise în bugetul entităților municipale (totalul obligațiilor fiscale, la sfârșitul perioadei de gestiune, trebuie să fie mai mic cu cel puțin 10% decât totalul acestora din aceeași perioadă a anului precedent);
 - deficitul bugetar în urma oferirii înlesnirilor fiscale municipale (totalul înlesnirilor fiscale nu trebuie să depășească 5% din totalul veniturilor fiscale);
 - abaterea totalului de venituri proprii bugetare specificate în bugetul aprobat inițial (volumul anual al veniturilor proprii înscrise în buget nu trebuie să depășească 125% din volumul anual al veniturilor proprii din cadrul bugetului planificat);
 - acordarea împrumuturilor municipale conform programului de creditare, aprobat prin legea bugetului;
 - achitarea salariilor administrației locale;
 - cota-parte a cheltuielilor bugetului local pentru achiziții (construcții, reconstrucții) de mijloace fixe (cota-parte a cheltuielilor entităților municipale din categoria dată în totalul cheltuielilor bugetului local, cu excepția subvențiilor acordate din bugetul local, nu trebuie să fie mai mică de 5%);
 - surse de finanțare a programelor (proiectelor) investiționale din bugetele locale în cadrul programului investițional vizat și altor programe principale;
 - cheltuieli de capital sau privind construcțiile locative în cheltuielile bugetului local;
 - datoria totală a instituțiilor bugetare (mărimea acesteia nu poate depăși 5% din totalul cheltuielilor bugetului local cu excepția subvențiilor acordate din bugetul local aprobat);
 - lipsa datoriei privind retribuirea muncii și transferarea acesteia;
 - dinamica datoriei privind plata serviciilor comunale (valoarea datoriei privind achitarea acestor servicii pentru perioada de gestiune nu poate depăși 5% din totalul cheltuielilor privind achitarea serviciilor comunale din cadrul bugetului local aprobat);
- At the next stage of assessment, as a rule, is carried out the analysis of financial indicators of local budgets, among which are the following:
- the execution of the budget on tax and non-tax revenue collection (implementation of indicators planned should not be less than 95%);
 - the level of the municipal entities' subsidization (the value of subsidies in the balanced budget execution and (or) tax revenue collection after additional standard deductions should not exceed 70% from the amount of the municipal entities' revenues, excluding the subsidies from other budgets);
 - the increase of proper income per capita within the municipal entities (the ratio of proper income per capita in the period under review to proper income per capita in the same period of the last year should not be less than 95%);
 - the dynamics of tax liabilities stipulated in the municipal entities' budget (the total of tax liabilities at the end of the accounting period should be at least 10% less than the total of these liabilities in the same period of the previous year);
 - the budget deficit lowering the provision of municipal tax exemptions (the total of tax exemptions should not exceed 5% from the total of tax revenues);
 - the deviation of the total proper budgetary revenues stipulated in the initially approved budget (the annual amount of proper revenues stipulated in the budget should not exceed 125% from the annual amount of proper revenues within the budget planned);
 - extending municipal credits according to the lending program approved by the budget law;
 - payment of local administration salaries;
 - the share of the local budget expenditures for procurement (constructions, reconstructions) of fixed assets (the share of the municipal entities' expenditures of this category in the total of the local budget expenditures, excluding the subsidies from the local budget, should not be less than 5%);
 - sources of financing investment programs (projects) from the local budgets within the targeted investment program and other main programs;
 - expenditures of capital or concerning housing in the local budget expenditures;
 - the total debt of budgetary institutions (its size cannot exceed 5% from the total of the local budget expenditures excluding the subsidies from the approved local budget);
 - the absence of the debt for labour remuneration of and its transfer;
 - the dynamics of the debt regarding the utilities payment (the value of the debt regarding the payment of these services for the accounting period cannot exceed 5% from the total of expenditures on

- lipsa datoriilor restante privind obligațiunile și creditele restante bugetare.

În final, vom menționa că indicatorii de apreciere a calității gestiunii finanțelor și solvabilității entităților municipale reflectă principalii factori care determină situația financiară actuală și potențialul posibilităților de finanțare ale acestora. De asemenea, stabilitatea în situații de influență a factorilor negativi din exterior. Rezultatul final corespunde celei mai bune sau celei mai rele calități de gestiune a finanțelor și totodată riscului mai mare sau mai mic al insolvabilității entităților municipale.

Pe de o parte, această evaluare permite evidențierea punctelor forte și punctelor slabe ale entității municipale în gestiunea finanțelor privind luarea deciziilor. Pe de altă parte, această evaluare stimulează administrațiile municipalităților să respecte cerințele legii bugetare, îmbunătățirii indicatorilor financiari ai bugetelor locale, asigurarea publicității de management financiar municipal.

Evaluarea resurselor creditare ale entităților municipale este analizată în țările cu o piață dezvoltată a capitalului de împrumut. În Republica Moldova au fost efectuate asemenea evaluări între unele consilii raionale și municipalități, participante la proiecte finanțate de instituții financiare internaționale. În opinia noastră, o asemenea experiență poate fi utilizată la elaborarea metodologiei evaluării situației financiare a bugetelor de nivelul întâi și doi ale Republicii Moldova. În continuare, axându-ne pe practica internațională, vom propune instrumente de analiză și recomandări referitoare la utilizarea bazei informaționale a trezoreriilor teritoriale privind analiza împrumuturilor consiliilor raionale și municipalităților.

Analiza tendințelor privind împrumuturilor entităților municipale, deja de câteva decenii, este cunoscută în practica internațională. Asemenea analiză este necesară pentru oferirea creditelor administrației locale, emisiunea de obligațiuni, sau în situații în care administrațiile locale se oferă în calitate de garant pentru datoriile entităților comerciale și municipale.

Elaborarea ratingurilor de credite ale municipalităților din țările străine este efectuată de agențiile Standard & Poor's, Moody's și Fitch. Agențiile evaluează riscurile de creditare în baza documentelor financiare ale municipalitetelor. Ratingurile, mai târziu, sunt utilizate de investitorii potențiali la evaluarea solvabilității orașului sau regiunii. Cu cât ratingul este mai scăzut, cu atât mai mare este costul împrumuturilor [3].

Problemele investigate includ:

- sursele de venit ale municipalităților;
- posibilitatea municipalităților de a lichida datoria;
- diverse proiecte, care, curând, trebuie finanțate de către municipalități;
- factorii politici care avantajează sau dezavantajează realizarea proiectelor finanțate;
- dacă pot fi realizate concomitent alte proiecte în scopul reducerii cheltuielilor totale privind toate proiectele.

În practica Republicii Moldova, anterior, nu se efectua analiza solvabilității entităților municipale. În acest

utilities payment within the approved local budget);

- the absence of outstanding debts regarding the budgetary outstanding loans and bonds.

Finally, we would like to mention that the indicators, for assessing the quality of financial management and the municipal entities' solvency, reflect the main factors that determine the current financial situation and the potential of the opportunities for their funding, and also the stability in the situations of influencing the external negative factors. The end result corresponds to the best or the worst quality of financial management and, at the same time, to a higher or lower risk of the municipal entities' insolvency.

On the one hand, this assessment highlights the strengths and weaknesses of the municipal entities in financial management regarding decision-making. On the other hand, this assessment stimulates municipal administrations to comply with the requirements of the budgetary law, to improve financial indicators of local budgets, to ensure publicity of municipal financial management.

The assessment of the municipal entities' lending resources is analyzed in the countries with a developed debt capital markets. In the Republic of Moldova such assessments have been conducted between some District Councils and municipalities, participating in the projects funded by international financial institutions. In our opinion, such experience can be used in processing the methodology of assessing the financial situation of the first- and the second-level budgets of the Republic of Moldova. Next, relying on international practice we will propose analysis tools and guidelines to use the information base of territorial treasuries regarding the analysis of district councils and municipalities' loans.

The analysis of tendencies regarding the municipal entities' loans has been well-known for decades in international practice. Such analysis is necessary in order to extend credit to the local administration, bonds issue or in situations when the local administrations serve as guarantors for the municipal and commercial entities' debts.

The municipalities' credit rating in foreign countries is issued by Standard & Poor's, Moody's and Fitch agencies. The agencies assess credit risks on the basis of the municipalities' financial documents. Later on, ratings are used by potential investors for assessing the solvency of a town or region. The lower the rating, the higher the cost of borrowing. [3].

Issues investigated include:

- income sources of municipalities;
- municipalities' ability to retire debts;
- various projects to be soon financed by municipalities;
- political factors that favour or discourage the financial projects execution;
- whether there can be simultaneously executed other projects in order to reduce total expenditures regarding all the projects.

In the practice of the Republic of Moldova there has not previously been carried out the analysis of municipal

sens, lipsesc indicațiile metodice autohtone în domeniu, cu excepția proiectelor individuale, finanțate de instituțiile financiare internaționale.

Autoritățile executive ale unităților administrativ-teritoriale de nivelul întâi, în baza deciziei autorităților reprezentative și deliberative respective, pot lua împrumuturi pentru cheltuieli curente, cu scadență în același an bugetar, de la bugetul unităților administrativ-teritoriale de nivelul al doilea și de la bugetul municipal, precum și de la instituțiile financiare și de la alți creditori atât din țară, cât și de peste hotare.

Volumul total al împrumuturilor pentru cheltuieli curente, cu scadență în același an bugetar, nu trebuie să depășească 5% din totalul veniturilor aprobate (rectificate) ale bugetului unității administrativ-teritoriale căreia i se atribuie împrumutul, aceasta fiind o condiție obligatorie pentru acordarea împrumuturilor.

Decizia luată de bancă privind creditarea solicitanților se efectuează conform informației despre debitor, evaluarea obiectului creditului și posibilitățile de rambursare. Siguranța rambursării poate fi garantată atât de obiectul gajat, ipotecă, cât și de asigurările publice și private. În calitate de garant (*fidejussor*) al creditului poate fi nu doar entitatea, dar și o persoană fizică, sau o altă bancă, entitate municipală. De regulă, aceasta se întâmplă în cazul creditării entităților municipale sau de stat, precum și entităților ce asigură infrastructura socială și comunală a orașului.

entities' solvency. In this respect there are no local methodical guidelines in the field, apart from individual projects funded by international financial institutions.

The executive authorities of the administrative and territorial units of the first level, on the basis of the decisions of corresponding deliberative and representative authorities, can take loans for current expenditures with the maturity in the same budgetary year from the budget of the administrative and territorial units of the second level and of Balti municipality, budget as well as from financial institutions and other lenders, both in the country and from abroad.

The total amount of loans for current expenditures with the maturity in the same budgetary year should not exceed 5% from the total of approved (adjusted) revenues of the budget of the administrative and territorial unit to which the loan is granted, which is a prerequisite for taking loans.

The bank's decision on extending credit to applicants is taken according to the information about the debtor, the evaluation of the credit object and repayment options. The reimbursement can be guaranteed by the object pledged, mortgage, collateral, insurance. The credit guarantor (*fidejussor*) may be not only an entity, but also a natural person, another bank, a municipal entity. This generally happens when the loan is granted to the municipal or state entities, as well as to the entities that provide social and communal infrastructure of the city.

Bibliografie/Bibliography:

1. Legea privind finanțele publice locale: nr. 397 din 16.10.2003. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova. 2003, nr. 248-253, art. 996.
2. Лукша, П. О. *Выбор наилучшего сценария в бюджетном процессе на муниципальном и региональном уровне*. [Accesat 28.09.2012] Disponibil: www.luksha.ru/science/Opt_bud_scen.doc.
3. Чернова, М. В. *Анализ кредитоспособности муниципального образования*. В: Экономический анализ: теория и практика. 2009, № 23, сс.34-39.
4. Чернова, М. В. *Несостоятельность территориальных единиц государства (муниципальное банкротство): зарубежный опыт*. В: Региональная экономика; теория и практика. 2009, № 6, сс.50-55.
5. <http://www.standardandpoors.com/ratings/govs-main/ru/ru/>.
6. Оценка качества управления финансами и платежеспособности муниципалитетов. 2011, 11 сентября. [Accesat 28.09.2012] Disponibil: <http://bujet.ru/article/156371.php>.

PERFEȚIONAREA SISTEMULUI DE GESTIUNE A CAPITALULUI CIRCULANT AL ÎNTRINDERILOR DE VINIFICAȚIE

*Drd. Ina ZLATOVCEA, Universitatea de
Stat din Comrat*

Industria de vinificație reprezintă o ramură strategică a economiei naționale a Republicii Moldova, care îi asigură legătura cu piața externă. Una din principalele probleme ale economiei țării și fiecărei întreprinderi în parte constă în ameliorarea stării financiare a ramurii. Soluționarea acestei probleme va fi imposibilă, fără o sporire a eficienței folosirii mijloacelor fixe și circulante ale subiecților economiei de piață. În noile condiții economice, întreprinderile au obținut, practic, independență totală în gestiunea, repartizarea și folosirea propriilor resurse financiare. În perioada de tranziție, multe s-au schimbat în mica noastră țară. În primul rând, s-a modificat baza legislativă, formele de proprietate. S-a dovedit că nu este simplă, e grea trecerea la economia de piață. De aceea, se cere mai mult curaj pentru a păși cu încredere în lumea liberei inițiative, a antreprenoriatului și riscurilor, pentru a înfrunta frica desfășurării unei activități energice de piață.

Cuvinte-cheie: capital circulant, mijloace circulante, lichiditate, valoare medie ponderată.

În condițiile crizei economice globale, ce se caracterizează în special printr-o acută insuficiență de lichidități, problemele generate de gestiunea mijloacelor circulante, ce reprezintă partea cea mai lichidă a activelor întreprinderii, au căpătat o deosebită actualitate. Spre deosebire de alte sfere ale economiei, producția vinurilor necesită un lung ciclu financiar-comercial. Din acest motiv, realizarea lui este amenințată de riscuri mari de pierderi economice, din cauza insuficienței mijloacelor circulante sau gestionării lor neraționale în anumite etape ale ciclului. În această ordine de idei, fiecare întreprindere industrială urmează să rezolve două probleme: pe parcursul procesului de formare a mijloacelor circulante, să excludă cheltuielile în plus pentru procurarea activelor circulante, organizând utilizarea acestora în așa fel, ca să fie asigurat profitul maxim cu investiții minime. Soluționarea acestei probleme depinde, în primul rând, de calitatea analizei intrafirmă, al cărei scop este determinarea volumului necesar de mijloace circulante acumulate; evaluarea gradului de influență a diferitor factori asupra modificării nivelului de eficiență al aplicării lor; relevarea rezervelor pentru sporirea acestei eficiențe și fundamentarea deciziilor managerilor privind folosirea rațională a mijloacelor circulante.

Actuala metodologie de analiză a mijloacelor circulante nu este lipsită de lacune. Studiind literatura economică referitoare la tema analizată, se poate trage

WORKING CAPITAL IMPROVEMENT MANAGEMENT SYSTEMS OF WINERIES

*PhD candidate Ina ZLATOVCEA,
Comrat State University*

The wine industry is a strategic sector of the national economy of the Republic of Moldova, establishing relations with foreign market. One of the main problems that the country's economy and every enterprise are facing is the financial health of the industry. This task is impossible without improving the efficiency of fixed and current assets of the market economy subjects. Under the new market conditions, companies were given almost complete management autonomy, distribution and use of their financial resources. Much has changed during the transition period in our small country. First of all, the legal framework and the types of ownership have changed. It is obvious that the path to market economy is thorny and difficult. Therefore, a lot of courage is needed to step into the world of free enterprise, entrepreneurship and risks, and overcome the fear of active market activities.

Keywords: circulating capital, circulating assets, liquidity, weighted average.

In the context of the global economic crisis, which is characterized primarily with liquidity shortage, the problems of working capital management, as the most liquid part of the assets of the enterprise, acquired a special topicality. Unlike other sectors of the economy, winemaking industry has a long financial and sales cycle. Therefore, its implementation is associated with a greater risk of economic loss due to lack or inefficient use of working capital at any stage of the cycle. In this regard, each industrial enterprise needs to solve a dual task: to exclude unnecessary costs for the purchase of current assets in the process of working capital and organize utilization that would ensure the highest possible returns with minimum investment. The solution of this problem, first of all, depends on the quality of internal analysis, which is designed to determine the required amount of generated working capital, to evaluate the impact of various factors on the effectiveness of their use, to identify reserves for efficiency increase and to provide a rationale for management decisions on the use of working capital.

The existing analysis methods of working capital are not without drawbacks. The study of the economic literature on the issue states that the development of techniques of working capital

concluzia că perfecționarea metodei de gestionare a capitalului circulant este blocată de o serie de probleme cu caracter teoretic și practic. Deocamdată, opiniile savanților și practicienilor asupra naturii mijloacelor circulante nu sunt unanime. Coeficienții folosiți în procesul de analiză nu asigură întotdeauna determinarea veridică a rezultatelor utilizării mijloacelor circulante. Din acest motiv, metodele bazate pe utilizarea acestor coeficienți nu permit în deplină măsură adoptarea unor decizii manageriale juste în vederea constituirii și creșterii eficienței aplicării lor. În plus, suportul informațional, utilizat tradițional în scopurile analizei, fiind constituit din datele rapoartelor financiare, conține o serie de restricții esențiale privind efectuarea unei asemenea analize.

Problemele sus-indicate necesită o studiere serioasă, pentru a găsi căi sigure de sporire a calității analizei economice a capitalului circulant.

În scopul perfecționării sistemului de administrare a capitalului circulant, trebuie:

- analizată structura capitalului circulant;
- evaluată eficiența administrării fiecărui element al acestui capital.

Studierea insuficientă a unor aspecte teoretice și practice ale gestionării sumelor debitoare și a rezervelor, identificarea unor metode și instrumente eficiente de management în condițiile instabile ale funcționării întreprinderilor motivează actualitatea cercetărilor în acest domeniu și necesitatea elaborării măsurilor de rigoare.

Analiza capitalului circulant prevede câteva etape:

- stabilirea volumului de mijloace circulante necesar întreprinderii;
- identificarea surselor de finanțare a mijloacelor circulante;
- analiza modului de influență a stării mijloacelor circulante asupra lichidității;
- calcularea vitezei circulației mijloacelor circulante pentru a determina gradul de eficiență al folosirii acestora;
- analiza profitului obținut din folosirea mijloacelor circulante.

Metodele uzuale de analiză presupun, de regulă, realizarea etapelor sus-indicate prin utilizarea în calitate de bază de evidență analitică doar a datelor din darea de seamă financiară a organizației. Darea de seamă financiară, însă, este formulată, de obicei, conform regulilor stabilite de stat, și în aceasta nu se ia pe deplin în calcul necesarul de informații ale managementului întreprinderii. În această ordine de idei, se propune ca, pentru analiza situației mijloacelor circulante, să fie folosite bugetele constituite pe baza datelor evidenței manageriale și dările de seamă privind executarea acestora, ce vor reflecta aceleași aspecte ale activității economice, ca și formele evidenței financiare. Totuși, conținutul informativ al primelor se va deosebi de cel al ultimelor. Primele sunt mai analitice, conținând nu numai indicatori financiari, ci și nefinanciari, și permit ca evaluarea activelor întreprinderii să nu se facă pe baza celui mai mic dintre cei doi indicatori – prețul de cost și prețul de piață –, ci pe baza fiecăruia dintre aceștia. Astfel, apare posibilitatea nu numai de a obține o

management is, to a great extent, impeded by theoretical and practical problems. There is still no uniformity of views of scientists and experts on the nature of the working capital. Used in the analysis of the coefficients do not always reliably determine the results of the use of current assets. Therefore, methods, based on the use of such coefficients do not fully allow making correct management decisions aimed at creating and improving the efficiency of their use. Besides, the traditionally used data base for the analysis, developed on the financial statements, contains significant restrictions for this analysis.

These problems require a thorough study aimed to find ways to improve the quality of economic analysis of working capital.

In order to improve the management of working capital it is necessary to overcome a number of problems:

- study the structure of the working capital;
- evaluate the management effectiveness of each of its elements.

Insufficient study of a number of theoretical and practical aspects of the management of accounts receivable and inventory, as well as the search for effective methods and tools to manage the ever-changing conditions of the enterprises' functioning determines the need for further study and measures development.

Working capital analysis comprises the following steps:

- identify the company's needs for working capital;
- identify sources of working capital financing;
- analyze the effects of the working capital on liquidity;
- calculate the current assets turnover rate to determine the effectiveness of their use;
- analyze the profit, obtained from the use of working capital.

Common analysis methods, usually involve the implementation of the above mentioned steps by using as accounting and analytical data only the financial statements of the organization. However, financial statements are formed by the rules established by the state, and it does not take into account the information needs of the enterprise management. Therefore, we propose to use for the current assets analysis, based on the management accounting data, the budgets and reports on their performance, which should reflect the same aspects of economic activity, and types of financial statements. However, the informative content of the first will differ from the latter. The former are more analytic and contain not only financial but also non-financial indicators and allow the assessment of the company's assets based not on the lower of the two indicators - the production costs and the

informație mai completă, mai detaliată pentru ulterioara analiză a mijloacelor circulante, dar și de a elabora noi metode, mult mai corecte, de calculare a indicatorilor analitici.

În condițiile economice de astăzi, problema gestionării datoriilor debitorilor, pentru majoritatea întreprinderilor de vinificație (și nu numai pentru ele), care funcționează pe teritoriul Republicii Moldova, continuă să fie actuală și de primă importanță. Justețea acestei afirmații este argumentată de o serie de date statistice. Pondere datoriilor debitorilor este de peste 50% în suma totală a datoriilor, după cum o demonstrează datele din tabelul 1.

market price – but on each of them. This will allow us not only to get more information for further analysis of working capital, but also to develop new and better ways of calculating correct analytical indicators.

Under the current economic conditions, the problem of accounts receivable management for the majority of enterprises, not only of wineries, operating on the territory of the Republic of Moldova, is still relevant and paramount. This assertion is supported by the following statistical data. The share of receivables is more than 50%, as seen from the data in table 1.

Tabelul 1 / Table 1

Structura activelor curente ale întreprinderilor de vinificație din regiunea sudică a Republicii Moldova în perioada 2010-2012 / Structure of wineries' current assets in the Southern region of the Republic of Moldova during 2010-2012

Post de bilanț / Balance sheet account	Pondere surselor în pasiv (%) / Share of the sources in liabilities (%)								
	SA „Vinuri de Comrat”			SA „Tomai-Vinex”			SA „Burlacu Vin”		
	2010	2011	2012	2010	2011	2012	2010	2011	2012
Rezerve / Inventories	31,0	30,0	38,0	25,0	43,0	22,8	33,0	56,0	36,5
Datoriile debitorilor / Receivables	63,0	57,5	61,0	47,4	53,4	51,0	52,0	40,1	57,0
Mijloace bănești / Cash	6,0	12,5	0,7	27,6	3,6	26,2	15,0	3,9	6,5
Investiții pe termen scurt / Short-term investments	-	-	0,3	-	-	-	-	-	-
În total – Active curente / Total, current assets	100	100	100	100	100	100	100	100	100

În baza analizei efectuate, merită să propunem o nouă metodă de constituire a bilanțului agregat pentru analiza lichidității activelor întreprinderii, metodă bazată pe lărgirea clasificării în vigoare a mijloacelor circulante ale întreprinderii și modificarea procedurii de evaluare a activelor. Structura grupurilor agregate bilanțiere propusă exclude denaturarea datelor inițiale, ce îi este caracteristică evidenței financiare.

În procesul analizei rentabilității activității întreprinderii, actualmente, în practica altor țări, inclusiv a Federației Ruse, se atribuie o importanță tot mai mare indicatorului valorii economice adăugate – EVA (Economic value added).

Valoarea economică adăugată reprezintă profitul net al întreprinderii minus mărimea plății pentru întregul capital investit în organizație. Totodată, se presupune că întreprinderea nu trebuie să fie doar rentabilă, ci, în principiu, să aibă și un profit maximal din toate variantele alternative posibile. Prin aceasta se și explică faptul că, în procesul de calculare a EVA, din suma profitului se scoate plata pentru folosirea nu numai a mijloacelor împrumutate, ci și a propriului capital. Aplicarea indicatorului EVA nu este rațională doar în ce privește capitalul în ansamblu, dar și pentru determinarea eficienței utilizării mijloacelor circulante, fapt ce stimulează creșterea posibilităților de analiză prin

Based on the conducted analysis it is advisable to offer a new way to build an aggregated balance for liquidity analysis of a business, based on the expansion of the current classification of working capital business and change the way of assets' valuation. The proposed structure of aggregated groups of balance eliminates distortion of input data specific to the financial statements.

While analyzing the company's effectiveness in the recent years, the foreign and Russian practice focuses more on the indicator of economic value added - EVA (Economic value added).

Economic value added is the net profit of the company, reduced by the amount of payment for the total invested capital in the organization, assuming that the company should not only be profitable, but also make a profit, as much as possible out of the alternatives. This explains the fact that when calculating the EVA, from the profit is deducted both the commission for the borrowed capital and of the own capital. The EVA implementation is useful not only to the capital as a whole, but also to determine the efficiency of the working capital, which contributes to the use of various analysis possibilities not only of the relative performance indicators

folosirea atât a indicatorilor relativi (ai rentabilității), cât și a indicatorilor absoluți.

Cunoscând structura capitalului destinat formării mijloacelor circulante, poate fi calculat costul (valoarea) acestuia. Propunem să fie folosită valoarea medie ponderată a capitalului (WACC), ce poate fi calculată astfel:

$$WACC = C_i * D_i, \quad (1)$$

unde: C_i – costul sursei plus efectul fiscal, %;

D_i – ponderea sursei în suma totală a pasivelor destinate formării mijloacelor circulante.

Deci, indicatorul EVA pentru mijloacele circulante va fi calculat conform formulei:

$$EVA = EBITDA - WACC * TC, \quad (2)$$

unde: TC (*turn capital*) indică suma mijloacelor circulante ale întreprinderii.

În funcție de valorile căpătate ale EVA, pot fi trase concluziile ce urmează:

$EVA = 0$. Patronul întreprinderii oricum câștigă, continuând operațiile în domeniul ales de el sau investind mijloacele în depozite bancare. Decizia privind dezvoltarea domeniilor alese trebuie luată ținându-se cont de obiectivele de marketing (susținerea propriului segment de piață sau abandonarea acestuia, menținerea imaginii pozitive și a misiunii întreprinderii), precum și de gradul de risc al activității desfășurate;

$EVA > 0$. Investirea mijloacelor circulante în domeniul ales este rentabilă, valoarea de piață a întreprinderii crește, acest domeniu de activitate trebuie dezvoltat;

$EVA < 0$. Prețul de piață al întreprinderii scade, capitalul investit în mijloacele circulante se diminuează, din cauza pierderii rentabilității alternative.

Deci, indicatorul EVA completează instrumentarul actual al metodologiei de analiză a profitului obținut din gestiunea mijloacelor circulante nu numai prin utilizarea reușită a valorilor relative (de rentabilitate), ci și a celor absolute.

În vederea sporirii eficienței gestiunii mijloacelor circulante ale întreprinderilor de vinificație, este oportună calcularea mărimii capitalului investit în aceste mijloace ca element component al valorii economice adăugate.

Pentru a efectua acest calcul, trebuie exclusă, în primul rând, influența asupra profitului exercitată de investițiile în capitalul extracirculant. Deci, trebuie determinat volumul capitalului investit în mijloacele circulante ale întreprinderii.

Analiza ce urmează prevede un șir de variante ipotetice:

- propriul capital este folosit, în primul rând, pentru formarea activelor extracirculante, mijloacele circulante constituindu-se pe seama părții rămase din acest capital;
- creditele pe termen lung sunt cheltuite în totalitate pentru procurarea activelor extracirculante.

În realitate, este posibilă situația când, din contul creditelor atrase pe termen lung, întreprinderea și-ar putea finanța investițiile în active circulante, deși această situație e puțin probabilă.

(profitability), but also of the absolute ones.

According to the structure of working capital formation, we can calculate the price. In the thesis we propose to use the weighted average cost of capital (WACC), which can be calculated as follows:

$$WACC = C_i * D_i \quad (1)$$

where: C_i – the price of the source plus the tax effects, %.

D_i – share of the source in total liabilities, aimed at creating a working capital.

Thus the EVA for the working capital can be calculated by the formula:

$$EVA = EBITDA - WACC * TC \quad (2)$$

where: TC (*turn capital*) - amount of working capital.

Depending on the obtained EVA values we can make the following conclusions:

$EVA = 0$. Owner of the company is having benefits, continuing his operations in the selected direction or placing capital in bank deposits. The decision to develop in certain areas should be made on the basis of marketing issues (maintaining the market share or exiting from it, maintaining the image and mission of the company), and the extent of the risk;

$EVA > 0$. The investments of working capital in the chosen direction are effective, the market value of the company increases and the chosen area should be developed;

$EVA < 0$. The market value of the company is reduced. The investment made in the working capital is reduced due to losses of alternative profitability.

Thus, the EVA complements the existing profit analysis methods tools of the working capital management using not only the relative values (profitability), but absolute ones also.

In order to improve the working capital management it is advisable for wineries to calculate the amount of the invested capital in the working capital of the company, as a component of economic value added.

Such a calculation first of all needs to eliminate the effect on investments profit in fixed capital. That is, it is necessary to determine the amount of invested capital in working capital of the enterprise.

The following analysis suggests a number of assumptions:

- equity capital is primarily used to create non-current assets, current assets are formed by the remainder of it;
- term loans are entirely spent on the purchase of fixed assets.

In practice, it is possible the situation when the debts of the company are financed by investments in current assets, but it is rare.

Într-un asemenea caz, devine veridică relația: ; In this case we have the following relationship:

Capitalul repartizat formării mijloacelor circulante / Capital aimed at forming the Working Capital	=	Obligațiile pe termen scurt / Short-term liabilities	+	Capitalul propriu / Equity capital	+	Obligațiile pe termen lung – activele extracirculante / Long – term liabilities non-current assets	(3)
---	---	--	---	------------------------------------	---	--	-----

În baza datelor din evidența financiară a celor mai reprezentative întreprinderi de vinificație din Sudul Republicii Moldova, poate fi calculat efectiv indicatorul pentru evaluarea rentabilității utilizării mijloacelor circulante.

Dacă suma activelor extracirculante depășește suma obligațiilor pe termen lung, devine clar că mijloacele circulante au fost finanțate din contul obligațiilor pe termen scurt și al unei părți din propriul capital.

Dacă suma totală a activelor extracirculante este mai mică decât suma obligațiilor pe termen lung, înseamnă că o parte din aceste obligații constituie sursa de finanțare a activelor circulante și nu este repartizată pentru formarea activelor extracirculante ale întreprinderii.

Datele ce caracterizează structura surselor de finanțare a celor mai prestigioase întreprinderi din Sudul Republicii Moldova au fost calculate în baza datelor din pasivele bilanțelor pe perioada 2010-2012 și sunt prezentate în tabelul 2.

According to the financial statements of the most representative wineries in the Southern region of the Republic of Moldova we can calculate this index in order to estimate the efficiency of the working capital.

If the amount of non-current assets exceeds the sum of long-term liabilities, this means that the current assets were financed from the short-term liabilities and a part of the equity capital.

If the amount of non-current assets is less than the sum of long-term liabilities, this means that a part of these liabilities represent the source of financing of current assets and is not aimed at the formation of the non-current assets.

The data characterizing the structure of the financing sources of most representative wineries in the Southern region of the Republic of Moldova are generated from the liabilities in the balance for 2010-2012 and are presented in table 2.

Tabelul 2 / Tabelul 2

Structura surselor de finanțare a întreprinderilor de vinificație din Sudul Republicii Moldova (anii 2010-2012) / Structure of financing sources of wineries in the Southern region of the Republic of Moldova (2010-2012)

Sursa de finanțare (potrivit datelor pasivului de bilanț) / Source of funding (according to the liabilities in the balance)	Ponderea tuturor surselor în pasiv/ Share of sources in liabilities								
	SA „Vinuri de Comrat”			SA „Tomai-Vinex”			SA „Burlacu Vin”		
	2010	2011	2012	2010	2011	2012	2010	2011	2012
Capitalul propriu, inclusiv / Equity capital, including:	0,40	0,48	0,53	0,43	0,42	0,51	0,53	0,46	0,49
Capitalul public (în acțiuni) / Share capital	0,15	0,13	0,16	0,13	0,13	0,17	0,16	0,16	0,15
Beneficiul nedistribuit/ Retained earnings	0,25	0,35	0,37	0,29	0,29	0,33	0,36	0,30	0,34
Capitalul împrumutat, inclusiv credite / Borrowed capital, including credits:	0,59	0,52	0,47	0,57	0,48	0,49	0,47	0,54	0,51
pe termen lung / long-term	0,42	0,40	0,36	0,42	0,42	0,42	0,35	0,42	0,43
pe termen scurt / short-term	0,8	0,4	0,6	0,9	0,5	0,3	0,1	0,08	0,08

Este evident faptul că, în structura finanțării întreprinderilor SA „Vinuri de Comrat” și SA „Tomai-Vinex”, în anii 2010 și 2011, a precumpănit capitalul împrumutat, obținut cu precădere pe seama creșterii ponderii creditelor pe termen lung în pasiv. Totodată, raportul dintre propriul capital și capitalul împrumutat se menține în limitele perioadei analizate.

It is obvious that the financing sources of companies “Vinuri de Comrat” SA and “Tomai-Vinex” SA, during 2010 – 2011 were dominated by borrowings, mainly due to the high proportion of long-term loans in the liabilities. The ratio of debt capital to equity capital is maintained within

În 2012, se observă o majorare a cotei capitalului propriu și celei a capitalului de împrumutat. Astfel, cota capitalului propriu al SA „Vinuri de Comrat” variază de la 0,40, în 2010, la 0,53, în 2012; iar a capitalului SA „Tomai-Vinex” – de la 0,43 la 0,51, respectiv. Conform datelor evidenței financiare acest fenomen a fost o consecință a creșterii beneficiului din perioada dată. În SA „Burlacu Vin”, cota propriului capital a scăzut de la 0,53, în 2010 la 0,49, 2012, datorită majorării costului absolut al creditelor pe termen lung.

În condițiile economiei de piață, toate resursele financiare, care contribuie la formarea mijloacelor circulante, au valoarea lor. De aceea, analiza surselor mijloacelor circulante are mare importanță, jucând un rol esențial.

Dat fiind acest fapt, propunem ca, pe lângă sursele proprii și de împrumut, să fie relevate sursele atrase pentru formarea mijloacelor circulante. Capitalul atras înglobează toate tipurile de sume creditoare și se separă de capitalul împrumutat, deoarece capitalul de împrumut reprezintă mijloacele primite de întreprindere pentru folosință temporară, în condiții de exigibilitate, rambursabilitate și plată, iar datoriei de creditor nu-i este caracteristică plata. Prin urmare, capitalul atras este o sursă total diferită de cel împrumutat pentru formarea mijloacelor circulante.

Deoarece costul fiecăreia din sursele sus-enumerate nu reprezintă altceva decât profitabilitate netă a instrumentelor financiare adecvate, este absolut logic să se presupună că valoarea cumulativă a tuturor surselor poate fi calculată după formarea profitabilității. Mărimea (valoarea) medie a spezelor pentru atragerea capitalului, obținută în acest mod, în practica occidentală a managementului financiar, se indică prin abreviația – WACC.

Cunoscând structura capitalului repartizat pentru formarea mijloacelor circulante, poate fi calculată valoarea (costul). În practica occidentală, se recomandă folosirea valorii medii ponderate a capitalului (WACC), metodă valabilă și în practica economiei noastre. WACC – valoarea medie ponderată a capitalului (Weighted Average Cost of Capital, WACC) – este un indicator ce caracterizează valoarea capitalului, după cum rata dobânzii bancare caracterizează costul atragerii creditului. Pentru acoperirea propriilor necesități financiare și de exploatare, întreprinderea trebuie să atragă capital suplimentar.

Se observă tendința anuală de diminuare a indicatorului WACC, fapt demonstrat cu ajutorul diagramei din figura 1. Dinamica negativă a evaluării valorii medii ponderate a capitalului este o consecință a devierilor din structura surselor de finanțare către propriul capital, apreciate ca ceva pozitiv – atât din punct de vedere a autonomiei financiare, cât și a gestiunii structurii capitalului.

Metoda tradițională de analiză a lichidității constă în compararea activelor și pasivelor din bilanțul contabil, agregate în patru grupe după principiul: activele – conform gradului de pierdere a lichidității patrimoniului, iar pasivele – conform gradului de majorare a termenelor de stingere a obligațiilor. Totodată, pentru a stabili că bilanțul este lichid, fiecare din primele trei grupe de active se cere să nu fie mai mică decât grupele de obligații corespunzătoare.

the studied period. In 2012 we can see an increase in the proportion of equity and debt capital. Thus, the share of “Vinuri de Comrat” SA equity capital varies from 0.40 in 2010 to 0.53 in 2012; “Tomai-Vinex” SA from 0.43 to 0.51. According to the financial statements this phenomenon was the result of profit growth over the considered period. At “Burlacu Vin” the share of equity capital decreased from 0.53 in 2010 to 0.49 in 2012, due to the increase of the absolute value of long-term loans.

In a market economy all financial resources, which are used in the formation of the working capital, have a value, therefore, the analysis of the sources of the working capital is essential.

Thus, in addition to debt and equity sources, we propose to allocate borrowed sources of working capital. The allocated capital includes all payables and is separate from the debt, since debt capital – is money received for temporary use under maturity terms, repayment and payment, and for payment – accounts payable is not typical. Consequently, the debt capital is fundamentally different from debt source of working capital.

Since the price of the above mentioned sources is nothing but a complete return of the underlying instruments, it is logical to assume that the total price of all sources is given by the average yield. Thus, the obtained average cost of the used capital is denoted in foreign practice of financial management – WACC.

Knowing the structure of capital for the formation of working capital, we can calculate the price. The international practice proposes to use the weighted average cost of capital (WACC), which is quite applicable in domestic practice. WACC - (Weighted Average Cost of Capital) – an indicator of the cost of capital as well as bank interest rate, characterizes the costs of obtaining the loan. In order to meet its financial and operational needs of the enterprise attracts more capital.

The annual downward tendency of the WACC indicator is shown in figure 1. The negative dynamics of the average cost of capital estimations are the result of changes in the structure of financing sources of the equity capital, which is seen as positive in terms of financial autonomy and capital structure management.

The traditional method of analysis compares the liquidity of the assets and liabilities of the balance sheet, aggregated into four groups according to the following principle: assets - the level of assets liquidity, liabilities - the degree of prolongation of the outstanding liability. In this case, in order to conclude that the balance is liquid, each of the first three groups of assets should not be less than the corresponding groups of liabilities.

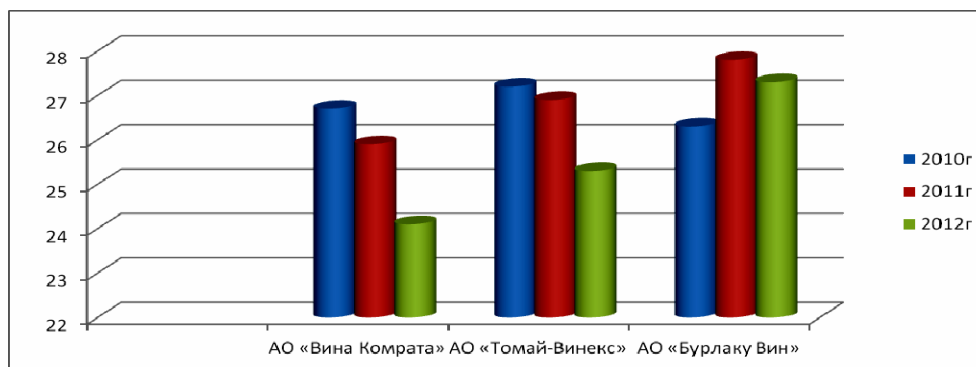

Figura 1. Dinamica valorii medii ponderate a capitalului întreprinderilor de vinificație în perioada 2010-2012 / Figure 1. Dynamics of average cost of wineries capital during 2010-2012

Totuși, fără a apela la surse suplimentare de informații, este imposibilă calcularea cotei riscante a sumelor debitoare și determinarea consecințelor neachitării datoriei de creditor. Ținând seama de cele sus-menționate, propunem un mod original de abordare a metodei grupării activelor și pasivelor organizației, ce presupune folosirea datelor din evidența managerială (tabelul 3).

However, if we do not use the traditional sources of information it is impossible to determine the share of doubtful receivables and payables. Given the above, in the thesis is presented a technique for grouping assets and liabilities of the organization that assume the use of data management reporting (table 3).

Gruparea activelor în scopul analizei lichidității pe baza datelor evidenței manageriale / Assets grouping for liquidity analysis on the basis of activity accounts

Activul/Assets			Pasivul/Liabilities		
Denumirea grupei / Group name	Semnul convențional / Conventional sign	Postul de activ / Assets	Denumirea grupei / Group name	Semnul convențional / Conventional sign	Postul de pasiv / Liabilities
1	2	3	4	5	6
Activele cele mai lichide / Most liquid assets	A ₁	Mijloace bănești, investiții financiare pe termen scurt, datoriile structurale, suma debitoare, cambii spre primire / Cash, short-term investments, structural receivables, notes receivable	Obligații ultrascadente / Most urgent obligations	P ₁	Datorii de creditor minus cele structurale, avansurile primite, obligațiile pe termen scurt / Accounts receivable, net of structural, advances from customers, other current liabilities
Active realizabile în termen scurt / Quick assets	A ₂	Sume debitoare pe termen scurt minus cele structurale, riscante și cambii spre primire / Short-term receivables, net structure, questionable and notes receivable, regulatory remnants of finished goods and other assets	Pasive pe termen scurt/Short-term liabilities	P ₂	Credite și împrumuturi pe termen scurt, avansuri primite, obligații fiscale amânate / Short-term borrowings and advances received, deferred tax liabilities
Active cu realizare lentă / Slow realizable assets	A ₃	Rezerve minus stocul normativ de producție finită, TVA pe valorile procurate / Inventories, net of regulatory residues of finished goods and non-liquid assets, VAT on purchased goods	Pasive pe termen lung/Long term liabilities	P ₃	Credite și împrumuturi pe termen lung / Equity, structured payables
Active greu realizabile / Slow assets	A ₄	Active extracirculante, suma debitoare pe termen lung minus datoriile structurale, riscante și stocurile greu vandabile / Non-current assets, long-term receivables deducting the structural ones, doubtful receivables and non-liquid	Pasive stabile (permanente) / Permanent liabilities	P ₄	Capital propriu, datorii structurale de creditor / Equity, structured payables

Deci, se propune ca datoriile debitorilor și creditorilor să fie clasificate în două grupe:

- datorii constituite în cadrul relațiilor reciproce cu contraagenții independenți (datorii din surse indirecte);
- datorii constituite în cadrul relațiilor reciproce cu contraagenții aceluiși proprietar, căruia îi aparține și întreprinderea investigată (datorii structurale).

Deoarece în perioada cu scadență scurtă datoriile structurale de creditor pot fi trecute la capitolul surse proprii, datoriile structurale de debitor vor trece la activele cele mai lichide.

După cum se vede din tabelul 3, detalierea articolelor (posturilor) din bilanțul managerial ne va permite să grupăm activele și pasivele organizației pentru a efectua ulterior analiza mijloacelor circulante cât mai adecvat condițiilor activității economice a întreprinderii.

Așadar, datorită studierii atente a aspectelor teoretice și posibilităților practice, sistemul de gestiune a mijloacelor circulante poate fi completat cu trei tipuri de abordare metodologice:

- evaluarea rezervelor de materii prime și producție finită trebuie efectuată conform prețului virtual de realizare, întrucât anume acesta, nu prețul lor de cost indică mărimea beneficiului potențial necesar achitărilor cu creditorii;
- utilizarea valorii medii ponderate a capitalului (WACC), dat fiind faptul că managerii financiari, atrăgând capitaluri din diverse surse, tind să optimizeze structura capitalului, pentru a reduce valoarea medie ponderată a capitalului;
- aplicarea indicatorului EVA la evaluarea eficienței folosirii capitalului circulant.

So, we propose to classify the accounts receivable and payable into:

- arrears, in relationships with independent contractors (third-party debt);
- arrears in relationships with partners belonging to the same owner, belonging also to the analyzed enterprise (structural debt).

Since short-term structural payable can be attributed to their own sources, the structural receivables will pass to the most liquid assets.

As we can be seen from table 3, the details of assets and liabilities in the balance of the organization in analyzing the working capital is done in order to have a more accurate analysis of the current assets of an enterprise.

So, from the study of the theoretical aspects and practical possibilities of working capital management system can be filled by the following methodological approaches:

- inventories of raw materials and finished products should be valued at the price of their realizable value, because it characterizes the potential revenue that allows to pay its creditors.
- use the weighted average cost of capital (WACC) due to the fact that financial managers, while attracting capital from a variety of sources try to optimize the capital structure to reduce the weighted average cost of capital.
- EVA implementation in assessing the efficiency of the working capital.

Bibliografie/Bibliography:

1. Țiriulnicova N., Paladi V. Gavriiliuc L. *Analiza rapoartelor financiare*: manual. Chișinău: [S. n.], [2004], p. 38
2. Пласкова Н.С., Тойкер Д.В. *Бухгалтерская отчетность как информационная база финансового анализа*. // Финансовая газета. Региональный выпуск. – 2002. – №35 (408)
3. *Финансовый менеджмент фирмы*: (Учебное пособие) / [Под ред.]: Л. Кобзарь, К. Тюриков; Кшинэу, 2005
4. *Финансовый менеджмент*: учебник / колл. авт.; под ред. проф. Е.И. Шохина. – М.: КноРус, 2008. – Гл. 13. – С. 220-247.
5. Тойкер Д.В. *Как рассчитать потребность в оборотных средствах* // Управленческий учет и финансы. – 2008.

ERA INFORMATICII. SISTEME INFORMATICE ÎN SOCIETATEA INFORMAȚIONALĂ

Prof. univ. dr. hab., Dumitru TODOROI, m.c. ARA, ASEM

În această lucrare, se face o încercare de a trata subiectele legate de materializarea noțiunilor de conștiință, societate a conștiinței, sisteme inteligente și a caracteristicilor, funcțiilor și adaptabilității lor în perspectiva creării sistemelor inteligente. Este analizată evoluția noțiunii de informație, în general, și, în contextul evoluției ei, la etapele de creare a sistemelor inteligente computerizate în societatea informațională.

Rezultatele acestor investigații au fost discutate la Conferința anuală din septembrie a ASEM [1].

***Cuvinte-cheie:** Informație, cunoaștere, societate a conștiinței, societate, sisteme informatice computerizate.*

1. Introducere

După concepția ontologică [2, 3], nu este posibil, pentru orice fel de Inteligență Artificială (IA: electronică și, în viitor, nano-electronică), să aibă intuiție, creativitate și spiritualitate fără a recurge și la alte elemente ale naturii decât cele structurate și a căror realitate devine din ce în ce mai plauzibilă. Egalitatea Inteligența Artificială = Inteligența Naturală structurată (IA = (IN) structurată) se va petrece după o serie de autori (Moravec, Kurzweil, Buttuzzo, Broderick ș.a.) între 2019-2035. Unii din aceștia cred că atunci când se va atinge IA=(IN) structurată, automat, un asemenea creier electronic va avea și proprietățile fenomenologice ale intuiției, creativității și spiritualității.

Din momentul în care IA>(IN) structurată, este evident că se va intra într-o nouă etapă, care va produce multe consecințe pe plan social, datorită relațiilor omului cu asemenea inteligențe, unele software, altele sub formă de roboți inteligenți. Aceasta va fi a doua etapă interioară între Societatea cunoașterii și Societatea conștiinței, până în momentul în care va apărea o inteligență artificială cu conștiință veritabilă, adică o conștiință artificială (CA). Din momentul în care CA>IN, se va intra în zona societății conștiinței, urmând ca societatea să fie bazată pe relațiile dintre IN (care și ea este de presupus că va fi amplificată prin auto-transformări ale codului genetic și, probabil, prin cuplaje cu sisteme informatice microelectronice și nano-electronice, chiar și cu rețele Internet) și CA software sau robotic.

Cuvântul **informație** ([4]

<http://ro.wikipedia.org/wiki/Informa%C5%A3ie>) – preluat din limba **latină** (informatio) prin intermediul limbii **franceze** (information) – este **polisemantic**, putând căpăta mai multe semnificații (uneori, total diferite sau chiar contradictorii), ce sunt determinate de domeniile și **contextele** foarte variate în care este folosit.

INFORMATION ERA. INFORMATION SYSTEMS IN INFORMATION BASED SOCIETY

Professor, Dr. hab., ARA corr. member, Dumitru TODOROI, ASEM

This research is an attempt to discuss subjects concerning the materialization the notions of conscience, conscience society, intelligent systems and their characteristics, functions and adaptability with the perspective of intelligent systems creation. The evolution of the notion of information is discussed and also the development stages of creating the intelligent computer systems in information society.

The results of the research were discussed during annual Conference of ASEM in September 2012 [1].

***Keywords:** information, knowledge, conscience society, society, computer based information systems.*

1. Introduction

According to the ontological conception [2, 3], it is not possible for any kind of Artificial Intelligence (AI: electronic and nano-electronic in future) to have intuition, creativity and spirituality without using and other structured elements of nature, whose reality becomes more and more lausible. The equality Artificial Intelligence = Natural Intelligence structured as (AI=(NI)structured) will occur, according to a number of authors (Moravec, Kurzweil, Buttuzzo, Broderick and others) between 2019-2035. Some of them believe that when this equality will be reached AI=(NI) automatically structured, such an electronic brain will have the phenomenological properties of intuition, creativity and spirituality.

Since AI>(NI)structured, it is evident that humanity enters a new phase, which will produce many social consequences, due to human relations with such smart intelligence, some software, others in the form of intelligent robots. This will be the second inner stage between Knowledge Society and Conscience Society, up to the moment when there will appear an artificial intelligence with a genuine consciousness, namely an Artificial Conscience (AC). From the moment when AC>NI, there will be the in zone of Conscience Society, in which society will be based on relationships between NI (which is also supposed to be amplified through self-transformations of genetic code and probably by coupling with microelectronic and nano-electronic information systems, even with Internet networks) and AC software or robotics.

The word **information** ([4]

<http://ro.wikipedia.org/wiki/Informa%C5%A3ie>) – taken from the Latin (*informatio*) through the French word (*information*) - is polysemantic, and can have

În afara înțelesurilor din limbajul comun, el are și **alte sensuri**, atribuite fie prin definirea sa ca **termen** (științific sau tehnic), fie ca un **concept** în cadrul unor ramuri ale filosofiei sau unor științe și tehnologii al căror obiect de studiu este.

Termenul informație este legat și de un **proces informațional** (succesiunea acțiunilor prin care se informează), dar și de rezultatul acestui proces (volum, varietatea de informații obținute), precum și de unele **fenomene** specifice (fenomenul informațional, explozia informațională etc.). De asemenea, informația a început să fie considerată factor ontologic primordial, ce stă împreună cu materia și energia la originea universului. Niciuna din definițiile sau conceptele existente pentru informație nu sunt unanim acceptate, fapt ce produce confuzii, ambiguități și, uneori, chiar pierderi economice.

În ultimul timp, tot mai mulți cercetători și oameni de știință își pun întrebarea dacă este posibilă elaborarea unei teorii unice, general valabile a informației. Pe de altă parte, datorită presiunii exercitate, în principal, de impasul în care au ajuns cercetările în unele domenii (**știința cogniției, biologie, psihologie, robotică, inteligența artificială** etc.), se remarcă tot mai multe încercări de a îmbina și de a suprapune diversele semnificații și interpretări într-un singur concept universal acceptat.

1.1. Ce este informația?

Într-o **definire** [5] – pe cât de sumară tot pe atât de informală și, deci, de inexactă – se poate spune că informația se constituie într-o **reprezentare** a realității, dar și a **reflecției și proiectiei** – care sunt operații tipice intelectului uman – **prin intermediul unui set** bine precizat și structurat **de simboluri** – de regulă, accesibile (a) simțurilor și (b) rațiunii umane, dar și (c) unora dintre dispozitive, precum cele de calcul automat.

Informația nu este (1) nici conținut (ci stările unui sistem pot fi asimilate cu acesta), (2) nici **agent** (ci semnalele transmise printr-un canal pot fi asimilate cu acesta), (3) nici **proprietate**, (4) nici **instrucțiune**, (5) nici **proces** și (6) nici **metodă**, ci **informația se constituie într-o categorie de sine stătătoare**, având o existență abstractă și subtilă - adică **nematerială** – **categorie care este reflectată de stări, semnale** etc. și **constituie un element esențial în procesul cunoașterii**.

1.2. Diverse tipuri de informație

1.2.1. Informație – semnificația în limbajul cotidian. În limbajul popular, cotidian, într-un sens larg, unanim acceptat de marea majoritate a vorbitorilor de orice limbă, **prin informație se înțelege: (a) faptele și opiniile** percepute sau obținute în cursul vieții de zi cu zi direct de la o altă ființă vie, din mass-media, din baze de date electronice și din toate tipurile de fenomene observabile din mediul înconjurător; (b) **lămurire** asupra unei persoane, lucru sau domeniu; (c) **totalitatea materialului de informare** și de documentare; (d) **izvoare, surse**; (e) **cunoștințe comunicate** de alții sau

more meanings (sometimes totally different or even contradictory), which are determined by the fields and the various contexts of usage. Besides the common meanings, it also has **other meanings**, being defined as a term (scientific or technical) either as a concept within some branches of philosophy or other sciences and technologies, in which it is the object of study.

The term information is related to information processing (sequence of information actions), to the outcome of this process (volume, variety of obtained information) and to some specific phenomena (information phenomenon, information explosion, etc.). Information began to be considered as an essential ontological factor that, together with substance and energy, stands at the origin of the universe. However, none of the existing definitions or concepts of information are unanimously accepted, which leads to confusions, ambiguities, and even economic losses.

Lately, more and more researchers and scientists ask themselves if it is possible to formulate a unique and generally valid information theory. On the other hand, there is also the pressure of the impasse of the researches in some areas like (cognition science, biology, psychology, robotics, artificial intelligence, etc.) and there arise more and more attempts to combine and overlap different meanings and interpretations in a single, universally accepted concept.

1.1 What is information?

According to the definition given in [5], which is both summary and informal and, therefore, imprecise, we can say that information is a representation of reality, reflection and projection, which are typical operations of the human intellect, through a well-defined and structured set of symbols, usually accessible to (a) senses and (b) human reason, and (c) some of the devices, such as the automatic calculation.

Information is neither (1) a content (but states of a system can be assimilated with it), nor (2) an agent (but signals sent through a channel can be assimilated with it), (3) property, (4) instruction, (5) process, or (6) method, but information is an independent category, having an abstract and subtle existence, thus, immaterial, a category that is reflected of emotions, signals, etc. and is an essential element in the process of knowledge.

1.2 Various types of information

1.2.1. Information – common meaning. In common, daily language, in a broad and widely accepted meaning by most speakers of any language, **information** means: (a) **facts and opinions** perceived or obtained daily, directly from one person to the other, from the media, electronic databases and all kinds of phenomena observable in the environment; (b) **explanation** over a person, thing or domain; (c)

obținute prin investigații personale; (f) **cunoștințe acumulate** din lectură, rapoarte despre evenimente recente sau necunoscute anterior, materiale din ziare, din periodice sau din buletine de știri; (g) **cunoștințe dobândite** prin studiu sau instruire; (h) **cunoștințe deduse** din observații directe și experiența proprie.

1.2.2. Informația shannoniană. Claude Shannon, în lucrarea sa, publicată în 1948, „A Mathematical Theory of Communications”, a dat **un sens nou** cuvântului informație. Shannon a evidențiat **latura obiectivă, aspectul cantitativ** al informației, considerată complet independentă de emițător și receptor, ca o reflectare naturală a structurii și ordonării lumii reale. La el, **informația este un termen matematic, abstract**, ce desemnează o mărime ce poate fi măsurată și tratată matematic, la fel ca **masa, energia sau altă mărime fizică**. Termenul este asociat cu ideea intuitivă de previzibilitate și de alegere. În această teorie, **aspectul semantic** al comunicației este irelevant, **nu conține sensul mesajului**, ci faptul că acesta a fost selectat dintr-un set de mesaje posibile. Ceea ce este **important** de evaluat este **cantitatea de informație** emisă și recepționată.

1.2.3. Informația genetică. Prin **informație genetică**, se înțelege informația **codificată în materialul genetic**, cu care este înzestrat orice organism viu (unicelular sau pluricelular) de pe planeta noastră. Totalitatea informației genetice dintr-un organism se numește **genotip**.

Informația genetică este stocată în structura macromoleculară complexă a acidului dezoxiribonucleic (ADN), care este prezent atât în nucleul fiecărei celule (ADN nuclear care deține rolul principal în stocarea informației genetice), dar și în afara acestuia (ADN extranuclear).

Întreaga cantitate de material genetic dintr-un organism se numește **genom**. Există un **genom nuclear** și un **genom celular**. Genomul nuclear este reprezentat de una (la procariote) sau mai multe (la eucariote) macromolecule de ADN bicatenar denumite cromozomi. Numărul acestora constituie o caracteristică de specie, fiind același pentru toți indivizii unei specii și pentru toate celulele somatice ale unui organism. ADN-ul reprezintă **moștenirea biologică** a unui organism și controlează dezvoltarea, reproducerea și auto-repararea acestuia. Pentru realizarea acestor procese, este necesară **transmiterea informației** genetice, ce se realizează prin copierea ADN-ului în proteine și-n alte produse. **Copierea** se face în două etape, **transcripție și translație**.

Ansamblul însușirilor morfologice, fiziologice și biochimice ale unui individ, rezultate din interacțiunea genotipului cu mediul, se numește **fenotip**. Diversele **caractere individuale** reprezintă rezultatul interacțiunii informației genetice din moleculele de ADN nuclear și extranuclear cu condițiile de mediu.

information and documentation material; (d) **sources**; (e) **knowledge** communicated by others or obtained by personal investigations or researches; (f) knowledge obtained from readings, reports on recent events or previously unknown, materials from newspapers, periodicals or news; (g) **knowledge acquired** through study or training; (h) **knowledge deduced** from direct observation and experience.

1.2.2. Shannon's information. Claude Shannon in his paper published in 1948 „A Mathematical Theory of Communications”, gave a **new meaning** to the word information. Shannon has emphasized the **objective** side and the **quantitative aspect** of information, which was considered completely independent from the sender and the receiver, as a natural reflection of the real world structure and order. According to him, **information** is a **mathematical and abstract term**, which is a dimension that can be measured and treated mathematically as mass, energy or other physical measure. The term is related to the idea of intuitive predictability and choice. In this theory, the semantic aspect of communication is irrelevant, the meaning of the message is not important, but the fact that it was selected from a set of possible messages. What is important to be assessed is the amount of sent and received information.

1.2.3. Genetic information. By genetic information is understood the information from the genetic material of every living organism (unicellular or multicellular) from our planet. The totality of genetic information from an organism is called **genotype**.

Genetic information is stored in the complex macromolecular structure of deoxyribonucleic acid (DNA), which is present in the nucleus of every cell (the role of the nuclear DNA is to store genetic information) or outside it (extranuclear DNA).

The entire amount of genetic material from an organism is called the **genome**. There is a nuclear genome and a cellular genome. The nuclear genome is formed of one (in prokaryotes) or more (in eukaryotes) macromolecules of bicatenary DNA called chromosomes. Their number is a characteristic of the species, being the same for all individuals of a species and all somatic cells of an organism. DNA is the biological legacy of an organism and controls its development, reproduction and self-repair. In order to accomplish these processes is necessary the transmission of genetic information which is achieved by copying the DNA in proteins and other products. The copying is done in two stages: **transcription and translation**.

All morphological, physiological and biochemical characteristics of an individual, resulted from the interaction of the genotype with the

Informația genetică are legătură directă [14] cu conștiința, subconștientul și inconștientul în Societatea Conștiinței. Cercetările recente au scos în evidență faptul că aceste interacțiuni nu sunt suficiente pentru a explica toate caracterele individuale, deci mai trebuie să existe undeva un stoc de informație. Unii cercetători încearcă să identifice noi **structuri informaționale biomoleculare**, în timp ce alții sunt de părere că această informație ar putea avea un suport de o altă natură (de **natură spirituală**). Deocamdată, niciuna din aceste versiuni nu a fost demonstrată, dar cercetările continuă. Spiritualitatea este domeniul principal de studiu și activitate în Societatea Conștiinței.

1.2.4. Informația – factor ontologic

Ontologie [6] – ramură a filozofiei care studiază trăsăturile generale ale existenței; studiul ființei în general.

Sunt destui oameni de știință care dau informației o **accepțiune fizică**, admitând că **informația, alături de materie și energie**, este una din componentele originale ale **Universului** și, ca și acestea, are o realitate fizică a sa. În 1990, biologul și fizicianul **Tom Stonier** [7] susținea ideea că informația este „o **expresie** a organizării **energiei și materiei** în evoluția **Universului**. Oamenii sunt expresia evoluției naturale a organizării **materiei, energiei și informației**”. Există o **creștere exponențială**, în **spirală a informației**: „complexitatea utilizează **complexitatea anterioară** pentru a se înălța din nou până la **cel mai înalt nivel de complexitate**, construind astfel informația până la infinit”.

Ierarhia este spirala informațională în sistemele adaptabile [8], iar complexitatea – mecanismul nivelat de adaptare în sistemele informaționale ale Societății Conștiinței [9].

Mai târziu, în 1997, **Tom Stonier** [10] susține că: „... descrierea oricărui **sistem fizic** nu cuprinde doar parametrii care definesc cantitatea de **materie și de energie**, ci și cantitatea de **informație**, iar orice schimbare într-un sistem trebuie să țină seama nu numai de schimbările în energie sau masă, ci și de schimbările în informația conținută de sistem”. În plus, spune Stonier, „...dacă informația este o componentă intrinsecă a tuturor sistemelor fizice, atunci toate legile fizicii trebuie reevaluate”.

În 1996, academicianul **Mihai Drăgănescu** [11] face o descriere originală a structurii unui Univers complet (rațional și irațional). Descrierea, nefiind decât un ansamblu de ipoteze coerente, nu se bazează pe rezultate obiective ale astrofizicii, dar se remarcă prin faptul că este coerentă cu știința modernă și permite explicarea a numeroase contradicții cu care se confruntă filosofia științei.

1.2.5. Informația – resursă economică și serviciu de primă necesitate

În ultimele decenii ale secolului XX, creșterea gradului de informatizare a proceselor industriale,

environment is called phenotype. Different individual characters are the result of interaction between genetic information of nuclear and extranuclear DNA molecules with environmental conditions.

The genetic information has a direct link [14] with conscious, subconscious and unconscious in Conscience Society. Recent research has highlighted the fact that these interactions are not sufficient to explain all individual characters, so there must be a stock of information. Some researchers try to identify new **biomolecular information structures**, whereas others believe that this information could have support of a different nature (the **spiritual** one). For the time being, none of these versions has been proved, but researches still continue. Spirituality is main field of study and activity in Conscience Society.

1.2.4. Information - ontological factor.

Ontology [6] – branch of philosophy that studies the general characteristics of existence; the general study of beings.

There are a lot of scientists who give information a physical meaning, admitting that information, along with substance and energy is one of original components of the Universe, and, thus, have its own physical reality. In 1990, biologist and physicist Tom Stonier [7], supported the idea that information is “an **expression** of energy and substance organization in the evolution of the Universe. Humans are the expression of the natural evolution of substance, energy and information”. There is an exponential increase, in spiral of the information: “the complexity uses previous complexity to arise again to the highest level of complexity, building thus information till infinity”.

Hierarchy is information spiral of adaptable systems [8] and complexity – the leveling adaptation mechanism in information systems of Conscience Society [9].

Later, in 1997, Tom Stonier [10], argued that “... the description of any physical system comprises not only the parameters which define the amount of substance and energy, but also the amount of information, and any change in a system must take into account not only the changes in energy or substance, but also the changes in the information contained in the system”. Moreover, Stonier said that “... if information is an intrinsic component of all physical systems, then all the laws of physics must be reevaluated”.

In 1996, acad. Mihai Draganescu [11] made an original description of the structure of a complete Universe (rational and irrational). The description is nothing but an ensemble of coherent hypotheses, is not based on objective results of astrophysics, but is remarked by the fact that it is coherent with modern science and allows the explanation of numerous contradictions that the philosophy is facing.

precum și creșterea gradului de folosire a informațiilor în rezolvarea problemelor umane, a făcut ca **informația** să fie considerată ca o **resursă economică** [12, 13], întrucâtva egală cu alte resurse, cum ar fi **munca**, **materia primă** și **capitalul**. Această perspectivă scoate în evidență faptul că posesia, manipularea și folosirea informației poate îmbunătăți raportul cost-eficiență în multe procese fizice sau cognitive.

Ca **resursă individuală și socială**, **informația** are câteva **caracteristici** ce o deosebesc de noțiunea tradițională de resursă economică:

(1) **Spre deosebire de alte resurse economice**, **informația** este, practic, **nelimitată**, având limite aparente impuse doar de timp și de capacitatea cognitivă umană. Această caracteristică provine din faptul că informația, ca resursă economică, difuzează natural (se poate propaga singură), rata de reproducere a informației este mai mare decât rata de consum și informația nu suferă schimbări în cadrul tranzacțiilor (poate fi numai partajată, folosită în comun).

(2) În același timp, **informația** este **compresibilă**, atât **sintactic** cât și **semantic**.

(3) **Calitatea** ei de a (a) **se substitui altor resurse economice**, (b) **transportabilitatea** cu o viteză foarte mare și (c) **abilitatea** ei de a da un **avantaj celui ce o deține** stau la baza remodelării unor industrii sociale (cum ar fi cercetarea, educația, activitatea editorială, comerțul) și chiar a politicii.

(4) Preocuparea socială privind **administrarea resurselor informaționale** s-a extins în domeniul tradițional al bibliotecilor și al arhivelor și a cuprins și **informația organizatorică, instituțională și guvernamentală**, în ceea ce a căpătat numele de **managementul resurselor informaționale**.

(5) A doua percepție a informației (ce datează din aceeași perioadă) este aceea de serviciu de primă necesitate, care a determinat dezvoltarea, în întreaga lume, a unui nou segment al economiilor naționale: **sectorul de servicii informatice**. Beneficiind de avantajele proprietăților informației și construind o percepție a utilității și valorii sale individuale și sociale, acest sector furnizează o largă gamă de **produse și servicii informatice**.

1.2.6. Note și referințe

1. Pentru ca **sensul** cuvântului **informație** să poată fi înțeles corect, trebuie cunoscute și avute în vedere alte **câteva concepte**: (1) **semnificație**, (2) **cunoaștere**, (3) **adevăr**, (4) **reprezentare**, (5) **stimul mintal**, (6) **erudiție**, (7) **cultură**, (8) **comunicare**, (9) **redundanță**, (10) **feedback**, (11) **entropie**, (12) **entropie negativă**, precum și (13) **regulile** (sau seturile de reguli) asociate acestora.

2. Cuvântul „Informație” este unul din cuvintele cel mai des folosite, de foarte multe ori abuziv. Diferite discipline științifice atribuie diferite înțelesuri acestui termen, sau îi asociază **omonime** incoerente. ([6]: **Omonim** – cuvânt care are aceeași formă și aceeași

1.2.5. Information – economic resource and essential service.

In last decades of the XX century, increasing computerization of the industrial processes, as well as the increase of the degree of using information in solving human problems made information to be regarded as an economic resource [12, 13], somewhat equal to other resources such as the **work**, **raw materials** and capital. This perspective highlights the fact that possession, manipulation and usage of information can improve the cost-effectiveness relation in many physical or cognitive processes.

As an individual and social resource, information has several characteristics that make it different from the traditional notion of economic resource:

1) Unlike other economic resources, information is practically unlimited, apparently having limits imposed only by time and human cognitive capability. This feature stems from the fact that the information, as an economic resource diffuses naturally (can propagate itself), the reproduction rate is higher than the consuming rate, and information does not suffer changes during transactions (it can only be shared and common used).

2) At the same time, information is compressible, both syntactically and semantically.

3) Its quality to (a) substitute other economic resources, (b) transportability at a high speed and (c) its ability to give an advantage to the one who holds it, underlie the remodeling of social industries (such as research, education, publishing activity, trade) and even politics.

4) Social preoccupation on information resource management has expanded in the traditional domain of libraries and of archives and has encompassed **organizational, institutional and governmental information**, what eventually was called **information resources management**.

5) The second perception of information (which dates from the same period), is that of prime necessity service, which led to the worldwide development of a new segment in the national economies: **information services**. Taking advantage of the information properties and forming a perception of individual and social utility and value, this sector provides a wide range of **information products and services**.

1.2.6. Notes and references.

1. In order to understand correctly the meaning of the word **information**, several concepts should be understood and considered: (1) **significance**, (2) **knowledge**, (3) **truth**, (4) **representation**, (5) **mental stimulus**, (6) **erudition**, (7) **culture**, (8) **communication**, (9) **redundancy**, (10) **feedback**, (11) **entropy**, (12) **negative entropy**, as well as (13) **rules** (or sets of rules) associated with them.

2. The word “Information” is one of the most

pronunțare cu alt cuvânt sau cu alte cuvinte, de care diferă ca sens și ca origine). Cu toate că, de câteva decenii, omenirea a pășit în **era informațională**, iar societatea a trecut de la **societatea informațională** la **societatea cunoașterii** [13] și, în perspectivă, va trece la **societatea conștiinței** [15], cuvântul informație este folosit adesea fără a se acorda atenția cuvenită diferitelor sensuri pe care le poate căpăta. Deși nu sunt **sinonime** ([6]: **Sinonim** – cuvânt, afix, expresie etc. care are (aproape) același sens cu alt cuvânt, alt afix, altă expresie etc.), cuvintele **cunoștințe**, **informații** și **date** sunt, adesea, utilizate unul în locul altuia, producând confuzii.

3. Sensul special în care **Shannon** folosește acest termen nu trebuie confundat cu sensul în care este folosit în limbajul obișnuit, comun, unde are o **valoare cognitivă**, ce nu se regăsește în accepția conferită în această teorie matematică, accepție preluată ulterior în multe științe și teorii.

2. Societatea informațională

Fenomenele Internet, comutarea pachetelor de dată, poșta electronică și WWW sunt exponenții societății informaționale a Erei informatice.

2.1. În secolul XX, cel mai mare eveniment tehnologic și social, în același timp, a fost apariția **Internetului** [14]. În domeniul Științei și Tehnologiei Informației, mari evenimente tehnologice cu importante consecințe sociale au fost descoperirea tranzistorului, a circuitului integrat și a calculatorului electronic. Internetul nu este numai un fenomen tehnologic, ci și unul social, prin participarea utilizatorilor, din ce în ce mai numeroși, la structurarea lui actuală. Dezvoltarea Internetului a depins evident de tehnologie, dar, în egală măsură, de factori sociali care s-au îmbinat cu factorii tehnologici pentru ca Internetul să ajungă ceea ce a devenit astăzi.

Odată instaurat în fibrele societății, **Internetul** a produs și produce consecințe noi pentru societate. În esență, societatea informațională este societatea care se bazează pe Internet. De asemenea, globalizarea este, o consecință, o prioritate a Internetului. Atunci, se poate spune că globalizarea este un fenomen specific societății informaționale. Datorită legăturii dintre societatea informațională și globalizare, ceea ce îndreptățește afirmația că globalizarea este o consecință firească a societății informaționale, întrucât societatea informațională se dovedește a fi un proces, care nu mai poate fi oprit, globalizarea este și ea un proces inevitabil.

2.2. Protoistoria Internetului începe cu inventarea transmiterii informației pe liniile de telecomunicație, radio, sateliți, prin **comutarea pachetelor de date (packet switching)**. *Comutarea pachetelor de date* și tot ceea ce a urmat de aici înainte până la Internet *au fost opera culturii științifice și tehnologice occidentale*. Tehnologia comutării de pachete s-a dovedit a fi fundamentală pentru apariția Internetului, fiind tehnologia de bază a lui, fiind perfecționată în anii 1980 și 1990, în concordanță cu cerințele impuse de

commonly used words, very often abusively. Different scientific disciplines give different meanings of this term, or associate it with incoherent homonyms. ([6]: **Homonym** - word which has the same spelling and pronunciation with another word or words, but differs in meaning and origin). Even though for several decades now the humankind stepped in the **Information Era**, and society has passed from **information society** to **knowledge society** [13] and, in perspective, to conscious society [15] the word information is used often without giving due attention to different meanings that it can have. Although not **synonymous** ([6]: **Synonym** - word, affix, phrase, etc. that has (almost) same meaning with another word, affix or expression, etc.), the words **knowledge**, **information** and **data** are often used in place of one another, causing confusion.

3. The special meaning of the word used by Shannon should not be confused with its common meaning, where it has a **cognitive value** and which is not found in the mathematical theory conferred by the acceptance that is ultimately adopted in other sciences and theories.

2. Information Society.

The Internet phenomena, data packet commutations, email and www are the exponents of the information society within the Information Era.

2.1. In the XX century, the greatest technologic and social event was the **Internet** [16, 17]. In the field of Information and Technology Science took place great technological events with important social consequences like the invention of the transistor, the integrated circuit and electronic computer. Internet is not only a technological phenomenon, but also a social one, by the participation of more and more users to its present structure. The Internet development obviously depended on technology but also on the social factors, that were combined with technological factors for the Internet to reach what has become today.

Once being part of the society, Internet has produced and still produces new consequences for the society. Essentially, the information society is a society based on Internet. Globalization is also consequence of the Internet. And thus, we can say that globalization is a phenomenon specific for information society. Due to the connection between information society and globalization, which justifies that globalization is a natural consequence of the information society, information society proves to be a process that can not be stopped, and globalization is also an inevitable process.

2.2. The prehistory of the Internet begins with the invention of information transmission over telecommunication lines, radio, satellite, data packet switching. *Data packet switching* and everything has followed until the Internet was the work of the *western scientific and technological culture*. The packet switching technology proved to be fundamental for the invention of

dezvoltarea Internetului. Prima rețea de amplasare bazată pe comutarea de pachete a fost realizată de ARPA (Advanced Research Projects Agency) depinzând de Departamentul Apărării din SUA. Programul ARPANET (rețea ARPA) a reușit să impună definitiv viabilitatea rețelelor bazate pe comutarea de pachete. Proiectul ARPANET a fost unul dintre cele mai complexe din domeniul științei și tehnologiei informației.

2.3. Ideea e-mail-ului nu era nouă, ea circulând la MIT încă din 1965. Dar introducerea e-mailului în sistemul ARPANET, în anul **1972**, a produs, remarcă analiștii relației dintre tehnologie și societate, o schimbare radicală în identitatea și scopurile ARPANET. **Poșta electronică** a ajuns să eclipseze, în volumul traficului pe rețeaua ARPANET, toate celelalte aplicații disponibile atunci prin rețea.

Internetul este un sistem de rețele interconectate. ARPANET-ul era un sistem de calculatoare și terminale interconectate. În decurs de 10 ani, s-a produs transformarea ARPANET în INTERNET. Încheierea activității ARPANET a avut loc în 1990.

2.4. Începând cu anul 1990, Internetul avea să cunoască cea mai tulburătoare transformare și extindere prin ceea ce avea să fie tehnologia **World Wide Web (www)**. Tehnologia www este o aplicație a Internetului, dar care a schimbat fundamental Internetul, fără a schimba structura lui generală sau sistemul de protocoale, prin introducerea unor aplicații noi.

Web-ul a fost creat la Laboratorul de Fizică al CERN din Geneva, în anul 1990, de către Tim Berners-Lee, care, constatând că deși calculatoarele personale au devenit orientate pe **imagine**, pe Internet predomina, totuși, **textul**. El a folosit tot ceea ce Internetul adusese până atunci, plus un mod de organizarea informației bazat pe 'hypertext', prin care se stabileau **legături** (links) între diferite informații. În acest mod, se poate renunța, după cum se știe, la prezentarea liniară a informației. Berners-Lee, introducând hypertextul la nivelul întregii rețele mondiale Internet și utilizării multimedia (audio și video), avea să dea naștere a ceea ce a devenit 'a world wide web of information'. Berners-Lee și colaboratorii au creat limbajul HTML. Aceste lucruri au schimbat Internetul, iar astăzi nu se mai face, de fapt, o deosebire între Web și Internet. Succesul noului Internet – www a fost imens.

Într-adevăr, poșta electronică și www, care au dat un conținut nou Internetului, sunt exemple de aplicații care nu au rezultat dintr-un obiectiv planificat, ci prin deciziile spontane a mii și mii de utilizatori independenți. Nimeni nu a prezis apariția acestor aplicații și, prin aceasta, ceea ce va deveni și a și devenit Internetul.

Fără îndoială, **Internetul** a fost și o invenție socială, deoarece el se-a înscris în mod firesc și ca un **instrument social**. Este, de asemenea, evident că Internetul, odată inventat, a devenit un proces de auto-organizare la scară globală în cadrul **societății informaționale**. Acest proces de autoorganizare va continua și s-ar putea ca, în acest cadru, să apară

the Internet, being its basic technology and was improved during 1980s and 1990s according to the requirements set by the development of the Internet. The first large-scale network based on packet switching was done by ARPA (Advanced Research Projects Agency) depending on the U.S. Defense Department. The ARPANET program managed to impose sustainability of networks based on packet switching. It was one of the most complex science and information technology projects.

2.3. The email idea was not new; it was being discussed at MIT since 1965. But introducing the email in the ARPANET system in 1972, according the analysts of the relationship between technology and society, it produced a radical change in the identity and the purposes of the ARPANET. The **electronic mail** managed to overshadow all the other available network applications in the total traffic volume of the ARPANET.

The Internet is a system of interconnected networks. ARPANET was a system of interconnected computers and terminals. The transformation of the ARPANET into Internet took 10 years. The ARPANET activities ended in 1990.

2.4. Beginning with 1990 the Internet knew the most spectacular transformation and extension to the **World Wide Web (www)** technology. The www technology is an Internet application, but it has fundamentally changed the Internet, without changing its general structure or the system of protocols by introducing new applications.

The web was created at the CERN physics laboratory in Geneva in 1990 by Tim Berners-Lee who noticed that even though personal computers became oriented on **image**, the **text** was predominant on the Internet. He used all the Internet achievements by that time plus a way to organize the information based on 'hypertext', to establish **ties** (links) between different information. Thus, we can give up to the linear presentation of the information. When Berners-Lee introduced the hypertext in the world wide Internet network and the use of multimedia (audio and video), he gave rise to of what is now the 'world wide web of information'. Berners-Lee and his colleagues have created the HTML. These things have changed the Internet and today there is actually no difference between the Web and the Internet. The success of the new Internet - www was enormous.

Indeed, the email and the www, that gave a new content to the Internet, are examples of unplanned applications that resulted from spontaneous decisions of thousands of independent users. No one has predicted the emergence of these applications and, thus, of what the Internet became and will become.

There is no doubt that the Internet was also a social invention because it became a **social instrument**. It is also obvious that the Internet, once invented, became a global self-organizing process within the information society. This process of self-organization will continue and new qualitative aspects

aspecte calitative noi ale societății informaționale.

2.5. Societatea informațională [12] este o societate, care presupune utilizarea intensivă a informației în toate sferile activității și existenței umane, cu impact uman, economic și social semnificativ.

Caracteristicile societății informaționale sunt următoarele: (1) Este o societate democratică, (2) Are un nou tip de economie, (3) Conduce la o societate bazată pe cunoaștere, (4) Asigură valorificarea inteligenței individului, (5) Modifică natura muncii și a relațiilor comerciale, (6) Oferă posibilități de dezvoltare pentru administrația publică și (7) Oferă acces facil la educație.

Dimensiuni ale societății informaționale: (a) *Tehnologică* – infrastructură, servicii, aplicații; (b) *Economică* – noua economie digitală; (c) *Politico-administrativă* – guvernare electronică; (d) *Socială* – calitatea vieții; (e) *Culturală* – interacțiunea cultură-tehnologie; (f) *Juridică* – legislație specifică.

Etapile de influență a societății informaționale asupra individului [12] constituie o continuitate a influențelor, începând de la „conștientizare” spre „abilitate” și de acolo prin „preferință” și apoi prin „decizie”, ca la finele influenței să se obțină „satisfacția”.

Implementarea societății informaționale presupune convergența a **trei factori:** (A) **tehnologia informației**, (B) **producția de MULTIMEDIA** și (C) **tehnologia comunicărilor**.

2.6. În era informaticii, sferile dimensionale de interacțiune a societății informaționale și, în continuare, a societății cunoașterii [Ros-06.2] sunt fără ambiguități următoarele: (A) *Socială* – se aplică asupra îngrijirii sănătății și protecției sociale, democrației sociale (tele-medicina, tele-activități, tele-lucru, tele-alegeri, tele-asigurare etc.); (B) *Educațională* – dezvoltă competența de concepție și de lucru în regim informatizat, gestionarea inteligentă a proceselor (educație și învățământ la distanță, biblioteci virtuale, e-Teaching, e-Learning); (C) *Ambientală* – care are impact asupra utilizării resurselor și protecției mediului înconjurător; (D) *Culturală* – care are impact asupra conservării și dezvoltării patrimoniului, dezvoltării industriei (muzee, galerii de artă pe internet, digitizarea informației: manuale digitizate, digitizarea patrimoniului național și internațional); (E) *Economică* – care dezvoltă noi paradigme ale economiei digitale și ale economiei bazată pe cunoaștere (e-Comerț, e-Banking, e-Learning, e-Money, e-Trading, achitare pe internet, afacere pe internet etc.).

2.7. Societatea informațională, structural și organizatoric, este susținută de **sisteme informatice computerizate (SICSI)** compuse, în mare măsură, din componentele: (1) Software, (2) Hardware, (3) Persoane, (4) Knowledgeware, (5) Brainware și (6) Groupware. Aceste componente activează cu informații, în principal, în următoarele **faze de evaluare** a procesului informațional computerizat: (a) Capturarea (dobândirea și introducerea) informațiilor, (b) Stocarea informațiilor, (c) Procesarea informațiilor și (d) Distribuirea

of information society might appear in this framework.

2.5. Information Society [12] is a society which presupposes intensive use of information in all spheres of human activities and existence, with a significant human, economic and social impact.

The **characteristics of the information society are:** (1) Is a democratic society, (2) Has a new type of economy, (3) Leads to an knowledge based society, (4) Ensures individual's intelligence valorification, (5) Modifies the nature of work and trade relations, (6) Provides development opportunities for public administration, and (7) Provides easy access to education.

Dimensions of the information society: (a) *Technological* – infrastructure, services, applications; (b) *Economic* – the new digital economy; (c) *Politico-administrative* – electronic governance; (d) *Social* – quality of life; (e) *Cultural* – culture – technology interaction; (f) *Legal* – specific legislation.

The **stages of the information society influence** on the individual [12] are the continuity of the influences, starting with the “awareness” to “ability”, then through “preference”, “decision” so that by the end of the influence to obtain “satisfaction”.

The **implementation of the information society** assumes the convergence of **three factors:** (A) **information technology**, (B) **multimedia production** and (C) **communications technology**.

2.6. In the Information Era, the interaction spheres of information society and knowledge society [Ros-06.2] unambiguous are the following: (A) *Social* – applied on health care and social protection, social democracy (telemedicine, teleactivities, teleworking, telection, teleassurance, etc.), (B) *Educational* – develops conceptual and working skills in computerized regime, intelligent management of processes (distance education and learning, virtual libraries, e-Teaching, e-Learning); (C) *Environmental* – which impacts the use of resources and environmental protection; (D) *Cultural* – which impacts on the heritage conservation and development, industry development (museums, art galleries on the Internet digitizing information: digitizing books, digitizing national and international heritage); (E) *Economic* – which develops new paradigms of digital economy and knowledge based economy (e-commerce, e-banking, e-learning, e-money, e-trading, Internet payment, e-business, etc).

2.7. Information Society is supported by structural and organizational computer based information systems of information society (CBISIS) consisting largely of the following components: (1) Software (2) Hardware (3) People, (4) Knowledge ware, (5) Brain ware and (6) Groupware. These components are mainly involved with information in the following evaluation phases of computerized information process: (a) Data collection (gathering and recording information) (b) Information storage, (c) Information processing and (d) Information

informațiilor. Schema generală a unui sistem computerizat în societatea informațională este prezentat în tabelul 1. distribution. The general scheme of a computer system in the information society is presented in table 1.

Tabelul 1 / Table 1

Sistemul informatic computerizat în societatea informațională (SICSI)/ Computer based information system in the Information Society (CBISIS)

Faza SICSI / CBISIS phase versus Componenta SICSI / CBISIS component	Intrare / Input	Stocare / Storage	Procesare / Processing	Ieșire / Output
Hardware	Mouse, microfon/ Mouse, microphone	RAM, Hard disc	Procesorul central. Întreținerea produsului-program / CPU, Product- Program	Printer, monitor /
Software	Drivere a tastaturei, mousului/ Drivers of keyboard, mouse	Codificarea algoritmului / Encoding the algorithm	Depanarea, digitizarea informației / Debugging, digitizing information	Driverele difuzorului, printerului, camerei de filmata / Loudspeaker, printer, camera drivers
Oameni / People	Formularea problemei / Problem formulation	Documentarea produsului-program / Product documentation		Analiza rezultatelor, a Produsului-program / Analysis of results, of the product-program
Knowledgeware (date/informații) / data/information	Formalizarea problemei / Problem formalization	Biblioteci virtuale, muzee / Virtual libraries, museums	Manuale digitizate, imagini, video-clipuri / Digitized manuals, images, video-chips	Galerii de artă pe internet / Art galleries on the Internet
Brainware (metode, module, algoritmi, proceduri) / methods, modules, algorithms, procedures	Telealegeri / Tele-Elections	Memorizarea modulelor, algoritmilor, produsului – program / Storage of product, algorithm, modules, procedure	Interpretarea resurselor, protecția mediului înconjurător / Interpretation of resources, environmental protection	Telesigurare e- Teaching, e-Learning / Tele insurance, e-Teaching, e-Learning
Groupware (comunicații)/ communications	Poșta electronică, educație și învățământ la distanță/ email, distance learning and education	Comutarea pachetelor de date, e-Money/ Data packet switching, e-Money.	World Wide Web. e-Comerț, e-Banking, e-Learning.	Internet, e-Trading, distribuirea rezultatelor produsului-program/ Internet, e-Trading, distribution of the program-product results

La intersecția unei componente SICSI și a unei faze de activitate, în tabelul 1, sunt prezentate exemple de activități din sistemul computerizat al societății informaționale.

Concluzii

În acest articol, se face o încercare de a discuta subiectele legate de materializarea noțiunilor de conștiință, societatea conștiinței, sisteme inteligente și a caracteristicilor și funcțiilor lor. Aceste noțiuni au

The intersection of a CBISIS phase and a CBISIS activity component in table 1 are given examples of activities of computerized system of Information Society.

Conclusions

The present work is an attempt to discuss subjects concerning the materialization of the notions of information, conscience, conscience society, intelligent systems, their characteristics and functions. These notions have been adapted to the process of

fost adaptate procesului de creare a sistemelor informatice inteligente. Este discutată evoluția noțiunii de informație, în general, și, în contextul evoluției ei, la etapele de creare a sistemelor inteligente computerizate în societatea informațională.

Rezultatele obținute vor fi extinse asupra procesului de creare a Sistemelor Informatice Inteligente în Societățile Bazate pe Cunoștințe și Conștiință.

Rezultatele acestor investigații au fost discutate la Conferința anuală din septembrie a ASEM [1].

Notă. Această publicație științifică suportă aplicația la Proiectul ASEM „Crearea Societății Conștiinței” evoluat în anii 2008 – 2018.

creating intelligent information systems. It discusses the evolution of the notion of information in general and in the framework of the phases of creating intelligent computer systems in Information Society.

The obtained results of the research will be extended in the process of creating Intelligent Information Systems of Knowledge and Conscience based Societies.

The results of this research were discussed during the annual Conference of ASEM in September 2012 [1].

Note. This scientific paper is supporting the application of ASEM Project “Creating a Conscience Society” which is being developed during 2008 – 2018.

Bibliografie / Bibliography:

1. Mihalcea Radu, Roșca Ion Gh, Todoroi Dumitru. *Sisteme informatice în Societatea Conștiinței*. // Analele ASEM, Ediția a VIII-a, Editura ASEM, 2010, p. 341 – 360.
2. Mihai Drăgănescu, *Conștiința, frontieră a științei, frontieră a omenirii*, comunicare la sesiunea Comitetului Român pentru Istoria și Filosofia Științei și Tehnicii, Academia Română, 18 octombrie 2000, publicată în Revista de filosofie, XLVII, nr.1-2, 2000, p. 15-22. <http://www.racai.ro/~dragam/Constiinta.html>
3. Mihai Drăgănescu. *Cultura și Societatea cunoașterii* <http://www.racai.ro/~dragam/CULTURA&SC.pdf> - - Cached
4. <http://ro.wikipedia.org/wiki/Informa%C5%A3ie>
5. Morals and Conscience in Society. http://lifeskills.endlex.com/article/morals_in_society.html
6. Cartier Dicționar Enciclopedic. – Ed. IV. Cartier, 2002, 1696 pag. ISBN 9975-79-080-1
7. Stonier Tom. *Information And The Internal Structure Of The Universe: An Exploration Into Information Physics.*, 1997, <http://www.flipkart.com/tom-stonier/02/07>
8. Todoroi D. *Computer Science. The Adaptable Programming. The Basic Conceptions*. ASEM Press, Chisinau, 1992. 76 p.
9. Todoroi Dumitru, Todoroi Nicoleta, Micușă Dumitru. *Conștiința: definiții, caracteristici, funcții, modele, adaptabilitate*. // Proc. of International conf. “Modelare matematică, optimizare și tehnologii informaționale”, Ediția a II-a, Chișinău, Evrica, 24-26 martie 2010, pp.268-287
10. Stonier Tom. *Information and Meaning: An Evolutionary Perspective*. <http://www.amazon.com/Information-Meaning-Evolutionary-Tom-Stonier/dp/354076139X>
11. Drăgănescu Mihai. *L'Universalité ontologique de l'information*. (Ontological Universality of Information), Préface et notes par Yves Kodratoff, prof., Université de Paris-Sud, Directeur de recherche au CNRS – Bucharest, Editura Academiei, 1996 <http://www.racai.ro/books/draganescu/>
12. Roșca Ion Gh., Ghilic-Micu Bogdan, Stoica Marian. *Informatica. Societatea informațională. E-serviciile*. Editura Economică, 2006, București, 488 p.
13. Roșca Ion Gh. *Societatea cunoașterii*. Editura Economică, 2006, București, 336 p.
14. Drăgănescu Mihai. *De la Societatea Informațională la Societatea Cunoașterii*. Editura Tehnică, 2003, București, 244 p.
15. Micușă Diana, Todoroi Nicoleta. *Subconscious in Conscience Pyramid*, In Proc. Of the 35th Annual Congress of ARA „Science and Art in the Information Era”, Timișoara, July 6-11, 2011, Ed. Presses Internationales POLITECHNIQUE, Montreal, Quebec, 2011, pp. 23-29.

UTILIZAREA TIC ÎN EVALUAREA CERCETĂRII ȘTIINȚIFICE ÎN REPUBLICA MOLDOVA

*Drd. Igor COJOCARU, ASEM
Institutul de Dezvoltare a Societății
Informaționale*

Sistemul de cercetare-dezvoltare-inovare a țării necesită o evaluare multiaspectuală continuă. Un aport substanțial la aceasta ar putea aduce utilizarea tehnologiilor infocomunicaționale.

Este caracterizată starea suportului informațional al evaluării cercetării științifice la Academia de Științe a Moldovei, Consiliul Național pentru Acreditare și Atestare și Agenția de Stat pentru Proprietatea Intelectuală. Este descrisă rețeaua ACADEMICA, sistemul EXPERT online și IBN, ca elemente de e-infrastructură a evaluării cercetării științifice în Republica Moldova. Este efectuată analiza SWOT a stării evaluării cercetării. Se conchide necesitatea extinderii implementării culturii digitale în organizațiile din sfera cercetare-dezvoltare-inovare.

Cuvinte-cheie: *evaluare, cercetare științifică, asigurare informațională, rețeaua ACADEMICA, EXPERT online.*

1. Introducere

În prezent, tehnologia societății informaționale reprezintă atât un suport transversal pentru toate sectoarele economiei, cât și o industrie cu un dinamism extraordinar. Inițiativa i2010 – „O societate europeană informațională pentru creșterea economică și ocuparea forței de muncă” – recomandă statelor-membre ale UE dublarea cercetării în domeniul TIC [1, p. 26] – de dorit la care Republica Moldova e obligată să se alinieze. Cercetătorii moldoveni au efectuat mai multe analize ale sistemului național de cercetare-dezvoltare-inovare (CDI) și a locului acestuia în lume, precum și în cadrul unor proiecte (FORMoldova, Expert-Grup, grupuri de experți europeni) [2-4]. O analiză multiaspectuală a sistemului CDI lipsește. De curând, au fost inițiate lucrările de elaborare a „Strategiei de cercetare-dezvoltare-inovare 2020 – Moldova cunoașterii”. O componentă extrem de importantă, dictată de realitățile spațiului virtual „Cercetare-Dezvoltare-Inovare digitală”, trebuie să își găsească locul în acest document strategic. „Economia UE este afectată de o penurie de personal calificat în materie de TIC. Din acest motiv, este posibil ca, în Europa, 700 000 de locuri de muncă să nu poată fi ocupate până în 2015” [5, p. 94], care, sperăm, la propunerea noastră, să se regăsească în acest document de importanță strategică națională.

Pentru a ține pas progresului, guvernele acordă o atenție sporită managementului activității de CDI, precum și rezultatelor obținute. TIC devine un instrument indispensabil pentru a acumula și stoca

USING ICT FOR RESEARCH EVALUATION IN THE REPUBLIC OF MOLDOVA

*PhD candidate Igor COJOCARU, ASEM,
Information Society Development Institute*

The research, development and innovation system of a country requires continuous multidimensional evaluation. Information and communication technologies could bring a substantial contribution to this process. The article features the state of the ICT support for research evaluation at the Academy of Sciences of Moldova, the National Council for Accreditation and Attestation and the State Agency for Intellectual Property. It describes the ACADEMICA network, EXPERT online and IBN systems, as elements of research evaluation infrastructure in Moldova. A SWOT analysis of the status of scientific research evaluation in the country is presented. The article concludes the need to further extend the implementation of digital culture in research-development-innovation organizations.

Keywords: *evaluation, research, information support, ACADEMICA network, EXPERT online.*

1. Introduction

Nowadays, the information society technology is both a transversal support to all economy sectors, as well as an industry with extraordinary dynamism. The i2010 initiative – “A European Information Society for Growth and Employment” – recommends Member States to double the ICT research [1, p 26] – a goal which Moldova is obliged to align to. Moldovan researchers performed several analysis of the national research, development and innovation (RDI) system and its place in the world, as well as in the framework of several projects (FORMoldova, Expert-Grup, European expert groups) [2-4]. Still, a multidimensional analysis of the RDI system in the country is missing. The development of the “Research, Development and Innovation Strategy 2020 – Moldova of Knowledge” has started recently. A crucial component, dictated by the realities of cyberspace, “Digital Research, Development and Innovation”, must find its place in this strategic document. “The EU economy is affected by a shortage of skilled ICT staff. For this reason, it is possible that, in Europe, 700 000 jobs cannot be filled by 2015” [5, 94], therefore, we hope our proposal to be included in this important national strategy document.

In order to keep up with the progress, governments pay increased attention to the management of RDI activities and its results. ICT

informația, a aduce mai aproape comunitățile de cercetători, cu cheltuieli minime de resurse, precum și a pune la dispoziția contribuabililor și guvernanților tehnologiile, cunoștințele și alte rezultate obținute din bani publici sau din alte surse de finanțare. Necesitatea unei asemenea „evaluări a evaluării” sferei științei și inovării din R. Moldova se simte mai acut ca oricând, ținând cont de tendințele internaționale din domeniu, precum și de racordarea procesului de evaluare la noile tehnologii informaționale – aspecte care pot fi măsurate prin intermediul indicatorilor infometrici, scientometrici, webometrici etc. Analiza SWOT, privind dezvoltarea TIC în CDI [6, p. 56-58], demonstrează că domeniul TIC are mari perspective în dezvoltarea științei, iar Republica Moldova are șanse de aliniere la standardele internaționale din domeniu.

2. Asigurarea informațională a Academiei de Științe a Moldovei

Academia de Științe a Moldovei (AȘM) a declanșat elaborarea suportului informațional pentru sfera CDI încă la începutul anului 2000. În 2010, în scopul dezvoltării infrastructurii sistemului de informații științifico-tehnologice a organizațiilor din sfera științei și inovării subordonate Academiei de Științe a Moldovei, alinierii la standardele europene și internaționale, implementării serviciilor și tehnologiilor informaționale și de comunicații moderne și performante în activitatea de cercetare și dezvoltare, Consiliul Suprem pentru Știință și Dezvoltare Tehnologică (CSSDT) a decis crearea rețelei ACADEMICA [7], administrate și dezvoltate de către Institutul de Dezvoltare a Societății Informaționale (IDSI). Argument al necesității de consolidare a e-infrastructurii AȘM și organizațiilor subordonate a servit raportul de audit extern al acestei infrastructuri. Urmarea recomandărilor experților și investițiile inteligente în TIC de către IDSI au permis ca până la finele anului 2010 toate cele 19 instituții de cercetare-membri instituționale ai AȘM, CSSDT al AȘM, Agenția pentru Inovare și Transfer Tehnologic, Biblioteca Științifică Centrală (BȘC) „Andrei Lupan”, Centrul de Proiecte Internaționale, Liceul și Universitatea AȘM și IDSI să fie conectate în rețeaua metropolitană ACADEMICA. Paralel, în baza unui plan sincronizat cu reparațiile și schimbarea oficiilor institutelor, a cercetătorilor în alte edificii, pas cu pas se soluționează problema de conectivitate „ultima milă” pentru fiecare angajat din sfera CDI la infrastructura creată în baza tehnologiei de rețea cu viteza de 1 Gbps.

Acumularea continuă a experienței de utilizare a tehnologiilor informaționale pentru perfecționarea proceselor de cercetare, a conținutului producției științifice și implicarea în colaborarea științifică internațională (alfabetizarea și incluziunea digitală a tuturor actorilor științifici) constituie un alt deziderat al comunității științifice din țară. În perioada 2008-2012, au fost elaborate 33 de resurse informaționale academice pentru organizații și subdiviziuni, proiecte de cercetare, reviste, evenimente sau personalități (de ex.,

has become an inevitable tool to gather and store information, bringing researcher communities closer with minimal costs and providing taxpayers and government officers the technology, knowledge and other outcomes resulting from the use of public funds or other funding sources. The need for such an “evaluation of evaluation” of the science and innovation in the country is felt more acutely than ever, taking into account international trends in the field, as well as connecting evaluation process to new information technologies – aspects which can be measured by infometric, scientometric, webometric indicators etc. The SWOT analysis on ICT development in RDI [6, pp. 56-58] proves that ICT has great insights into the development of science and Moldova is likely to align to international standards.

2. ICT resources of Academy of Sciences of Moldova

Academy of Sciences of Moldova (ASM) initiated the development of ICT resources for RDI area in the beginning of year 2000. In 2010, in order to develop the infrastructure of scientific and technological information system, of the science and innovation organizations subordinated to the Academy of Sciences, as well as in order to align to European and international standards, and implement modern ICT services in the RDI area, the Supreme Council for Science and Technological Development (SCSTD) decided to establish the ACADEMICA network [7], developed and managed by Information Society Development Institute (ISDI). The external audit report of this infrastructure was the main argument for the need to strengthen e-infrastructure of the ASM and its subordinated organizations. Following the recommendations of experts and smart investments in ICT performed by ISDI, enabled to connect to the metropolitan ACADEMICA network by the of 2010, 19 research organizations – institutional members of ASM, SCSTD of ASM, the Agency for Innovation and Technology Transfer, Central Scientific Library “Andrei Lupan”, the Centre for International Projects, ASM Lyceum and ASM University, as well as ISDI. In parallel, based on a plan in phase with the repair works and change of organization offices, as well as of researchers in other buildings, the “last mile” connectivity issue to the infrastructure created based on 1 Gbps network technology, is being solved step by step for each employee in the RDI area.

Another goal of the country’s scientific community is continuous accumulation of experience using information technology, in order to improve research, the content of scientific production and involvement in international scientific cooperation (digital literacy and digital inclusion of all research actors). During 2008-2012 were developed 33 academic information resources for organizations

www.asm.md, www.idsi.md, www.akademos.asm.md, www.bsl.asm.md, www.cantemir.asm.md etc.). Lansarea acestor servicii electronice pentru comunitatea științifică a devenit posibilă având o masă critică de cercetători cu conexiune calitativă la e-infrastructura academică și rețelele locale ale instituțiilor de cercetare consolidate în rețeaua informațională metropolitană ACADEMICA.

Resursele informaționale electronice, elaborate de IDSI, pot servi drept sursă de informare veridică pentru experții-evaluatori de propuneri de proiecte. Vizibilitatea activității de cercetare-dezvoltare din Republica Moldova prin Internet, în baza statisticii resurselor informaționale elaborate de IDSI, a crescut pe parcursul a trei ani, rezultatul cifrându-se anual la jumătate de milion de vizite, peste 243 de mii de vizitatori unici. Trecerea la o nouă etapă a dezvoltării acestei rețele academice, de la consumator de servicii Internet la furnizor de informație științifică, este o sarcină extrem de importantă. Acest lucru poate fi realizat prin completarea continuă a siturilor deja existente cu conținut, precum și prin utilizarea instrumentelor informatice colaborative. Ca rezultat al elaborării sistemelor informatice, vizibilitatea activității de cercetare-dezvoltare din Republica Moldova a crescut de la 235 285, în 2008, la 243 323, în 2009, 561 100, în 2010, și 565 054 vizite, în 2011, numărul de vizitatori unici fiind de 83 566, în 2008, 172 739, în 2009, 243 323, în 2010, și 182 657, în 2011. Traficul extern de date al rețelei ACADEMICA, în 2010, a fost de 28 TB, iar în 2011 a depășit 56 TB. Din 2012, datorită implementării de către IDSI a unui plan de acțiuni de creștere a vizibilității sferei CDI, toate organizațiile din sfera științei și inovării, membrii instituționali ai AȘM au fost incluși în Clasamentul Internațional Webometrics, IDSI deținând întâietatea la compartimentul vizibilitate web.

EXPERT online (<http://www.expert.asm.md/ro>) este cel mai important sistem informatic elaborat de IDSI pentru suportul evaluării științifice în RM. Acest sistem, lansat în 2008, include Baza de date a Potențialului Uman din sfera CDI, concursurile organizate de către AȘM pentru finanțarea proiectelor de cercetare din bani publici, propunerile de proiecte de cercetare, înaintate de către instituțiile acreditate și care urmează să fie finanțate de la bugetul de stat, precum și rezultatele evaluării lor de către experți independenți. Evaluarea cercetării științifice este la ora actuală una dintre cele mai importante probleme ale sferei CDI [8-11].

Puncte forte ale EXPERT online – gestionează un enorm volum de informație (3,39 GB, la 01.09.2012), are rolul de a operaționaliza cadrul legal stabilit, de a asigura standardizarea documentelor utilizate (formulare de propuneri de proiecte, formulare de evaluare, formulare de raportare etc.), precum și accesul la informații și comunicarea reciprocă între participanții implicați. În 2010, cu concursul IDSI, au fost depuse și înregistrate, prin intermediul acestui sistem, 355 propuneri de proiecte în cadrul a 4 concursuri de proiecte cu peste 4 000 de executanți. Activitatea de

and subdivisions, research projects, journals, events or personalities (e.g. www.asm.md, www.idsi.md, www.akademos.asm.md, www.bsl.asm.md, www.cantemir.asm.md, etc). These new electronic services for the research community were due to the critical mass of researchers with high-quality connection to e-infrastructure and local networks of academic and research institutions reinforced in the metropolitan ACADEMICA network.

Electronic information resources developed by IDSI can serve as a reliable source of information for expert proposal evaluators. The visibility of Moldova's RDI activity over the Internet resources increased during the last three years, resulting in half a million annual visits and over 243 000 unique visitors, based on the statistics of information resources compiled by IDSI. Moving to a new stage in the development of this academic network, from consumers of Internet services towards providers of scientific information, is a highly important task. This can be achieved by continuously updating existing sites with content and using collaborative tools. As a result of the development of information systems, the visibility of RDI activities in Moldova increased from 235,285 visits in 2008 to 243,323 visits in 2009, 561,100 in 2010 and 565,054 visits in 2011, the number of unique visitors from 83,566 in 2008, 172,739 in 2009, 243,323 in 2010 to 182,657 unique visitors in 2011. External data traffic of the ACADEMICA network was 28 TB in 2010 and exceeded 56 TB in 2011. Since 2012, due to the implementation by IDSI of the action plan aiming to increase the visibility of all RDI organizations, all institutional members of ASM were included in the International Webometrics ranking, IDSI being the first in top in the country in terms of web visibility.

EXPERT online (<http://www.expert.asm.md/ro>) is the most important information system developed by IDSI to support scientific evaluation in RM. This system, launched in 2008, includes the database of human potential from the RDI area, the calls opened by ASM to fund research projects with public funds, the research project proposals, submitted by accredited institutions to be funded from the state budget, as well as the results of project evaluations by independent experts. Research evaluation is currently one of the most important problems of the RDI area [8-11].

EXPERT online strengths – manages a vast amount of information (3.39 GB, on 01.09.2012), aims to operationalize the established legal framework, ensures standardization of the documents (forms for proposals, evaluation forms, reporting forms, etc.), and provides access to the information and communication between the involved participants. In 2010, with IDSI support 355 project proposals with over 4000 participants were submitted and registered in the system for the 4

depunere a proiectelor este în permanentă desfășurare, baza de date completându-se progresiv.

Puncte slabe ale EXPERT online – dublează procesul de depunere a propunerilor de proiecte: online și fizic. Până la ora actuală, experții, în mare măsură, nu evaluează online propunerile de proiecte, deși aceasta este menirea prin definiție a sistemului. Baza de date rămâne incompletă: colaboratori ai instituțiilor, date lipsă despre servicii, studii; brevete; articole; proiecte anterioare, publicații relevante etc. Pe site-ul sistemului, pe pagina utilizatorului este deocamdată puțină informație utilă (informație care se raportează periodic). Instruirea angajaților CSSDT și ai institutelor, în vederea introducerii informației în sistem, trebuie să se producă periodic și cu responsabilitate, astfel încât prin contribuția lor să se declanșeze posibilitatea de raportare periodică a rezultatelor cercetării, precum și a rapoartelor financiare. După ce va fi lansat cel de-al doilea serviciu de aceeași importanță pentru comunitatea științifică – **IBN** (bază de date cu acces public la lucrările științifice – articolele din reviste naționale acreditate [12; 13]) și interconectarea cu acesta, sistemul EXPERT online ar putea contribui la sporirea calității evaluării cercetărilor științifice. Nu în ultimul rând, sistemul va putea fi transformat în SSD (sistem suport decizii) și va putea fi utilizat în proiecte multilaterale pentru promovarea peste hotare.

Puncte forte ale asigurării informaționale a AȘM – pe lângă accesul direct între PC-urile conectate în rețea (cu viteza de până la 1 Gbps) și infrastructură de comunicații proprie 70%, rețeaua ACADEMICA oferă diseminarea imediată a informației și implementarea mai rapidă a unor noi servicii informatice pentru mediul academic. O astfel de rețea are avantajul de minimizare a cheltuielilor de mentenanță și dezvoltare, a consumului de energie electrică a e-Infrastructurii. Instituțiile nu achiziționează echipament de rețea, cablaj, nici nu plătesc taxa de conectare a noilor angajați; se percepe doar taxa pentru servicii. O importantă realizare este micșorarea numărului de personal de administrare a rețelei de la 38 unități, în 2007, la 5, în 2012 și a numărului de deranjamente (în medie pe lună, în 2012, sunt doar 10 deranjamente).

Puncte slabe ale asigurării informaționale a AȘM: a) comunitatea științifică din republică este în mare parte de vârstă a treia [14], nu este suficient instruită în ceea ce privește utilizarea TIC în activitatea de cercetare, persistând neîncrederea în nivelul de securitate a informației disponibile în rețea; b) în unele institute există angajați care ocupă funcții de inginer în TIC, fără a desfășura activități aferente TIC; c) se atestă reticența unor instituții de a oferi date veridice despre utilizatorii conectați la rețea, ceea ce furnizează informație incompletă și neveridică despre utilizatorii rețelei; d) unele organizații deconectează de la rețea calculatoarele angajaților doar pentru a minimiza cheltuielile la acest articol; e) nu toate nodurile informaționale corespund parametrilor tehnici necesari pentru garantarea calității serviciului, funcționarea

announced calls. Project submission is constantly ongoing, the database being gradually updated.

EXPERT online weaknesses – doubles proposals submission: online and on paper. Until now, the experts do not evaluate project proposals mostly online, even though it is one of the main objectives of the system. The database remains incomplete with regard to: employees of institutions, lack of data about employment, studies; patents; articles, previous projects; relevant publications, etc. The user page on the system website doesn't provide much useful information (information that is regularly reported). The training of SCSTD and institutes staff should have occurred regularly and responsibly, in order to update information in the system, so that their contribution could trigger the periodic reporting of research results, as well as financial reporting. After the release of the second service of equal importance to the scientific community – **IBN** (publicly accessible database of scientific papers – articles from national accredited journals [12, 13]) and its interconnection with the latter, EXPERT online system would be able to contribute to improving the quality of research evaluation. Eventually, the system can be transformed into DSS (decision support system) and be used in multilateral projects for international promotion.

ASM ICT resources strengths – besides direct access from networked PCs (with speeds up to 1 Gbps) and 70% communication infrastructure, ACADEMICA network provides immediate dissemination of information and faster implementation of new services for academia. Such a network has the advantage of minimizing the maintenance and development costs, as well as the electricity consumption of e-Infrastructure. The organizations do not purchase network equipment, wiring, pay no connection fee for new employees, the fee is charged only for services. An important achievement is reducing the number of network management personnel from 38 units in 2007 to 5 in 2012 and the number of faults (an average of 10 faults per month in 2012).

ASM ICT resources weaknesses: a) the scientific community in the country is mostly elderly [14], it is not sufficiently trained in the use of ICT in research activities, the mistrust for the security of information available through the network still persists, b) several organizations have ICT engineers who do not perform any activities related to ICT, c) several organizations are reluctant to provide truthful information about users connected to the network, which results in incomplete and invalid information about network users, d) some organizations disconnect employee PCs from network to minimize related costs, e) several network nodes do not correspond to technical parameters necessary to guarantee the quality of service and efficient equipment operation, f) there is a small number of

eficientă a echipamentului; f) un număr redus de servicii informaționale disponibile în rețea.

3. Asigurarea informațională a CNAA

Un rol important în organizarea activităților de cercetare-dezvoltare în republică îl are Consiliul Național pentru Acreditare și Atestare (CNAA, www.cnaa.md). El este determinat de faptul că doar organizațiile acreditate de acest organism pot obține finanțare de la bugetul de stat, iar pe de altă parte – doar persoanelor evaluate de acesta li se acordă grade și titluri științifice.

Puncte forte ale asigurării informaționale a CNAA – situl CNAA conține informații complete privind structura și componența acestuia, toate actele normative și deciziile aprobate ș.a. Evaluarea instituțiilor se face în baza raportului de autoevaluare a organizației și a lucrului pe teren al Comisiei de evaluare. Totuși, există legătură între organizațiile acreditate și datele organizației privind specialitățile la care are doctorat și afișează anumite informații, pe care le pot utiliza evaluatorii. Mult mai bine este asigurat informațional procesul de atestare a cadrelor științifice și științifico-didactice de înaltă calificare, care are și o istorie mai veche și baze de date specializate ce se referă la persoanele care obțin aceste grade și titluri. Sunt accesibile informațiile privind componența Comisiilor de experți, a seminarelor de profil, a consiliilor științifice specializate, adică a tuturor celor implicați în procesul de evaluare a tezelor și dosarelor prezentate la CNAA.

Un element central, care leagă toate componentele de atestare, este nomenclatorul specialităților științifice. El include domeniile și specialitățile științifice, pe care accesându-le se poate vedea pașaportul fiecărei specialități, organizațiile care au dreptul să organizeze doctorat la specialitatea respectivă, consiliile științifice la care se pot susține tezele la specialitatea dată ș.a. Un lucru util este amplasarea tezelor de doctorat pe sit, care permite accesarea lor de către oricine. Cu regret, păstrării versiunii electronice a acestora pe sit este de circa trei-șase luni – se plasează cu minim 30 de zile înainte de susținerea publică și se retrage după confirmarea deciziei de către Comisia de atestare pe perioada examinării tezelor la CNAA. Ulterior, rămâne disponibilă doar versiunea electronică a autoreferatului. Tezele, de asemenea, sunt corelate cu nomenclatorul specialităților, cu organizațiile etc., astfel că se pot obține date selective privind tezele într-un anumit domeniu, susținute în cadrul unei organizații etc.

Există patru baze de date separate referitor la: conducătorii de doctorat; deținătorii de grade științifice; doctoranzi; postdoctoranzi. Toate aceste elemente ale atestării personalului științific sunt legate organic între ele, astfel încât se poate obține informația dorită și naviga cu ușurință de la un element la altul, urmărind un anumit scop: verificarea unei anumite informații sau obținerea unei informații în procesul de evaluare. Acest fapt face deosebit de utile informațiile plasate pe situl CNAA la toate etapele de atestare și conferire a gradelor științifice și titlurilor științifice și științifico-didactice.

information services available on the network.

3. NCAA ICT resources

An important role in RDI activities in Moldova is played by the National Council for Accreditation and Attestation (NCAA, www.cnaa.md). It is due to the fact that only organizations accredited by this body can be granted funds from the state budget and on the other hand – the researchers evaluated by this body are awarded scientific degrees and titles.

NCAA ICT resources strengths – NCAA website holds complete information on the NCAA structure and composition, as well as all laws and the approved decisions etc. The evaluation of organizations is based on the self-assessment report provided by the organisation and the fieldwork carried out by the evaluation committee. There is a link between accredited organizations and organization data regarding the specialities providing doctorate studies, which displays information that can be used by evaluators. The process of scientific and scientific-pedagogical personnel attestation is better enhanced by use of ICT, due to its longer record and specialized databases of personnel awarded with these degrees and titles. There is information on the composition of the expert committees, specialized seminars, specialized scientific councils, i.e. of the all factors involved in the evaluation of theses and dossiers submitted to NCAA.

One of the main elements that connects all certification components is the classification of scientific specialities. It includes scientific fields and specialties, which lead you further to the passport of each specialty, the organizations that area enabled to provide doctorate studies, the scientific councils enabled to qualify the doctorate theses for certain specialities etc. A useful feature is the accessibility of the doctorate theses on the website, for a certain period. Unfortunately, the theses are kept on the website for about 3-6 months – at least 30 days prior to the public presentation and withdrawn after the decision confirmation by the Attestation committee during the NCAA examination of the thesis. Subsequently, only the summary of the theses in its electronic version is available on the website. The theses are related to the classification of specialties, organizations etc., so it is possible to select data on theses in a particular field, presented within an organization, etc.

There are four separate databases on: PhD supervisors, holders of scientific degrees, doctoral students, postdoctoral students. All these items are related to scientific staff certification so you can get the desired information and easily navigate from one item to another, following a specific purpose: verifying or obtaining certain information for the evaluation process. Therefore the information on the

Puncte slabe ale asigurării informaționale a CNAA: a) incapacitatea de a genera anumite rapoarte; b) lipsa unui instrument online de evaluare, ceea ce ar putea reduce în timp procesul anevoios de evaluare pe hârtie de către experți (CNAA având 23 de formulare pentru atestarea cadrelor) și ar dinamiza lucrul Comisiilor de experți pe profil; c) lipsa posibilității transmiterii (video) online a susținerilor publice a tezelor și a altor evenimente de interes public; d) lipsa posibilității de a prezenta teze în format HTML, adică dotat cu hyperlinkuri, care are facilitarea activitatea de verificare a CNAA în ceea ce privește accesul direct la sursele consultate în tezele elaborate de către candidații la titluri științifice, accesul evaluatorilor și al comunității științifice în general la articolele publicate postate în format electronic etc.; e) lipsa unei conexiuni directe (prin hyperlinkuri) cu proiectele de cercetare în cadrul cărora au fost efectuate cercetările și obținute anumite rezultate sub formă de publicații (cele mai multe fiind realizate în cadrul proiectelor instituționale finanțate din bani publici).

4. Asigurarea informațională a AGEPI

Agenția de Stat pentru Proprietatea Intelectuală a Republicii Moldova (AGEPI, www.agepi.md) este organul guvernamental specializat, investit cu dreptul de a acorda protecția obiectelor de proprietate intelectuală, creată în baza Codului cu privire la știință și inovare în 2004 prin fuziunea Agenției de Stat pentru Protecția Proprietății Industriale și a Agenției de Stat pentru Drepturile de Autor, fiind succesorul lor de drepturi. AGEPI eliberează, în numele statului, titluri de protecție a obiectelor de proprietate intelectuală, recepționează și supune expertizei cererile privind eliberarea titlurilor de protecție pentru obiectele proprietății intelectuale; de asemenea, gestionează registrele naționale de cereri și titluri de protecție pentru invenții (brevete), pentru noi soiuri de plante, pentru mărci de produse și servicii, pentru denumiri de origine ale produselor, pentru desene și modele industriale, pentru modele de utilitate, pentru topografii ale circuitelor integrate, pentru alte obiecte ale proprietății industriale. Pentru realizarea misiunii sale, AGEPI efectuează evaluări în vederea acordării titlurilor de protecție a invențiilor.

Puncte forte ale asigurării informaționale a AGEPI – AGEPI dispune de 9 baze de date: „Rezultate științifice”, „Soyuri de plante”, „Opere înregistrate”, „Marcaje de control”, „Indicații geografice”, „Mărci”, „Invenții”, „Invenții (1963 – 1992)” și „Design industrial”. Baza de Date „Rezultate științifice” este cea mai importantă și atestă rezultatele științifice obținute de comunitatea științifică din RM. Ea conține informație despre programele/proiectele din sfera științei și inovării finanțate de la bugetul de stat, fișele informative ale rapoartelor științifice intermediare și finale, precum și programul de gestionare. Programul de gestiune a bazei de date „Rezultate științifice” permite utilizatorului să se informeze, în regim online, despre proiectele aflate în proces de executare, instituțiile executoare, rezultatele

NCAA website is useful at all stages of certification and award of scientific degrees as well as scientific and scientific-didactic titles.

NCAA ICT resources weaknesses: a) inability to generate certain reports, b) lack of an online evaluation tool, which could reduce the long and arduous process of evaluation on paper (NCAA has 23 forms for employees certification) and would boost the activity of profile expert commissions, c) no possibility to broadcast (video) online the public presentation of theses and other public events, d) lack of possibility to present theses in HTML format, featuring hyperlinks that would facilitate the checkup by NCAA regarding direct access to theses bibliography, the access of evaluators and of the scientific community to published articles posted electronically etc., e) lack of direct connection (through hyperlinks) with research projects that funded the research activities and publication of results (most of which are carried out within institutional projects financed from public funds).

4. AGEPI ICT resources

State Agency on Intellectual Property of the Republic of Moldova (AGEPI www.agepi.md) is a specialized governmental body, vested with the right to grant protection of intellectual property rights, it was established based on the Code on Science and Innovation in 2004 through the merger of the State Agency on Protection of Industrial Property and the State Agency for Copyright, succeeding their rights. AGEPI issues on behalf of the state, government protection of intellectual property rights, it receives and provides expertise requests for protection of intellectual property objects, it also manages the national registers of applications and titles of protection for inventions (patents), for new plant varieties, for product and service labels, for names of origin, for industrial designs, utility models, topographies of integrated circuits and other industrial property objects. To achieve its mission, AGEPI performs assessments in order to grant protection titles of inventions.

AGEPI ICT resources strengths – the agency has 9 database: “Scientific results”, “Plant varieties”, “Registered works”, “Control labels”, “Geographical indications”, “Trademarks”, “Inventions”, “Inventions (1963-1992)” and “Industrial Design”. The database “Scientific results” includes the most important scientific results of the research community in Moldova. It includes information about programs/projects in the science and innovation area funded by the state, fact sheets of intermediary and final scientific reports and the management program. Database management system “Scientific results” allows the user to get online information on the ongoing projects, partner organizations, expected outcomes as well as intermediate and final results etc.

preconizate și cele intermediare și finale obținute etc.

Puncte slabe ale asigurării informaționale a AGEPI: a) nu există în acces deschis (online) la rapoartele și publicațiile realizate în cadrul proiectelor; există doar raportul în format hârtie, precum și trei culegeri (deocamdată) ale rezumatelor privind rezultatele cercetărilor pe proiecte (editate de AGEPI); b) informația despre proiecte este extrem de sumară și uneori irelevantă; c) nu există interdependență între proiectele realizate anterior și cele în curs de desfășurare, altfel spus, interoperabilitatea și interconectivitatea acestora; d) nu există linkuri pe cele mai importante elemente ale descrierilor care să trimită navigatorul către site-ul instituției, site-ul conducătorului, site-ul proiectului, linkul publicațiilor online etc.; e) există linkuri (legături) per interior (interne), dar incomparabil mai puține – linkuri externe, în special pe elementele-cheie ale BD existente etc.; f) dacă această funcție de depozitare și gestionare a rezultatelor finale obținute în cadrul proiectelor ar reveni SI EXPERT online (a se vedea mai sus), s-ar întregi un lanț logic al ciclului de viață (inclusiv în format digital) al proiectelor și rezultatelor științifice, fapt care ar contribui la sporirea calității procesului de evaluare.

5. Analiza SWOT – evaluarea cercetării științifice în Republica Moldova și a utilizării TIC în domeniu

AGEPI ICT resources strengths

weaknesses: a) there are no open access (online) reports and publications of the projects, there is a paper based report, and (currently) 3 summaries of research project results (published by AGEPI), b) the information about the projects is very brief and sometimes irrelevant, c) there is no interdependence between previously completed and ongoing projects, there is no interoperability and interconnectivity, d) there are no links for the important elements in the description, to redirect the user to organization website, project manager website, project website, online publications, etc., e) there are internal links, but the number of external links is much smaller, especially on the key elements of the existing database, f) if the storage and management of projects' final results would be performed by EXPERT online (see above), it would complete the logical life cycle of projects and research results (including in the digital format), which would contribute to improving the overall quality of the evaluation process.

5. SWOT analysis – research evaluation in the country and the use of ICT in this field

Puncte forte / Strengths	Puncte slabe / Weaknesses
<ul style="list-style-type: none"> - Existența organismelor naționale în domeniul evaluării (Consiliul Consultativ de Expertiză al AȘM, CNAA, AGEPI); / National evaluation bodies in place (Expert Advisory Board of the ASM, NCAA, AGEPI); - Antrenarea masivă în procesul de evaluare a comunității științifice; / Massive involvement of the scientific community in the evaluation process; - Conștientizarea la nivelul sistemului CDI a necesității unui proces de evaluare obiectiv și transparent; / Awareness of the need for an objective and transparent evaluation process in the RDI system; - Implicarea unor cercetători locali în calitate de experți la nivel internațional; / Involvement of local researchers as international experts; - Implementarea treptată a unor indicatori de evaluare compatibili cu cei utilizați la nivel internațional; / Gradual implementation of evaluation indicators consistent with those used internationally; - Utilizarea acelorași indicatori în rapoartele anuale ale AȘM și cele de evaluare/acreditare ale CNAA; / Use of the same indicators in ASM annual reports and NCAA evaluation/accreditation; - Existența în legislație a prevederilor că CDI se finanțează doar în bază de concurs, iar publicarea articolelor în reviste se face doar după recenzare; / Legal provisions stipulating that RDI is funded only on a competitive basis and the articles are 	<ul style="list-style-type: none"> - Absența unui sistem informatic de evaluare de nivel național; / The absence of a national evaluation system; - Lipsa unor studii de sinteză cu privire la evaluarea cercetărilor științifice din RM; / Lack of synthetic studies on the research evaluation in RM; - Lipsa unei echipe de management al sistemului informatic de evaluare a cercetărilor științifice; / Lack of a management team for the research evaluation information system; - Lipsa unui depozit național Open Access care să stocheze publicațiile științifice (sau doar articolele publicate în reviste naționale recenzate); / Lack of a national Open Access repository to store scientific publications (or only reviewed articles published in national journals); - Subiectivismul experților, cauzat de dificultatea de a evita conflictele de interese într-o comunitate științifică mică; / Subjectivity of experts, due to the difficulty to avoid conflicts of interest in a small scientific community; - Influența factorilor de decizie asupra procesului de evaluare a performanței științifice și independența redusă a experților; / Influence of policy makers on the scientific performance evaluation process and reduced independence of experts; - Lipsa mecanismelor de monitorizare a rezultatelor și a post-evaluării proiectelor; / Lack of results monitoring mechanisms and post-project evaluation; - Prioritizarea slabă a rezultatelor recunoscute internațional; / Poor prioritization of internationally recognized results; - Influența slabă a indicatorilor cantitativi și utilizarea nu întotdeauna a celor mai adecvați, influența mare a criteriilor non-științifice; / Weak influence of

<p>published in journals only after review;</p> <ul style="list-style-type: none"> - Elaborarea de către IDSI a unor instrumente informatice utile pentru procesul de evaluare, de ex., IBN); / Development of tools useful for the evaluation process, e.g. IBN by IDSI; - Existența unui instrument specializat de depunere și evaluare online a propunerilor de proiecte CDI – EXPERT online; / Specialized online system for RDI proposals submission and evaluation – EXPERT online; - Capacitatea SI de a îngloba aspecte variate ale evaluării (proiecte, publicații etc.) / The ability of the system to encompass various assessment aspects (projects, publications, etc.); - Capacitatea SI de a genera online rezultate output (fișe de evaluare completate, rapoarte de evaluare, indicatori etc.); / The ability of the system to generate outputs online (completed evaluation forms, evaluation reports, indicators etc.); - Abonarea la BD internaționale; / Subscription to international scientific databases; - Existența BȘC „Andrei Lupan”, a Bibliotecii Republicane Tehnico-Științifice, a altor biblioteci științifice; / Central Scientific Library “Andrei Lupan”, Scientific-technical Republican Library and other scientific libraries in place; - Existența unei diaspore științifice care ar putea livra comunității științifice din RM experți-evaluatori; / Scientific Diaspora that could provide national scientific community with experts-evaluators. 	<ul style="list-style-type: none"> - quantitative indicators and the use of not always the most appropriate indicators, the high impact of non-scientific criteria; - Implicarea slabă a experților de peste hotare și lipsa experților locali pentru evaluare în unele domenii; / Weak involvement of experts from abroad and lack of local experts for evaluation in several areas; - Grad ridicat de formalism al procesului de evaluare, neconcordanțe între formularele de aplicare și fișele de evaluare; / High degree of formality of the evaluation process, inconsistencies between application and evaluation forms; - Mîmarea procesului de recenzare la reviste și inflația acestora în unele domenii; / Imitation of the reviewing process for national journals and their inflation in some areas; - Lipsa de încredere a comunității academice în mediul online al cercetării și în SI, și în eficiența procesului de evaluare (prin intermediul SI); / Lack of trust of the academic community in online research and information systems, as well as evaluation process efficiency (via information systems); - Slaba alfabetizare digitală a reprezentanților comunității științifice, în special a celor de vîrsta a treia; neîncrederea în necesitatea evaluării prin SI ca instrumente performante și eficiente; / Poor digital literacy of the representatives of the scientific community, especially the elderly, the distrust in the need to use ICT as efficient tools for research evaluation; - Lipsa unor instrumente de stimulare a cercetărilor de performanță; / Lack of tools to foster excellence in research.
<p>Oportunități / Opportunities</p>	<p>Amenințări – Riscuri / Threats</p>
<ul style="list-style-type: none"> - Asocierea la PC7 și creșterea nivelului de cooperare; / Association to FP7 and increased cooperation; - Existența a peste 50 de acorduri de colaborare cu alte țări; / The existence of over 50 cooperation agreements with other countries; - Elaborarea unor noi acte normativ-legislative în domeniu, care sunt în stadiu de proiect (Codul Educației, Nomenclatorul specialităților științifice etc.); / Development of new normative acts and laws, several as drafts (Code on Education, Scientific specialities classification etc.); - Crearea unei singure platforme academice a proiectelor și publicațiilor naționale; / Creating a single platform for academic projects and national publications; - Implementarea IBN; / Implementation of IBN; - Perfecționarea EXPERT online; / Upgrade of EXPERT online; - Oferirea serviciilor de documentare, arhivare, stocare, prelucrare, descărcare, redactare etc. a publicațiilor științifice; / Providing documentation, archiving, storage, processing, downloading and editing services for scientific publications; 	<ul style="list-style-type: none"> - Lipsa unui organism național independent (de cel de efectuare a cercetărilor) în domeniul evaluării propunerilor de proiecte; / Lack of an independent national body (from the RDI management body) in the evaluation of proposals; - Predominarea opiniei că știința în RM are specific local și că experții străini nu pot fi implicați, deoarece nu cunosc situația; / Persistence of the opinion that the country has its local specificities and foreign experts can not be involved, because they are not familiar with the situation; - Emigrarea celor mai competenți și obiectivi specialiști; / Migration of the most competent and objective experts; - Lipsa unor progrese în procesul de recenzare și publicare în revistele din RM; / Lack of progress in reviewing and publishing of scientific journals of RM; - Dificultatea de a obliga editorii să respecte standarde editoriale unice, pentru a putea fi încărcate și gestionate pe o singură platformă; / Difficulty to require publishers to meet unique editorial standards, in order to load and manage all publications on a single platform; - Problema nesoluționată a dreptului de autor; alte probleme generate de politicile Open Access. /

<p>Creșterea vizibilității și accesibilității producției științifice la nivel internațional; / Increasing the visibility and accessibility of national scientific production at international level;</p> <p>- Obișnuirea comunității științifice cu noile forme de activitate de cercetare online (e-incluziunea digitală); / Training the scientific community in the use of new technologies, online research (e-inclusion);</p> <p>- Posibilitatea de conexiune cu instrumente informatice de nivel mondial și de integrare în sisteme mai performante. / Possibility of connection with world-class ICT tools and integration into high-quality systems.</p>	<p>Unresolved issues of copyright, other issues arising from Open Access policies.</p> <p>- Teama de vizibilitate online a cercetătorilor din RM din cauza calității necompetitive unor publicații; / Fear of online visibility of RM researchers due to uncompetitive quality of some publications;</p> <p>- Eschivarea unei părți a comunității de la procesul de alfabetizare digitală și pasarea acestor obligațiuni altor responsabili (mai tineri, mai abili, mai instruiți digital) / Avoidance of digital literacy by a group of the community and passing these responsibilities to others (younger, more skilled, more digitally literate);</p> <p>- Persistența opțiunii cercetătorilor pentru publicarea în format tradițional, în detrimentul formatului interactiv, cu legături HTML. / Persistence of researchers to publish in traditional format, instead of interactive format, with HTML links.</p>
--	--

6. Concluzii

Academia de Științe a Moldovei trebuie să extindă implementarea elementelor de cultură digitală în organizațiile din sfera CDI. Alfabetizarea și incluziunea digitală a comunității științifice ar trebui incluse în agenda unei Strategii a sferei CDI pe termen lung. Comunitatea are mai mult ca oricând nevoie de asemenea acțiuni pentru a înlătura reticența cercetătorilor față de mediul online al cercetării, care va fi viitorul științei – e-Science. Serviciile informatice în domeniul TIC trebuie să ocupe o nișă mult mai importantă pe piața științifică. Competențele IDSI pentru organizarea și asigurarea sistemului informațional și informatic în domeniul CDI sunt de luat în calcul, fiind o instituție abilitată cu dreptul de a realiza cercetări în domeniul dezvoltării societății informaționale, implicit a TIC și a asigurării informaționale a sferei CDI. AȘM (prin rețeaua Academica, EXPERT online și IBN), CNAA și AGEPI sunt câteva dintre cele mai importante structuri ale sferei CDI, al căror suport informațional trebuie să beneficieze de extindere și promovare.

6. Conclusions

The Academy of Sciences of Moldova should expand the implementation of digital culture elements in RDI organizations. Digital literacy and digital inclusion of the scientific community should be included in the agenda of a long-term RDI strategy. The research community is more than ever in need of such actions to decrease the reluctance of researchers towards online research environment, that is becoming the future of science – e-Science. ICT services should get a more important niche on the research market. ISDI skills for organization and provision of ICT resources and information in the RDI area are to be taken into account, as it is an institution vested with the right to carry out research in the area of information society development, therefore ICT resources for the RDI area. ASM (through the ACADEMICA network, EXPERT online, IBN), NCAA and AGEPI are some of the most important structures in the RDI area, whose ICT resources must be extended and promoted.

Bibliografie/Bibliography:

1. Strategia națională de cercetare, dezvoltare și inovare 2007-2013; <http://uefiscdi.gov.ro/userfiles/file/ROST/1188314177strategia%20ro.pdf>
2. Popa A. *Cercetare, dezvoltare și inovare în Republica Moldova: probleme și opțiuni* [studiu, elaborat în cadrul proiectului „Transformări economice: dezvoltarea abilităților inovatoare și antreprenoriale” Chișinău: Expert Grup, 2011; http://www.expert-grup.org/library_upld/d308.pdf.
3. Popa A, Prohnițchi V. *Sectorul de cercetare, dezvoltare și inovare din Moldova: este oare necesară o reformă?* Chișinău: Expert Grup, 2011; http://www.expert-grup.org/library_upld/d360.pdf
4. Rotaru A., Alexeeva S., Cujba R. *Dezvoltarea capitalului uman în domeniul cercetării-dezvoltării din Republica Moldova*. În: Republica Moldova: 20 de ani de reforme economice: conf. șt. intern., 23-24 sept. 2011. Chișinău, 2011. Vol. 1, p. 165-169.
5. Agenda Digitală pentru Europa. Cadru general de acțiune. Versiunea 2.0 din 24.10.2011; http://www.fonduri-ue.ro/res/filepicker_users/cd25a597fd-62/Documente_Suport/Studii/2_Studii_POSCCE/9_Agenda_Digitala.pdf,
6. Cojocar I. *Tehnologiile informaționale și de comunicații*, în: Akademos, nr. 1(12), febr. 2009, p. 56-58.

7. Hotărârea nr. 86 a Consiliului Suprem pentru Știință și Dezvoltare Tehnologică al Academiei de Științe a Moldovei din 27 mai 2010 cu privire la rețeaua informațională „ACADEMICA”
8. Duca Gh. *Necesitatea evaluării cercetării într-o societate bazată pe cunoaștere*, în: Akademos, 2009, nr. 2(13), p. 3-4; http://www.akademos.asm.md/files/Akademos__PDF.pdf.
9. Țurcan A. *Racordarea evaluării statistice a activității științifice la standardele europene*, în: Akademos, 2009, nr. 2(13), p. 5-7; http://www.akademos.asm.md/files/Akademos__PDF.pdf
10. Rotaru A., Piscenco M. *The role of the system of evaluation and accreditation in organizing and selforganizing of the modern science*, în: Probleme actuale ale organizării și autoorganizării sistemului de cercetare-dezvoltare în Republica Moldova: materialele conf. șt., Chișinău, 8 apr. 2011. p. 161-164; <http://www.cnaa.md/i/education-news/conferinta-asm.pdf>
11. Pișcenco M. *Evaluarea și acreditarea organizațiilor științifice: aspecte sinergetice*: (în baza materialelor Consiliului Național pentru Acreditare și Atestare): autoref. tezei de doct. în economie. ASEM. Chișinău, 2011; http://www.cnaa.md/files/theses/2011/20681/marina_piscenco_abstract_ro.pdf
12. Cojocaru I., Cuciureanu Gh., Moraru O. *Instrumentul bibliometric național – sistem informatic performant, deschis, flexibil, scalabil*, în: Intellectus, 2010, nr. 2, p. 44-55; <http://idsi.md/files/file/publicatii/IBN.pdf>
13. Cojocaru I., Ungureanu E. *Crearea instrumentelor de memorie digitală pentru evaluarea științei: imperative și impedimente*, în: Intellectus, nr. 1, 2012, p. 57-66.
14. Rotaru A., Alexeeva S., Cujba R. *Contribuții privind analiza dinamică a unor indicatori ai potențialului științifico-tehnologic din Republica Moldova*, în: Economica, 2010, nr.2, p. 9-16.

RECENZIE

la monografia „Concepte și abordări metodologice de evaluare și creștere a Calității Vieții”

Autor: dr. conf. univ. Svetlana Gorobievski, Universitatea Tehnică a Moldovei

Lucrarea de față este consacrată cercetării problemelor ce țin de Calitatea Vieții, elementele care compun acest concept complex, căutarea unor soluții de măsurare a nivelului Calității Vieții și de creștere a nivelului acesteia.

În condițiile actuale de stabilizare a relațiilor de piață și democratizare a societății, problema analizei și cercetării obiective a Calității Vieții (CV) în ansamblu devine din ce în ce mai actuală.

Problemele ce intervin pornesc chiar de la accepțiunea noțiunii „Calitatea Vieții”, care este un concept complex, cu multiple laturi și se referă la caracterul mai mult sau mai puțin „bun” sau „satisfăcător” al vieții oamenilor. Deși, e cunoscut în viața de zi cu zi, până acum acest concept nu are o definiție unică a specialiștilor, fiind folosit în numeroase discipline, precum: literatură, filosofie, geografie, științele mediului, medicină, economie, advertising, psihologie, sociologie. Autorul, în prezenta monografie, efectuează analiza conceptului dat în evoluție, explicând și propria viziune asupra acestui subiect.

Autorul susține că, paradigma ce caracterizează cercetările ce țin de Calitatea Vieții, indiferent de faptul dacă se realizează din perspectivă interdisciplinară (sociologie, economie, psihologie, ecologie, medicină etc.), sau aceste cercetări sunt axate pe un anumit demers disciplinar, se referă la punerea în relație a condițiilor de existență cu percepțiile și evaluările oamenilor, cu stările lor de spirit, de satisfacție/insatisfacție, fericire/frustrare.

În monografie, sunt tratate diferențiat *conceptul de creștere economică* și *cel de dezvoltare umană*. *Principala deosebire dintre ele*, consideră autorul, constă în faptul că primul se concentrează în exclusivitate asupra extinderii unei singure posibilități – cea de a obține venituri, pe când cel de-al doilea presupune consolidarea tuturor posibilităților – economice, sociale, culturale, psihologice sau politice.

Conceptul dezvoltării umane este legat într-un mod compatibil și complementar de drepturile omului. Dacă dezvoltarea umană vizează extinderea posibilităților și libertăților de care beneficiază membrii unei comunități, drepturile omului reprezintă o condiție vitală de perfecționare a structurilor sociale ce asigură aceste posibilități și libertăți. Alte domenii de alegere, cărora oamenii, de asemenea, le atribuie o valoare înaltă, constituie participarea la viața socială, securitatea, guvernarea responsabilă și sustenabilitatea.

Informațiile analizate în prezenta monografie permit autorului să contureze o imagine care poate fi

REVIEW

monography “Concepts and methodological approaches to assessing and increasing the Quality of Life”, published at the Technical

University of Moldova,

Autor: Ms Svetlana Gorobievski

This paper is devoted to research issues related to the Quality of Life, the elements that compose this complex concept, the search for solutions to measure the Quality of Life and to increase its level.

In the present conditions of stabilizing market relations and society democratization, the issue of analysis and objective research in Quality of Life (QOL) as a whole is becoming increasingly topical.

Problems start with the "quality of life" concept itself, which is complex, with multiple sides and refers to the more or less "good" or "satisfactory" characteristics of people's lives. Although used in everyday life, until now no unanimous definition has been provided by specialists. It is used in many disciplines such as literature, philosophy, geography, environmental sciences, medicine, economics, advertising, psychology, sociology. The author of this monography comes with her concept analysis in its dynamics and her view of the subject.

The author argues that the paradigm that characterizes the research related to Quality of Life, whether done from an interdisciplinary perspective (sociology, economics, psychology, ecology, medicine, etc.), or focused on a disciplinary approach, is putting in relation the conditions of existence to perceptions and people's assessment, their moods, satisfaction/dissatisfaction, happiness/frustration.

In the monography, *the concept of economic growth* differs from *the concept of human development*. *The main difference*, argues the author, is the fact that the first focuses exclusively on expanding one possibility – to get revenue –, while the second requires consolidation of all possibilities – whether economic, social, cultural, psychological or political.

The concept of human development is linked compatibly and complementarily to human rights. If human development is about expanding opportunities and freedoms enjoyed by members of a community, human rights is an essential condition for improving the social structures that provide these opportunities and freedoms. Other areas of choice to which people also assign a high value, are participation in social life, security, responsible and sustainable governance.

The information discussed in this monography allows the author to shape an image that can be

considerată a fi concludentă, în legătură cu ceea ce credem despre viața noastră, dacă avem în vedere perioada relativ mare de timp în care au fost realizate cercetările.

Ca o evaluare generală, putem susține că nivelul Calității Vieții în Republica Moldova este unul modest, cu atât mai mult fiind valabilă această afirmație pentru indicatorii condițiilor de viață, începând cu standardul economic, de la indicatorii macroeconomici ai nivelului de trai (PIB/locuitor, fondul de consum al populației) la veniturile gospodăriilor și până la indicatori de tipul speranța de viață la naștere. În știința economică și sociologică, conceptul de Calitate a Vieții are un rol important, dezvăluind o nouă ipostază a elementului uman în contextul schimbărilor economice și sociale. În acest sens se distinge atât necesitatea perfecționării condițiilor obiective de viață în perspectiva necesităților umane, cât și perfecționarea stilurilor și modurilor de viață, care urmează să conducă spre maximizarea calității vieții în condițiile existente într-o anumită etapă a evoluției societății umane. Autorul propune utilizarea sistemului complex de indicatori ai Calității Vieții, bazat pe necesitățile și posibilitățile societății, în general, și a individului, în particular, care permite de a evalua atât în mod obiectiv, cât și subiectiv nivelul bunăstării societății și a populației, de a reflecta necesitățile vitale ale omului și posibilitățile lui de satisfacere a acestora, tendințele și factorii de influență asupra nivelului de trai, stilului și standardului de viață.

Tematica lucrării este divizată în câteva părți. În prima parte, se conțin abordări conceptuale ale Calității Vieții, ca o categorie social-economică.

A doua parte se referă la studierea metodologiei evaluării dezvoltării umane la nivel global și impactul ei asupra Calității Vieții, ca o categorie socio-economică; metodologiei de evaluare a Calității Vieții la nivel regional, prin exemplul UE, și au fost determinate similitudinile și diferențele acestora întru asigurarea continuității și comparabilității Calității Vieții în dinamică.

A treia parte redă creșterea economică și impactul acesteia asupra dezvoltării umane în Republica Moldova; bunăstarea și diferențierea socială a populației Republicii Moldova – una din principalele componente ale Calității Vieții.

Partea a patra conține elaborarea metodologiei de evaluare a Calității Vieții pentru țările în tranziție, pornind de la realizarea necesităților umane; selectarea și argumentarea indicatorilor de evaluare a Calității Vieții pe grupe de necesități umane. Cu acest scop, a fost utilizată tehnica managerială Petri în simularea animată a proceselor de management al Calității Vieții, în condițiile Republicii Moldova; a fost evaluată Calitatea Vieții la nivel regional, din zonele Centru și Sud ale Republicii Moldova, utilizând metoda de sondaj public.

Studiul de față prezintă o nouă direcție a cercetării în știința economică autohtonă. Aspectele de cercetare, abordate fundamental, completează cunoștințele asupra conceptului Calității Vieții, dar și

considered conclusive about what we believe about our lives, if we consider the relatively long period of time over which the research was conducted.

As an overall assessment, we can state that the quality of life in Moldova is modest. This statement is particularly valid in terms of living conditions indices, starting with the economic standard, macroeconomic indices of living standard (GDP / capita, consumer fund) to household income and indices such as life expectancy at birth.

In economics and sociology, the concept of Quality of Life plays an important role, revealing a new hypostasis of the human element in the context of economic and social change. In this respect stands the need to improve the objective conditions of life in the perspective of human needs and improvement of life styles and patterns that will lead to maximizing the quality of life in the conditions of a certain stage of human society development.

The author proposes the use of a complex system of Quality of Life indices, based on the needs and possibilities of the society in general and the individual in particular, that allows to assess both objectively and subjectively the well-being level of society and population, to reflect the vital needs of humans and the possibilities of meeting them, the trends and factors which have an impact on living standards, style and standard of living.

The theme of the paper is divided into several parts. The first part contains conceptual approaches to Quality of Life as a socio-economic category.

The second part refers to the study of human development assessment methodology at world level and its impact on Quality of Life as a socio-economic category; the Quality of Life assessment methodology at the regional level, the EU example, and the similarities and differences assessed in order to ensure the continuity and comparability of Quality of Life in its dynamics.

The third part describes its impact on economic growth and human development in the Republic of Moldova; the welfare and social differences in Moldovan population as one of the main components of Quality of Life.

Part four contains the design of a Quality of Life assessment methodology for developing countries, based on meeting human needs; selecting and explaining Quality of Life indices applied to categories of human needs. For this purpose the Petri managerial technique was used to vividly simulate the management process of Quality of Life in the Republic of Moldova, the Quality of Life being assessed on regions, the central and southern part of Moldova, by using the public survey.

This study presents a new research orientation for local economics. Fundamental research issues have been addressed to complete the knowledge of the concept of Quality of Life, and the quantitative

RECENZII / REVIEW

asupra unor indicatori cantitativi și calitativi de evaluare a CV, la nivelurile macrostructural și regional. Monografia poate fi utilă atât specialiștilor interesați de acest domeniu, cât și studenților și doctoranzilor, interesați de problemele vizate.

Prof. univ. dr. hab. Ala COTELNIC, ASEM

and qualitative indices for assessing its macrostructural and regional level. This monography can be useful to all professionals interested in this field, for example students and doctoral candidates interested in these problems.

*University Professor, Doctor Habilitate
Ala COTELNIC, AESM*

RECENZIE

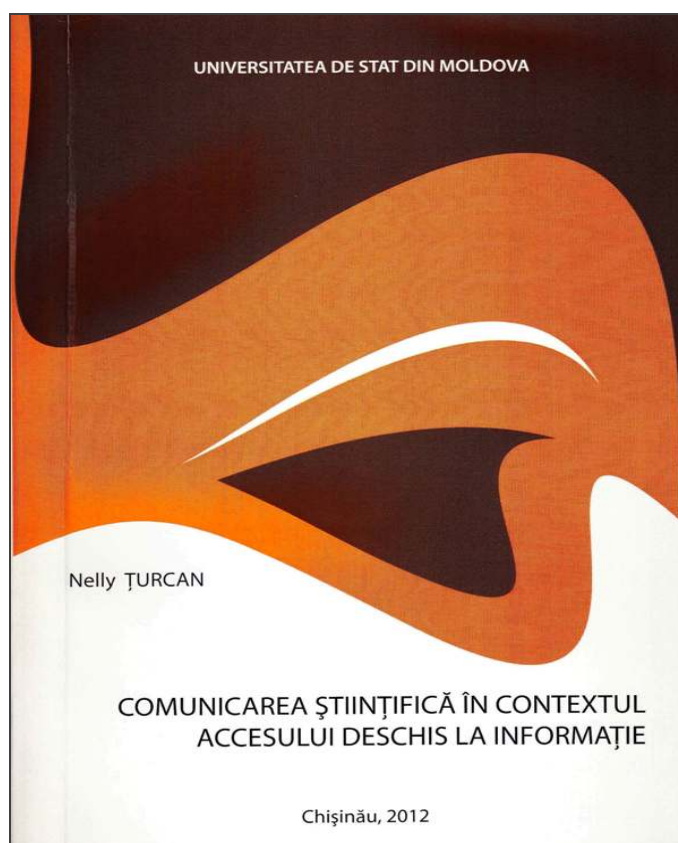
**PRIMA MONOGRAFIE ÎN REPUBLICA
MOLDOVA DESPRE MODELAREA
ACCESULUI DESCHIS CA O NOUĂ
FORMĂ DE COMUNICARE A
INFORMAȚIEI ȘTIINȚIFICE**

RECENZIE asupra lucrării științifice ȚURCAN, NELLY. *Comunicarea științifică în contextul Accesului Deschis la informație*. Chișinău: CEP USM, 2012. 324 p. ISBN

REVIEW

**THE FIRST MONOGRAPH IN THE
REPUBLIC OF MOLDOVA ON
MODELING OPEN ACCESS AS A
NEW FORM OF OF SCIENTIFIC
INFORMATION COMMUNICATION**

REVIEW of the scientific work of ȚURCAN, NELLY. *Comunicarea științifică în contextul Accesului Deschis la informație*. Chișinău: CEP USM, 2012. 324 p. ISBN

Cartea conferențiarului universitar Nelly Țurcan este dedicată abordării comunicării științifice în condițiile Accesului Deschis la informație. Autoarea relevă contradicția care există între sistemul tradițional de comunicare științifică și cerințele comunității academice, cele ale societății în ansamblu, privind cercetările științifice și accesul la rezultatele cercetătorilor.

Nelly Țurcan prezintă o imagine de ansamblu a conceptelor ce țin de comunicarea științifică: abordări teoretice, tipologia comunicării științifice, paradigmele comunicării științifice, rezumând aici mulți ani de discuții cu privire la natura și esența comunicării științifice și expunând propria concepție despre acest fenomen extrem de complex, cu multe fațete.

Nelly Țurcan's book is devoted to the scientific communication approach under Open Access to information. The author reveals the existing contradiction between the traditional scientific communication and the needs of the academic community, of the society in general regarding the scientific research and the access to the researchers' results.

Nelly Țurcan has given an overview of the concepts related to the scientific communication: the theoretical approaches, the typology of scientific communication, the scientific communication paradigms, summarizing here the issues of many years of discussion about the nature and essence of scientific communication and presenting her own concept of this

Generalizând opiniile privind noțiunea de „comunicare științifică” și funcțiile realizate de aceasta, autorul propune propriul său punct de vedere. Termenul *comunicarea științifică* este unul complex și acoperă două dimensiuni ale comunicării – comunicarea în știință și comunicarea despre știință. Din această perspectivă, autoarea definește *comunicarea științifică* ca o interacțiune durabilă a actanților procesului de circulație a informației științifice în societate, care este asigurată de totalitatea mijloacelor, filierelor, activităților instituționale. Autoarea distinge două nivele ale comunicării științifice: (1) *comunicarea științifică internă*, în care participă cercetătorii, savanții dintr-un domeniu de cercetare; (2) *comunicarea științifică externă* care se desfășoară între comunitatea științifică și societate.

Cu toate acestea, valoarea acestei cărți nu constă doar într-o revizuire a abordărilor existente și a opiniilor cu privire la comunicare, nici măcar în faptul că avem în față un text foarte bogat, în care realizările mai multor cercetători sunt conectate la întreaga doctrină a comunicării. În opinia noastră, cel mai valoros lucru realizat de Nelly Țurcan este redefinirea paradigmei comunicării științifice, în condițiile Accesului Deschis la informație, care ar putea fundamenta o bază comună pentru studierea comunicării de către diverse științe.

Pregătirea fundamentală a autoarei, cunoașterea bună a domeniului infodocumentar, a sociologiei, tehnologiei informației și a comunicării i-a permis să atingă scopul acestei lucrări. Autoarea îmbină percepțiile intuitive și cunoștințele existente și dezvoltă abordări integrative în demersul său științific de a studia fenomenul de comunicare. Desigur, scopul cărții este atins, însă, suntem convinși că, această monografie este doar o realizare în drumul lung pentru dezvoltarea doctrine filozofice a comunicării științifice.

Știința progresează prin propriile sale legi, fiind întotdeauna rezultatul unei activități colective în cadrul comunității științifice. Biblioteca reprezintă un intermediar în sistemul de comunicare științifică, având un rol important în asigurarea informațională a procesului de cercetare. Rezultatul științific, înregistrat de Nelly Țurcan, s-a produs prin multiplele dezbateri interne și externe, uneori foarte dure, dar așa se maturizează un savant, trecând aceste labirinturi intelectuale, psihologice și etice. Lucrările științifice serioase oferă o examinare aprofundată a textelor științifice, a estimărilor făcute anterior, prin compararea ideilor și viziunilor altor oameni de știință. Cartea prezentată ilustrează capacitatea autoarei să realizeze aceste lucruri. Monografia este un model de dezbateri academice, autoarea are un nivel elevat de cultură intelectuală, care nu este atins decât de foarte puțini oameni de știință de azi din R. Moldova.

Noi, reprezentanții domeniului infodocumentar, trebuie să fim autocritici, și, prin urmare, este necesar să spunem că ajungem rareori la nivelul de generalizare științifică, cu atât mai important pentru

extremely complex and multispectual phenomenon.

Generalizing the views on the concept of "scientific communication" and the functions it performs, the author suggests her own point of view. *Scientific communication* is a complex term that covers two dimensions of communication – communication within science and communication about science. From this perspective, the author defines scientific communication as a sustainable interaction of the vehicles of the scientific information flows in the society which is ensured by the multiple means, channels and institutional activities. The author distinguishes two levels of scientific communication: (1) *internal scientific communication*, the participants of which are researchers, scholars from a research field and (2) *external scientific communication* which is carried out between the scientific community and the society.

However, the value of this book is not only a review of the existing approaches and views on communication, not even the fact that we face a very rich text, in which the achievements of many researchers are connected to the whole doctrine of communication. In our opinion, the most valuable thing done by Nelly Țurcan, is redefining the paradigm of scholar communication under Open Access to information that could underpin a common basis for studying communication by different sciences.

The fundamental competence of the author, her good knowledge of the info-documentary field, of sociology, of the information and communication technology has allowed her to achieve the goal of this paper. The author combines intuitive perceptions and existing knowledge and develops integrative approaches in its scientific approach to studying the phenomenon of communication. Of course, the purpose of the book is reached; however, we are convinced that this monograph is only an achievement on the long path of developing a philosophical doctrine of scientific communication.

Science develops by its own laws, but it is always the result of joint activities within the scientific community. The library is an intermediary in the scientific communication system, having an important role in providing with information for the research process. The scientific result, recorded by Nelly Țurcan, was produced by multiple internal and external debates, sometimes very hard (but they mature a scientist) passing through the intellectual, psychological and ethical labyrinths. Serious scientific work provides thorough examination of scientific texts, with the previous estimates, comparing ideas and views of other scientists. The paper illustrates once again the ability of the author to achieve the above. The monograph is a model of academic debating, the author has a high intellectual culture, which is achieved by only a few scientists in the domain today.

We, the representatives of the info-documentary

noi este să asimilăm cunoștințele dobândite de colega noastră, care se orientează perfect în problemele științei și în aparatul conceptual și metodologic al științei. Această carte, prin abstractizare și generalizare, analiză structurală și analiză funcțională, abordări sistematice confirmă caracterul său profund științific. Monografia este o sursă de cunoaștere epistemologică, care, uneori, ne lipsește nouă.

Autoarea nu a putut evita nici modelarea Accesului Deschis, ca formă nouă de comunicare a informațiilor. Reflecțiile generate din lectura acestei cărți, în fond, sunt legate de înțelegerea modului în care respectiva cercetare va influența dezvoltarea în continuare a sistemului de comunicare științifică. Sunt un cititor harnic și un elev al acestei cărți și încerc să găsesc răspunsuri la unele întrebări, însă, am constatat că din prima lectură nu am înțeles toate sensurile cuprinse pe aceste pagini. Este un gen de publicație academică, asemenea cărți sunt rar editate de colegii noștri. Nelly Țurcan întotdeauna se prezintă ca un specialist și inovator, care mereu își îmbunătățește competențele, care caută permanent contactul și raportul cu colegii săi. Cartea este elaborată cu măiestrie științifică de acest cercetător experimentat și are un limbaj academic, convingător, extrem de bogat în terminologia profesională din științe foarte diferite.

Prezentarea în această carte a politicilor, strategiilor și modelelor Accesului Deschis reprezintă o realizare notabilă a autoarei. Cunoașterea și aplicarea modelelor Accesului Deschis vor impulsiona dezvoltarea sistemului de comunicare științifică din Republica Moldova, vor contribui la creșterea vizibilității cercetărilor științifice la nivel național, precum și la nivel internațional. De asemenea, implementarea repozitoriilor instituționale și a revistelor cu acces deschis va contribui la creșterea impactului asupra vizibilității publicațiilor științifice din spațiul virtual.

Concluziile în partea finală a cercetării se referă la necesitatea implementării modelelor inovative de comunicare științifică, ce vor permite diseminarea și accesul nerestricționat la informația științifică. O altă concluzie importantă este că universitățile, instituțiile de cercetare și editurile trebuie să aprobe politicile instituționale privind accesul deschis la informația obținută în procesul de cercetare științifică.

În general, această monografie, la fel ca toate lucrările scrise de Nelly Țurcan se disting prin caracterul lor netrivial și valabilitatea gândirii, utilizarea bogată de surse documentare, integritatea de analiză științifică și citare; stil autentic al expunerii științifice, și multe alte avantaje. Datorită acestor calități, lucrarea Nelly Țurcan este una reprezentativă, conținând informații de noutate științifică, reflectând o gamă largă de probleme de actualitate. Monografia este o mare contribuție la studiul comunicării științifice din Republica Moldova.

field, must be self-critical, and therefore, it is necessary to say that we rarely reach the level of scientific generalization, the more important for us is to assimilate the knowledge acquired by our colleague, who directs perfectly in matters of science and the conceptual and methodological apparatus of science. Abstraction and generalization, structural and functional analyses, the system approaches of this book, confirm the scientific character of this publication. The monograph is a source of epistemological knowledge, which we sometimes lack.

The author could not avoid modeling the Open Access as a new form of reporting information. The reflections generated from reading this book generally relate to understanding the module of how this research will influence the further development of the scientific communication system. Being a diligent reader and student of the book, I tried to find answers to a number of questions, but I found that the first reading does not disclose all the meanings contained on these pages. It is the kind of academic publication, rarely issued by our colleagues. Nelly Țurcan always presents herself as a professional and an innovator, who continually improves her skills, who constantly searches for contacts and interaction with her colleagues. The book is a skillful scientific work of an experienced researcher disposing of a compelling academic language, extremely rich in professional terms of very different sciences.

We consider the presentation in this book of the policies, strategies and models of Open Access as a notable achievement of the author. The knowledge and application of Open Access models will boost the development of scientific communication in Moldova, will help increase the visibility of scientific research nationally and internationally. Furthermore, the implementation of institutional repositories and of Open Access journals will help increase the visibility impact of scientific publications in cyberspace.

The research findings at the end of the book refer to the need of implementing the innovative models of scholar communication, that will enable the dissemination and unrestricted access to scientific information. Another important conclusion is that universities, research institutions and publishing houses must approve institutional policies regarding the Open Access to information obtained from scientific research.

Loosely speaking, this monograph, like all Nelly Țurcan's works are distinguished by their nontrivial character and validity of thought, by the use of rich documentary sources, by the integrity of scientific analysis and citation; by her authentic style of scientific expression and many other virtues. Therefore, Nelly Țurcan's work is representative, containing new scientific information, reflecting a wide range of topical issues. I think, this monograph is the largest contribution to the study of scientific communication,

Accesul Deschis, acest nou model de acces la informație și cunoaștere constituie obiectivul strategic principal pentru următoarea perioadă în Universitățile Republicii Moldova. Bibliotecile universitare vor organiza arhive instituționale (repozitorii) și reviste cu acces deschis. Specialiștii din bibliotecă, în colaborare cu departamentele de știință, vor convinge cercetătorii, cadrele didactice universitare să participe la constituirea arhivelor instituționale, vor informa comunitatea despre resurse informaționale noi privind informația științifică. Prin aceste demersuri, bibliotecile universitare vor contribui la dezvoltarea conținutului digital în Acces Deschis, prin popularizarea producției științifice și consolidarea imaginii Universității.

which has ever been developed in our country.

Open Access, this new model of access to information and knowledge, is the main strategic objective of Moldovan universities for the coming period. Academic libraries will organize institutional archives (repositories) and Open Access journals. Library experts in collaboration with the science departments will convince researchers and academic staff to participate in setting up institutional archives, will inform the community about new informational resources as to scientific information. By these efforts, university libraries will contribute to the development of digital content in the popularization of Open Access scientific production and strengthening the image of the university.

Natalia Cheradi

Bun de tipar 04.04.13.
Coli de tipar 16.8. Coli editoriale 15,4.
Tirajul 85 ex.
Tipografia Departamentului Editorial-Poligrafic al ASEM
tel. 402-986